

ENQUESTE ENDE INFORMATIE

UPT STUCK VAN DER

REDUCTIE ENDE REFORMATIE VAN DEN SCHILTAELEN,

VOERTIJTS GETAXEERT ENDE GESTELT GEWEEST

OVER DE LANDEN VAN

HOLLANT ENDE VRIESLANT.

GEDAEN IN DEN JAERE MCCCCXCIIII.

(Uitgegeven van wege de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde).

LEIDEN, E. J. BRILL.
1876.

VOORBERICHT.

Het verheugt mij het voornemen, dat ik reeds voor tien jaren, bij het uitgeven der Informatie upt stuck der verpondinge van 1514, had opgevat, eindelijk te kunnen volvoeren, en aan het publiek dat in zulke zaken belang stelt nu ook de soortgelijke Informatie van 1494, namens de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, te mogen aanbieden.

Bij het bewerken der uitgaaf ben ik van de gedachte uitgegaan dat beide Informatiën één geheel vormen. De inleiding voor de eerste geplaatst en de verklarende woordenlijst, die er aan toegevoegd is, mogen voor beide gelijkelijk dienen. Wat ik thans nog geef is slechts toevoegsel bij dat vroegere. Het eene vult het andere aan.

Met verwijzing derhalve naar de uitvoerige inleiding op mijn vorig werk herinner ik hier slechts, dat de Informatie op den staat en het vermogen der steden en dorpen van Holland dienen moest om de regeering in staat te stellen te bepalen, hoe groot ieders aandeel behoorde te wezen in de geldheffingen, die voor de gemeene landszaken vereischt werden. Uit den aard der zaak moest telkens, wanneer de toestanden werkelijk waren veranderd, op nieuw zulk een onderzoek worden ingesteld, ten einde tot een nieuwe, aan de veranderde omstandigheden evenredige, verdeeling der lasten te kunnen overgaan. Niet altijd behoefde zulk een onderzoek het geheele land te omvatten, omdat niet altijd een geheel nieuwe zetting gevorderd werd. Soms kwamen slechts enkele steden of dorpen bij de regeering klagen, dat zij uit de eene of andere oorzaak, wegens

krijg, overstroming, brand of dergelijke ramp, niet in staat waren het van ouds verschuldigde op te brengen; zij vroegen uit dien hoofde een enquête naar hun tegenwoordigen staat ¹⁾. Indien dan de regeering reden vond om dit verzoek in te willigen, en ten gevolge van haar onderzoek de quote der klagende plaats verminderde, kon zij dit doen zonder aanstonds anderen daarentegen zwaarder te belasten; zij getrooste zich voorloopig een vermindering van inkomsten. Maar op den duur moest toch de verlichting van den een den last der anderen verzwaren. Immers bij het ramen van hetgeen zij behoefde en bij het begrooten der beden die zij uit dien hoofde vragen moest, hield voortaan de regeering wel degelijk rekening met de vermindering van quoten, die zij aan dezen en genen had toegestaan. Dat gevoelden de niet begunstigde plaatsen hoe langer hoe meer, en eindelijk begonnen zij op een nieuwe algemeene enquête en op een nieuwen omslag der lasten aan te dringen. Zoo is het te verklaren, dat reeds twintig jaren na de vernieuwing der Schildtalen in 1494, op een nieuwe Informatie in 1514 door de steden van Noord Holland werd aangehouden. De begunstiging van Dordrecht door de laatste regeeringen gaf daartoe maar al te veel reden.

De Informatie van 1514 is de laatste van haar soort geweest: ik heb dit in de inleiding op mijn vroeger werk uiteengezet. De verpondingen van 1632 en 1732 dragen een ander karakter, want de verponding, die van ouds een belasting van het geheele vermogen was geweest, was toen al een bloote grondbelasting geworden. De enquête, die aan het vaststellen der kohieren dier belasting vooraf is gegaan, strekte zich derhalve niet over de geheele welvaart uit, maar bepaalde zich tot het schatten van den grond en van de gebouwen.

Doch is het zeker dat de Informatie van 1514 de laatste is geweest, onzeker blijft het wanneer de eerste heeft plaats gehad, en hoe vele tusschen de eerste en de laatste in liggen. Wij weten zelfs niet eens welke onmiddelijk aan die van 1494 is voorafgegaan. De eenige inlichting daaromtrent, waarvan wij ons bedienen kunnen, geeft een sententie van den Grooten Raad van Mechelen van 10 April 1513/4. ²⁾ Zij is belangrijk genoeg om hier in de eigen woorden van het vonnis overgenomen te worden.

Ende want dicwijlen geygel dat eenige van den quartieren van den voorsz. Lande ter cause van den oorloghe, inundacien van twater oft andersints gedestruueerd ende verarmd waeren, die voorsz. settinghe ende ommeslach was gewoenelyck nae informatie daerup gedaen bij ons ofte

1) Voorbeelden van zulke klachten en aanvragen om onderzoek van regeeringswege komen ook in deze Informatie voor.

2) Bij Van de Wall, Handv. van Dordrecht, blz. 841 vlg.

onze gecommiteerden verandert te syne ¹⁾, *augmenteerende ende vermeerderende die porcie van een quartier oft stede ende diminuerende ende verminderende dander quartier, regard nemende op de depauperacie ende augmentacie van den voorsz. steden ende quartieren. Ende dit achtervolgende wijlen Hertoch Philips van Bourgognien, zaliger gedachten, in het jaer van LXII vernijede die settinghe ende ouden ommeslach int voorsz. Landt . . . . Diewelcke settinghe ende ommeslach hadden sichtend* ²⁾ *bij tijden van Hartoch Philips ende Kaerle onderhouden geweest. Ende in het jaer van LXXVII, aenschouw hebbende op de depauperacie van eenige quartieren van den voorsz. Lande was gemaect andere ende nieuwe settinghe ende ommeslach . . . . Dairna . . . . die Coninck van Castilien (Philips de schoone) zaliger memorien, op zekere vertoogen hem gedaen bij den Staeten van onzen voorsz. Lande . . . . hadde . . . geconsenteert ende expresselicken geloift dat hij de bede nyet heffen en zoude ter tijd toe dat, na informacie gehouden op de depauperacie ende diminutie van den steeden ende quartieren van den voorsz. Lande, sich bij nyewe ommeslach ende settinge geordonneert zoude hebben voor wat deel ende porcie elck . . . . gehouden zoude wesen te contribueeren . . . . Achtervolgende hetwelck de voorsz. wijlen Coninck van Castilien hadde hem doen informeeren bij zeeckere commissarissen bij hem daertoe geordonneert . . . .*

Wij leeren uit deze plaats, die ons bovendien een juist inzicht in den aard der Informatiën in het algemeen geeft, dat tot op 1494 de zetting gevolgd werd welke in 1477, na het sneuvelen van Karel den Stoute, door de regeering van Hertogin Maria was vastgesteld. Deze had de zetting van 1462 vervangen, welke op haar beurt »den ouden ommeslach» had afgeschafft, wiens tijd van invoering voor de zaak, waarover de sententie loopt, onverschillig was en dus niet genoemd wordt. Wij hebben echter voldoende grond om bij gissing den tijd van zijn ontstaan te bepalen. Denkelyk dagteekende hij van ongeveer den tijd waarop Philips de Goede de regeering over Holland aanvaardde, hetzij van den Zoen van Delft in 1428, hetzij van den afstand van Jacoba in 1434. De Bourgondische vorst vorderde aanstonds zware beden: een nieuwe omslag, in juiste verhouding tot elks vermogen, zal toen wel noodig zijn ge-

1) „was gewoonlick . . . . verandert te sijne” beteekent: placht veranderd te worden.

2) d. i. sedert.

acht ¹⁾). Hoe dit zij, zooveel is zeker, dat in 1462 een nieuwe zetting verordend is, en dat die bij Hertog Karel's komst aan de regeering onveranderd is gelaten. Dit kan ons niet verwonderen, zoo wij ons de geschiedenis van dien tijd herinneren. In 1462 werd Karel door zijn naijverigen vader naar Holland gezonden, en als van het Hof van Brussel verbannen, maar met een uitgebreide macht over de provincie waarin hij resideeren ging. Van die macht maakte hij terstond gebruik om de regeering van Holland op nieuwen grondslag te vestigen. Zijn hervorming van het Hof van Holland was diep ingrijpend, en opent voor de regeering van het gewest een nieuw tijdvak. Geen wonder, dat hij zich ook het belastingwezen aantrok, en bij gelegenheid der tienjarige bede, die hij uit naam zijns vaders al dadelijk moest vorderen, een billijker omslag van lasten heeft ingevoerd. De zetting van 1462 was derhalve zijn werk, en bij het aanvaarden der regeering, na zijns vaders dood in 1467, bestond er dus voor hem geen aanleiding om er verandering in te brengen.

Dit alles is natuurlijk genoeg. Maar kunnen wij met even groote zekerheid aannemen, dat aan die nieuwe zettingen van 1462 en 1477, even als aan die van 1494 en 1514, algemeene Informatiën zijn voorafgegaan? Ik betwijfel het. Nergens hooren wij in de Informatie van 1494 eenige stad of eenig dorp zich op zulk een enquête van 1477 beroepen. Alle beweren dat zij »bij tijden van Hertoge Karel,» of »bij tijden des overlijden Hertoge Karels» welvarender waren dan nu, maar nergens verwijzen zij naar een toen ter tijde gehouden en beschreven onderzoek. Ik kan niet gelooven dat dit verzuim bloot toevallig zou zijn. Veeleer zou ik meenen, dat in het onrustige jaar, dat op het sneuvelen van Karel volgde, en dat voor een kalme enquête hoogst ongeschikt moest wezen, de oude zetting slechts gewijzigd zal zijn overeenkomstig de eischen van die steden en dorpen, die zich het meest roerden en het meest ontzien moesten worden.

Dat het in 1462 niet anders is gegaan, dat ook toen geen onpartijdige Informatie over het geheele land ten grondslag aan de gewijzigde zetting gelegd is, acht ik evenzeer waarschijnlijk. Hetgeen toen ten opzichte van Haarlem is geschied kan ten voorbeeld strekken van de wijs van handelen in het algemeen. Hertog Karel verhaalt ons dit zelf in een handvest, dat hij tien jaren later aan de stad verleende. Hooren wij wat hij zich daar in herinnering laat brengen ²⁾).

---

1) Van der Houve geeft in het 1e deel van zijn Handvesten-kroniek, bl. 95 vgl., een lijst, die hij getrokken schijnt te hebben uit het particulier Memoriaalboek van den Griffier de Jonge, en die hij tot 1436 en de Blijde Incomste van Philips den Goede brengt. Die lijst draagt ten opschrift: „Dit zijn de steden, heerlichheden ende dorpen van Hollant ende Westfrieslant, die de schiltalen dragen.” Als al deze opgaven juist zijn, zou men het eerste vaststellen der kohieren het waarschijnlijkst tot het jaar 1436 terugbrengen.

2) Handv. van Haarlem, blz. 130; de spelling is door den uitgever naar het gebruik van zijn tijd veranderd.

Ons is te kennen gegeven van wege de burgemeesteren, schepenen, raad en gemeente onser stede van Haarlem, dat door ons bij opene brieven van 15 Sept. 1462, omme de redenen daarin vervat, als mede in aanmerking van het verval, vermindering en verderf, waarin onze gemelde stad, als mede de loop van koopmanschap in dezelve waren vervallen, .. en overmids men gewoon was onze gemelde stad .. met grooter somme aan te slaan ende te belasten dan eenige andere steden van den voorn. Lande, .. was verklaard ende geordonneerd, dat van toen af en in 't vervolg ... onze voorn. stad zoude werden aangeslagen en belast tot zulke en zodanige somme, part en aandeel, als zoude worden aangeslagen eene van onze steden Delf of Leiden, en niet hooger.

Wij zien het, eerst nadat de zetting gemaakt is, komt Haarlem klagen en krijgt, omdat zijn klachten redelijk worden bevonden, nog afslag. Ware er een algemeene enquête door het gansche land vooraf gegaan, Karel zou in zijn opene brieven de zaak anders hebben voorgesteld. — Geheel in overeenstemming hiermede is hetgeen Velius ons, in zijn Chroniek van Hoorn, op het jaar 1464 bericht:

Desen somer deden onse Heeren groote vlijt ten Hooff om te komen tot modereringe van haer quote in de gemeene schattinge, en maekten haer beklag over haer onvermogenheit en groote schaden, die de zee aen haer dijken en bolwercken gedaen hadde. Dies alhier drie Raedsheeren ... gecommitteert werden om die selve te besichtigen, die van onse Heeren treffelick onthaelt en ook vereert werden, op hope van een aengenaem rapport ...

Of de quote van Hoorn dien ten gevolge werkelijk verminderd is, doet niets ter zake. Het is genoeg dat de stad het beproefde, om ons te bevestigen in het vermoeden, dat het voorbeeld van Haarlem reeds bij ons gewekt had. Wij mogen op grond van een en ander aannemen, dat èn in 1477 èn in 1462 slechts op bijzondere klachten ten opzichte van eenige plaatsen de van ouds bestaande onslag herzien en gewijzigd is. Een algemeene informatie, als in 1494 en in 1514 plaats heeft gehad, is waarschijnlijk noch op het eene nog op het andere tijdstip gehouden.

Toevallig is de zetting van 1462 tot ons gekomen: Van Loon heeft ze in zijn *Beschrijving der aloude regeering van Holland*, deel V, blz. 153, naar zeker

vervolg in Hs. van Orlers op het *Dienstboek* van Jan van Hout afgedrukt. Want, hoewel bij hem het stuk geen dagteekening draagt, en Kluit (*Holl. Staatsreg.* IV, 481—2) geneigd schijnt het tot het jaar 1447 terug te brengen, is het meer dan waarschijnlijk dat het tot het jaar 1462 behoort. Immers, wij weten van de zetting van dit jaar drie bijzonderheden: dat zij om bij de tienjarige bedde te dienen is vastgesteld; dat Haarlem er hooger dan Leiden en Delft in was aangeslagen, en dat Dordrecht met Zuid-Holland te zamen op een negende van het geheel was gesteld. Alle drie bijzonderheden vinden wij in het stuk, dat Van Loon meedeelt, terug. Bovendien weten wij dat de portie van Dordrecht in de tienjarige bedde 6000 £ van 30 grooten bedroeg (Van de Wall, *Handv. van Dordr.*, blz. 630), en werkelijk staat de stad in de zetting bij Van Loon op 6100 schilden.

Als regel zullen wij dus mogen stellen dat de zettingen doorgaans stuksgewijs, naar aanleiding van klachten van enkele belanghebbenden, bij gelegenheid van de aankomst van een nieuwen landsheer en diergelijke werden veranderd, en dat algemeene Informatiën op het stuk der verponding, gelijk wij er thans twee in druk bezitten, slechts bij zeldzame uitzondering plaats hebben gehad. Een enkele is ons buiten die twee nog maar bekend. Misschien wel de allereerste, die gehouden is. Wij kennen haar pas sedert kort uit de *Grafelijkheids Rekeningen*, die Dr. Hamaker voor het Historisch Genootschap te Utrecht uitgeeft, en die ik hier te liever vermeld, omdat zij de aandacht van het publiek niet getrokken hebben in de mate waarin zij het verdienen. Geen rijker bron vloeit er voor de geschiedenis van de administratie en het maatschappelijk leven van dien tijd, dan die ons in de uitgaaf van den heer Hamaker toegankelijk wordt gemaakt. Vele jaren zullen er voorbijgaan, eer de schat van wetenswaardige zaken, die in die rekeningen als verholen ligt, in zijn ganschen omvang gebeurd en gebruikt zal zijn. Want om in zijn volle waarde erkend te worden moet hij eerst in verband gebracht zijn met wat wij van elders weten, en dat is een arbeid van langen duur. Het is mij daarom te aangenaamer althans in ééne proeve te mogen aantonen, hoeveel wij uit die rekeningen kunnen leeren.

Zij leeren ons, wat nog volstrekt onbekend was, dat Holland en denkelijk ook Zeeland in 1344 aan Graaf Willem IV een zoogenaamde groote bedde, van den 50^{en} penning van het vermogen, hebben toegestaan en opgebracht. Zij leeren ons tevens, hoeveel in die bedde elke stad en elk dorp heeft bijgedragen, en ook op hoeveel het vermogen van elk begroot werd ¹⁾).

1) Van Zuidholland, d. i. Dordrecht en ommelanden, ontbreekt ongelukkig de rekening dier jaren, en kennen wij dus de quote niet. Van Noordholland daarentegen, van Kennemerland en Friesland en van Waterland en Amstelland worden de contributiën opgegeven. Zie *Rekeningen van*

Doch nog belangrijker voor ons onderwerp dan deze quotenlijst zijn eenige posten op de rekening der uitgaven. Want daaruit leeren wij, hoe de regeering van Willem IV tot de raming van het vermogen der steden en dorpen van zijn land gekomen was. Ik laat die posten hier te liever volgen, omdat de rekening, waaraan ik ze ontleen, nog ongedrukt is en vooreerst niet zal worden uitgegeven:

Item uytegeheven om mijns Heren sraets cost, diere toe gheset waren bi mijns Heren openen brieve, om die goede lude te besweren, in elke kerspel elken bisonder,
in Rijnland van horen cost . . . . . 31 ₧ 4 sc. 2 d.
ende van sraets cost in Delfland ende in Scyeland 16 » 2 »

doet te samen . . . . . 47 ₧ 6 sc. 2 d.

Item van der clerke cost, der scouten enter boden, om dese bede te innen, in elken dorpe te sitten ende van elken man bisonder dat ghelt tontfaen, also als hi sijn goed versworen hadde,
in Rijnland . . . . . 9 ₧ 8 sc.
ende in Scyeland ende in Delfland . . . . . 7 »
ende in den lande van Woerden . . . . . 21 » 4 d.

doet te samen . . . . . 17 ₧ 9 sc. 4 d.

Item om fransijn, om die rollen of te maken, die goede lude in te setten . . . . . 32 sc.

Uit deze posten der rekening kunnen wij ons de toedracht der zaak levendig verbeelden. De Staten hebben den Graaf de heffing van den 50^{en} penning, dat is 2 percent van het vermogen zijner goede lieden van Holland toegestaan. 's Graven raad, daartoe door mijn Heere gemachtigd, trekt nu van kerspel tot kerspel, roept alle goede lieden voor zich, en laat elk onder eede verklaren (dit beteekent: hen versweren) hoe groot zijn vermogen is. Van die verklaring wordt nauwkeurig aantekening gehouden in rollen of registers, die in handen van de klerken worden gesteld, welke nu insgelijks van kerspel tot kerspel rondreizen en het verschuldigde innen en aan 's Graven tresorier verantwoorden. Op onze rekening worden alleen de totale sommen van dorpen en steden, niet de aanslag van elken goeden man afzonderlijk, vermeld. Die kon zoo noodig uit de rollen, »waarin die goede lieden geset waren,» gekend worden. Ik behoef

de Grafelijkheid, I, blz. 320, II 138, 141, 142. Vgl. ook Van Mieris, Charterboek, II 680, waar van „une prière à tout le franco de VI deniers” in Zeeland sprake is.

wel niet te zeggen dat deze rollen niet meer bestaan. Zij zouden ons anders de 32 sc. wel waard zijn, die voor het perkament, dat er aan verdaan was, mijn Heere in rekening werden gebracht. Doch wij kunnen tevreden zijn met hetgeen tot ons is gekomen. Voor de statistiek is het genoeg het bedrag te kennen, waarop het vermogen der verschillende gemeenten in dien ver verleden tijd geraamd werd. En het geeft ons een niet geringen dunk van de nauwlettendheid der toenmalige administratie, dat aan het heffen der bede een zoo in kleinigheden afdalende informatie voorafging. Anderhalve eeuw later werd nog wel naar de faculteit van steden en dorpen in het gemeen, doch niet meer naar het vermogen van elken ingezetene afzonderlijk geïnformeerd. Dat werd toen aan de plaatselijke besturen overgelaten.

In de Enquête van 1494 is Dordrecht met Zuid-Holland niet begrepen. De reden waarom, heb ik in mijn inleiding op de Informatie van 1514 breedvoerig ontvouwd; ik heb daar thans niets bij te voegen en kan dus volstaan met er den lezer naar te verwijzen. Slechts op een enkel punt moet ik nog nader terug komen. Ik heb toen reeds op een zonderlinge tegenstrijdigheid opmerkzaam gemaakt, die het moeilijk maakt met zekerheid te bepalen, in welk jaar de Informatie gehouden is. Aan den eenen kant voert het Hs. in zijn titel het jaar 1494 en herhaalt dit jaar op meer dan eene plaats. Daarentegen wordt ons door getuigen, die niet te wraken zijn, ten stelligste verzekerd, dat zij gehouden is overeenkomstig een belofte door Philips den Schoone na zijn inhuldiging, in December 1494, aan de Staten van Holland gedaan, en krachtens een commissie in dato 26 Dec. 1495 gegeven. Derhalve zou het onderzoek in 1496 te stellen zijn. Aan die laatste verzekering hechte ik, toen ik mijn inleiding schreef, meer dan aan het cijfer, dat ons slordig Hs. op eenige plaatsen noemt, en ik kwam tot de slotsom: »dat de Informatie in 1496 gehouden is staat vast» (blz. XVI). Maar ik moet thans erkennen, dat die stellige uitspraak voorbarig is geweest. Bij nader onderzoek is mij gebleken, dat aan een fout in het cijfer, dat ons Hs. geeft, niet gedacht mag worden. Wel degelijk heeft de Informatie in 1494 plaats gehad. Immers van een aantal steden en dorpen noemen de commissarissen de burgemeesters en schepenen, van wie zij inlichtingen hadden ingewonnen, en die personen waren allen, voor zoover ik heb kunnen nagaan, in '94 en niet in '96 in bediening ¹⁾. Tegen dit bewijs is niets in te brengen; het beslist de zaak. Maar het lost de moeilijkheid in de tijdsbepaling niet op. Hoe

1) Vergelijk de schepenen van Delft (blz. 260) met de lijst bij Boitet, blz. 117; de regeering van Gouda (blz. 177) met de lijst bij Walvis, blz. 71; die van Amsterdam (blz. 118) met de lijsten bij Wagenaar, XII, blz. 55, 103 en 229. Omtrent Haarlem en Leiden heb ik van de Gemeente-archivarissen vernomen, dat daar de in de Informatie genoemde personen insgelijks in 1494, niet in '96 in functie zijn geweest.

het mogelijk is dat de Informatie in 1494 heeft plaats gehad, indien zij, zooals ons verzekerd wordt, op last van Philips den Schoone, die eerst in December van dat jaar aan de regeering kwam, is ingesteld, blijft onbegrijpelijk. En die verzekering laat zich kwalijk in twijfel trekken. De Grootte Raad van Mechelen zegt het in zijn boven aangehaalde sententie van 10 April 1513/4 met zoo veel woorden: de Staten hebben Philips om een nieuwe zetting gevraagd; »achter volgende hetwelck de voorsz. wijlen Coninck van Castilien hem hadde doen informeeren.. bij zeeckere commissarissen, bij hem daertoe geordonneerd." Maar nog veel omstandiger is Mr. Florys Oem van Wijngaerden over deze zaak, in zijn onuitgegeven Memoriën, waarvan ik in mijn Inleiding, blz. VIII en vlg. verslag heb gegeven. Het zal niet overbodig wezen zijn getuigenis dezen aangaande in haar geheel hier in te lasschen. Zij luidt als volgt:

1. *In den jare van MCCCCXCIIII opten 17^{en} dach van Decemsoe is bij der Coninckl. Majesteyt ende onsen Genadighen Here die Ertshertoghe, die doe ter tijt nyeuwelijck gehult was ¹⁾ op 't geschil tusschen die voorsz. partijen [Dordrecht contra de steden van N. Holl.] geordonneert ende verclaert, dat haere Majesteyt ende Genade eenige notable luyden ordonneren ende committeren souden om die voorn. partijen te hooren ende huere voorsz. geschil breeder te verstaen, ende, dat gedaen, hemluyden in 't vreedelijcke te vereenigen ende verblijkenen van deselve huere geschillen, opdat mogelijcken waere; ende bij alsoe dat men dieselve partijen mitter vriendelijcheyt nyet en soude connen vereenigen, dat sij in dien gevalle in justicien gestelt souden worden om, hemlieden gehoirt, bij die Con. Majt. ende mijn voorsz. Gen. Here ende heure Majt. ende Gen. Groten Raide op die voorsz. geschillen ende twisten een onvertogen verclaeringe van rechte te doene, als 't van rechtswege behooren soude, breeder blijkende bij een acte dairaf gemaickt ende geteyckent Numam, van den date als voren.*
2. *Hiernaer in den jaere MCCCCXCV soe hebben eenige van die steden van Noort Hollandt aen onsen voorsz. Gen. Here gesolliciteert, te hebben seeckere commissarissen, die last hebben souden*

---

1) Als Hertog van Brabant werd hij in September, als Graaf van Holland den 12^{en} December 1494 gehuldigd.

Informacie te doen over Hollandt opten rijkdom ende armoede van den steden ende dorpen, alsoewel in Noort Hollandt als in Zuidt Hollandt, om op die voorsz. Informacie voorts te procederen tot een nyeuwe settinge off contribucie; twelck die Gedeputeerden van den Edelen ende die Steden van Noordt Hollandt aen ons voorsz. Gen. Here bevoorwaert hadden alsoe te geschieden in die antwoirde, die sij onsen voorsz. Gen. Here gaven binnen die stede van Brussel optie peticie van der bede, geconsenteert ter cause van den blijden incompste ende huldige van ons voorsz. Gen. Here. Ende hebben navolghende dien vercregen een commissie op zeeckere commissarissen, breeder blijckende bij een copie van de voorsz. commissie van date den 20^{en} dach van December in 't jaer ons Heren MCCCCXCV, ende ondergeteyckent Numan, ende is de voorsz. copie gecollationeert onder 't handteycken van F. de Wijngaerden.

3. *Item die voorsz. van Dordrecht vernemende dat die Gedeputeerden van den steden van Noort Hollandt solliciteerden om te vercrijgen die voorsz. commissie, contrarie 't appointement in 't 1^e articul van dese Memorie gemencioneert, zoe hebben zijluyden 't selve te kennen gegeven mijn heren van de justicie, ende hebben vercregen zeeckere opene brieven van mandement, uyt crachte van denwelcken bevolen werden alsoe wel den voorsz. Commissarissen als den steden van Noordt Hollandt, op zeeckere groote peymen jeghens onsen Gen. Here te verbueren, dat zij ende een ygelijck van hem bisonder den voorsz. van Dordrecht van denzelven ouden gewoonten ende contribucien doen laten ende gedoogen genyeten ende gebruyken, ende hen verdragen eenige saecken te doen ofte ordonneren tegens die voorsz. ouden gewoonten van gelden van den voorsz. van Dordrecht ende den voorsz. appointemente; ende indien zij hem yet eysschen willen, dat zij dat doen bij wegen van justicie, naer uytwijsen der voorsz. appointemente, reparerende ende doende te nyete tgene des zij gedaen souden hebben ter contrarie, ende stellende alle saicken in eersten ende behoirlijcken state; ende in cas van oppositie peymen ende beveelen Stadhoudende [sic], breeder blijckende bij 't inhouden*

van de voorsz. opene brieve van date den 15^{en} dach van Decembri in 't jaer ons Heren MCCCCXCV ende onderteyckent Haneton.

4. *Item die voorsz. van Dordrecht hebben dit voorscr. mandement bij hemluyden gehouden, totter tijt toe dat zij zien zouden of die voorscr. Commissarissen zouden willen procederen totte voorscr. Informacie off nyet. Ende merckende dat die voorscr. Commissarissen van meyninge waeren te procederen ende tot dyen eynde gecommen waeren binnen die stede van Dordrecht, soe hebben die voorsz. van Dordrecht bij eenen Henrich Anthonisz Smout, Duerwerder, 't voorsz. mandement doen ter Executie leggen naer sijne forme ende inhouden, eerst aen den voorsz. Commissarissen, te weten aen Huyghe du Mont, Tresorier, ende Gellys Schelin, Griffier van de Financien, meester Jacob van Almonde ende Lucas van Teylingen, Beeckenmrs. mijns Alregen. Heren voorsz., wesende binnen den voorscr. stede van Dordrecht, ende des gelijcx aen die van den Gerechte binnen elck van de Grootte Steden van Noordt Hollandt, hemluyden ende een ygelijck van hem dach beteyckenende opten 9^{en} dach van Maerte, doe naestcomende, te weten anno XV^c vijff sec. cursum curie, breeder blijkende bij 't inhouden van de relacie van den voorsz. duerwerder, die gehecht is aen 't voorsz. mandement van date den 1^{en} dach van Maerte, anno als voren.*

Stelliger en waarschijnlijker bericht is wel niet denkbaar, en toch laat het zich onmogelijk overeenbrengen met wat ons even stellig en met even grooten schijn van waarheid in het Hs. der Informatie voorkomt. Om de tegenstrijdigheid weg te nemen zou men geneigd zijn te vermoeden, dat er kort opeen twee verschillende Informatiën hebben plaats gehad, en dat Van Wijngaerden en de Grootte Raad een andere bedoelen dan die in ons Hs. beschreven wordt. Maar dit is op zich zelf al zeer onwaarschijnlijk, en wordt bovendien weerlegd door de Informatie van 1514, die herhaaldelijk van de Enquête van 1494 spreekt als de naast voorafgaande (vgl. mijn Inleiding blz. XVI). Misschien zou de Commissiebrief, waarbij de Commissarissen van enquête gemachtigd zijn, eenig licht verschaffen: ik heb mij uit dien hoofde veel moeite gegeven om hem te bekomen, maar te vergeefs; in ons Rijksarchief berust hij niet, en in het Archief te Brussel heeft men er ook vruchteloos naar gezocht.

Even min is het mij gelukt het verbaal der huldiging van Philips, en het verzoekschrift der Staten, om een nieuwe zetting na vooraf gegane informatie, op te sporen. Bij gemis van deze bescheiden en van elken grond om een aanneemelijke gissing op te bouwen, onthoud ik mij van elke poging om de tegenstrijdigheid tusschen de twee verzekeringen, waarvan de eene zoowel geloof verdient als de andere, op te heffen.

Het Hs. waarnaar wij den druk bezorgd hebben berust, gelijk uit mijn inleiding voor de Informatie van 1514 reeds bekend is, in het Gemeente-archief van Rotterdam. Voor de welwillendheid, waarmede het ons ter uitgave werd verleend, zijn wij het Edelachtbaar Bestuur der Gemeente ten hoogste verplicht. Langs welken weg het in het Archief van Rotterdam is gekomen, heb ik niet kunnen uitvinden. Men zou allicht vermoeden, dat het slechts een voor de stad vervaardigd afschrift van het sedert verloren gegaan origineel is, te meer omdat het wemelt van fouten, die men liefst op rekening van een slordig afschrijver zou willen stellen. Maar dat vermoeden moet bij nadere overweging worden opgegeven. Ik heb vroeger reeds aangetoond, dat de landsregeering met haar Informatiën zeer geheimzinnig placht te zijn, er slechts noode uittreksels van gaf aan belanghebbenden, en overigens het volledige document zorgvuldig achter slot hield. Een gelijktijdig afschrift laat zich daarom moeilijk onderstellen. Na zorgvuldig onderzoek houd ik het er dan ook voor, dat het Rotterdamsche Hs. het oorspronkelijke en eenige exemplaar der Informatie is, en dat het eerst in later tijd, onder de Republiek, uit de Staatsarchieven, waarin het behoorde, in handen van een of ander Rotterdamsch regent, en vervolgens in het Archief van die stad geraakt zal zijn.

Het wemelt, zoo als ik zeide, van fouten: fouten zoo grof, dat alleen een hoogst onkundig en buitengewoon onachtzaam man ze heeft kunnen begaan. Blijkbaar is de schrijver niet eens bekend met de namen der plaatsen die door de commissie van enquête bezocht zijn. Ik heb in den tekst die fouten verbeterd, doorgaans zonder aan te teekenen wat voor onzin in het Hs. staat; want aan de juistheid mijner veranderingen viel toch niet te twifelen, en wat heeft de lezer er aan te vernemen, dat b. v. in het Hs. niet 't Oog (Calantssoog) maar Coog, niet Hilfersem maar Liffersem, niet Loenen maar Teenen, niet Teecoop maar Corps te lezen staat? Met een menigte even handtastelijke misstellingen heb ik evenzoo gehandeld. Alleen waar ik aan de juistheid mijner verandering min of meer twijfelde, heb ik de bedorven lezing aan den voet der blz. vermeld. Een aantal andere fouten, die ik niet met waarschijnlijkheid herstellen kon, heb ik onveranderd gelaten. Uit alles is mij ten duidelijkste gebleken, dat de schrijver onmogelijk lid of secretaris der commissie heeft kunnen

zijn, en dat hij voor niet meer dan een gewoon copïist, eer voor minder nog dan voor meer, gehouden moet worden. Maar zijn fouten zijn niet alle schrijffouten: de taal en de stijl zijn even gebrekkig als het geschrijf. Ook daarin heb ik vaak kleine wijzigingen gebracht, om den lezer niet noodeloos te vervelen en te ergeren; ik heb echter genoeg laten staan om een denkbeeld te geven van de verregaande slordigheid, waarmee de Informatie is opgesteld, en om te bewijzen, dat hij die ze onder woorden gebracht heeft en hij die ze op schrift heeft gesteld, elkander over en weer waardig zijn. Ik ben zelfs geneigd ze voor een en denzelfden persoon te houden. Ik vermoed dat de Heeren Commissarissen op hun rondreis slechts met enkele woorden de slotsom van hun onderzoek opgeteekend zullen hebben, en dat na hun terugkomst in Den Haag die aantekeningen in handen van een klerk zijn gesteld om er een geheel van te maken. Indien wij dan verder aannemen, dat de keus allerongelukkigst is uitgevallen, en de gekozen persoon volstrekt onberekend voor zulken arbeid was, laat het zich verklaren, hoe zulke grove misslagen, als ik heb doen opmerken of stilzwijgend verbeterd heb, in een officieel stuk kunnen voorkomen. Misschien is het aan dezelfde onachtzaamheid te wijten, dat de vele bijlagen, die volgens den tekst der Informatie ¹⁾, daarbij behoorden en daarbij gevoegd waren, in het Hs. ontbreken.

Behalve die noodige verbeteringen heb ik mij in de uitgaaf ten grieve van den lezer nog eenige afwijkingen van het Hs. veroorloofd. De Romeinsche cijfers heb ik in Arabische veranderd, en waar de getalen in woorden uitgedrukt stonden heb ik ze doorgaans in cijfers overgezet. Voor »LX ende drye vierendeel,» heb ik $60\frac{3}{4}$, voor »IIISC ende XV» 365 geschreven. Men zal mij dat wel ten goede willen duiden. In onzekere gevallen heb ik niet veranderd zonder te waarschuwen. — De Verklarende Woordenlijst kon binnen enge grenzen worden beperkt, omdat de meeste woorden, die verklaring behoeven, ook in de Informatie van 1514 gevonden worden en daar reeds behandeld zijn. De lezer die hier op een taalkundige moeilijkheid stoot zal dus best doen met eerst in de woordenlijst onzer vroegere uitgaaf, en slechts als die hem in den steek laat, in de lijst achter dit deel te zoeken. De laatste is niet meer dan aanvulling van de eerste. Bij het samenstellen ervan heb ik de hulp mijner taalkundige vrienden, de heeren De Vries en Verdam, vaak en nooit te vergeefs ingeroepen. De laatste heeft mij bovendien in het verbeteren der drukproeven trouw geholpen.

Zoozeer acht ik deze uitgaaf met de vorige een geheel, dat ik niet geaarzeld heb achter deze een tweetal bijlagen op te nemen, die beter achter de andere op haar plaat's zouden zijn geweest, maar die mij eerst onlangs in handen zijn

---

1) Zie blz. 16, 25, 27, 68, 94, 241.

gekomen. Op blz. 277 en vlg. deel ik de »settinge der schiltalen» mede, zoo als die na de Informatie van 1514 werd verordend. Tien jaren geleden heb ik mij veel moeite gegeven om dit stuk in de Archieven op te sporen, maar te vergeefs ¹⁾ Later speelde het toeval het mij in de handen. Het is mij aangenaam, dat ik hier nog een geschikte gelegenheid vind om het te plaatsen. Misschien ontdek ik later wel even toevallig de zetting die bij deze Informatie van 1494 behoort, en die ik thans weer overal te vergeefs gezocht heb.

De tweede bijlage vult een leemte van de Informatie van 1514 op verrassende wijs aan. Gelijk in onze enquête de beschrijving van Dordrecht en Zuid-Holland ontbreekt, die in de latere wel voorkomt, zoo missen wij in beide de beschrijving van Den Briel en Voorne. Dat liet zich verwachten. Want Voorne had steeds, tot op 1503 toe, een eigen heer gehad, en was steeds een heerlijkheid op zich zelf gebleven, die noch met Holland noch met Zeeland contribueerde ¹⁾. Bij gevolg werd het ook niet begrepen in de enquête, die dienen moest om tot een bepaling van het vermogen der mede-contribueerende leden van Holland te geraken. Maar al betaalde het niet met Holland, toch moest het den landsheer belasting opbrengen, en een onderzoek naar den staat en het vermogen der verschillende dorpen van Voorne en van de stad Brielle was dus geenszins overbodig. Zulk een onderzoek werd dan ook vijftig jaren na de laatste Hollandsche Informatie, in 1565 ingesteld, en de beschrijving ervan is gelukkig in het Gemeente-archief van Den Briel bewaard gebleven. Het is de Heer H. de Jager, predikant der Nederduitsch Hervormde gemeente daar ter stede, die onze aandacht op dit merkwaardig Hs. heeft gevestigd, en aan zijn hulpvaardigheid hebben wij het afschrift te danken, waarnaar wij het hebben laten afdrukken. Hem zij daarvoor openlijk onze dank gebracht. Zoo hebben wij dus thans in de beide Informatiën met haar Bijlagen een volledig overzicht van den toestand van Holland in het tijdvak voor de troebelen waaruit de Republiek ontstaan is. Misschien bevatten de Archieven der overige gewesten, die leden der Republiek zijn geworden, wel soortgelijke beschrijvingen uit denzelfden tijd. Het onderzoek daarnaar zij hun aanbevolen, aan wier beheer die gewestelijke Archieven zijn toevertrouwd.

Te betreuren is het, dat er onder ons nog zoo weinig belangstelling in dergelijke onderwerpen bestaat. Het voorbeeld van den Heer De Jager, die belangeloos het Archief van zijn woonplaats in orde brengt en doorsnuffelt, is bijna eenig in zijn soort. Bij slechts enkelen buiten hem hebben wij bij het voorbereiden onzer uitgave eenige medewerking gevonden. Bij tijds hebben wij aan alle Gemeente-archivarissen of secretarissen een circulaire gezonden,

---

1) Zie de Informatie van 1514, blz. 627.

waarin wij ons plan van uitgaaf meldden en nasporing in de archieven verzochten naar al wat tot opheldering der Informatie strekken kon; maar met uitzondering van twee of drie, die wij voor hun goeden wil dankbaar zijn, hebben zij zich onbetuigd gelaten. Velen kunnen zich zeker verontschuldigen met de armoede van hun Archief, maar niet allen: er zijn Gemeente-archieven waarin zonder twijfel bouwstof berust, die ons bij het bewerken onzer uitgaaf te pas gekomen zou zijn, maar die de daarover gestelde ambtenaren niet hebben willen verzamelen. Aan dien onwil, die uit onverschilligheid voorkomt, is vooreerst niet te veranderen, en wij vreezen dan ook, door de treurige ervaring geleerd, dat de wensch, waarmee wij ons eerste werk van dezen aard in het licht zonden: »dat het als een legger zou dienen, waarop vele belangstellenden jaren lang alles zouden aantekenen wat tot uitbreiding of verklaring ervan kon strekken” een ijdele wensch blijven zal. Moge deze vrees even zoo verrassend worden beschaamd als onze vroegere verwachting teleurgesteld is.

R. FRUIN.

INFORMACIE ENDE ENQUESTE,

begonnen te doen binnen der stede van Hoorn opten thienden dach in Meye anno MCCCXCIII, by ons Huich ¹⁾ du Mont, tressorier ende een van de gecommiteerden opt stuck van de demeynen ende financien, Jacob van Almonde, Phillips Ruichrock van de Werve, Raden; Lucas van Teylinghen, meester van de Reken-camere, Duist Pieterszoen, Secretaris, ende Jan Stalpert, als gecommitheert ende geordineert van weggen ons Genadichs Heeren, omme ons te informeren navolgende zekere Instructie, ons overgelevert van weggen heure Ghenaden, opt stuck van der reductie ende reformacie van den ouden schilttalen, voortijts getaxeert ende ghestelt over den Landen van Hollandt ende Vrieslandt.

Ende hebben begonnen op de plaetse voorsz. in der manieren hier navolgende.

OUDENDIJK GELEGEN ONDER HOORN.

Op den voorsz. thienden dach van den voorsz. maendt van Meie soe hebben wij, Commissarissen voorsz, voor ons geroupen Heere Jan Florisz, pastoor, oudt 28 jaer, Claes Reyersz, oudt 61 jaer, Folcart Jansz, oudt 52 jaer, Jan Pietersz, oudt 60 jaer, Reyneke Heynisz, oudt 70 jaer off daeromtrent, inwoonende van den voorsz. dorpe van Oudendijk; gheinterrogeert op den inhouden van de voorsz. Instructie,

---

1) Het Hs. heeft »Hens»: blijkbaar een schrijffout.

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken ghestaeft, dat ten tijden van den overlijden van wijlen Hertoge Karel waeren in den voorsz. dorpe ontrent 40 haertsteden, ende nu ook van ghelijcken zijn.

Item angaende de neringe zeggen, dat dezelve neringe, die ze hebben, es met arbeit te doen, zayen, spitten, mayen ende delven, visschen, vogelen, zuyvel te maecken van boter, caes, ende ten harinck te varen als arbeyders om haren loon, zonder meer oft hooger neringe te doen. Item zeggen voort, dat hare neringe nu ter tijt alzoe goet es als zij was by tijden van Hertoge Karel, ende dat zij hem selven nu ter tijt bet moeten voegen omme te arbeiden ende hem te generen met heuren arbeyt dan zij voortijts ghedaen hebben, overmidts den dueren tijt, subvencien ende andere lasten, die hemlyuden metter tijt opgecommen zijn gheweest ende dagelycks opcommen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nu ter tijt min schotponden hebben ontrent die helft dan zij hadden ten overlijden van Hertoge Karel voorsz., daerof men tgetal van denzelven schotponden vinden zal in den schotbouck van der stede van Hoorn, ende dat elck mensch binnen denzelven dorpe, die ghegoet es tot 25 nobelen off daeromtrent, hoe luttel dat zij, opdat hij licht ende vuer houdt, die betaelt ende staet op een schotpondt, ende zoe wie dat gheguet es boven de voorsz. 25 nobelen, die staet op zoe menich schotponden als hij menichte heeft van den 25 nobelen, ende ook indien hij 3 nobelen heeft boven de 25 nobelen, noch zoe zal hij van dezelve 13 nobelen betalen een schotpondt. Zeggen, dat zij tot de voorsz. armoede van der verminderinge van schotponden gecommen zijn, overmidts dat zij geschat ende gheschoren zijn geweest mits toirloge van Uytrecht, dat innemen van Hoorn tot twee reysen, daeronder zijlyuden gheseten zijn. Zeggen voort, dat zij gheseten zijn onder de stede van Hoorn ende contribuieren naar heuren schotponden in lasten, vercoften renten, reparatie van de stede, ghelijck off zij binnen die stede van Hoorn woonden, ende dat alzoe gheuseert den tijt van hondert jaeren ende meer.

BEETS GELEGEN ONDER HOORN.

Op den voorsz dach zoe hebben wij, Commissarissen, voor ons geroupen ende gedachvaert binnen de stede van Hoorn Heer Jan, pastoor, oudt 33 jaren, Isbrant Jansz, oudt 50 jaer, Jacob Jacobsz, oudt 46 jaer, Jacob Jansz, oudt 31 jaer, Tyman Pietersz, out 32 jaer off daerontrent, alle inwoonende van de voorsz dorpe; gheinterrogeert opten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haersteden zeggen, by heuren eede, hem hoochlycken ghestaeft, dat binnen haren voorsz. dorpe ten tijde van den overlijden van Hertoch Karel waren ontrent 45 haertsteden, dewelcke noch aldaer staende zijn, daeroff datter twee ofte drye ombewoont staen, overmidts dat degene die in diezelve huysen woonden gheen koeyen noch beesten en hebben nu ter tijt.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem zelve behelpen met een weynich lantneringhe ende voort met zuyvel te maecken, als caes ende boter; oock mede dat eenich van hemlyuden om loon tschepe varen ten harinck ende coopvaert, omme haere arme kost te gecrijgen. Ende zeggen dat alsnu haere neringe de helft min es dan zij was ten tijden Hertoghe Karel mits dat eenich van haer by tijden Hertoghe Karel voeren als meesters ende moeten nu varen als knechten.

Item angaende den staet van heuren faculteit zeggen, dat zij in veel armer state zijn nu dan zij waren ten tijden van overlijden van Hertoghe Karel, ende dat overmidts dat heure koeyen in grooten ghetale ghestorven zijn, ende dat veel landts, twelek den ingeseten van denzelven dorpe toe plach te behoren, by huwelick ende anders ghecommen es an den poorters van Amsterdam, Haerlem ende anders, ende mits dese, aldaer zij stonden by tijden van den overlijden Hertoghe Karel op 225 schotponden, staen nu op 120 derzelve schotponden, onder de welcke 225 schotponden 40 zijn die niet en geven ende van armoede nyet geven en mogen.

SCHEERDAM ONDER HOORN.

Opten voorsz dach zoe hebben wij, Commissarissen voorsz, voor ons geroupen ende ghedachvaert Heer Pieter, pastoor, oudt 60 jaer, Dirck Haertsz, oudt 63 jaer, Claes Pietersz, oudt 28 jaer off daerontrent, inwoonende van dezelve dorpe; gheinterrogeert op den inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende de haertsteden zeggen, by heuren eede, dat alsnu alzoe veel haertsteden in haeren dorpe zijn als er waren by tijden van den overlijden Hertoge Karel.

Item angaende de neringhe zeggen, dat zij hem generen met vogelen, visschen, met koeyen te houden, bueter ende caes te maecken ende ten harinck te varen als huerluyden, zonder hooger neringe te hebben; ende welke neringe es nu ter tijd wel slapper een derdendeel dan zij was by tijden Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt in't generael seggen, dat zij nu ter tijt hebben 26 schotponden, ende over zestien jaeren hadden zij omtrent 32 schotponden, ende dat overmidts dat zij veel quaet dijcx te houden hebben, ende scattinge die zij hebben moeten geven, ende neringe zeer cleyn es, midts oock de dueren tijt ende natte jaren.

 AVENHOORN ONDER HOORN.

Opten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Heer Jan Berentsz, pastoor, oudt 36 jaer, Claes Claesz, oudt 76 jaer, Pieter Claesz, oudt 60 jaer, Gerrytgen Gerrytz, oudt 51 jaer, Egbert Symonsz, oudt 32 jaer, Volkert Pietersz, oudt 31 jaer, inwoonende van Avenhorn voorscr.; gheinterrogeert op den inhouden van die voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden seggen, by heuren eeden, hem hoochlycken gestaeft, dat zij nu ter tijt hebben 30 haertsteden, ende hadden by tijden van den overlijden Hertoge Karel ontrent 36 haertsteden.

Item angaende heure neringe seggen, dat zij hem generen met koeyen te houden ende met een weynich landt, ende zeggen dat die neringe nyet zoo scherp gheweest es als die nu es, ende, en waart als nu zoo goeden tijt nyet, dat derdendeel zouden van heurl. om broot gaen.

Item angaende den staet van haren faculteyt int generael zeggen, dat zij nu ter tijt hebben tot schotponden tusschen 70 ende 80 schotponden, ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij wel die helft meer schotponden off daerontrent, ende dat overmidts die natte jaren, oirloge, schattinge ende scheringe van haren beesten ende koeyen, ende dat oock by sterfte ende huwelijck heure goeden gecomen zijn in andere steden ende plaetsen.

ZWAERDER ¹⁾ ONDER HOORN.

Opten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen Heer Martyn, pastoor, oudt 40 jaer, Addick Vigertsz, oudt 65 jaren, Jan Jansz, out 66 jaer, Pelgrim Wybrantsz oudt 63 jaer, Jacob Claesz oudt 54 jaer, Henrich Pelgrims, oudt 15 jaer, Hereke Reyersz, oudt 34 jaer off daerontrent, alle inwoonende van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert opten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, dat in den zelve dorpe nu ter tijt staen 60 haertsteden, ende waren by tijde van den overlijden van Hertoge Karel 70 haertsteden of daerontrent.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met koeyen te houden, ende een deel landt te teelen, ende zommighe varen ten harinek als huerluyden; ende dat hare neringe es ontrent die helfte

---

1) Zoo noemt het Hs. het dorp, dat in de Informacie van 1514 »Zwaech'' heet.

slapper ende minder dan zij was by tijden van Hertoge Karel, ende dat overmidts sterfte van hun beesten, duer tijt ende anders; ende dat elck van hemluyden wat doen, al ist weynich, daer onder datter veel zijn die een koe, ende zommige geen en hebben, ende anderen ghenere hem met arbeyt van sputten ende delven.

Item angaende die staet van heuren faculteyt int generael seggen, dat zij over vijff jaren standen tot 203 schotponden meer; dat binnen middelen tijden met hijlicken ende anders die pondynghe vermindert zijn, ende ghedragen hem dies ant bouck van der verpondyng van die stede van Hoorn; zeggen, dat zij nyet en weten te deposeren hoeveel schotponden dat zij betaelden ten overlijden van Hertoghe Karel.

SCHEERWOUDE ONDER HOORN.

Opten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Heere Andries, pastoor, oudt 36 jaer, Jan Claesz, oudt 54 jaer, Pieter Olensz, oudt 44 jaer, Jan Pietersz, oudt 43 jaer off daerontrent, inwoonende van denzelven dorpe; gheinterrogeert opten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, datter nu ter tijt zijn 16 haertsteden bewoondt ende een haertstede leech staende, ende dat ten overlijden van Hertoge Karel woonden aldaer 19 haertsteden.

Item angaende heure neringhe zeggen, dat eenighe van hen koeyen houden, te weten die van stade zijn, ende andere met visschen, vogelen buyten dijcx ende andere te varen in den herft ten harinck voor huerluyden, ende dat hare neringe nu ter tijt vermindert es een derden-deel dan zij was ten tijden van den overlijden van Hertoge Karel, ende dat overmidts dat zij gheen koeyen gecrijgen en connen, ende dat de zee haer landen dagelycx affneemt by storm ende anders; seggen, dat elck van hem geneert hem metter zelve neringhe ende dander met dander neringhe.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nu ter tijt staen tot 18 schotponden, te betalen in de manieren als die eerste tuych ghezeyt heeft, ende dat ten overlijden van Hertoge Karel zijlyden stonden tot 31 schotponden; ende welcke armoede heml. angecomen is mits den inwoonende der stede van Hoorn gheschiet by tijden van wijlen Heeren Joost van Laleyn, dat zij gepilleert werden by den luyden van oorloghe, ende hebben ooc jaerlicx groote costen omme haren dijcken te onderhouden, want haerluyder dorp heeft veel te houden, op een plaets 16 roeden dijcx ende op andere plecken veel meer, ende cost die roede, deen tijt meer en dander tijt min, jaerlicks 50 stuyvers.

GROOTOOSTHUYSEN ONDER HOORN.

Op den voorsz. dach soe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen Heer Jan Direxz, pastoor, oudt 60 jaer, Vrederik Woutersz, oudt 45 jaer, Pieter Reyersz, oudt 45 jaer, Claes Gerbrantsz, out 42 jaer, Jan Barentsz, oudt 33 jaer, Pieter Maritzz, oudt 43 jaer off daerontrent, alle inwoonende van denzelven dorpe; geinterrogeert op den inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden seggen, by heuren eede, datter nu ter tijt staen binnen den zelven dorpe 28 haertsteden, ende dat by tijden van den overlijden van Hertoge Karel stonden ontrent 31 haertsteden, van de welcke drye derzelve vergaen ende leech staen.

Item angaende heure neringhe seggen, dat zij hen behelpen met een weynich lantteelinghe, de welcke zij doen zonder peerden, te weten dat zij slick uit hun graften op die canten van heure lande moeten schyeten, ontrent vier, vijf of zes voeten breed, op heuren weyen, ende aldaer gerst off ander coren in sayen, ende behelpen hen voorts met ter zee te vaeren als huylingen, ende behelpen hem ooc met koeyen ende daerof te maecken butter ende caes; zeggen, dat heure neringhe nu ter tijt ongelijck erger es dan die was ten overlijden van Hertoge Karel,

mits dat haer beesten, mits die natte jaren, veel ghestorven zijn, ende mits die groote schattinge, oorloge, dueren tijt, die sedert toverlijden van Hertoge Karel geschiet zijn geweest, mits welke zij veel gelts hebben moeten fineren, ende mitsdien geen ander beesten en hebben mogen coopen, ende dattet vierendeel van haren onderzaten om gods wille gaen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij daer van niet en zouden connen noch weten te deposeren, maer gedraghen hem dies aent schotbouck van der stede van Hoorn, onder welke stede zij staen, ende met hemlieden gelden in allen haren lasten; seggen oock mede, dat zij boven alle anderen dorpen, ghelegen onder de stede van Hoorn, belast zijn van dijckagie.

NUBICKWOUDE ONDER HOORN.

Opten voorsz dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen Heer Lambrecht Claesz, pastoor, oudt 53 jaer, Jacob Jan Volckartsz, oudt 50 jaer, Jan Theynsz, oudt 38 jaer off daerontrent, inwoonende van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert opten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochelicen gestaeft, datter nu ter tijt zijn binnen heuren dorpe 24 haertsteden, ende waren by tijden van Hertoge Karel ontrent 30 haertsteden; welke verminderinge toegecommen es mits armoede.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem behelpen met een weynich koeyen, welke neringe van koeyen als nu die helfte minder es dan zij was by tijden Hertoge Karel, mits dat by natte jaren, die geweest zijn, veel van heuren beesten ghestorven zijn, ende oock vermits den dueren tijt zij veel van heuren beesten gegeten hebben; ende zeggen, dat elck van hemlieden doen die voorsz. neringe van koeyen ende lantneringhe.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij daeraf nyet en weten te zeggen, mer ghedragen hem dies aent schotbouck van Hoorn, metten welcken zij contribuieren ende gelden in allen heuren lasten.

OUDEBURXWOUDE, ALIAS HAUWERDEN,
ONDER HOORN.

Opten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heer Jan Jansz, oudt 65 jaer, Jan Eyndensz, oudt 65 jaer, Claes Gryn, oudt 44 jaer off daerontrent, inwoonende van den voorsz. dorpe; geinterrogeert op den inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hem hoochelick gestaeft, datter nu ter tijt in denzelven dorpe zijn 24 haertsteden, ende by tijden van den overlijden van Hertoge Karel aldaer mochten wesen omtrent 30 haertsteden; welcke verminderinge gecomen es uyt armoede.

Item angaende hare neringe zeggen, dat zij hemlyuden geneeren met een weinich lantelinghe, niet met paerden, mer mit aerde die zij mitter handt uytter graften schieten op die kanten van heuren weyen, als voorszreven is, zonder andere neringe te hebben, ende dat dat derde deel van hun volcke wel om godtswille gaen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij voor die helfte min hebben ende in arger state staen nu ter tijt dan zij waren by tijden van den overlijden van Hertoghe Karel, omme die redenen voorszreven, ende dat zij in den voorsz. dorpen en hebben boven 18 schotponden, van welcke mer 10 betaelt en worden, overmidts armoede.

WOGGENOM ENDE WATWEY, DIE TE ZAMEN GELDEN
ALS EEN DORP, GHELEGEN ONDER HOORN.

Opten voorsz. dach zoe hebben wij, Commissarissen voorscreven, voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Lambert Brouwersz, pastoor van Watwey, oudt 60 jaer, Pieter Jansz oudt 56 jaer, woonende tot Watwey, Heere Martyn Jansz, pastoor, oudt 40 jaer, Pieter Clemensz, oudt 45 jaer, Jan Geerbrantsz, oudt 46 jaer, Claes Claesz, oudt 43 jaer, Allert Jansz, oudt 34 jaer, Jan Jacob Meeusz, oudt 45 jaer, Jacob Dircxz, oudt 46 jaer, Pauwels Pietersz, oudt 53 jaer, inwoonende van Woggenom; geinterrogeert op den inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede ende by monden van beyden de voorsz pastoren, dat by tijden van den overlijden van Hertoghe Karel in beyde die dorpen woonden 138 haertsteden, ende nu ter tijt niet meer en zijn dan 88 haertsteden; welcke verminderinge toegecommen es ter cause van armoede, uyt weleke heuren inwoonende van daen getogen ende wech geloopen zijn.

Item angaende heure neringe zeggen, dat zij hem gheneeren mit lantelinghe, met neringhe van koeyen, daeraff zij zuyvel maecken van boter ende caes. Zeggen dat heure neringhe wel een derde deel vermindert es alsnu dan zij was ten tijden van den overlijden van Hertoge Karel, ende dat overmidts dat zedert die doot van denzelven Hertoge de landen metten water bedooft ende versmacht zijn geweest, zoe dattet landt, twelck men by den tijden van Hertoge Karel plach te weyden, en mach men alsnu nyet weyden geen twee koeyen. Ende die van Watwey zeggen, dat een derde deel van heuren volcke geen neringhe en doen, mer gaen dagelicx om broot; ende dat andere dorp van Woggenom zeggen, dattet vierendeel van heuren dorp, zonder de weyen, hem behelpen met spinnen, ende eenighe van hen om broot gaen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij daeraf niet wel en zouden connen deposeren, mer gedragen hem dies ant schotbouck der stede van Hoorn, daeronder zij gezeten zijn

ende metten welcke zij gelden, mer weten wel, overmidts die armoede die zijlyuden zedert de doot van Hertoge Karel voorscreven gecregen hebben, tot veel min schotponden gestelt zijn, ende gedragen hem des als boven. Seggen oock, dat zij groote laste hebben omme die onderhoudenisse van den Vryesendijck.

BERCHOUT ONDER HOORN.

Opten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Claes Pietersz, oudt 70 jaer, Aerent Maertsz, oudt 56 jaer, Vechter Jacobsz, oudt 40 jaer, Gerbrandt Woutersz, oudt 40 jaer, ende Pauwels Claesz, oudt 39 jaer, alle inwoonende van denzelve dorpe; gheinterrogeert op den inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hem hoochelyken gestaeft, dat zij nu ter tijt ende by tijden Hertoge Karel hadden ende hebben omtrent 180 haertsteden.

Item angaende heure neringe zeggen, dat zij hem generen met lântneringe mitten hande, als voorscreven staet, met koeyen, visschen, vogelen, ende varen oock ten harinck om heur loon. Zeggen, dat heure neringe up die helft zoe goet niet en es als die was by tijden van Hertoge Karel, midts dat heure koeyen met groote menigte gestorven zijn, ende zonderlinge die voorsz. Claes Pietersz, die verloren heeft 12 koeyen, ende de voorsz. Pauwels Claesz 7 koeyen binnen jaers, ende Vechter voorsz. 16 binnen vier jaren; welck al toegecommen is overmidts die natte jaren die geweest zijn.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zedert den overlijden van Hertoge Karel zij, omme der sterfte wille van heuren koeyen, oorlogen, dueren tijt, op die twee deelen nyet zoe rijk en zijn als zij waren by tijden Hertoge Karel. Ende angaende heuren schotponden, dat zij wel weten dat zij by den dach van hyuden

veel min schotponden hebben dan zij hadden by tijden Hertoge Karel, twelck alsoo gecommen es by den redenen als boven; nyetemin gedragen hem aen die schotboucken van die stede van Hoorn, onder dewelcke zij staen ende mitten welcke zijn geldende zijn.

DIE STEDE VAN HOORN.

Upten 11^{den} dach van den voorsz. maendt zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert, binnen der voorsz. stede van Hoorne, de borgemeesteren ende gerechte van Hoorn ende den vicecureyt derzelver stede, by name Mr. Jan Houck, vicecureyt, oudt 56 jaer, Walraven Jacobsz schoudt, oudt 45 jaer, Claes Ruysch, oudt 40 jaer, Jan Jansz Verwer, oudt 45 jaer, Cornelis Claesz, oudt 49 jaer, Jan Symonsz, oudt 36 jaer, alle burgemeesteren; Gerbrant Dirxsz, oudt 54 jaer, Jan Jansz, oudt 45 jaer, Elbert Jansz, oudt 30 jaer, schepenen; Pieter Jansz, oudt 56 jaer, Jan Claesz, oudt 74 jaer, Jan Jacobsz, oudt 58 jaer, Henrick Pietersz Rol, oudt 65 jaer, van den Ryekdomme; geinterrogeert op den inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen eendrachtelick, by heuren eede, ende dat by monde van den voorsz. schoudt, dat by tijden van overlijden van Hertoge Karel waren binnen der stede van Hoorn, ende buyten de dorpen, ¹⁾ gelegen onder derzelver stede, 2200 haertsteden off daeromtrent, ende dat up den dach huyden binnen derzelve stede ende dorpen voorsz niet meer en zijn dan 1300 haertsteden of daeromtrent; ende weten dit, alzoe zij heure boucken van schotponden, leggende in der stede huys, ghevisiteert hebben ende daerinne ghevonden ende gheraemt hebben tvoorsz. ghetal van de voorsz haertsteden, alzoe wel van tijden van overlijden van Hertoge Karel als van desen tijt. Ende de voorsz. pastoor als van desen ghedraecht hem aen den voorsz. boucken.

---

1) Zoo heeft het Hs. Ik vermoed dat gelezen moet worden: »buyten in de dorpen.»

Item angaende heure neeringhe zeggen, by monde van Claes Ruysch burgemeester, dat in tijden voorleden, ten overlijden van Hertoge Karel off daerontrent, zoe hadden de voorsz. stede ende dorpen groote neringhe van coopvaarders, wel 40 meersschepen, ende binnen slandts wel 114 rijnschepen, coggeschepen ende andere; noch hadden zij ten dien tijden groote neringhe van draperyen, alzoe dat zij machtich waren te halen 160, '70 ende '80 zacken wolle tot elcken marekte; noch hadden zij ende waren machtich te houden 900 ofte 1000 ossen, die zij weyden ende te Haerlem vercoften in de Lucasmarekt, ende in de winter te houden ten minsten 400 of 500 ossen; ende hadden noch ten tijden voorsz. veel ende diversche coopmanschappen, van assche ende peck, teer, huyden, lynde laecken, wollen laecken ende andere; zeggen voorts, dat dese voorsz. coopmanschappen zeer ghediminueert ende vermindert zijn, want zij nu ter tijt niet meer dan 7 ghemaersche schepen in als en hebben, ende 25 of 26 coggeschepen in als en hebben off rijnsche schepen; oock dat die draperie zeer vermindert es, want zij nu ter tijt niet machtich en zijn te halen in cleke marete meer dan 16 ofte 18 zacken wolle; ende dat oock die neringe ende coopmanschappe van de ossen zeer vermindert zijn, want zijlyden nu ter tijt nyet machtich en zijn te weyen boven 125 ossen ofte daerontrent in als, zoe dat die van den dorpen gheen ossen en weyen; seggen voort, dat die andere coopmanschappen, als terre, peck, huyden ende andere, zijn bynaest geheel ende al te nyet gegaen, gemerct dat zij voortijts machtich waren wel 16 coggeschepen of daerontrent ter maendt te zenden met peck, terre, huyden, bueter, caes ende andere waren, ende nu ter tijt niet machtich en zijn twee schepen of te schepen, die in hare stede thuys behooren; seggen voorts, dat de stede van Hoorn voorsz. nyet machtich en zijn 20 coopluyden uyt te maecken, dat coopluyden zijn; ende alle andere generen hem metten arbeyt van heuren handen, ende anders met vaeren ter zee als bootsluyden ende huerlyngen omme heuren dageliken cost te winnen; ende zijn die personen manhoofden binnen die stede van Hoorn 600 off daerontrendt. Seggen voort, dat die van den dorpen, gelegen onder die voorsz. stede, geen neringhe en doen noch en hebben dan van koeyen te houden, ende voort te arbeyden an den dijk ende tschepe te varen als huyluyden om haer loon.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel machtich waren uyt te brengen 10,150 schotponden of daeromtrent, al wel betalende, ende dat zij op den dach van huyden in der voorsz. stede ende dorpen niet meer behouden en hebben dan ontrent 2500 schotponden die betalende zijn, ende weten dat by haren schotboucken, dewelcke wij Commissarissen oock duerzien ende overgeleyt hebben tgetal van schotponden, daerinne begrepen, ende dat alzoe bevonden hebben, ende elck schotpondt, naer der costuyme van de stede van Hoorn, te weeten: alzoe menichwerff als een rijk es van 25 nobelen, tstück tot 50 stuyvers gerekent, zoe menich schotpondt moet elck hebben ende dragen; ende dat in dier manieren als die eerste tuygen van dese Informacie daerof int langhe verclaert ende ghedeposeert hebben. Seggen voort, dat dese schotponden vermindert zijn uyt cause ende redenen hiernae volgende, te weten: dat zij in heure schepen ende coopmanschappen ter zee ende binnen slandts groote zware schade gehadt ende geleden hebben, overmidts die oorloge, die geweest zijn zedert den overlijden van Hertoge Karel tuschen den Fransoyzen ende Vlamingen, den vianden opter Zuyr zee, ende andere diversche vianden ons Ghenaden ende dese landen, zoe dat zij van allen heuren voorsz. ghemaersche schepen ende rijnschepen op den dach van huyden niet meer behouden en hebben dan ontrent 30 rijnsche schepen, als voorser. es.

Zeggen voort, dat de stede van Hoorn ende dorpen, onder hemluyden ghelegen, zedert den overlijden van Hertoge Karel hebben moeten ¹⁾ contribuieren ende geven vele penninghen omme die onderhoudenisse van den oirloge van Rotterdamme, Woerden ende belegge van Montfoort.

Seggen noch, dat zij groote schade gheleden hebben by die van der Sluys, die heurluyden an wolle benomen hebben gehadt, waerdich wesende 22000 Rijns guldens.

Zeggen noch, dat zij, zonder die dorpe onder hemluyden ghelegen, groote onverwinlijke schade ghehadt hebben binnen der tijt van der oorloge van Uytrecht, dat zy van haren vianden overvallen ende inge-

---

1) Het Hs. heeft, in plaats van »moeten», »met een», en op denzelfden regel »ende» in plaats van »omme».

nomen zijn geweest; ende naer dat innemen ¹⁾ weder gereduceert zijn geweest by den stadhouder deser landen, Heer Joost van Laleing, ende int reduceren waeren zij geabandonneert te vuyre en te zwaerde, alzoec dat ter cause van dien heuren poorteren van de stede met grooten hoopen dootgeslagen, ghevangen, gheransoent, ghepilleert waren van allen heuren huysraet, cleynodien ende gelden, ende mosten dat ghetimmert van derzelve stede by manieren van brantschattinge weder coopen, al tot heuren zwaren cost ende onverwinlijke schade.

Seggen noch, dat zij by quaden fortuynen van haar zelfs vuyr tot twee stonden grootelyck verbrant geweest hebben, ende daer uyt grootelicken verarmt ende beschadicht, ende daerby dat heure haertsteden vermindert zijn als voorsz. es.

Seggen oock, dat in dezelve stede omme de bewaernisse van binnen, den tijt van de oorloge van Uytrecht, Montforde, Rotterdamme ende Woerden, gelogiert zyn gheweest ontrent 3' of 400 knechten, die costelicken geteert ende quadelycken betaelt hebben haere poorteren, wijven ende kinderen groote violencie ende cracht angedaen hebben, ende in de coude winter die huysen afgebroocken ende groffelyck verbrant hebben, alzoec dat by dien die huysen vervallen ende vermindert zijn, oock een vierendeel, zoedat, by tgheen dat voorscreven es, die haertsteden vermindert zijn nae heure estimacie die een helft.

Seggen voort, dat zij mit die voorsz. pillagie, brantschattinge ende andere nyet en hebben mogen vervallen, ende daeromme vercoopen ende verstellen mosten up heure stede, die te voren by tijden ende na dat overlijden van Hertoge Karel een vrie stede was, de somme van 2100 £ van 40 groten vlaems tsjaers, dat al meest losrenten zijn, ende die zij beduchten nemmermeer ghelost noch ghevrijt en zullen worden.

Seggen dat, midts die voorsz. quade fortuynen ende contribucien, alle heure coopmanschappe vergaen zijn, by faute ende gebreecke van penningen. Es oock, ter cause van dien, vergaen heure draperye meer dan die een helft, als zij hier vooren ghedeposeert hebben.

Seggen oock, dat die Rijkdomme van heure stede, considerende all die groote inconuenienten voorsz., by grooten hoopen uyter stede ver-

---

1) Het Hs. heeft, zonder zin: »ende maer datter innemen».

trocken zijn ende ghevaren gheheelicke ¹⁾ stede van Amsterdamme ende elders, daer neringe ende welvaren es, zoedat zijlyden, die noch in de stede gebleven zijn, hem bevoelen geheel ende al perplex ende desolaet, want zij bevoelen, by den redenen boven verhaelt, dat zij meer dan die twee deelen van tguet, die zij hadden naer den overlijden van Hertoghe Karel, verloren hebben ende quyt zijn.

Seggen noch, dat zij beswaert zijn naer den overlijden van wijlen Hertoghe Karel, overmits affbreeckinghe ende vervallinge van huysen, de somme van 600 rijnsche guldens tjaers, ende dat midts dat zij de bolwercken om der stede gaende van den huysen voorsz. mede maecken ende bewaren moeten.

Seggen oock, dat dezelve stede up den dach van huysden tachteren es de somme van 8000 £ groten tot 40 groten, van verlopen ende verschenen renten, die welcke zij nyet en hebben mogen betalen, ende dat ter cause van der beede van mijns Ghenaden ende de omgeslagen van den gemeenen landen.

Opten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen, tot verzouck van den voorsz. schout ende burgemeesteren, overgenomen ende ontvangen een quoyer, met zekere artikelen van heuren lasten ende armoede, gheteyckent by handen van hueren clerck, die wij hier mede voegen by onse tegenwoordige Informacie.

GROOTE BROUCK, LUTTEKE BROUCK ENDE HOCHKERSPEL ENDE BOUVEKERSPEL,

ALS EEN SCHOUTAMBACHT, ENDE MET MALCANDEREN GELDENE
IN ALLE BEEDEN ENDE SUBVENCIEEN.

Upten 13^{en} dach van der voorsz. maendt van Meye hebben wij Commissarissen voorsz. voor ons gheroupen ende gedachvaert, binnen der stede van Encuysen, Doe Pietersz borgemr, oudt 60 jaer, Jan Dircxz, oudt 70 jaer, Geerbrant Maertsz, oudt 50 jaer, Wiger Volckertsz,

---

1) Blijkbaar is »gheheelicke» niet bedoeld; ook ontbreekt »naer de» voor »stede van Amsterdam».

oudt 55 jaar, van Grootbrouck; Heeren Symon Pietersz, oudt 35 jaer, pastoor, Jan Jacobsz., oudt 41 jaer borgm^r, Jan Dirricxz, oudt 52 jaer, Reyer Claesz, oudt 61 jaer, buyrluyden van Hoogekerspel; Heeren Derrick Meynertsz, pastoor, oudt 48 jaer, Jan Jacobsz, oudt 33 jaer, schotvanger, Willem Derricxz, oudt 70 jaer, Reyer Dircxsz schepen, oudt 42 jaer ende Symon Willemsz, oudt 44 jaer, van Luttekbrouck; Heeren Baert Aelbertsz, pastoor, oudt 45 jaer, Meynert Aelbertsz, oudt 41 jaer, Jan Dircksz, oudt 61 jaer, Pieter Gerritsz, oudt 58 jaer, van Bouvekerspel; gheexamineert, alzoe dese dorpen maer één schoutambacht en es met malcanderen ende onverscheyden gelden in beeden, schoten ende dijckaedsen;

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hem hooche-lycken gestaeft, dat zij in den voorsz. vier dorpen hadden by tijden van Hertoge Karel 452 haertsteden, ende hebbender als nu zoeveel, maer zijnder alsnu onder de voorsz. haertsteden ontrent 133 haertsteden die verarmt zijn mits den dueren tijt, schattinge ende andere armoede, die geen schot betalen en mogen.

Item angaende hare neringhe zeggen, dat heure neringe by tijden Hertoge Karel die helfte beter was dan zij nu es, ende dat overmidts dat die koeyen daer dat derdendeel maer gebleven en zijn; ende die vischerye van den tybuckyn is zeer vergaen, want zij die naeste vier off vijff jaren meer tachter gevist hebben dan te vooren; ende dat heure landen en mogen nyet gelden als zij deden in voorleden tijden, ende die scheyinghe es cleyn gheweest, alzoe die landen ontrent 10 jaren onder water gelegen hebben, daéromme dat heure beesten zeer ghestorven zijn, ende dat oock ten dien tijt veel van heuren beesten hebben moeten eten, alzoe dat, mits dese plaghe, haerluyder beste landt de twee deelen vercoft es.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij by tijden Hertoge Karel hadden 800 schotponden, alsnu soe hebben zij an schotponden 400 schotponden, elck schotpondt 15 R. gl.; zeggen dat, indien men huynen op desen dach verponden zoude, men zoude niet mogen vinden in den voorsz vier dorpen 200 schotponden:

wandt hemluyden veel luyden, mits der armoede ende schattinge, ontvaeren zijn, die met hemluyden plagen te gelden. Zeggen, dat by tijden van Hertoge Karel die voorsz. vier dorpen vrij waren van alle renten, ende nu ter tijt zijluyden ten laste van dezelve dorpen vercoft hebben 400 R. gl. tsjaers, half losrente ende half lijfrente, daerof zij schuldich zijn van drye jaren afterstal.

HEM ENDE VEENHUYSEN ALS EEN SCHOUTAMBACHT.

Upten 12^{en} dach van den voorsz. maendt soe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert, binnen der stede van Encuysen, Heer Claes van Hem, oudt 50 jaer, Isbrant Willemsz, schoudt, oudt 36 jaer, Jan Jacobsz, burgermeester, oudt 45 jaer, Pieter Dirricxz, schepen, oudt 50 jaer, Pieter Dirricxz, oudt 45 jaer ende Symon Aelbertsz, oudt 40 jaer, alle van den dorpe van Hem; Heere Dirck Gijbrechtsz, pastoor, oudt 33 jaer, Jan Pietersz, oudt 40 jaer, Luytken Danckertsz, oudt 53 jaer, schepen, Jan Isbrantsz, oudt 60 jaer ende Vrederick Adriaensz, oudt 48 jaer, alle van Veenhuysen, gheexamineert, alzoese twee dorpen maer één schoutambacht es ende mit malcanderen ende onverscheyden gelden in beden, schoten ende subvencien,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochelick gestaeft, dat by tijden van den overlijden van Hertoge Karel zij aen haertsteden hadden ontrent 200 haertsteden, ende als nu 180 haertsteden off daerontrent.

Item angaende heure neringhe zeggen, dat zij hem generen met koeyen, met vogelen, met visschen, met varen ter zee als huerluyden, ende lanteelinghe, mit arbeyden met haren handen, van aerde uyten graften ende sloten up die wallen van heuren weyen up te werpen, ontrent vier of vijf voeten breed, ende daer gerst ende coren wast. Seggen, dat hare neringhe up die helft niet zoe goet en es up desen tijt als zij was by tijden van den overlijden van Hertoge Karel, ende dat overmidts dat die tezeevaert hem benomen es, mits den oirloge van den Franchoyen,

Eyngelschen ende anders; ende dat men nu ter tijt niet meer en geeft van loon van eenen huerlinck ter zee dan 7 of 8 R. gl., dat men by tijden Hertoge Karel plach te geven 12 of 13 R. gl.; oock mede dat, overmidts die natte jaren, zij verloren hebben die helft van heuren koeyen ende beesten, ende die neringhe van dien; item, dat zij nu ter tijt die helft min ontfangen van den renten dan zij deden over 14 jaren, ten overlijden van wijlen Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ontrent twee jaren voor die doot ende overlijden van wijlen Hertoge Karel zamelyck te schote ghezet waren tot 300 ponden schots, ende twee jaren naer zijnre doot zoe waren zij ghezet tot 250 schots, ende alsnu zoe zijn zij gezet ende moeten betalen 120 ponden schots. Zeggen, dat zij belast zijn met 51 R. gl. an lijfrenten tsjaers, die zij vercoft hebben omme hare kercke te repareren ende te maecken. Zeggen, dat zij tot dese armoede ghecommen zijn overmidts die zaecke voorsz., ende ooc overmidts die oorlogen van Uytrecht, Rotterdam, Montfoorde, Kasenbroot ende anders. Zeggen, dattet lant, gelegen onder hare parochie, belast es met 62 roeden paeldijcxs ende 200 roeden gemeen dijcx, zonder palinghe, oft daerontrent, die niet zoe costelyeken en es; van welcke costen, als die ghevallen zijn, die inwoonende betalen van achte penningen dijck drye, ende die eigen betalen dat tsurplus. Zeggen voort, dat die gheguet zijn tot hondert leeuwen staen tot 1 schotpondt, ende daerontrent 30 zijn in de voorsz. twee dorpen die rijk zijn elk tot hondert leeuwen eens, ende die andere die gegoet zijn tot half hondert leeuwen, een vierdedeel, een half vierendeel leeuwen gelden elk advenandt.

WIENES ENDE LECK.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Heere Adriaen Gerbrandtsz, pastoor van Wienes ende Leck voorsz., oudt 25 jaer, Wouter Volpertsz burg^{mr}, oudt 43 jaer,

Jan Jansz, oudt 43 jaer, Floris Claesz, oudt 42 jaer, van Wienes, ende Nanne Jansz, oudt 47 jaer, gheexamineert, alzoe dese twee dorpen een zijn ende mit malcanderen gelden in beden, schoten ende subvencien,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochelyek gestaeft, dat zij by tijden van Hertoge Karel hadden 63 haertsteden off daerontrent, ende als nu hebben zij ontrent 59 haertsteden.

Item angaende heure neeringhe zeggen, dat zij hem generen met vogelen, visschen, ten harinck te vaeren als huerlingen, ende met een weynich laech landttelinghe die zij metter handt moeten doen met grooten arbeyt, ende met tybuckin te vangen ende anders. Zeggen, dat hemluyden hun voorsz. neringhe wel die helft vermindert es, overmits dat zij meer plagen te winnen by tijden Hertoge Karel dan zij nu doen, ghemerct byzonder dat zij wel plagen te winnen 200 R. gl. tsjaers int vangen ende visschen van tybuckin, daer zij nu ter tijt niet off en proffytieren; ende dat een inlage hebben moeten leggen van 50 mergen landts, die zij plagen te zayen ende weyen; ende zijn in dien zelven dorpe 423 mergen landts. Zeggen, dat thien van de voorsz. haersteden moeten hen onderhouden by aelmisse.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij by tijden van Hertoge Karel tot schotponden hadden 60 schotponden, ende als nu zoe hebben zij 37 schotponden, elck schotpont na hondert R. gl. gerekent. Seggen voort, dat zij vercocht hebben upten voorsz. dorpen 80 Rijngulden losrenten, ten losse den penninc met 10. Ende hebben ooc vercocht up heure kercke 30 R. gl. lijfrenten, zonder dat zij eenich incommen hadden dan ontrent 8 R. gl. tsjaers, die kercke toebehoorende. Zeggen, dat zij tot deser armoede gecommen zijn omme der zaecke wille voorsz., ende ooc omme die natte jaren, van sterfte van heuren beesten, dieren tijt, oorlogen, schattingen ende contributien, die zij hebben moeten geven.

WESTWOUDE, OOSTERBLOCKER, WESTERBLOCKER ENDE
 BINNEN WIJSEN, STAENDE ONDER EEN
 SCHOUTAMBACHT. 1)

Upten voorsz dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende verdachvaert Heer Pieter van Encuysen, pastoor, oudt 54 jaer, Dirck Jacobsz, schout, oudt 32 jaer, Jan Eggertsz, oudt 56 jaer, Rippart Dircxz, oudt 45 jaer, ende Vigger Harincxz, oudt 44 jaer, schepenen van Westwoude; Claes Bouwensz, burgerm^r, oudt 40 jaer, Jan Wiggertsz, oudt 59 jaer, Jan Aelbertsz, oudt 34 jaer, van Oosterblocker; Heer Pieter Jansz, oudt 54 jaer, Martin Pietersz, burgem^r, oudt 48 jaer, Rembant Jansz, oudt 34 jaer, van Binnen Wijsen; Heere Andries Claesz, pastoor, oudt 30 jaer, van Westerblocker; Fieter Viggertsz burgem^r, oudt 45 jaer, Claes Biggertsz, oudt 50 jaer, Claes Rembrantsz, oudt 44 jaer, van Westerblocker, gheexamineert, zoe dese vier dorpen een schoutambacht zijn ende met malcanderen gelden in den beden, schoten ende andere subvencien,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochelyck gestaeft, dat zij by tijden van wijlen Hertoge Karel hadden 192 haertsteden, ende alsnu zoe hebben zij 152 haertsteden, daeroff dat zij zeggen datter 60 haertsteden zijn daer arme luyden in wonen, die haer hantgelt niet en mogen betalen, want zij geen koeyen, paerden noch landen en hebben.

Item angaende hare neringe zeggen, dat zij hem generen metter koe principalicken, ende hanteren een weynich zaylandts; ende zeggen, dat ten tijden van Hertoge Karel hare neringe driewerff beter was dan zij nu es, ende dat midts dat heure koeyen metten natten jaren hare beesten 2) gestorven zijn, ende oock by dieren tijt, oorlogen, schattingen ende anders.

1) In het Hs. ontbreekt Oosterblocker in het opschrift. Dat de naam van dit dorp toevallig is overgeslagen, blijkt uit de lijst der geëxamineerden, en uit de latere opmerking dat »deze vier dorpen één schoutambacht zijn.»

2) Zoo staat in het Hs. Misschien moet men in de plaats van »hare beesten» »meest» lezen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael seggen, dat zij by tijden Hertoghe Karel hadden 380 schotponden, ende als nu gaven ¹⁾ zij 54 schotponden, ende elck schotpondt es ende wort nu gheset nae hondert nobelen, te weten, die twee hondert nobelen heeft betaelt een schotpondt. Zeggen voort, dat by tijden Hertoge Karel elck man die 200 Rijnsghuldens hadde die betaelde een schotpondt. Zeggen, dat zij by tijden Hertoge Karel geen laste van renten up hare dorpen en hadden, ende dat zij in desen lesten oirloghen vercocht hebben 34 R. gl. lijfrenten ende noch up haere kercken 47½ R. gl. lijfrente.

SCCELLINCHOUT.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Heere Vop Jansz, oudt 27 jaer, Jan Claesz, schoudt, oudt 60 jaer, Willem Claesz, burgmr, oudt 50 jaer, Wybrant Wolfartsz, borgmr, Jacob Harinck schepen, oudt 40 jaer; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken ghestaecht, dat zij by tijden van Hertoge Karel hadden 75 haertsteden, ende als nu hebben zij er 65; weleke vermindringhe toegecommen es midts armoede van den dieren tijden, schattinghe ende anders.

Item angaende heure neringe zeggen, dat die een helft hem generen met visschen, ende dander die generen hem met koeyen; ende zeggen dat die een helft van haeren dorpen legget up dat water, onder een calendijck. Zeggen, dattet vierdedeel van hemluyden geen neringe en doen, maer gaen om broot. Zeggen, dat heure neringhe sints den overlijden van Hertoge Karel die helft verarecht ende vermindert es dan dat plach te wesen, ende dat oock die neringhe van dien meer dan die helft verarecht es, mits die natte jaren die gheweest, ende ²⁾ hem affgestorven zijn, ende gheen goet en hebben om andere te coopen.

---

1) Voor »gaven zij" lees »hebben zij".

2) Hier is iets uitgevallen, misschien »hare beesten".

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael seggen, dat men die weten mach by heure schotponden, die welke waren by tijden Hertoge Karel 150 schotponden, elk schotpondt up hondert Rijnsguldens, ende alsnu 30 schotponden, ende es elk schotpondt ten prijze voorscreven. Welcke verminderinge toegecommen es overmits schattingen, dieren tijt ende sterften van heuren beesten, als voorsz. es. Zeggen voort, datter nyemandt zoo arm en es, zij en moeten betalen, het zij een half, vierendeel off halff vierendeel schotpondts, ende zoe naer advenant.

DIE STEDE VAN ENCUYSEN.

Upten voorsz. 13^{en} dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen den schout, burgm^{ren} ende gherechte van Encuysen, by namen Lutgen Geerbrantsz, oudt 70 jaer, Jan Olnnerstant, Pieter Luytgensz, tegenwoordich schoudt, oudt 44 jaer, Harck Volekertsz, oudt 54 jaer, Zeger Pietersz, oudt 51 jaer, Doeynt Direxz, oudt 37 jaer burgermeestren, Symon Pietersz, oudt 54 jaer, schepen, Martin Fredericxz, oudt 67 jaer, Nanne Tapper, oudt 53 jaer, Bernt Gerritsz, oudt 44 jaer, Volekart Fredericxz, oudt 43 jaer, Aernt Symonsz, oudt 28 jaer, van den ouden gerechte ende ¹⁾ vrueschap van Encuysen; geinterrogeert up de voorsz. Instructie,

Eerst angaende heuren haertsteden zeggen eendrachtelyck, by heuren cede, hem hoochelycken ghestaeft, dat zij by tijden van Hertoge Karel hadden ontrent 700 haertsteden, ende hebben alsnu 635 haertsteden; welke verminderinge toegecommen es twee werven dat zij verbrant zijn geweest, ende oock overmits dat zij van der stede, int laetste oorloghe van den Vriesen, zekere huysingen, leggende ontrent heuren vesten, ofgebroken hebben.

Item angaende heure neringe zeggen, dat haerluyder neringhe nu ter tijt arger es die helft dan zij was ten tijden van den overlijden van Hertoge

---

1) »ende" ontbreekt in het Hs.

Karel, ende dat by redene hiernaer verclaert; te weten, dat ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij varende ter zee, oostwaerts ende westwaerts, 32 groote schepen, die hemluyden toebehoorden; ende als nu en hebben zij maer 25 groote schepen. Hadden ooc mede ten tijden van Hertoghe Karel 12 off 13 schepen die tot Hamburch zeylden, aldaer zij nu ter tijt hebben varende mer een schip. Hadden oock ten tijden van Hertoge Karel 6 of 7 schepen varende in divers lant ende 5 of 6 schepen varende int water, aldaer zij nu varende hebben mer een. Hadde ooc die zelve stede by tijden van Hertoge Karel die draperye zoe dat zij dagelicx plagen te maecken wel 60 laecken; welcke neringhe nu gheheel ende al te nyete es. Hadden ooc by tijden den overlijden Hertoge Karel 30 oft 35 schepen varende ende visschende om tybuckijn, daer zij nu en hebben mer 12 of 15. Ende mits meer andere neringen, die zij plagen te hebben by tijden Hertoge Karel, ende nu als niet en hebben, willen die van Encuysen maintineren, heure voorsz. neringhe als nu ongelijk minder te wesen dan by tijden Hertoge Karel voorsz.

Angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat die bet arger ende minder es alsnu dan die was by tijden Hertoge Karel; ende dat omme die redenen voorsz., ende ooc omme dat zij zedert den overlijden van Hertoge Karel verloren hebben ter zee ontrent 135 groote schepen met alle haren volcke ende coopmanschappen, daer innec groote schepen. Wesende ooc mede, dat zedert de doot van Hertoge Karel zeeckere heure bolwerken ende dijckaegie, leggende ende behoirende ten laste van den voorsz. stede, beloopende 400 roeden, zeer lastiger geworden zijn dan zij waren by tijden Hertoge Karel, overmidts dat die gaten van der zee wijder ende dieper geworden zijn, ende overmidts dat hemluyden die dijckaetsen lastiger vallen dan zij by tijden Hertoge Karel plagen te doen; ooc mede om dies willen dat zij ontrent heure voorsz. stede plagen te hebben zooveel veenlandts, daer zij up plagen te weyen 100 koeyen, ende twelck by den water heel vergaen ende te nyete es gedaen, zoe dat dat water dagelicx compt an den dijck, den welcken dijck hemluyden als nu zwaer ende costelick valt te houden, midts dat zij dien met palen ende anders onderhouden moeten; oock mede omdat zij noch veel meer andere roedentalen dijcx te houden

hebben, daer veel voorlants by tijden Hertoge Karel voor plach^{te} te leggen, twelck al by den water aldus vergaen ende ofgespoelt es, ende midtsdien die dijkage hemluyden zwaer ende lastich valt te onderhouden Seggen ooc, dat zij zeer verarmt zijn gheweest overmits vele ende diverseche diensten, die zij tot heuren grooten zwaren coste te water ende anders voor mijn Ghenaden gedaen hebben in den oorloghe van der Sluys, jegens die rebellen mijns Ghenaden, als Heere Jan van Naeltwyck ende anderen, die up die zee zijne gedaen ¹⁾ aendeden; oock mede omme te resisteren die rebelle Vriesen, genaamt Casenbroot, als breeder blijcken mach by een quoyer, ons Commissarissen by heurluyden overgegeven, gheteyckent by Duyst, twelcke wij mede ghevoecht hebben by deze Informacie.

DIE STEDE VAN MEDEMBLYCK.

Upten 14^{en} dach van der voorsz. maendt van Meye zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende verdachvaert Heere Jacob van Edam, pastoor, oudt 36 jaer, Willem Symonsz, schout, oudt 29 jaer, Aelbert Viggertsz, oudt 23 jaer, Rijkhout Mathijsz, oudt 28 jaer, burgm^{ren}, Pieter Jacobsz, oudt 61 jaer, Pieter Jansz, oudt 52 jaer, Baerent Jacobsz, oudt 50 jaer off daerontrent, van de Rijkdom van Medemblyck; geinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Seggen, by heuren eede, eerst angaende die haertsteden, dat zijluyden nu ter tijt hebben in als te zamen metten dryen dorpen als Oostwoude, Wervershooff ende Does, die onder hemluyden gelegen zijn ende één schout-ambacht es, met heurluyden contribuerende ende geldende in allen haren lasten ende subvencien, 471 haertsteden, te weten in Medemblyck 334, daeroff die 80 verarmt zijn ende die men voeden moet ende van der aelmisse leven moeten; ende by tijden van overlijden van Hertoge Karel hadden zij evenveel haertsteden, zoe dat die niet veel vermindert noch vermeerdert en zijn, maer doe ter tijt mochten zij al wel contribueren ende gelden, twelck zij nu niet en mogen, als voorsz. es.

---

1) Zoo in het Hs.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij ten tijden van den overlijden van Hertoge Karel off daerontrent plagen te hebben cooplyuden, alsoe dat zij doe ter tijt voeren an die marct tot Deventer 12 schepen, vol zuivels, als caes, boter ende andere waren, off daerontrent; ende nu ter tijt zijn zij zooveel vergaen, dat zij geen cooplyuden en hebben, die een schip vol zuivels an de marct zouden mogen varen. Zeggen ooc, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel plagen te hebben zulcke neringhe, dat zij in de Lucasmerct te Haerlem plagen te brengen 800 off 900 vette beesten; ende nu ter tijt ende binnen zes voorleden jaren en hebben zij niet mogen brengen ter voorsz. marct van Haerlem, teen jaer deur tander, boven 50 vette beesten. Segghen noch, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel off daerontrent waren machtich heure coopmanschepe te doen met 8 ofte 9 groote schepen, die oostwaerts ende westwaerts plagen te vareñ; ende nutertijt zoe en zijn daer niet een. Ende zeggen, dat die verminderinge van den voorsz. neringhe toegecommen es, overmits die groote costen, die zij ghehadt hebben om hare dijcken te houden; alzoe dat zij dickwils ende menichwerff haren dijck verloren hebben, als van riet ende wier, alsoe dat zij daeran alle haer gelt ende geretste goet te coste gheleyt hebben. Oock mede overmits datter veel natte jaren zijn geweest, zoe datter veel van heuren beesten, koeyen ende anderen, ghestorven zijn; ende gheen hoy noch vrucht van heuren landen en connen krijgen, ende heure lant zeer plat ende leech es; ende niet min hebben altijt moeten houden haere dijcken; ende daerenboven noch die oorloge van Uytrecht ende groote schattingen, die zij gegeven hebben, boven mate van heuren goeden ende landen, daer zij geen vruchten noch profijten of gehadt en hebben. Seggen voort, dat die neringhe van den dorpe van Oostwoude plach redelycke neringhe te hebben van koeyen ende beesten, alzoe dat zij wel 50 vette beesten plagen ter marct te brengen ontrent den overlijden Hertoge Karel voorsz, ende plagen ooc te vogelen ende visschen, maer nutertijt en zijn zij niet machtich één vet beest ter marct te brengen; ende dat zij plagen te houden 5' oft 600 melckkoeyen, daer en houden zij nu ter tijt niet boven 60 ofte 70 coeyen. Seggen voort, dat die van Wervershoof ende Does hem ghenereen alleen met visschen ende vogelen, ende een weynich metter koe, ende zijn arm, alsoe zij oock altijts gheweest hebben.

Item angaende den staet van uren faculteyt int generael zeggen, dat men die faculteyt bevinden mach by schotponden; te weten dat die voorsz. van Medemblyck, Oostwoude, Wervershoof ende Does hadden by tijden van den overlijden van Hertoge Karel 1200 schotponden off daerontrent, die welcke doe ter tijt alle solvent waren; ende dat nu ter tijt de voorsz. stede ende drye dorpen niet meer en hebben dan 295 schotponden die solvent zijn, ende es wel waer dat zij nu ter tijt noch hebben 75 schotponden, die welcke zoe arm zijn dat zij niet eenen penninck en hebben ende dat mense voeden moet van den aelmissen. Seggen, dat die schotponden nu ter tijt waerdich zijn hondert Rijnsche guldens ¹⁾ zij ooc waren by tijden wijlen Hertoge Karel. Zeggen voort, dat zij te laste van de voorsz. stede ende dorpen vercoft hebben 440 Rijns-guldens tsjaers of daerontrent, daerof die tweedeelen off daerontrent zijn losrenten, ende dat derdedeel zijn lijfrenten; van welcke renten zij schuldich zijn van afterstallen ontrent vier verschenen jaren. Ende zeggen, dat ten tijden van den overlijden van Hertoge Karel en hadden zij geen last van eenighe renten, ten lijve noch ten losse. Van alle welcke zaecken de voorsz. van Medemblyck ons overgelevert hebben zeeckere memorie, inhoudende alle int lange die redenen ter cause van tgrundt dat hier boven in substantie gheseyt es; die welcke wij ontfangen ende by dese onse Informacie ghevoecht hebben.

SPANBROUCK.

Upten 15^{en} dach van der voorsz. maendt zoe hebben wij Commissarissen voir ons geroupen ende verdachvaert tot Scagen ²⁾ meester Mathijs van Brederode, pastoor, oudt 57 jaer, Martyn Jansz, schout, oudt 42 jaer, Clement Pietersz, out 70 jaer, Dirck Claesz, oudt 66 jaer, Clement Pietersz, oudt 70 jaer, Reynier Direxsz, oudt 62 jaer, Derrick Jansz, oudt 62 jaer, buyrluyden van Spanbrouck; gheinterrogeert up den inhouden van de voorsz. Instructie,

---

1) Hier schijnt uitgevallen »gelijck».

2) Het Hs. heeft hier en later »Stagen».

Seggen by heuren eede, eerst op die haertsteden, dat zij hadden by tijden van den overlijden Hertoge Karel 89 haertsteden, ende als nu zoe zijn die vermindert, zoe dat daer nyet meer gebleven en zijn dan 64 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met coeyen ende met een luttel landts te zayen, alsoe tmeeste van den lande es veenlandt ende weylant; ende oock hem ghenereu met haeren arbeyt, te dijcken an den zeedijck; ende zeggen dat heure neringhe voorsz., die zij nu hebben, es die helfte minder dan die was ten tijde van den overlijden van Hertoge Karel, vermidts datter veel natte jaren zijn gheweest hier voortijts, datter heur coeyen off gestorven zijn, ende mits dieren tijt, oorloge, schattinge, die hemluyden opgekommen zijn gheweest.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat by tijden Hertoge Karel zijluyden hadden 115 schotponden, elcke schotpond gherekent hondert nobelen, tot 50 stuyvers den nobel, ende welcke schotponden als nu gemindert zijn, alsoe datter nutertijt niet meer en zijn dan 25 der voorsz. schotponden, elck schotpondt tot hondert nobelen, als voorsz. es. Zeggen voort, dat zij vercoft hebben tot laste van den ghemeenen dorpe 300 Rijnsguldens, te weten, die een helft losrente ende die ander helft lijfrenten, omme daermede heure portie van den ruytergelde te betalen van den oorlogen die gheweest zijn; ende zeggen, dat zij daeroff schuldig zijn drye jaren afterstallige renten. Seggen voort, dat zij groote costen hebben op heure landen omme die zeedijcken te bewaren, ende zonderlinge van den veenlanden, die welcke hemluyden meest eygenlycken ¹⁾ toebehooren ende van zeer eleyne waerde ende proffijten zijn; ende die welcke veenlanden zoe veel gelden moeten in der dijckaetsen als dat alderbeste lant, dat onder den voorsz. dijck leggende es.

HENSBROUCK ENDE UPDAM ONDER SPANBROUCK COGGE.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij voor ons geroupen ende gedachvaert tot Seagen Heere Pieter Claesz, oudt 34 jaer, pastoor, Cornelis

1) Het Hs. heeft »engelycken”.

Jansz, scout, oudt 40 jaer, Pieter Heertgens, oudt 53 jaer, Jacob Baerentsz, oudt 40 jaer, ende Dirck Jansz, oudt 56 jaer, buyrluyden ende schepen van Hensbrouck; gheinterrogeert up den inhouden van de voorsz. Instructie,

Seggen by heuren eede, eerst angaende die haertsteden, dat by tijden van den overlijden van wijlen Hertoge Karel zij hadden omtrent 60 haertsteden, ende alsnu zoe hebben zijluyden ... ¹⁾ haertsteden, daeroff die een helft ombevoont zijn ende staen vervallen, ende midts armoede niet gelden en mogen.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met coeyen te houden, met vogelen, met visschen ende met een weynich landt te zayen metter handt, zonder paerden, zonder hooger ofte meerder neringhe te doen; zeggen, dat heure voorsz. neringhe als nu die helfte te snooder es dan zij was by tijden van den overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt zeggen, dat zij by tijden van Hertoge Karel rijk waren van 40 schotponden, elck schotpondt gerekent 200 R. gl.; ende nu ter tijt niet en hebben dan 10 schotponden ten prijze voorsz. Zeggen, dat zij by tijden Hertoge Karel vrij waren van allen lasten van renten; ende zedert de doot van Hertoge Karel hebben zij moeten vercoopen 86 R. gl. tsjaers, daer of ontrent dat tweedeel losrenten zijn ende dat derdendeel lijfrenten. Zeggen ooc, dat zij belast zijn metten zeedijck, mits dat zij betalen moeten voor 600 mergen landts, hoewel die 400 zeer snoode zijn: te weten, van elcke mergen nu ter tijt 7 stuyvers. Zeggen voort, dat dese voorsz. verminderinghe van haertsteden, neringhe ende belastinge hemluyden gecommen es, mits dat heur landeken niet grooter en es dan 800 mergen lants, daeroff dat de 400 zoe snoode zijn, dat mense tot geenen prooffijt gebruycken en mach; ende van den anderen 400 zijn die 200 van den besten mergen toebehoorende vreemden luyden, woonende buyten haren prochie, hemluyden angecommen by coope, besterfte ende huwelick, alsoe dat zij mer 200 mergen en behouden omme hem daer mede te gheneren; ende oock mede midts die natte jaren ende sterfte van haren coeyen, dieren tijt, oorloge, schattinge ende andere lasten: zoe zijn zij verarmt ende belast geworden in der voornoemde manieren.

---

1) Het getal ontbreekt in het Hs.

OPTMEER ONDER DIE COGGE VAN SPANBROUCK.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons tot Scage geroupen ende gedaen dachvaerden Heere Claes Dircxz, pastoor, oudt 40 jaer, Dirriek Aelbrantsz, schoudt, oudt 42 jaer, Reyloff Oeptgensz, oudt 33 jaer, burgmr, Jan Seymonsz, oudt 50 jaer, van Upmeer; gheinterrogeert up den inhouden van de voorsz. Instructie,

Seggen by heuren eede, eerst op die haertsteden, dat zij by tijden Hertoge Karel hadden 52 haertsteden, ende alsnu en hebben maer 32 haertsteden; welcke vermindertheyt toecomt overmidts den dieren tijt, die geweest es, ooc die schattinge ende contribucie, die zij hebben moeten geven, mits welcke die haertsteden vergaen zijn.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met lantelinghe ende voort met coeyen, daeroff maeckende zuvel; zeggen, dat zedert die doot van Hertoge Karel heure neringe nu minder es een derde deel dan die was by tijden Hertoge Karel; twelcke toegekommen by de natte jaren, die gheweest, by dewelcke heure koeyen gestorven zijn, ende heure weylant zoe by de natheyt versmacht es, dat aldaer zij plegen te weyen drey koeyen zij als nu nyet en mogen weyen twee coeyen noch anderhalff.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dattet wel die helft scheelt dat zij nu zoe rijk niet en zijn als zij waren by tijden van den overlijden Hertoge Karel; ende dat overmidts dat zij zedert die doot van den voorsz. Hertoge Karel upten voorsz. dorpe vercoft hebben wel 205 R. gl., half losrenten ende half lijfrenten, tsjaers; van welcke renten zij ten achteren zijn ontrent vier gheheel jaren, ende daerenboven Claes Corf van ruytergelt ende andere 205 R. gl. Oock mede dat zij by tijden van Hertoge Karel in haren voorsz. dorpe hadden ontrent 55 schotponden, ende alsnu aldaer en hebben mer $26\frac{1}{2}$ schotpont, elck pont gherekent tot 100 nobelen, elck nobel van 42 st.; welcke verminderinge van den voorsz. schotponden toegecommen es mits dat veel persoonen uyt armoede van groote schot ende

ongelden, die zij hebben moeten betalen, vertogen zijn, ¹⁾ ende haere plaetse aldaer verganckelick hebben laten leggen. Zeggen ooc, dat zij boven tgundt dat voorscr. staet jaerlicx tonderhouden hebben die last van den zeedijk van zoe vele als angaen mach die twee deelen van 500 mergen landts, daeroff elck mergen dit tegenwoordige jaer heurluyden costen zal 22 groten vlaems.

**SYBELKERSPEL ENDE BENNINCBROUC, WEESENDE
ONDER ÉÉN SCHOUTAMBACHT.**

Upten 15^{en} dach van der maendt van Meye zoe hebben wij Commissarissen voor ons tot Scage geroupen ende verdachvaert Heere Martyn Pietersz, pastoor, oudt 66 jaer, Pieter Pietersz, schout, oudt 54 jaer, Pieter Meysz, oudt 67 jaer, Pieter Derricxz, oudt 42 jaer, borgemeesters, Vrederick Broersz, oudt 45 jaer, ende Claes Jansz, oudt 38 jaer, schepenen in Sibelkerspel ende Bennincbrouc; gheinterrogeert up den inhouden van de voorsz. Instructie,

Seggen by heuren eede, eerst op die haertsteden, dat zij hadden by den overlijden Hertoge Karel 114 haertsteden off daerontrent, ende als nu en hebbender nyet meer dan 98 haertsteden die bewoont zijn.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met coeyen te houden ende wat te zayen in den zomer, ende met arbeyden an den dijk; ende zeggen dat heure neringe voorsz. vermindert es zedert Hertoge Karels doot wel die een helft ende meer, overmidts datter vele natte jaere zijn gheweest, ende mits oorloge, schattinge ende dieren tijt, die gheweest es.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel hadden in beide die dorpen

---

1) Ik heb de woorden »vertogen zijn" ingevoegd, omdat de zin ze vordert: zij ontbreken in het Hs.

voorsz. 262 schotponden, elck schotpondt gerekent 70 nobelen, elcke nobel gerekent 42 st., ende zijn nu ter tijt die voorsz. schotponden zoe vermindert dat zij nu niet meer en hebben dan 45 schotponden, elck schotpondt als boven. Zeggen voort, indien zij nu up desen dach verponden zouden, zoe zouden zij boven 35 schotponden niet mogen uytbrenghen. Zeggen, dat zij ten laste van beyde de voorscreven dorpen vercoft hebben 281 R. gl. tsjaers, daervan die twee deelen losrenten zijn ende een derdedeel lijfrenten, die welcke zij omme die laste wille, die hemluyden zedert de doot van Hertoge Karel opgecommen zijn, vercoft hebben; ende zeggen, dat zij van de voorsz. renten drie jaeren after zijn ende ombetaelt staen tot heuren laste. Zeggen oock, dat zij twee kelcken uyt heure kercke te houden hebben ghestelt in handen van Claes Corff, voir penningen die zij hem schuldich zijn ende niet betalen en mogen.

ABBEKERCKE, TWIJSSEN ¹⁾ ENDE LAMBERTSCHAGEN,

ÉÉN SCHOUTAMBOCHT ENDE EEN GADERINGHE VAN SCHOT ENDE CONTRIBUTIE.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons gheroupen ende ghedachvaert Heere Thyman Jansz, pastoor, oudt 43 jaer, Jacob Jansz, schoudt, oudt 42 jaer, Jan Pietersz Adriaensz, oudt 32 jaer, Willem Gerritsz, oudt 39 jaer, Jan Andries Pietersz, oudt 45 jaer, van Abbekerck; Heere Jan Rappertz, pastoor, 45 jaer, Jan Willemsz., oudt 44 jaer, Pieter Direxz, oudt 46 jaer, Jan Jansz, oudt 32 jaer, van Twisch; Heere Yme Jacobsz, pastoor, oudt 32 jaer, Marten IJsbrantsz, van Lambertschaech; gheinterrogeert up den inhouden van de voorsz. Instructie,

Seggen by heuren eede, up die haertsteden, dat zij by tijden van Hertoge Karel hadden in alle heure dorpen 175 haertsteden . . . . . ²⁾

---

1) Het »Twisch" der Informacie van 1514.

2) Hier is weggevallen, hoeveel haardsteden de gezamenlijke dorpen nu hebben.

ende dat dese verminderinghe toegekommen es overmidts sterfte van heur koeyen, dieren tijt, lasten van oirlogen, uyt welcke zij veel hebben moeten geven ende betalen.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hemluyden generen met lantneringe, een weynich coeyen, vogelen, visschen ende mit arbeyden. Zeggen, dat alsnu haere neringhe deen helft minder es dan die was by tijden Hertoge Karel, ende dat midts die natte jaeren dat heure coeyen gestorven zijn; ende die hem daermede plagen te ghenere gaen nu visschen ende vogelen, ende die rechte rijkdommen zijn vertogen uytten dorpe in de stede, daermede die neringhe zeer vergaen es.

Item angaende heure faculteyt int generael zeggen, dattet veel scheelt dat zij nu armer zijn dan zij waren by tijden Hertoge Karel; want by tijden des overleden Hertoge Karol zij plagen te staen up 250 schotponden, tot 50 nobelen gerekent, elk nobel 50 st.; ende alsnu en staen maer up 25 schotponden, ten prijse voorsz. Zeggen, dat uyt haer voorsz. dorpen jaerlicx gaen; ende zij vercoft hebben zedert den beginne van den oirloge van Uytrecht, twelek was int jaer van '81, omme hare lasten mede te vervallen, 211 R. gl. tsjaers, half erflosrenten ende half lijfrenten; daerenboven dat zij noch vercoft hebben, omme haer kercke te onderhouden, 82 R. gl. tsjaers lijfrenten, van welcke renten zij zeggen ten achteren te wesen 3 jaren.

OUDE NYEROP, NYEUWE NYEROP ENDE WINCKEL,

ÉÉN SCHOUTAMBACHT, GELDENE TE ZAMEN IN ALS, SCHOT, BEDEN ENDE SUBVENTIEN.

Upten voorsz. dach hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Heer Claes Claesz, pastoor, oudt 54 jaer, Pieter Aelbertsz, oudt 60 jaer, burgmr, Symon Symonsz, oudt 70 jaer, van oude Nyerop; Heere Berwout Direxz, pastoor, Pieter Gerritsz, oudt 70 jaer, Garbrantsz, oudt 34 jaer, van nieu Nyerop; Mr. Andries, pastoor,

oudt 46 jaer, Wouter Aelbrechtsz, oudt 70 jaer, Jacob Jansz, oudt 60 jaer, Berwout Pietersz, oudt 70 jaer, waersluyden van Winckel; Dirck Woutersz, oudt 50 jaer, schout van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert op den inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hooghelick ghestaeft, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel hadden in heuren dorpe 482 haertsteden, ende alsnu hebben 332 haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met coeyen ende een weynich lanteelingh, zonder hooger ofte beter neringe te hebben; ende dat haer voorsz. neringe ten tijde van Hertoge Karel ongelijk beter was dan die nutertijt is.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat heure rijkdomme ende faculteyt ongelijk minder es dan die waren ten overlijden van Hertoge Karel; want zij plagen te hebben 325 schotponden, daervan elck schotpondt doen ter tijt waerdich was 250 R. gl.; ende alsnu en hebben niet meer dan 77 schotponden, elck schotpondt tot 200 R. gl. Seggen ooc, dat zij by tijden Hertoge Karel hem plagen te behelpen met coopmanschappe in Oistvrieslant ende andere vreemde landen, aldaer zij nu ter tijt, overmits hare armoede, gheen coopmanschap en hanteren. Plagen ooc te hebben binnen heure voorsz. dorpen vele mannen die omme heur loon ende huyre plagen te varen ten harinck, aldaer zij alsnu luttel off geen en hebben. Plagen ooc te hebben groote menichte van koeyen ende beesten by tijden van den voorsz. Hertoge Karel, te weten dreywerff meer dan zij nu hebben, die hemluyden in de natte jaren offgestorven zijn. Seggen ooc, dat zij verarmt zijn overmits ¹⁾ dien grooten dieren tijt die gheweest es, ende die groote schattinge, oorloge ende anders, die zij hebben moeten betalen; overmits welcke schattinge zij vercoft hebben upten voorsz. dorpen 800 R. gl. tsjaers, meest losrenten ende lijfrenten. Seggen oock, dat overmits die voorsz. belastinghe ende schattinge veel van heuren inwoonende

---

1) Het Hs. heeft »overmits welcke schattinghe»: de twee laatste woorden schijnen uit hetgeen volgt hier bij vergissing ingevoegd.

vertogen zijn van daer, ende heure kinderen gehijlickt ¹⁾ hebben in de andere plaetsen, latende alle die lasten upten geenen die aldaer ²⁾ gehadt hebben veel van heuren haertsteden ende inwoonende quyt geworden zijn. Seggen oock, dat taldermeeste ende beste deel van de landen, aldaer gelegen, toebehoret den vreemden die met hunlieden niet en gelden.

BAERSINGERHORN,

VOOR HEM ZELVEN ENDE VOOR HARINCHUYSEN, ALZOE ZIJ IN ALLEN ZAECKEN TSAMEN GELDEN, BEYDE GELEGEN ONDER SCHAGERCOGGE.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Heere Wolfaert Claesz, pastoor, oudt 36 jaer, Willem Schaeffsz, schout, oudt 45 jaer, Henrick Jansz, oudt 36 jaer, van Baersingerhorn; gheinterrogeert op den inhoudten van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eeden, voor hemzelve en voor die van Harinchuysen, dat zij by tijden des overlijdens van Hertoge Karel binnen den voorsz. twee dorpen hadden 180 haertsteden, ende alsnu hebben 160 haertsteden, daeronder dat zijn veel snoode huyskens, die uyt armoede vergaen ende luttel of niet hemluyden gelden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met zayen landt ende metter koe, daerof maekende bueter, caes ende suvel, zonder neeringhe van vogelrye ofte visscherye ende zonder hooger of meerder neringhe te hebben. Zeggen, dat die neringhe alsnu niet zoe goet en es als zij was by tijden des overlijdens Hertoge Karel; want by tijden van den voorsz. Hertoge Karel zij binnen den voorsz. dorpen hadden vier off vijff Rijnschepen, die hem gheneerden ter zee, mit coopmanschip ende anders; ende en hebben als nu maer een. Zeggen oock, dat zedert de doot van Hertoghe Karel heure zaylant ende weylant, mits die quade ende ontighe jaren, die gheweest zijn, zeer verarcht

---

1) Het Hs. heeft „ghelycke”, zonder zin.

2) Ook hier is de tekst bedorven; de zin is echter niet te miskennen.

zijn; ooc zoe worden eenighe van heuren landen, dewelcke leggen aen den zeedijck, uytgedolven ende van de aerde ende riet van dien den zeedijck gemaect.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nu veel armer zijn dan zij waren by tijden dat Hertoge Karel offivich geworden was; want by dien tijden zij onder heure twee dorpen hadden 140 schotponden, elk schotpont tot 100 nobelen tstuck, van 42 st., ende alsnu en hebben mer 75 schotponden van 100 R. gl. current voort schotpondt. Oock mede plagen zij te hebben, corts naer den overlijden van Hertoge Karel, 750 ¹⁾ margen lants; ende mits armoede van grooten laste van oorloge, schattinghe, dieren tijt ende anders, hebben moeten vercoopen 350 mergen landts, ende die andere 350 mergen lants alsnu toebehooren eenighen particulieren personen, die van daen vertogen zijn ende met hemlyuden nyet en contribuieren. Zeggen oock, dat zij gelast zijn met 324 R. gl. ende 15 st., tstuck van 40 grooten, alle lijfrenten, daeroff zij 300 R. gl. vercoft hebben zedert de doot van Hertoge Karel, ende dat om heure lasten, contributiën, oorlogen ende anders mede te vervallen; van welcke renten zij ten afteren zijn van een gheheel jaer dat onbetaelt es.

DIE STEDE VAN SCHAGEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Isbrant Ymesz, pastoor, oudt 42 jaer, Doe Jansz, schout, oudt 28 jaer, Lou Jansz, oudt 53 jaer, Elle Gerritsz, oudt 46 jaer, Willem Ellekensz, oudt 44 jaer, Wolfart Albrantsz, oudt 40 jaer, Visschen Pietersz, oudt 40 jaer, Jan Jansz, oudt 30 jaer, Vitgier Pietersz, oudt 30 jaer, schepenen van Schagen, ende Jan Claesz, oudt 50 jaer; geinterrogeert up den inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochelicken gestaeft, dat zij hadden by tijden van den overlijden van

---

1) Zoo het Hs. Hetgeen volgt wijst echter aan dat 700 gelezen moet worden.

Hertoge Karel ontrent 300 haertsteden, en hebben alsnu ter tijt 220 haertsteden, daeroff dat huyden opten dach wel ledich staen 25 haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat by tijden Hertoge Karel zij hadden 12 rijnschepen, die alle dage van Colhorn, daer haer haven es, te zeewaerts off ende toe voeren, ¹⁾ met bueter ende caes, tot Deventer, ende brochten wederomme hout, zout, turff, rogge ende al dat zij besigen mochten; ende dat nu ter tijt tot Colhorn mer een schip off en vaert, ende dat half den tijt niet bevracht en mach worden. Seggen oock, dat zij ten tijden van den overlijden Hertoge Karel hadden groote menigte van koeyen, alsoe dat elcke van der gemeente hadde up die tijt 9 off 10 koeyen, ende deweleke nutertijt mer 2 of 3 koeyen houden en mogen; daeromme dat zijluyden luttel mis maecken mogen, daer zij mede heure landen verbeteren mogen, omme vrucht te draghen, ende alsoe luttel butter ende case crijgen mogen, omme die in coopmanschappe te zenden tot Deventer ²⁾ ende anders, als zij plagen te doen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ten tijden van den Hertoge Karel hadden 250 schotponden, elk schotpondt gherekent voor 100 nobelen, van 42 st. den nobel, ende dat zij op den dach van huyden niet meer en hebben dan 127 schotponden, elk schotpondt gherekent voor 100 R. gl. Zeggen, dat zij dus vermindert zijn in hare schotponden ende anders, want voortijts dat meesten deel van den lande, leggende onder Schagen, plach hemluyden toe te behooren, te weten 3933¹/₂ garssen lants; ende nu ter tijt hemluyden niet meer gebleven en is van den voorsz. landen dan 2959¹/₂ gers, daeroff die drye gerssen maecken ontrent eene mergen. Seggen, dat zij ten laste van de voorsz. stede van Schagen zedert de doot van Hertoge Karel up de voorsz. stede vercoft hebben 1660 R. gl., daeroff tmeeste deel lijfrenten zijn ende tander losrenten, van welcke

---

1) Het Hs. heeft »off ende te voren»; blijkbaar een schrijffout.

2) Het Hs. heeft »tot Deventer schepen ende anders». Denkelyk is »schepen» bij vergissing uit »coopmanschappe» van den vorigen regel hierin geslopen.

renten zij schuldich zijn van achterstallen een jaer renten. Seggen, dat zij noch hebben an oncosten alle jare tot die onderhoudenisse van den zoute-zeedijck, Huygendijck ende anders, daer zij geen baet off en hebben, 200 R. gl. tsjaers.

TOOG E. 1)

Upten 16^{en} dach der voorsz. maendt zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Jan de Veent, pastoor, oudt 36 jaer, Isbrant Aelbrechtsz, oudt 71 jaer, Jan Reyersz, oudt 52 jaer, schepenen in den dorpe van Toge 2); gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen eendrachtelick, by heuren eede, hem hoochelycken ghestaeft, dat zij by tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden 180 haertsteden ende alsnu mer 150 haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij geen neringe en hebben, dan zij hem een weinich generen metter koe ende met een luttel zaylants, ende meest metten harinck te varen, te weten dat zij zes schepen, geheeten pincken, ende booten uytreden, ten versschen harinck varende, ende ooc metten zelven schepen varen te schelvisschen ende cabeliau, zonder hooger ofte meerder neringe te hebben. Zeggen, dattet wel die helft schilt dat heurluyden voorsz. neringhe beter was ten overlijden van wijlen Hertoge Karel dan die nu es.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij by tijden van Hertoge Karel rijck waeren 35 $\frac{1}{2}$ schotponden, elck pont tot 100 nobelen, elcke nobel tot 50 st.; ende nutertijt mer

---

1) Zoo zal wel gelezen moeten worden; het Hs. heeft »Cogge». — Vgl. de Informatie van 1514, bl. 158.

2) Ook hier staat »Coge» in het Hs.

hebben 24 $\frac{1}{2}$ schotponden, als boven. Seggen, dat ten overlijden van Hertoge Karel zijlyden gelast waeren met 100 R. gl. tsjaers, lijfrenten, zonder meer, ende dat nutertijt heurluyder dorp belast es met 400 R. gl. tsjaers, daeroff die twee deelen zijn lijfrenten ende tderdendeel erfrenten. Seggen, dat zij aldus veraftert, verarmt ende ghediminueert zijn in heure haertsteden, neringe ende rijckdommen, overmits dat die duynen binnen slandts staven ende vernyelen die landen, ende vermidts dat zij heure water uyt heure landen niet losen en mogen, mits dattet buyten hooger es dan binnen, ende dat die zeewint ¹⁾ dagelicx nae hem neemt die landen aldaer, ende overmidts dieren tijt, oorloge, schattinge, sterfte, die zij int verleden jaer hadden, alsoe zij doe verloren 350 menschen, mits welcke zaecken zij veraftert ende verarmt zijn.

HOOCHTWOUDE, OUDE EERSTWOUDE,

WESENDE EEN SCHOUTAMBOCHT, GELDENDE MIT MALCANDEREN
ALLEN COSTEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Jan Symonsz, oudt 66 jaer, pastoor, Dirck Jacobsz, schoudt, oudt 38 jaer, Staes Symonssz, oudt 55 jaer, Jan Adriaensz, oudt 44 jaer, Jan Claesz, oudt 50 jaer, schepenen; Pieter Bruynsz, oudt 60 jaer, Dirck Direxz, oudt 70 jaer, ende Pieter Maertensz, oudt 63 jaer, buyrluyden, alle van Hoochtwoude; Pieter Aelbertsz, oudt 56 jaer, burgermeester, ende Matthijs Jansz, oudt 38 jaer, buyrman van Eerstwoude, ende contribueerende met malcanderen in alle subventien, beden ende lasten; geinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hochlycken gestaeft, dat zij by tijden van den overlijden Hertoge Karel

---

1) Zoo heeft het Hs. Men zou meenen dat de zee en niet de wind het land afsloeg en naar zich nam.

te zamen hadden 278 haertsteden off daerontrent, ende alsnu zoe hebben zij mer 84 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat heure neringhe en es anders nyet dan hem te generen met koeyen ende met landt te zayen, zonder eenige andere neringe te hebben; ende welcke neringe nutertijt es de helfte minder dan zij was ten overlijden van Hertoge Karel, wantet volck aldaer zeer wech vaert wonen in andere plaetsen, ende oock by sterfte dattet volck veel gestorven es, want ten overlijden Hertoge Karel waren wel 600 luyden, die nutertijt zijn vermindert, overmidts die zware schattinge, sterfte van heure koeyen, mits veel natte jaren die geweest zijn, oorloge ende andere lasten, die hemluyden opgecommen zijn.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel rijk waren van 296 $\frac{1}{2}$ schotponden, elck schotpont gerekent hondert nobelen, elck nobel gherekent 42 st., ende dat zij nu ter tijt niet meer en hebben dan 12 $\frac{1}{2}$ schotponden ¹⁾. Zeggen, dat de voorsz. twee dorpen belast zijn met 682 R. gl. an jaerlicxe renten, daerof dattet vierde deel zijn losrenten, ende van welke renten zijluyden geguet hebben den grave van Egmond 185 R. gl. tsjaers ten lijve van den Heere van Hoochvoude nu wesende; ende zijn ooc schuldig van afterstallige renten ontrent vier jaren; ende tot welke verafteringe zij ghecommen zijn mits oorlogen, schattingen ende andere redenen, boven verclaert; ende oock mits dat zij groote costen hebben an den zeedijck, Huygendijck. Zeggen, dat zij hierenboven mede schuldig zijn Claes Corff ende den casteleijn van Medemblick van resten, ter cause van den oorlogen, ontrent 600 R. gl.; ende zeggen ooc, dat zij mede boven dese moeten betalen 100 R. gl. tsjaers lijfrenten, die vercoft zijn up heurluyder kereke, die welke geen off luttel incommen hebben ende welke incommen gaet an oly, licht ende was.

---

1) Ik vermoed dat of in het getal schotponden tijdens Hertoge Karel of in het getal der latere schotponden een fout schuilt.

DIE STEDE ENDE TLANT VAN TEXEL,

ENDE DIE DORPEN ONDER HENLUYDEN GELEGEN, TE WETEN: BURCH,
 TWESTENDE, DE WAL ENDE TOOSTENDE, GELEGEN AL ONDER
 ÉÉN SCHOUTAMBOCHT, GELDENDE MET MALCANDEREN IN
 ALLE BEEDEN, CONTRIBUTICIEN ENDE SUBVENCIEEN.

Upten 18^{en} dach van Meye anno XCIII zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert, binnen der stede van Almar, Jan Bartoutsz, oudt 60 jaer, borgmr, Albrecht Huygensz, oudt 45 jaer, Huge Lubrechtsz, oudt 50 jaer, Broer Henriexz, oudt 40 jaer, al van der voorsz. stede ende dorpen; gheinterrogeert op den inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hochelycken gestaeft, dat zij alsnu ter tijt hebben ontrent 750 haertsteden, ende hadden ten tijden van den overlijden van Hertoge Karel jaerlicx ¹⁾ zoe veel off daerontrent.

Item angaende die neringhen zeggen, dat zij hem generen met zeeckere schepen, ghenoomt pincken; zeggen ooc, dat zij hem ooc generen met koeyen, schapen ende ooc met zayen; generen hem oock met schapencasen te zenden tot Deventer, ende met geen hooger noch meerder neringhe. Zeggen, dat heure neringhe by overlijden van wijlen Hertoge Karel ende alsnu zeere op een uytcomen, naer de grootheyte ende snootheyte van den tijt; dan even verre datter aengaet die neringhe van den koeyen ende van den schapen, die es vermindert ende snooder geworden dan zij hier voortijts plach te wesen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij by tijden van den overlijden van Hertoge Karel rijk waren van 600 schotponden, elck schotpont gerekent voor 100 R. gl. ghereet goet, of voor 150 R. gl. op vier jaerdach, ende dat de voorsz. pondinge nutertijt vermindert es, alzoec dat zij nutertijt niet meer en hebben dan 400 schotponden, dat men waermede zeggen mach ²⁾. Zeggen, dat

1) Voor »jaerlicx», dat stellig onjuist is, zal misschien »naelicx» te lezen zijn.

2) Zoo het Hs. Misschien moet men lezen voor »waermede» »in waerhede.»

zij by tijden van Hertoge Karel vrij waren van allen renten, ende dat hebben moeten naederhandt vercoopen ende belasten de voorsz. stede van Texel ende heure dorpen te zamen an erflosrenten ende lijfrenten 700 R. gl. tsjaers, ende noch hebben die kerek vercoft 500 R. gl. tsjaers, twelck oock comt tot heure lasten: dan zij tot heuren bate mogen krijgen alle alzulcke aelmissen, offerhanden, testamenten, als aldaer vallen mogen, twelck zij estimeren tot 200 R. gl. tsjaers. Zeggen, dat dese verminderinghe ende diminucie van der neringe ende van heure rijkdommen ende oock die belastinghe van heuren renten ende anders es toegecommen overmidts der orelogen, die veel geweest zijn, schattinge, dieren tijt, ende dat zij daeromme heure lasten hebben mit vercoopinge ¹⁾ ende veel van dien verloren ende offgestorven zijn, mits die natte jaren die geweest zijn.

DIE STEDE VAN ALCMAR.

Upten voorsz. 18^{en} dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons doen roupen ende verdachvaert Adriaen Dircxz, oudt 40 jaer, Pouwels Jacobsz, oudt 50 jaer, Jacob Florisz, oudt 43 jaer, borgermeesters, Gerrit Pietersz, oudt 34 jaer, Snel Claesz, oudt 28 jaer, schepenen, Albert Herckensz, oudt 60 jaer, Wolbrant Symonsz, oudt 58 jaer, van de vroetschap van Alckmaer; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, als van heuren getale van den haertsteden die nu zijn, en weten zij int zeecker niet te deposeren, maer ghedragen hem dies ant bouck van den rentmeester, die haerluyder haertsteden in schriftte heeft; mer weten wel, dat ten overlijden van Hertoge Karel dat derdedeel meer haertsteden waren dan nutertijt.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel hadden groote neringhe van brouwerije, also dat men in derzelver

---

1) In plaats van dezen onzin moet denkelijk gelezen worden: »dat zij daeromme heure beesten hebben moeten vercoopen».

stede ende in den dorpen omtrent derzelver stede anders niet en dranck van bier dan tot Alckmar gebrouwen was; ende diesgelijcx groote neringe ende welvaren van den draperye, die dezelve stede hadde. Hadde oock doe ter tijt rijkdommen, die ter zee omme coopvaert plagen te reden ende te zeynden, ende desgelycx rijkdommen, die uyt plagen te reden in de harinckvaert. Seggen noch, dat dezelve inwoonende van den voorsz. stede hadden ooc groote neringhe, coopmanschappen, versoucke ende welvaren van den landen ende dorpen, omtrent der stede gheleghen, overmits dat diezelve dorpen alle haer coren ende voorts alle andere nootdruft plagen te hebben uytter stede van Alckmar, ende plagen haer bueter ende case t'Alckmar te marck te brengen ende te vercoopen. Ende plagen ooc die inwoonende van derzelver stede te hebben, naer heure estimacie, wel varende ende keerende binnen tslants omtrent 100 rijnschepen ende coggeschepen, alzoec dat deurt welvaren van de voorsz. neringe, coopmanschepen ende anders die voorsz. stede stont in zulcken state ende welvaren, dat men alle dage in derzelver stede dranck over de 26 vaten biers ende, nae heure estimacie, omtrent een aem wijns; ende dat up den dag van huyn den bierexcyse binnen derzelver stede niet meer en mach gelden dan 12 vaten biers, ende die wijnexyse niet meer en mach gelden dan een aem wijns; zoe dat ¹⁾ die neringhe van de brouwerijen ende draperye meestal vergaen ende te nyet gecommen es ²⁾. Ende dat die rijkdom van den voorsz. stede, die plagen coopvaert te vaeren ende ten haerinc plagen te reden, by middelen van den grooten dieren tijt, ende oock doer vergaen van den draperye ende brouwerye, mitsgaders die groote contribucien, die zij gecontribueert hebben geduyrende den tijt van der oorloghe van Uytrecht, Rotterdamme ende anders, tot zulcke disposicien gecomen zijn, dat zij de voorsz. coopmanschepen nyet en hebben mogen achtervolgen, ende moeten tproffyt, dat zij ter cause van dien plagen te hebben, derven ende onberen, by faute van heure coopstadt ³⁾, die zij verteert hebben, ende oock deur quade fortuyne, die zij int exerceren van heuren voorscreven coopmanschepe ghehadt ende geleden hebben, up die Noorde

1) Het Hs. heeft »welcke dat”.

2) Het Hs. heeft »te meer gecommen es”.

3) Zoo het Hs. hier en eenige regels later. De zin vordert bedrijfkapitaal. Misschien te lezen »coopscat”.

ende Zuyderzee. Zeggen oock, dat zij ooc deur tverlies van heure voorsz. coopstadt ende deur tvergaen van heure neringhe, mitsgaders den dieren tijt, daertoe gecomen zijn, dat zij alle die neringhe, die zij plagen te hebben van den landtdorpen omtrent derzelve stede gelegen, quyt geworden ende verloren hebben. Want by fauten van penningen zoe en hebben zij die landtdorpen niet mogen ghecrijgen, alzoec dat derzelve dorpen nu ter tijt meestal tgundt dat zij behoeven halen in der stede van Amsterdam ende elders, daer neringe ende coopmanschepe es; ende desgelycx zoe houden zij heur maret van bueter ende case in den voorsz. plecke, alsoec dat die voorsz. stede nu ter tijt geen welvaren noch neringhe heeft. . . . 1) alle haere rijnschepen, coggeschepen niet meer behouden en hebben varende dan ontrent 40 schepen, dewelcke zij nochtans, mits den dieren tijt, slappe neringhe ende andere lasten, hebben moeten vercoopen omme daer van met heuren wijven ende kinderen te leven.

Angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dattet corpus van der stede ten overlijden van Hertoge Karel off corts daerna niet meer 2) incomen en hadden dan an bierexysen ende coornexysen, te weten op een vat biers 8 gl. ende den 12^{en} kan van den wijn, ende voort van elk hoet tarwe 7 gl. ende van den rogge 6 gl., ende hierentegens was de voorsz. stede belast metter rente van 100 pont groten tsjaers. Zeggen, dat zij naderhandt metter oorloge ende anders, zoe hebben zij noch moeten vercoopen ten laste van teopus van der voorsz. stede ontrent 400 ponden groten vlaems tsjaers, zoedat up den dach van huyden up dese stede voorsz. staen over de 500 ponden groten tsjaers; ende dat dezelve stede mits de groote lasten van renten hebben moeten een nyeuwe imposte van exyse stellen, te weten up elk vat biers 10 stuyvers, up den wijn een 5^{en} penninec, up een hoet terwe 12 stuyvers, up een hoet rogge 8 stuyvers, ende voort up gerst, haver, wolle laeckens, vleys, turf, hout ende zout, up elk van dien avenant. Seggen voort, dat die voorsz. stede schuldich zijn van afterstallighe renten 705 R. gl.; ende dat zij noch groote gelden behoven omme

---

1) Denkelijk is hier uitgevallen: »Zeggen oic dat van».

2) In het Hs. ontbreekt »niet».

reparasie van bruggen ende andere affairen in de voorsz. stede, als van dagelicxe costen tot voyagien ende . . . ¹⁾ van de steden dienende: alsoe hemluyden van noode es gheweest, boven de voorsz. lasten ende imposicien, gemaect by exysen ende anders, te halen uyten buydel van den particulieren personen van de voorsz. stede zekere groote sommen van penninghen. Ende zeggen, dat alle die rijckdomme van den particulieren poorteren van den voorsz. stede en beloopt niet meer in alles, van alle heuren goeden die zij ter weerelt hadden, gheen uytgesondert int groote noch int kleyne, dan ontrent 75000 R. gl.: zeggen dat zij daer goede informatie upgedaen hebben ghehad, by eede, int jaer XCIII lestleden, na der commocie van tKasenbroot. Ende als van heure rijckdommen, die zij hadden voor die voorsz. commocie, doe zij ooc vergaderden den hondersten penninck van heuren porteren, seggen . . . ²⁾.

T LANT VAN WYERINGE,

TE WETEN, TOOSTENDE ENDE TWESTENDE, YPELSHOEFFE ENDE STRUE.

Upten 28^{en} dach van Meye anno voorscreven zoe hebben wij Commissarissen voor ons, binnen die stede van Amsterdamme ³⁾, geroupen ende ghedachvaert Herman Jacobsz, oudt 46 jaer, Andries Valachsz, oudt 50 jaer, Dirck Matthijsz, oudt 45 jaer, Jan Wiertsz, oudt 44 jaer off daerontrent, waerschippen van tvoorsz. landt van Wieringen met zijnen toebehooren; geinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij upten dach van huyden hebben ontrent 396 haertsteden, onder goet ende quaet; onder welcke haersteden zijn 14 oft 15 die mit hunluyden niet geven noch en contribuieren, als den

---

1) Er schijnen hier weer eenige woorden uitgevallen te zijn.

2) Hier breekt het Hs. af, zonder aanwijzing dat iets ontbreekt.

3) Zoo het Hs. Denkelijk een schrijffout voor »Alcmar''. Zie de interrogatie van Schoorle, die volgt.

schout, priesteren ende andere arme luyden; ende by tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden zij ontrent 450 haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat die een helft van heuren volcke hem generen met vogelen ende visschen, ende dander metter ploech, doende lantneringhe; oock eenighe van hemluyden varen ter zee ten hoeck, ten harinck ende coopvaert, ende dat als huyluyden omme haer loon, ende niet als hebbende eenige schepen. Gheneren hem oock met een weynich koeyen, daer zij hare nootdrufte zonder zuvel te vercoopen niet of krijgen en mogen: welcke neringhe by tijden van den overlijden van Hertoge Karel wel die een helft beter was dan die nu es.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij veel rijcker waren by tijden van den overlijden van Hertoge Karel dan zij nutertijt zijn; want by tijden des voorsz. Hertoge plegen zij te hebben 300 schotponden of daerontrent, elck schotpondt gherekent tot 400 R. gl. current, ende en hadden als doe ¹⁾ gheenrehande renten vercoft op heuren dorpen, aldaer zij alsnu op hebben 160 schotponden, ten prijse voorsz.; van dewelcke zij ghededuceede ende offgetogen hebben 150 R. gl. current, ende 50 gouden R. gl., dewelcke zij zedert de doot van Hertoge Karel, omme heure lasten mede te vervallen, op heure voorsz. dorpen vercoft hebben, te lossen met 12, 13¹/₂ ende daerontrent. Welcke verminderinghe van als toegekommen es overmidts dat zij by laste van der zee veel lants uytgeslegen ende een zeedijck binnengeleyt hebben; oock plagen zij te hebben een zusterhuys, die mit hemluyden plagen te gelden, ende alsnu vertogen zijn binnen Haerlem mitter wone; oock omme den dieren tijtswille die geweest es, mits welcken zij haer gereede goeden hebben moeten vercoopen omme daeroff te leven. Zijn oock mede verarmt omme die groote contribucien ende geldinghe, die zij hebben moeten gelden ende contribuieren zedert den oorloge van Uytrecht, Rotterdamme, Montfoort ende Woerden. Zeggen oock, verarmt te zijne, alzo die helfte van heuren volcke hem plagen te behelpen met visschen ende vogelen, ende dat die vele te nyete gegaen es, mits dat de plecke, daer zij

---

1) Het Hs. heeft: »ende een hadden als die”.

die neringhe plegen te doen, zoe gehoecht ende metten sande bestooven es, dat zij die neringhe aldaer niet meer doen en mogen. Zeggen oock, dat heure armoede toegekommen es mits groote laste van dijckage, die zij noch dagelicx hebben alsoe zij leggen rontsomme die zoute zee.

SCOORLE IN KEMMERLANDT.

Upten 19^{en} dach van Meye anno voorscr. zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert, binnen der stede van Almar, Heere Andries van Engeburch, vicecureyt, oudt 31 jaer, Wouter van der Horst, oudt 26 jaer, schout, Martyn Hugesz, oudt 40 jaer, Willem Jansz, oudt 34 jaer, schepenen, Henrick van Thorenburgh, oudt 50 jaer, Dirck Jacobsz, oudt 40 jaer, buyrluyden, inwoonende tot Schoorle; gheinterrogeert up den inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hochlycken gestaeft, dat by tijden van den overlijden van Hertoge Karel binnen den voorsz. dorpe van Schoorle waren ontrent 300 haertsteden; ende alsnu, overmidts de groote sterfte die zij gehadt hebben in den voorleden somer ende ooc overmidts armoede ende dieren tijt, deur welcke veel luyden gestorven ende gheruymt zijn, en hebben zij aldaer maer 220 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem ghenere met lantelinghe, met coeyen, daer off zuvel maeckende, ende met als huyrlingen ter zee varen, ten hoeck, omme cabellau ende schelvis; ende generen hem oock eenich van hemluyden met diversschen ambachten, zonder hooger off meerder neringhe te hebben. Seggen oock, dat hare voorsz. neringhe alsnu nyet zoe goet en es als die was ten overlijden van Hertoge Karel, want die alstoen hielden 5 of 6 coeyen en connen alsnu niet houden 3 off 4; oock mede omme deswillen dat heur zaybaer landt bestuyft met zande van den duynen, zoe dattet dagelicx ongelycke quader ende snooder wordt dant voortijts geweest es.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij up den dach van huyden nergensna zoe rijk en zijn als zij waren ten overlijden van Hertoghe Karel, want in dien tijden zij binnen haren voorsz. dorpe hadden 115 schotponden, elck schotpondt gerekent voor 200 R. gl., ende dat zij alsnu niet en zouden connen geraken ende genaecken 50 schotponden, zulek als voren. Welcke verminderinghe van den haertsteden, neringhe ende rijckdomme zeggen zij toegekommen te wesen mits den grooten dieren tijt die gheweest es, groote sterfte die zij gehad hebben, ook mede omme groote diverssche scatinge, daerinne zij hebben moeten geven ende contribuieren; uyt welcke veel van heuren ingeseten getogen zijn uyt haren dorpe metter woon in den steden; ende ooc uyt hare voorsz. armoede hebben moeten vercoopen haer eygen landt den poorteren van der steden ende met hunluymen niet en contribuieren. Seggen ooc, dat zij zedert den oorloge van Uytrecht up heuren voorsz. dorpe hebben moeten vercoopen, omme mede te vervallen heure voorsz. lasten, 600 R. gl. tsjaers, omtrent half lijfrenten ende half erflosrenten, daeroff ombetaelt staen 150 R. gl.

G R O I D E.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Yme Hermansz, vicecureyt, oudt 34 jaer, Jan Stevensz, schoudt, oudt 27 jaren, Allart Jacobsz, oudt 68 jaren, Mathijs Gerbrantsz, oudt 37 jaren, schepen van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert up den inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haerststeden zeggen, by heuren eede, hemluymen hoochelycken gestaeft, dat zij by tijden van den overlijden van Hertoghe Karel hadden omtrent 42 haerststeden, ende alsnu hebben zij 27 haerststeden die bewoont zijn, ende in als 9 mannen personen, ende al die ander zijn bewoont met weduwen ende met weeskinderen, daarvan heuren mannen in den laetsten somer in die sterfte gestorven zijn.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met een weynich lantelinghe, daervan een weynich hemluyden toebehoort, ende ander eenighen poorteren van den steden van Almar ende Haerlem. Ooc mede zoe generen zij hem met koeyen, met visschen ende vogelen, zonder hooger off meerder neringe te hebben. Ende zeggen, dat up den dach van huynen hare voorsz. neringe ongelijk minder es dan die was by tijden van den overlijden van Hertoge Karel; want by zijnen tijden die plagen te houden 5 off 6 coeyen en hebbender nu mer die zommige 1. Oock mede zoe plach tlandt, tweleck aldaer gelegen es, toe te behooren den inwoonenden van dier plecken, tweleck als nu toebehoort den poorters van der stede van Haerlem, Almar ende andere, die de voorsz. inwoonenden hebben moeten vercoopen overmits armoede.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij, omme den redenen voorsz., ongelijk armer zijn dan zij waren by tijden des overlijden Hertoge Karel; zij plagen te hebben 31 schotponden, elck schotpondt gerekent tot 300 R. gl., aldaer zij nu en hebben maer 3 schotponden, ten prijse als voren. Zeggen oock, dat zij vercoft hebben up den voorsz. dorpe ¹⁾ ende vier R. gl., daeroff zij ten afteren zijn ende ombetaelt staet 2 jaren. Zeggen, dat dese verminderinge van den haertsteden, neringhe ende faculteyt toegecommen es bydien dat zij int contribuieren van den oirlogen hooger ghestelt waren dan zij vermochten; ooc mede vermidts den dieren tijt, uyt welcken zij haer goet hebben moeten vercoopen omme off te leven; mede omme dat heure coeyen, daer zij hem mede plagen te generen, veel gestorven zijn.

ACKERSLOOT.

Up den voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Claes de Guyter, pastoor, oudt 55 jaer, Pieter Wybrantsz, schoudt, oudt 63 jaer, Jacob Claes, oudt 72 jaer, Dirck

---

1) Denkelyk is hier een tiental of honderdtal uitgevallen, waarmee »ende'' samenhang.

Dircxz, oudt 47 jaer, Reyer Aelbertsz, oudt 45 jaer, ende Dirck Jansz, oudt 49 jaer, waerschippen van den voorsz. dorpe van Acker-sloot; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochelycken gestaeft, dat zij by tijden van den overlijden van Hertoge Karel binnen haren dorpen hadden 163 haertsteden, ende alsnu hebben zij aldaer 134 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met een weinich lantelinghe, koeyen, visschen, vogelen; ende ooc mede hebben zij eenighe die omme haer huere varen ten harinck ende anders, zonder hooger of meerder neringe te hebben. Zeggen ooc, dat de voorsz. neringe by tijden van Hertoge Karel ongelijk beter was dan die nutertijt es; ende oock dat by tijden Hertoge Karel heure voorsz. dorp ongelijk rijcker was dan nu es; twelck al toegecommen es overmidts dat heure koeyen, daermede zij hemluyden plagen te generen, mits de natte jaren, ghestorven zijn, ende dat zij omme den dieren tijtswille heuren goet hebben moeten vercoopen omme off te leven, ende omme die groote schattinge, die omme der oirlogewille, die geweest zijn, hebben moeten betalen; oock omme dat die rijcken van haren dorpe omme die schattinge te vlieden metter woone getogen zijn in die steden, die alsnu met hemluyden niet en contribuieren.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat die nu ter tijt ongelijk minder es dan die was by tijden van Hertoge Karel; want by tijden Hertoge Karel zij plagen te hebben 75 schotponden, elck schotpondt gereeckent tot hondert ponden groten vlaems; ende alsnu hebben 50 schotponden, elck van 300 R. gl.; welcke verminderinge toegecomen es omme der redenen wille voorscreven. Zeggen oock, dat zij by tijden van Hertoge Karel vrij waren van allen voorgaende renten, ende dat zij zedert de doot van dien, omme der redenen wille voorscreven, up heuren voorsz. dorp vercocht hebben 200 R. gl. lijfrenten ende 200 gl. erflosrenten tjaers; van welke renten zij schuldich ende ten afteren zijn ontrent 1500 R. gl.

HEYLOO ENDE OOSDOM,

WESENDE ÉÉN PROCHIE ENDE ÉÉN SCHOUTAMBACHT, GELDENE MET
MALCANDEREN IN ALLEN BEEDEN ENDE SUBVENCIEEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Jacob Symonsz, vicecureyt, oudt 31 jaer, Walich Govertsz, oudt 45 jaer, schepen, ende Gerrit Willemsz, oudt 38 jaer, waerschip in den voorsz. dorpen; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochelycken gestaeft, dat zij hadden by tijden van den overlijden van Hertoge Karel in heuren dorpen ontrent 138 haertsteden, ende alsnu 115, daerof dat de inwoonende van 15 om broot gaen.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met lantwinnige, van welck landt die zeven deelen toebehoort diversschen poorteren van der steden ende gebruycken dat als huerlyngen, ende tsurplus den inwoonende van den voorsz. dorpen, zonder hooger off beter neringe te hebben; ende welcke neringe zij zeyden wel dat vierde deel minder ende achter te wesen alsnu dan die waren by tijden des overlijden Hertoge Karel; ende ooc omme die redenen voorsz. die drye deelen armer zijn dan zij waren by tijden des overlijdens Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat men dat mach weten by heuren schotponden; want zij upten dach van huyden hebben 32 schotponden, elck pont tot hondert nobelen, den nobel gerekent tot 40 stuyvers, maer plagen te hebben by tijden van den overlijden Hertoge Karel ongelijck meer schotponden, daervan zij tgetal niet en weten te zeggen. Oock dat zij zedert de doot van Hertoge Karel vercoft hebben up heuren dorp ende kerck wel 150 pont groten vlaems tjaers, lijfrenten ende erflosrenten, van welcke renten zij een jaer tachter zijn. Ende es dese verminderinge van haertsteden, van neringe, van rijckdomme ende belastinge van renten toegecommen

overmidts den dieren tijt, die geweest es, schattinge van oorlogen, die zij hebben moeten betalen, ende dat veel van heure inwoonende uyt haren dorpe voorsz. gheruymt zijn, omme de contribucie te ontgaen in die steden geweken ende metter woon getogen zijn.

C A S T R I C U M.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Willem Jansz, pastoor, oudt 40 jaer, Jan Claesz, schoudt, oudt 30 jaer, Pieter Willemsz, schepen, oudt 35 jaer, Gherrit Claesz, oudt 70 jaer, ende Dirrick Dirxsz, oudt 76 jaer, buyrluyden aldaer; geinterrogeert up den inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochelycken ghestaeft, dat by tijden den ¹⁾ Hertoge Karel offlijvich gheworden was, zij binnen haren dorpe hadden omtrent 60 haertsteden die bewoont waren, ende en hebben alsnu niet mer dan 50 haertsteden die bewoont zijn, onder dewelcke datter zijn 4 of 5 haertsteden daer die luyden off om broot gaen.

Item angaende die neringhe zegghen, dat zij hem generen met lantelinghe ende een weynich koeyen te houden, zonder hooger of beter neringhe te hebben; ende dat dezelve neringhe nutertijt snooder ende minder es dan zij was by tijden van den overlijden van Hertoge Karel; zeggen oock, dat zij nutertijt armer zijn dan zij waren ten tijden van den overlijden Hertoge Karel. Alle twelck toegecommen es overmidts dat heure koeyen by de natte jaren gestorven zijn, ooc metten grooten dieren tijt, schattinghe overmidts der oorlogen die geweest zijn, ende omme dat die rijexten van heuren dorpe, om te schouwen die voorsz. schattinghe, van daen metter woonen ghetogen zijn in den steden ende andere plecken.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij upten dach van huyden in den voorsz. dorpen 10 $\frac{1}{2}$ schotponden,

---

1) Het Hs. heeft: »by tijden van Hertoge Karel offlijvich geworden was”.

elck schotpondt tot vierhondert R. gl. gherekendt, ende, als zij van heuren ouders verstaen hebben, plagen te hebben by tijden Hertoge Karel 32 schotponden, maer tot wat prijse als dat voorsz. schotpondt gherekent was en weten zij niet tzeggen. Voort, dat zedert de doot van Hertoge Karel, omme die lasten van der oorlogen, dieren tijt ende andere voornomt te vervallen, vercocht zijn geweest up heuren voorsz. dorpe 82 R. gl., daerof die 77 zijn erflosrenten ende die ander 5 lijfrenten.

L I M M E N.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Heere Jan Jacobsz, pastoor, oudt 40 jaer, Jan Claesz, schout, oudt 30 jaer, Aerent Willemsz, oudt 42 jaer, Adriaen Claesz, oudt 41 jaer, schepenen, Jan Ysbrantsz, oudt 67 jaer, Pieter Andriesz, oudt 60 jaer, buyrluyden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende de haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochelycken gestaeft, dat zij by tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden 100 haertsteden, ende nu ontrent 95 haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met lantwininghe ende coeyen te houden zonder hooger of beter neringhe te hebben; ende dat de voorsz. neringhe alsnu ¹⁾ ongelijk minder ende arger es dan die was by tijden van den overlijden van Hertoge Karel voorsz.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij by tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden ontrent 43 schotponden, elck schotpondt gerekendt 400 R. gl., ende alsnu niet meer en hebben dan 24 schotponden, ten prijze voorsz. Zeggen voort, dat zij tot dese verminderinghe ghecommen zijn overmidts die voorsz.

---

1) In het Hs. ontbreken de woorden »te hebben; ende dat de voorsz. neringhe", die de zin toch vordert.

lasten van schattinge van ruytergelt, dat zij zedert den oorlogen van Uytrecht hebben moeten betalen; ende oock omme die natte jaren die geweest zijn, daer by veel van heuren beesten ghestorven zijn; ende dat ooc veel van heurluyder rijkdommen, overmidts die voorsz. lasten, getogen zijn in andere steden ende plaetsen; ende dat oock by diversche besterften veel van den goeden, die met hemluyden plagen te contribuieren, uyt geerft zijn; ende midts dat zij oock plagen te hebben een vaert binnen slandts, daerinne dat plagen te-vaeren eenige van haren inwooners met 13 off 14 schuyten vissche, die van Egmondts plagen te comen, ende die zij voort voerden tUtrecht ende tot andere plaetsen; in welke vaert zij nu nyet meer en hebben dan 3 of 4 schuyten, mits dat die coopluyden haere ware anderssins zoucken. Zeggen oock, dat zij up heuren dorp vercoft hebben, omme hare lasten te vervallen, 300 R. gl. tsjaers, daeroff dat meestendeel zijn losrenten ende dander lijfrenten, welke 300 R. gl. zij gecort hebben in der estimacie van heure schotponden, voren verclaert.

BERGEN IN KENMERLANT.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Heere Jan Dirricxz, vicecureyt, oudt 55 jaer, Frederick Cuyper, schout, oudt 46 jaer, Symon Dircxz, oudt 46 jaer, schepen, Symon Reyersz, oudt 42 jaer, Dirck Matthijsz, oudt 46 jaer, Jacob Gerritsz, oudt 69 jaer, Marten Gerbrantsz, oudt 33 jaer, buyrluyden van Bergen voorsz.; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochelyck gestaeft, dat zij by tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden binnen hare dorpen 200 haertsteden, ...¹⁾ daeroff dat een derde deel arme luyden zijn die van der almisen leven.

---

1) Hier ontbreekt weer in het Hs. de opgave der haardsteden die het dorp thans heeft.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met ter zee te varen omme cabelliau ende anderssins ende ten harinck als huylingen; generen hem oock met lantwerck, met zayen, met coeyen, met schuyt vaeren tusschen Bergen ende Almar, ende met vogelen, zonder hooger off meerder neringe to hebben. Zeggen voort, dat heure neringe nutertijt die tweedeel arger es dan zij plach te wesen by den overlijden Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heure faculteyt int generael zeggen, dat zij ten overlijden Hertoge Karel hadden omtrent 60 schotponden, elck schotpondt gerekent 500 R. gl., ende alsnu en hebben zij niet meer dan 40 schotponden, elck schotpondt geestimeert up 200 R. gl. Up welke 40 schotponden zij te dragen hebben, te laste van hun dorpe, omtrent 950 R. gl. tsjaers, omtrent die een helft losrenten ende dander helft lijfrenten; van welke renten zij ten afteren zijn 1050 R. gl. Zeggen, dat zij noch ten afteren zijn, ter cause van den oorloge van Rotterdamme, 500 R. gl. Welcke verminderinge toegecommen es mits dat by die natte jaren, die geweest zijn, veel van haren beesten, daer zij mede hen plagen te behelpen, ghestorven zijn; ende ooc mede mits die groote laste van schattinge van ruytergelt, die zij zedert die oorloge van Uytrecht hebben moeten dragen; mits ooc den grooten dieren tijt, die geweest es; mits welke laste van ruytergelden veel van den inwoonenden van den voorsz. dorpe hemlyuden ontvaren zijn metter woone in ander plecken.

U Y T G E E S T.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Nanne Arentsz, vicecureyt, oudt 42 jaer, Gerrit Strylinck, schoudt, oudt 53 jaer, Claes Claesz, oudt 46 jaer, Gerbrant Gerritsz, oudt 35 jaer, Pieter Pietersz, oudt 48 jaer, Aelbert Dircxz, oudt 50 jaer, Zierick Dircxz, oudt 62 jaer, alle schepen ende waerschappen van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert up den inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij by tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden 170 haertsteden, ende alsnu 160 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem meest generen met coeyen, een weynich lantelinge, met visschen ende met vogelen; ende dat dese voorsz. neringe nutertijt nergensnae zoe goet es up die helft als die was by tijden van den overlijden Hertoge Karel voorsz.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nu veel armer zijn dan zij waren ten overlijden van Hertoge Karel, ghemerckt dat zij by den overlijden voorsz. plagen te staen up 80 schotponden, elck schotpont gheestimeert up 500 R. gl., ende dat zij alsnu staen up 36 schotponden, elck schotpondt gerekent 300 R. gl. Zeggen ooc mede, dat zij dat derde deel van den koeyen nyet en hebben, die zij hadden by den overlijden Hertoge Karel, overmidts dat die by den natten jaren, die geweest zijn, hem veel afgestorven zijn. Zeggen, dat zij verarmt zijn overmidts den dieren tijt, die geweest es, by welken tijden zij hebben moeten vercoopen heur landt ende beesten omme off te leven. Zeggen oock, dat zij zeer verarmt zijn overmits die groote schattinghe, die zij zedert de oorloge van Uytrecht hebben moeten geven ende contribuieren, mits veleke lasten veel van die inwoonende van heuren voorsz. dorpe vertogen zijn metter wone in den steden, te weten deen helft, latende den last upten genen die aldaer woonachtich gebleven zijn. Zeggen, dat zij overmidts dese lasten voorsz. hebben moeten vercoopen up heuren voorsz. dorpe an bestorven lijffrenten 500 R. gl.; van dewelcke renten zij noch schuldich ende ten afteren zijn, mits dat uyt armoede nyet betalen en mogen, 1200 R. gl.

DE DORPEN GESETEN ONDER TBAILLIUSCHAP VAN
 NYEBURG HIERNAER VERCLAERT, ENDE
 GELDENE MET MALCANDREN.

Upten 20^{en} dach van Meye zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Yff Florisz, oudt 40 jaer, Hiertgens Jacobs,

oudt 40 jaer, Claes van Neck, oudt 40 jaer, Willem Matthijs, oudt 40 jaer, buyrluyden van den dorpe van Ursem; Lambert IJbrantsz, oudt 40 jaer, Jan Symonsz, oudt 55 jaer, Cornelis Claesz, oudt 40 jaer, buyren van Otterleek; Jacob Pouwelsz, oudt 60 jaer, Dirck Aelbrantsz, oudt 50 jaer, Jan Sappersz, oudt 40 jaer, Pieter Gerritsz, oudt 40 jaer, buyren van den dorpe van Koedijck; Garbrant Dirriexsz, oudt 47 jaer, van den dorpe van Outdorp; Dirck Pietersz, oudt 65 jaer, Claessz, oudt 60 jaer, Pieter Pietersz, oudt 30 jaer, buyren van den dorpe van Schermer; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen eendrachtelick, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, ende dat by monde van den voorsz. Yff Jacobsz, dat zij samentlycken by tijden des overlijdens Hertoge Karel hadden 509 haertsteden, die alle bewoont waren; ende dat zij alsnu aldaer niet meer en hebben dan 387 haertsteden die nutertijt bewoont zijn.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij al van eender neringhe zijn, te weten dat zij hen behelpen met lantwinninghe, metter koe, zuvel daerof maeckende, met visschen, met vogelen; ooc dat eenich onder hemluyden zijn die hem behelpen mit om loon ter zee ten harinck te varen, ende daeroff macher wesen in als 5 of 6; zonder hooger of meerder neringe te hebben. Zeggen, dat dese voorsz. neringe upten dach van huyden wel die een helft minder es dan die was by tijden van den overlijden Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, by monde als boven, dat heure rijkdom ende faculteyt upten dach van huyden nergensnae zoe goet en es als die was by tijden Hertoge Karel, ende twelck men weten mach by heure schotponden; want by tijden van Hertoge Karel zij tzamenlicken plagen te staen ende uyt te brenghen 553 schotponden, elck schotpondt 150 R. gl. gerekent, aldaer zij alsnu niet hooger en staen ende uytbrengen als 243 schotponden, ten prijse als boven; up welke laetste schotponden zij te gelden ende te dragen hebben eerst 500 R. gl. tsjaers lijffrenten, ende an losrenten 457 R. gl. tsjaers,

te losse, deen deur dander, den penninck 15; van welcke renten zij ten afteren zijn ende onbetaelt staen van omtrent drie jaren, belopende 2871 R. gl.; mer zeyden tzelve achterwesen ghecort ende afgeslagen te hebben an heure schotponden, hiervoren gheuoempt: daeromme dat achterwesen alhier niet te reecken. Gevraecht die zaecke ende redenen waeromme die haertsteden, neringhe ende heure rijkdomme vermindert ende gheargert es zedert den overlijden van Hertoge Karel, zeggen eendrachtelicken, by monde als boven, dat tzelve toegekommen es overmidts grooten dieren tijt, schattinghe van oorlogen ende anders, die zij hebben moeten dragen ende betalen; omme welcke schattinge te vlyen die rijkste ende beste van den voorsz. dorpen ghetogen zijn van dane metter woone in steden ende elders ¹⁾. Oock mede dat zij, overmidts die natte jaren, die geweest zijn, heure koeyen veel verloren ende off gestorven zijn. Oock mede zoe es haer tlandt, twelcke vruchtbaer was ende goet omme te weyen, quaet geworden mits die naticheyt, ryetlandt, ende wel oock met topwateren offgespoelt, verdreven ende te nyete gegaen es.

W I M M E N U M.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Jacob Hendricxz, schout, oudt 51 jaer, Claes Hiertgensz, oudt 77 jaer, Cornelis Jansz, oudt 45 jaer, buyrluyden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij by tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden 21 haertsteden, ende hebben alsnu, onder arm ende rijk, gelijk getal van haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met wat lanteelinge ende met een weynich koeyen, zonder meerder off breeder

---

1) Het Hs. herhaalt hier nog eens: »waeromme die voorsz. scattinghe te ontgaen».

neringhe te hebben. Zeggen ooc, dat heure voorsz. neringhe nutertijt arger ende minder es dan zij was by tijden van den overlijden van wijlen Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat die upten dach van huynen wel die twee deelen minder ende arger es dan die was by tijden van den overlijden Hertoge Karel; ende twelck men weten mach by heuren schotponden, gemerckt dat zij hadden by tijden van den voorsz. overlijden Hertoge Karel 21 schotponden, elck schotpondt tot 400 R. gl. gerekent, ende alsnu zoe en hebben zij mer 7 schotponden ten prijse voorsz. Gevraecht hoe dat dese verminderinghe toegecommen es, zeggen, dat die toegecommen es overmidts den dieren tijt die geweest es, daeromme zij haer goet hebben moeten vercoopen, omme off te leven; ooc omme die groote schattinge die zij hebben moeten betalen uyt haer eygen budel ende eygen goet, mits dat zij geen geloof en hadden eenighe ponden te mogen vercoopen up hoere kerk off up hoeren dorp; oock omme dat eenige van heuren rijksten, omme die schattinghe te ontgaen, getogen zijn van danen metter woone in steden ende elders; want ooc mede eenige van hemlyuden hebben heure kinderen gehijlic buyten haren dorpen ende mits dien met hemlyuden niet en gelden noch en contribuieren.

**DE DORPEN VAN NYENLANDT, ALIAS S^{TE} MARTEN,
VALCKENOOGHE ENDE ENIGEBURCH,**

ÉÉN SCHOUTAMBACHT, GELDENE MET MALCANDEREN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Dirck IJsbrantsz, pastoor, oudt 40 jaer, van Enigeburch safterhoecke; . . . . 1) oudt 46 jaer, Willem Wybrantsz, oudt 34 jaer, Jacob Claes, oudt 47 jaer, van Nyenlandt, alias Sinte Marten; Gerrit Jansz, oudt 45 jaer, van Valckenoge, ende Pieter Heertgensz, schout van den voorsz. dryen dorpen; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

---

1) De eigennaam is hier weggevallen, of ligt in »safterhoecke" verscholen.

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij corts naert overlijden van Hertoge Karel hadden binnen heuren voorsz. dryen dorpen 174 haertsteden, ende dat zij alsnu niet meer en hebben, onder groot ende cleyn, dan 133 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met coeyen, visschen, vogelen, arbeiden an dijcken ende ooc met een weynich lantwinnige, zonder hooger off meerder neringhe te hebben. Zegghen, dat nutertijt heure voorsz. neringe nergensna zoe goet en es als die was by den overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat heure rijkdom ende faculteyt ongelijck cleynder es dan zij was by den overlijden Hertoge Karel; twelek men weten mach by heure schotponden, want by tijden Hertoge Karel hadden zij 110 schotponden, elck pont voor 150 R. gl. gerekent, ende alsnu mer 50 schotponden ten prijse als boven. Zeggen voort, dat zij belast zijn met lijffrenten ende oock met losrenten, jaerlicx ter somme toe van 300 R. gl.; van dewelcke zij ten afteren zijn die somme van 235 R. gl., diewelcke zij betalen moeten diversschen personen buyten haren dorpe woonachtich. Gevraecht hoe dese verminderinge van den haertsteden, neringen, van den vercoften renten toegecomen es, zeggen eendrachtelycken, dattet hemluden toegecomen es by den dieren tijt die gheweest es, uyt welcke zij hebben moeten vercoopen heurluyder lant, koeyen ende beesten omme te leven, ooc mede omme diverssche schattinge die zij ghehadt hebben moeten betalen, ende ooc dat zij by den natten jaren koeyen verloren ende gestorven zijn; zeggen ooc mede, omme dat heur landt veel uytgedolven es, omme daermede te maecken ende te repareren den zeedijck, alsoe zij ten naesten aen den dijck gelegen zijn. Seggen oock, dat eenige van heuren inwoonende, die met hemluyden plagen te gelden, van dane metter woone getogen zijn, ende mitsdien met hemluyden niet en gelden.

HEEMSTEDE.

Upten 22^{en} dach van Meye zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert, binnen die stede van Haerlem, Dirrick Jan, schoudt, oudt 68 jaer, Huych Jacobsz, oudt 52 jaer, ende Dirrick Ghijsbrechtsz, oudt 33 jaer, Floris Woutersz, oudt 44 jaer, Symon Claesz, oudt 40 jaer, Jan Jansz, oudt 40 jaer off daerontrent, buyrluyden van Heemstede; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij by tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden 65 haertsteden, ende alsnu van ghelijcken, daeroff dat 7 haertsteden leech staen ende met hemluyden niet en gelden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met lantwininghe, met coeyen ende met wagen en paerden te voeren om vrachte, zonder hooger off meerder neringhe te hebben; ende dat diezelve neringe niet erger en es dan die was by den overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij up een dryedeel niet zoe rijk zijn als zij waren by den overlijden van Hertoge Karel. Gevraecht hoe die verminderinghe van heure neringhe ende rijkdom toegecomen es, zeggen, dat die verminderinghe van heure neringhe toegecomen es mits dat zij by tijden van Hertoghe Karel heur broot plagen te winnen met turf te delven uyt hemluyder ende anderluyder veenen, dewelcke veenen alsnu te nyete zijn; ende angaende die verminderinge zeyden die toegecomen te wesen mits dat vele van den rijexten, die aldaer plagen te woonen ende met hunluyden gouden, elders metter woone getogen ende gestorven zijn. Oock mede, dat eenighe erven, aldaer gelegen, by successie, hilicke ende ghifte ghecomen zijn an vreemden luyden, die met hunluyden niet en gelden. Seggen voort, dat zij verarmt zijn midts den dieren tijt die geweest es ende die schattinghe van den oorlogen die zij hebben moeten geven.

Seggen oock, dat men heure verminderinge van heuren rijkdom weten mach by heure schotponden, want zij by tijden van Hertoge Karel hadden 17 schotponden, elck schotpont gerekent voor 100 nobelen, den nobel ghereeckent 40 stuyvers; ende alsnu zoe hebben zij 15 schotponden ten pryse voorsz.; mer zouden zij alsnu verponden, men zoude nauwelycken connen vinden 10 schotponden, zulck als boven. Seggen geenrehande renten up heuren voorsz. dorpe vercoft te hebben, mer nemen heure lasten ende oncosten up die schotponden voorsz.

DIE STEDE VAN BEVERWIJCK.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert, binnen die stede van Haerlem, Oudtger Jansz, schoudt, oudt 33 jaer, Martyn van Buyten, oudt 42 jaer, ende Gerrit Louwensz, oudt 45 jaer, borgemeesteren, Claes Aerntsz, oudt 40 jaer, ende Henrick Gerritsz, oudt 45 jaer, poorteren van Beverwijck; gheinterrogeert up den inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlyck gestaeft, dat zij by tijden van den overlijden Hertoge Karel hadden 300 haertsteden, ende alsnu omtrent 200 haertsteden, daeroff 100 zijn die niet geven en mogen.

Item angaende die neringe segghen, dat zij hem generen met lantelinghe, met een weynich koeyen, met ambachten binnen der stede van Beverwijck, oock mede met coopmanschappen te water, te weten 10 of 12 rijnschepen, die van hare plecken varen met coopmanschappen als belasten schepen te vaeren tot Amsterdamme, met visch, tot Amersvoort, tsHertogenbosch ende elders voort te vaeren; welcke neringe ongelijk arger ende minder es dan die was ten overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij by tijden van den overlijden van Hertoge Karel ongelijk rijcker

waren dan zij nu zijn, want daer zij doe gegoet waren tot 40,000 en zijn zij nu nyet gegoet tot 1000. Ende zijn tot dese armoede ende verminderinge toegekommen by den redenen verclaert in een cogier, ons Commissarissen overgegeven, die wij hierby ghevoucht hebben.

C A T W O U D E.

Upten 20^{en} dach in Meye anno voorsz. zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert, binnen der stede van Amsterdam, Pieter Gerbrantsz, schoudt, oudt 38 jaer, Symon Geerbrantsz, oudt 61 jaer, Jan Coppersz, oudt 43 jaer, schepenen, Pieter Jansz, oudt 60 jaer; gheinterrogeert op den inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden daerop gestaeft, dat zij binnen haren dorpe voorsz. alsnu hebben, onder goet ende quaet, 57 haertsteden, ende dat zij by tijden des overlijden Hertoge Karel oock zoe veel hadden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem ghenere metter koe, visschen ende vogelen, zonder eenigherande lantelinge te hebben; behelpen hem oock mede mit ter zee te varen als huyluyden, te coopvaert, ten harinck ende anders, zonder eenighe schepen, tot grooter coopmanschappen dienende, te hebben. Zeggen, dat heure neringe voorsz. alsnu die helfte arger ende minder es dan zij was ten overlijden van Hertoge Karel voorsz.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij wel die drye deelen arger zijn dan zij waren by den overlijden van Hertoge Karel; dat men mercken mach by heuren schotponden, want zij by tijden Hertoge Karel hadden 40 schotponden, elck schotpondt gerekent voor 200 R. gl. current, ende alsnu zoe hebben zij mer 8 ponden ten prijse voorsz.; mer zouden zij upten dach van huyden verponden, zij duchten dat zij daer nyet toe comen en zouden mogen.

Zeggen, dat zij vrij zijn van eenige renten up heuren dorp vercoft te hebben. Ghevraecht hoe dese verminderinge ende armoede toegekommen es, zeggen, dattet toegekommen es by den oorloge van Uytrecht, Montfoorde, Woorden enz., in welcken zij hebben moeten contribuieren ende geven; hebben oock heure voorsz. armoede ghecregen mits den dieren tijt. Seggen, dat drye deelen van heuren inwoonenden van den rijxten zedert de doot van Hertoge Karel van daene geruyt ende in anderen steden metter woone ghetogen zijn, ende mitsdien met hemluyden niet en gelden noch en contribuieren.

KEREMERLANDT,

DE DORPEN VAN LANGENDIJK, TE WETEN ZUYT-SCHERWOUDE,
NOORT-SCHERWOUDE ENDE BROUCK, ÉÉN SCHOUTAMBACHT
ENDE MET MALCANDEREN GELDENDE.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Henrick Jansz, schout, oudt 42 jaer, Gerrit Jansz, oudt 60 jaer, Jacob Gerritsz, oudt 50 jaer, Willem Bartelmeus, oudt 48 jaer, waerschappen van den voorsz. dorpen; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hooglyck gestaeft, dat zij up den dag van huyden binnen den voorsz. dorpen hebben 135 haertsteden; ende by tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden zij aldaer 115 haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met koeyen, visschen, vogelen, ende hebben oock een weynich lantelinghe, twelck zij metter handt maecken up die canten van heuren weyen met aerde, die zij uyt die sloot schieten. Oock mede hebben zij eenighe ghezellen die hemluyden behelpen te vaeren ter zee omme heure huyre; zonder hoogher off meerder neringhe te hebben. Seggen, dat alsnu heure neringhe nergensnae zoo goet en es als die was ten tijden van den overlijden Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij upten dach van huyden nergensnae zoe rijck en zijn als zij waeren by den overlijden Hertoghe Karel; ende twelck men weten mach by heure schotponden, wandt zij by tijden van den Hertoghe hadden 75 schotponden, elck pondt tot 200 R. gl., ende alsnu zoe en hebben zij mer 44 schotponden, ten prijse voorscr. Zeggen oock, dat zij upten dach van huyden up heure dorpen voorsz. vercoft hebben 100 R. gl. tsjaers, half erflosrenten ende half lijfrenten, daeroff zij ten afteren zijn anderhalf off daerontrent. Welcke verminderinghe van heure haertsteden, neringhen ende rijckdom toegecommen es met die natte jaren die geweest zijn, daeroff heure beesten ghestorven zijn, ende oock van dieren tijt ende schattinghe van den oorloghen, daerinne zij hebben moeten contribuieren ende, alzoe zij geen gelt en hadden, heur goet hebben moeten vercoopen. Oock mede zijn eenighe rijke inwoonenden van dier plecken, omme te ontgaen van den contribucie, hem ontgaen metter woone int Oudtkerspel, leggende onder den grave van Egmond, ende elderswaer, diewelcke alsnu met hemlyden nyet en gelden noch en contribuieren.

DIE STEDE VAN HAERLEM.

Upten 2^{en} dach van Junio anno voorsz. zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Dirrick van Almonde, schoudt, oudt 31 jaer, Adam Gerritsz, oudt 63 jaer, Willem van Schagen, oudt 45 jaer, Jan Direxz van Bekesteyn, oudt 40 jaer, ende Jacob Eggersz, oudt 50 jaer, borgermeesteren, Jan Jacobsz, oudt 56 jaer, schepen, Jacob de Wale, oudt 45 jaer, Mr. Claes de Vryese, oudt 48 jaer, Pieter Jansz Raedt, oudt 59 jaer, Dirick Spyckersz, oudt 53 jaer, tresoriers der stede van Haerlem; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyden hoochlycken gestaeft, dat zij huyden des sdaechs binnen de voorsz. stede van Haerlem staende hebben 2426 haertsteden, daeroff datter

bewoont worden van personen die by der aelmissen leven 384 haertsteden ende de schutter ¹⁾ off ledich 475; ende alsnu ter tijt zoe zijn daer wel 100 haertsteden min dan daer waren ten overlijden van wijlen Hertoge Karel, die vervallen, ofgebroken ende an geestelijke plaetsen getogen zijn.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem ghenereen met brouwerie, drapperie, coopmanschepe van cooren, scheepmaeken ende andere neringe van lindelaeken; ende zeggen, dat heure neringhe zedert den overlijden van Hertoge Karel wel die helft meer arger es dan zij doe was, ende dat omme der redenen wille hiernaer verclaert.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ten overlijden Hertoge Karel ongelijk rijker waren dan zij nu zijn, ende dat overmidts den grooten zwaren last, die dezelve zedert den voorsz. overlijden upgecommen es, mits den grooten oorlogen die zedert geweest zijn, als in Vranckrijck ende anders, daerinne dat de voorsz. stede tot heuren grooten costen ende zwaren lasten groote sommen van penninghen heeft moeten verleggen ende betalen, eerst in de wapenynghe ter zee van tgemeen landts wegen. uytgemaect tegen de Franchoysen anno '77 lestleden, daerinne dat de voorsz. stede in ghereeden penningen heeft moeten finieren ende verleggen 11.057 £ 4 sc., tot 40 grooten tpont, daer nochtans derzelver stede porce nyet meer off en bedraecht dan 5983 £ 15 sc. 9 gr., zoe dat dezelve stede ter zelve tijt vant gemeens landts wegen 5573 £ 8 sc. 3 gr. ²⁾, daeroff zij noch te vollen niet betaalt en is.

Item noch een ander wapeninghe, oock uytgemaect ter zee int jaer van '78, daeroff die stede te coste gehadt ende verleyt heeft boven 2700 £.

Item een andere wapeninghe, uytgemaect ter zee int jaer van '79, daeroff dat by den voorsz. stede betaelt es 519 £.

Item noch een ander wapeninge, uytgemaect ter zee int jaer '80, daerinne die voorsz. stede heeft moeten verleggen ende betalen boven 3000 £.

Item noch een wapeninghe ter zee int jaer van '82, daerinne dat

---

1) Zoo staat in het Hs. Ik vermoed dat gelezen moet worden: «ende staen er off ledich».

2) Uitgevallen schijnt »heeft verschoten», of iets soortgelijks.

by de stede voorsz. verleyt ende betaelt es boven 3300 £. Seggen voort, dat die ruyteren ende mannen van wapenen, in den voorsz. jare van der voorsz. stede wegen uytgemaect ter zee, tot diversschen stonden ter zee ghevonden hebben zeeckere schepen ende goeden, die zij naer allen waterrechten voor Franchoyzen goeden wel nemen ende arresteren mochten; daeromme dat zeeckere cooplyden uyt Engelandt vervolch gedaen ende ooc processe tegens die voorsz. stede angenommen hebben gehadt, alsoewel int Grootte Hoff van mijns Gen. Heren, als int Hoff van Hollandt, soe dat de voorsz. stede, nae lanck vervolch daeromme gedaen, tot heuren grooten costen, daeroff heeft moeten dadinghen ende composeren, zoedat zij daerof wel te coste ghehadt heeft boven 8000 gl.

Item int jaer van '80, als die Heere van der Vere met den Heere van Montfoorde ende andere quaetwilligen van dese landen, als Gelderschen ende Stichtsens, in den Hage ghecome was, die ter zelve tijt inhadden die steden van Dordrecht, Gouda, Schiedamme ende Rotterdamme, zoe heeft die voorsz. stede tot coste ghehadt van zeeckere mannen van wapenen, die zij tot bewarenisse van der voorsz. stede ghehouden heeft, boven de 1900 £.

Item in denzelven jaer van '80, als Heere Reyer van Brouckhuysen, de stede van Leyden inghenomen hadde, zoe es by de steden deser landen een wapeningh upgesteld geweest, daeroff dat de voorsz. stede betaelt ende te coste ghehadt heeft boven 5000 £.

Item int zelve jaer van '80 zoe heeft dezelve stede moeten betalen mijns Ghen. Heren beede van drye jaren, boven 400 £ die zij corten ende inhouden voor die oncosten van die vrije schepen ende anders, boven 8000 gl.

Item int jaer van '81 zoe es een groote oorloge gheresen geweest tusschen die landen van Hollant ter eenre zijde ende die steden van Uytrecht, Amersvoort ende heure hulperen ter andere; welcke oorloge wel twee jaren duyde, daerinne dat de voorsz. stede heeft moeten fineren ende betalen boven 81,500 gl., zoe dat zij daerinne voor tgemeen landt verleyt heeft boven 31,518 £, daeroff dat noch geen reeckeninghe gedaen noch geen ommevlach gemaect en es, zoedat zij daer of nyet voldoen en mach worden.

Item int jaer van '83 zoe heeft de voorsz. stede moeten betalen mijns Gen. Heren voor een sestendeel van 23,333 gl.

Item boven desen zoe heeft de stede voorsz. moeten betalen heure porceye van de loopende bede.

Item heure porcie van den 80,000 beloopende boven de 6834 gl., roerende de 83,000 gl., mijnen Gen. Heren geconsenteert omme die reductie van Vlaenderen.

Item noch heure porceye van den 70,000, roerende der coronacie van onsen voorsz. Gen. Heren.

Item heeft dezelve stede van Haerlem metter banniere van dezelve stede gediend ende ghelegen binnen der stede van Schiedamme den tijt van zes weecken lanck, ende dat int jaer van '88, daerof dat die stede veel costen ghehadt ende groote schade van volck geleden heeft.

Item heeft oock dezelve stede, achtereenvolgende der acte ende appointemente van mijnen Gen. Heren, betaelt totten oncosten van den oorlogen van Rotterdamme, Montfoort enz. 6000 £, ende daertoe binnen dezelve stede ghehouden tot heuren grooten costen, tot bewaerenisse van dezelve stede, zeeckere mannen van wapenen.

Zeggen voort, dat zij, ter cause van den penningen, by hemlyuden verleyt, betaelt ende verschoten, boven verclaert, hebben moeten vercoopen tot laste van de voorsz. stede, zoe an losrenten als lijfrenten, zeeckere groote sommen van penninghen, ongelijck grooter ende meerder dan heure incomen, exyse ende renten: alle tzamen verclaert in een quohiere ende memorie, by hemlyuden ons Commissarissen overgelevert, gheteyckendt by de hant van heuren clerck ende Duyst Pietersz, secretaris, ende diewelcke wij gevoucht hebben by dese onse Informacie.

**BACKOM, WARMENHUYZEN, HARINCKERSPEL, PETTEN
ENDE HUYSDUYNEN.**

Dese voorsz. dorpen zijn voor ons Commissarissen gheroupen ende gedachvaert, ende en zijn niet ghecompareert noch ghecomen.

DE DORPEN VAN NYEUWEKERCK IN KENMERLANDT
ENDE RIETWIJCK,

ÉÉN SCHOUTAMBOCHT GELDENE MET MALCANDEREN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heer Claes Dircxz van der Hoeff, pastoor, oudt 30 jaer, Direk Jan, schoudt, oudt 48 jaer, Willem Kerstantsz, oudt 55 jaer, Reyer Reyersz, oudt 26 jaer, schepenen, Ysbrant Tatnicxz, oudt 55 jaer, Pouwels Willemsz, oudt 46 jaer, buyrluyden van der Nieuwerkerke; Heere Jan Pietersz, pastoor, oudt 59 jaer, Aelbert Jansz, oudt 47 jaer, Cornelis Willemsz, oudt 48 jaer, schepenen, Dirick Ruysch, oudt 50 jaer, Aelbert Claesz, oudt 40 jaer, buyrluyden van Rietwijck; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij in beyde die voorsz. dorpen by den overlijden van Hertoge Karel hadden 90 haertsteden, ende nutertijt 72 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met koeyen te houden, zonder hoogher ofte meerder neringhe te hebben; want zij geen zaylant en hebben, dan zij een luttel sayen up die wallen, tweleck zij metter handt doen, zonder paerden ofte ploech. Ende zegghen, dat heure neringhe zedert den overlijden van Hertoge Karel wel die twee deel arger es dan die was.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel tsamen hadden ende rijk waren 27 schotponden, elck schotpondt gherekent 100 nobelen, tstuck gerekent 40 stuyvers; ende alsnu en hebben mer $13\frac{1}{2}$ schotponden, ten prijse voorscr. Zeggen oock, dat zij by tijden van den overlijden Hertoghe Karel vrij waeren van eenighe renten, ende alsnu belast zijn met 83 R. gl., losrenten ende lijfrenten, daeroff die lijfrenten dragen omtrent 35 R. gl. ende tsurplus zijn losrenten; daeroff zij ten afteren zijn een jaer. Welcke verminderinge van den haertsteden, neringe en rijkdom

toegecommen es overmits dat zedert den overlijden van Hertoge Karel over de 100 mergen landts offgespoelt es gheweest van den meeren, mitsgaders die kercke ende 27 haertsteden; ende dat hem oock heure rijkdom onlanx offgestorven zijn in heure dorpe wel die waerde van 4 schotponden, welke schotponden zij nochtans gerekent hebben int getal van hier boven; ende dat zij voorts metten oorloge ende schattinghe, die gheweest zijn, hebben moeten belasten heure dorpen met renten.

DE DORPEN VAN TETROE ENDE AELBERTSBERGE,

ÉÉN SCHOUTAMBOCHT, GELDENE MET MALCANDEREN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Gerrit Willemsz, schoudt, oudt 34 jaer, Pieter Claesz, oudt 70 jaer, Jan Gerritsz, oudt 22 jaer, schepenen, Claes Bertelmeeuwsz, oudt 50 jaer, buyrman van Tetroe; Pieter Claesz, oudt 40 jaer, Lyclaes Willemsz, oudt 39 jaer, Ary Claesz, buyrluyden van Aelbertsberch; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben omtrent 72 haertsteden, daerof datter 20 zijn die arm zijn ende van den aelmissen leven; ende by tijden van Hertoge Karel hadden zij omtrent 76 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met lyndelaecken te blijcken, met koeyen, ende oock met schilpen te halen up die zeeduynen, calck off te branden¹⁾, zonder hooger off meerder neringhe te hebben. Zeggen, dat heure voorsz. neringhe nu zoe goet niet en es als zij was by tijden van den overlijden van Hertoghe Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat men dat weten mach by heure schotponden; want zij by tijden

---

1) Het Hs. heeft: »calck ofte brant».

van den overlijden van Hertoge Karel hadden 15 schotponden, elck schotpondt gherekent voor 100 nobel, elke nobel 40 stuyvers; ende alsnu hebben zij 8 schotponden, elck pondt ten prijse voorscr. Zeggen, dat heure dorpen alsnu met geenrehande renten belast en zijn, mer zijn belast die graefflicheyt van Hollandt te dyenen tot allen tijden als men dat up hunluyden begeerende es: te weten met 12 wagenen ende paerden, ende dat tusschen Maes ende Sype. Zeggen oock mede, dat zij zeer vergaen metten stuyven van den zande, ende by de conijnen die tooren van heuren lande eten.

T DORP VAN SCHOETEN,

DAERONDER BEGREPEN ZIJN TVLIELANT, DEN BOSCH, AKENDAM
ENDE ZIJNEN TOEBEHOOREN, MET MALCANDEREN GELDENDE.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons gheroupen ende ghedachvaert Aelbert Gerritsz, oudt 60 jaer, Jan Martsz, oudt 50 jaer, Ghijsbrecht Maesz, oudt 50 jaer, Willem Dircxsz, oudt 28 jaer, Dirrick Dircxz, oudt 25 jaer, Dirrick Gerritsz, oudt 31 jaer, Jacob Florisz, oudt 26 jaer, van Schoten; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden seggen, dat zij alsnu aldaer hebben 50 haertsteden; ende by tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden zij 62 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met lantneringhe ende met koeyen, zonder hooger of meerder nerynghe te hebben. Welcke heure neringhe alsnu zoe goet niet en es als die was by tijden van den overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij geen schotponden en hebben, uyt welcke men zoude nemen heure rijkdomme ende armoede, mer hebben van manieren, als zij

eenighe gelden betalen moeten, dat zij die ommeslaen met malcanderen, te weten up elck naer zijn rijkdom. Nyetemin verclaerden ende zeyden, dat zij alsnu wel deen helft armer waren dan zij waren by den overlijden van Hertoge Karel, ende dat overmidts dat heure rijke uyten dorpe ghetogen zijn metter woone in die steden ende bevrijen daarmede haer lant, twelck zij aldaer liggende hebben, van alle contribucie ende ongelden. Zijn oock mede verarmt, als zij zeyden, overmidts dat zij in den lesten oorloge van Kasenbroot verarmt zijn gheweest; oock mede, dat zij zedert den oorloge van Uytrecht tot veel ende diversschen stonden groote schattinghe ende ongelden hebben moeten geven ende betalen.

T DORP VAN ZANTFOORT.

Upten 23^{en} dach van den voorsz. maendt van Meye zoe hebben wij Commissarissen, binnen der stede van Haerlem, voor ons geroupen ende ghedachvaert Heere Claesz, pastoor, oudt 46 jaer, Daniel van den Bouckhorst, schout, oudt 26 jaer, Jan Verdel, oudt 50 jaer, Meeus Jacobsz, oudt 46 jaer, Ghijsbrecht Meeusz, oudt 40 jaer, schepenen in Santvoort; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by haren eede, hem hoochlycken gestaeft, dat zij upten dach van huyden hebben 50 haertsteden bewoont; ende ten tijden van den overlijden Hertoge Karel zoe hadden zij daer wel 100 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem behelpen met ter zee cabelliau, schelvisch ende andere visch te vanghen, oock mede zoe hebben zij een weynich schepenen die ten harinck varen, zonder hooger off meerder neringhe te hebben; zeggen, dat heuren voorsz. neringhe wel deen helft arger es dan die was ten overlijden van Hertoghe Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij meer dan die helft armer zijn dan zij waren by tijden Hertoge Karel. Zeggen, dat zij geen schotponden aldaer en hebben, mer gaderen

tgundt dat zij behoufden upten hoofden ende personen aldaer woonachtich, na dat zij geghoet zijn. Zeggen, dat zij up heuren voorsz. dorpe vercoft hebben 12 $\frac{1}{2}$ R. gl. losrenten. Ghevraecht hoe dattet toecomt dat heure haertsteden alsnu in minder getaele zijn dan die waren by tijden des overlijdens Hertoge Karel, dat heure neringhe arger es ende heure rijkdom vermindert es, oock mede, dat zij up heuren voorsz. dorpe vercoft hebben de voorsz. losrenten, zeggen, dattet toegecomen es overmidts dat uyt armoede hare visscherye vergaen es; dat zij in den voorleden zomer groote pestilencie gehadt ende verloren hebben die helft van haren volcke; oock mede omme des dieren tijts wille, die geweest es, ende zonderlynghe omme tleste oorloge van Kasenbroot, dat zij ghespoliert, ghevangen ende grootelicken gheransoeneert werden; mede ooc omme die schattinge van den oorloge van Uytrecht, Rotterdamme, Montfoort, in welcken oorlogen zij binnen haren voorsz. dorpe hadden 100 knechten, die aldaer lagen den tijt van neghen weecken off daeromtrent, die hemluyden groote schade deden, boven dat zij heure porceye van den ruytergelde betalen mosten.

DE DORPEN VAN WORMER ENDE GIPS, GELDENE MET MALCANDEREN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Cornelis Jacobsz, pastoor, oudt 34 jaer, Gerrit Jacobsz, alias Baert, schoudt, oudt 38 jaer, Jan Pietersz, oudt 54 jaer, schepen, Claes Claesz, oudt 56 jaer, Jacob Maertsz, oudt 58 jaer, buyrluyden van Wormer; Heere Aerent Dirxsz, pastoor, oudt 28 jaer, Jan Pietersz, oudt 40 jaer, schepen, Ghijsbrecht Jansz, oudt 50 jaer, Claes Jacobsz, oudt 25 jaer, buyrluyden van Gyp; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie;

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij op den dach van huyden binnen haren voorsz. twee dorpen hebben 300 haertsteden of daeromtrent, die in

alle contribucien geldende zijn, ende dat daerenboven mogen wesen omtrent 6 arme huyskens, daarvan die inwoonders om gode gaen; ende by tijden van Hertoge Karel hadden zij wel 350 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen ter zee met die visscherye van den harinck ende dat als huyluyden ende mette reeders ¹⁾, mer zeyden dat zij zelve nyet één buys en hebben, hemluyden toebehoorende ende die zij zelve uytreden. Zeggen oock, dat zij hem generen met een weynich coeyen ende zaylandts, twelck zij metter handt maecken, schietende ende treckende tsijsck uyten slooten up die canten van haren weyen, twee off drye screen breet, bet min dan meer, daer zij coren in zayen. Zeggen, dat die voorsz. neringhe upten dach van huynen veel snooder es dan die was by tijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij huynen des daechs wel die drye deelen armer zijn dan zij waren by tijden van den overlijden van Hertoge Karel; twelck men weten mach by heure schotponden, want zij by tijden van Hertoge Karel hadden omtrent 100 schotponden, elck schotpondt gerekendt tot 400 Philipsschilden, den schilt tot 30 groot; ende alsnu zoe en hebben zij mer 40 schotponden ten prijse voorsz. Zeggen, dat zij upten voorsz. twee dorpen vercoft hebben zedert de doot van Hertoge Karel bet dan 1000 R. gl., daeroff die meeste helft erfrenten zijn ende tsurplus lijffrenten, te lossen metten penninck 12, 13, 15, 16, min ende meer, zoe zij die hebben mogen vercoopen; ende voor die doot van Hertoge Karel hadden zij vercoft upten voorsz. dorpen 650 R. gl., die oock te lossen staen in der manieren voorsz.; welcke renten zij alzo betaelt hebben dat zij daarvan niet ten afteren zijn. Ghevraecht hoe dattet bycomt dat die voorsz. haertsteden, neringhe, schotponden, rijkdomme nu arger ende minder zijn dan die waren ten tijden van Hertoge Karel, zeggen, dattet toegccomen is alsoe heure gheheele neringhe meest staet upt visschen ter zee met buyssen ende andere schepen, die Joncker Frans van Brerode, leggende binnen Rotterdamme, alle heure schepen dede verbarnen, die alsdoen lagen binnen Rotterdamme ende meest up

---

1) Zoo het Hs. Denkelijk te lezen »ende niet als reeders».

die nyeuwe haven. Oock zijn zij verarmt overmits den dieren tijd die gheweest es, uyt welke zij huerluyden ghereede have hebben moeten vercoopen omme daeroff te leven; zonderlinge oock mede omme dat zedert de doot van Hertoghe Karel die zee onveilich ¹⁾ es geweest, dat zij daerup haer broot niet en hebben mogen winnen noch heure voorsz. neringhe aldaer mogen doen. Zijn oock mede verarmt overmits die groote contribucie, die zij hebben moeten geven in den oorlogen van Uytrecht, Montfoorde, Rotterdamme ende Woorden.

DE DORPEN VAN OOSTZANEN ENDE SAENDERDAM,

EÉN SCHOUTAMBACHT ENDE PROCHIE, GELDENE MET MALCANDEREN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Roelof Willemsz, vicecureyt, oudt 40 jaer, Symon Claesz, oudt 30 jaer, schoudt, Jacob Pietersz, oudt 50 jaer, Pieter Claesz, oudt 64 jaer, Claes Pietersz, oudt 45 jaer, buyrluyden van den voorsz. dorpen; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochelycken gestaeft, dat zij upten dach van huyden binnen Oostzanen met zijn toebehooren hebben, onder goet ende quaet, arm ende rijk, gheestelick ende waerlick, te zamen omtrent 250 haertsteden; ende by tijden van Hertoghe Karel zoe en hadden zij daer zoe veel niet, twelck toegecomen es overmits dat aldaer nu meer volcx es.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen ende behelpen als huyluyden ter zee omme ten harinck te varen, zonder dat zij zelve eenige schepen hebben; behelpen hem ooc mede met koeyen, dewelcke zij estimeren te wesen binnen tvoorsz. dorp ten getale toe van 800 koeyen. Zeggen, dat heure voorsz. neringhe alsnu arger es dan zij was by tijden van Hertoghe Karel.

---

1) Het Hs. heeft »zoe onwillich”.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nu een derde deel armer zijn dan zij waren by tijden van Hertoge Karel; hadden alstoen omtrent 75 schotponden, tot 200 R. gl. tschotpondt gerekent; ende alsnu zoe en hebben zij mer 50 schotponden, ten prijse voorsz., daarvan datter 10 geruymt zijn. Zeggen, dat zij zedert de doot van Hertoge Karel up heure kerck ende dorp vercoft hebben 300 R. gl. Ghevraecht hoe dattet toegecomen es dat zij aldus verarmt zijn, seggen, dat zij by tijden van Hertoge Karel zelve gescheept waren omme ten harinck te reeden, ende moeten alsnu varen als huyluyden; oock, dat zij oock omtrent haer dorpe veel onlandts ¹⁾ hebben, twelck, overmidts den water, tot zomtijden hem ondrijft met 3, 4, 5, 6, 7 mergen landts teffens; ende gebeurde ontrent 13 jaren geleden dat hemluyden ontreven wel 20 mergen lants, zoedat zij estimeerden binnen 15 jaren wel verloren te hebben, by maniere voorsz., omtrent 100 mergen lants. Zeggen ooc, dat zij verarmt zijn ende heure voorsz. renten hebben moeten vercoopen overmidts den dieren tijt die gheweest es, ende oock omme die groote contribucie, die zij hebben moeten gelden ende betalen in den oorlogen van Uytrecht, Rotterdamme, Woorden, Montfoorde ende tlaeste oorloge van Kasenbroot. Hebben ooc groote laste van dijckage, zoedat zij alle jare wel behouven tusschen 500 off 600 R. gl.

DIE WELBOREN LUYDEN VAN VELSEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Meester Gerrit van Oostgeest, deken, oudt 41 jaer, Jan van Waterlant, schout, oudt 43 jaer, Gerbrant Claesz, oudt 70 jaer, Geerolff Claesz, oudt 68 jaer, ende Pillegrim Ghijsbrechtsz, oudt 70 jaer, buyrluyden van Velsen; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 22 haertsteden, ende by tijden van Hertoghe Karel hadden oock zoe veel, ende noch hebben.

1) Het Hs. heeft „onlanx”.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met koeyen te houden, met lant te zayen, met ballast te voeren, met tarren ende met schelpen te voeren. Seggen, dat heure voorsz. neringhe alsnu nyet minder en es dan zij was ten tijden van Hertoge Karel, hoe dattet volck minder es dan zij doe waren.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat alle tgoet van dese particulieren welboren mannen niet meer waerdich en is dan 2500 R. gl., ende dat zij ten overlijden van Hertoge Karel wel dryewerven zoe rijk waren. Zeggen, dat heure voorsz. rijkdom dus vermindert es geweest overmidts dat vele van heure rijkdom uytgestorven ende wechgevaren zijn metter woon; ende midts den oorlogen, schattinghen ende anders, die zij hebben moeten betalen, ende mits den laetsten oorloge van Kasenbroot.

DIE HUYSLUYDEN VAN VELSEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert den pastoor, ut supra, Claes Jansz, oudt 52 jaer, Cornelis Gerritsz, oudt 43 jaer, Jan Gerritsz, oudt 36 jaer, Gerryt Mathijsz, oudt 54 jaer, Gijsbrecht Jansz, oudt 56 jaer, buyrluyden van Velsen; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 47 haertsteden, ende by tijden van Hertoge Karel oock zoe veel of daerontrent.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen metter koe ende oock met zayen, met schelpen ende zant te voeren; zonder hooger off meerder neringe te hebben. Zeggen, dat heure neringhe alzoe goet nu es als zij was by tijden van Hertoge Karel; dan dat die neringhe van koeyen te weyden es wel vermindert die een helft.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij rijk zijn alsnu 11 schotponden, elck schotpondt tot 200 R. gl.; ende by tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden zij 15 schotponden, ten prijse voorscr. Zegghen, dat zij tot dese armoede ende verminderinge gecomen zijn overmidts den oorlogen, schattinghen die voortijts geweest zijn, ende byzonder overmidts dat in tijden van der commocie van Kasenbroot eenighe ghevangen ende geransoeneert zijn geweest, ende alle heure koeyen ende paerden verloren hebben ghehadt, ende dat zij hebben moeten vercoopen ende verzetten heure landen ende erven omme gelost te worden.

DE WELGEBOREN VAN HEEMSKERCK.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons gheroupen ende ghedachvaert Heere Pieter Wybrantsz, pastoor, oudt 36 jaer, Andries Claesz, schout, oudt 28 jaer, Dirck Florisz, oudt 60 jaer, Gerrit Claesz, oudt 65 jaer, Splinter Ghijsbrechtsz, oudt 33 jaer off daeromtrent, welboren van Heemskerck; gheinterrogeert up den inhoud van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zegghen, by heuren eede, hemlyden hoochlyck gestaect, dat zij alsnu hebben 18 haertsteden, ende by tijden van Hertoge Karel hadden zij 21 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zijlyden hem generen metter koe, met lantelinghe, zonder hooger off meerder neringhe te hebben. Zeggen, dat heure neringhe alsnu die helfte arger ende minder es dan zij was by den overlijden Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt ende rijkdom zeggen, dat zij niet en staen up schotponden, mits welcken men niet mach weten heur rijkdom; mer estimeren hare rijkdom in als waerdich te wesen 450 R. gl. Gevraecht of zij eenige renten upt corpus van hem-

lyyden vercoft hebben, zeggen, dat upt tgeheel dorp van Heemskerck vercoft zijn zeeckere lijfrenten, die zij niet te noemen en weten; daerof dat heur andeel belooft 11 R. gl. current ende 2 gouden gulden tsjaers, daeroff zij ten afteren zijn, als van de 2 gouden guldens, 2 gouden guldens. Ghevraecht hoe dat die verminderinge van den haertsteden, neringhe ende diminucie van haren goeden toegekommen es, zeggen, dat, angaende die verminderinghe van den haertsteden, eenighe van hemlyyden met breuken, die zij gehadt hebben, gheruymt, eenighe zijn verarmt ende hebben heure huysen laten vervallen; ende, angaende dat zij verarmt zijn, zeggen, dattet toegekommen es mits die oorlogen die geweest zijn, uyt welcken zij veel hebben moeten contribuieren, ende oock overmidts den laetsten oorloge, die gheweest es, van Kasenbroot, in denwelcken zijlyyden van ruyteren van den Hertoge van Sassen gheheel ende al van heuren goeden gespoelliert waeren.

DIE HUYSLUYDEN VAN HEEMSKERCK.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Heere Pieter Wybrantsz, oudt 36 jaer, Andries Claesz, schout, oudt 28 jaer, Valich Jacobsz, oudt 40 jaer, Willem Dircxz, oudt 50 jaer, Cornelis Lauwereysz, oudt 40 jaer, schepen, Jan Claesz, oudt 63 jaer, buyrman van Heemskerck; gheinterrogeert up den inhoudou van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyyden hoochlyck gestaeft, dat zij alsnu hebben 40 haertsteden, ende waren daer by tijden van Hertoge Karel oock zoe veel.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met de ploech ende lantneringe ende oock metter koe, zonder hooger off beter neringhe te hebben; welcke heure neringhe nutertijt minder es dan die was by tijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat die ongelijk minder es dan zij was by tijden van Hertoge Karel; twelck men weten mach by heuren schotponden; want by tijden Hertoge Karel hadden zij 24 schotponden, ... 1) ten prijse voorser. Gevraecht hoe dese verminderynge van heuren haertsteden, neringhe ende rijkdom toegecommen es, zeggen, dattet toegecommen es overmidts die groote lasten ende contribucien van der oorlogen van Uytrecht, Montfoorde, Worden ende Rotterdamme, daerinne zij hebben moeten contribueren; overmidts welcke lasten zij huysluyden hebben moeten vercoopen up heuren dorpe ende andeel 200 R. gl. tsjaers lijfrenten, den penninck om 7, 8, 9, 10 ende 11, min ende meer; oock omme dat uyt haren dorpe vertogen, gheruymt ende gestorven zijn zedert de doot van Hertoghe Karel veel luyden; mits welcke heure landen ende goet, twelck zij aldaer leggende hebben, met hemluyden niet en gelt.

**DE DORPEN VAN WIJCK OP ZEE ENDE WIJCK AN
DUYNEN, ÉÉN SCHOUTAMBOCHT.**

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Heere Claes Fredericxz, vicecureyt, oudt 54 jaer, Direk Jacobsz, schoudt, oudt 34 jaer, Jacob Adriaensz, oudt 53 jaer, Pieter Wolbrantsz, oudt 43 jaer, schepen van Wijck up zee; Claes Gerritsz, oudt 56 jaer, Claes Jansz, oudt 50 jaer, Cornelis Henricxz, oudt 43 jaer, Gerrit Gerritsz, oudt 38 jaer, Floris Direxz, oudt 38 jaer, buyren van Wijck an duynen; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlyck gestaeft, dat zij by tijden van Hertoge Karel hadden te zamen 274 haertsteden, te weten die van Wijck up zee 250, daarvan 30 inwoonende van den huysen zoe arm zijn dat zij luttel off niet geven

---

1) Hier is in het Hs. weer uitgevallen het getal schotponden, dat zij thans hebben.

en mogen, ende die van Wijck an duynen 24; ende dat zij alsnu te zamen hebben 182, te weten die van Wijck up zee 160, ende die van Wijck an duynen 22 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen die van Wijck up zee, dat zij hem ghenere met die zeevaart, te weten mit . . . . . 1) daermede zij varen ter zee omme cabelliau ende ander visch, zonder hooger noch meerder neringhe te hebben; ende die van Wijck an duynen zeggen, dat zij hem generen met lantelinghe ende met die koe, zonder hooger off beter neringhe te hebben. Zeggen, dat heure voorsz. neringhe nutertijt veel arger es dan die was by tijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteit int generael zeggen die van Wijck up zee, dat zij nutertijt ongelijk armer zijn dan zij waren by tijden Hertoge Karel; want die zij up die tijt plagen te varen ter zee met 42 schepen, onder cleyn ende groot, dat en hebben zij daer nu niet meer dan 14 pincken, daermede zij hemluyden alsnu generen, overmidts dat hemluyden die ander by den Franchoyzen ende andere benomen zijn geweest, oock mede, dat zommighe van dien ghedrenct zijn; ende zoe arm gheworden zijn dat zij geen schotponden maken en mogen, mer betalen die lasten, die hemluyden upcommen, mit penningen, die zij onder hemluyden gaderen up elck, nadat hij rijk es. Ende zeggen, dat hem die lasten van contribucien van oorlogen, dieren tijt ende andere groot upgecommen zijn; dat zijluyden hebben moeten vercoopen 250 R. gl. tsjaers, die meeste helft lijffrenten ende die ander helft erflosrenten, daervan zij ten afteren zijn ende ombetaelt staen 1½ jaer renten; ende hebben oock in den lesten oorlogen verloren upt zee 10 buyssen, die hemluyden van den Franchoyzen genomen ende te rantsoen gestelt zijn geweest; ende hebben oock die Vlaminghen hemluyden tot twee stonden ghebrantschat ende eenige van heure huysen verbrant ende angestoken. Ende die van Wijck an duynen zeggen, van gelijcken, dat zij veel armer zijn alsnu dan zij waren by tijden Hertoge Karel; want zedert den tijt van Hertoge Karel

---

1) Hier is in het Hs. een gaping; denklijk in te vullen »pincken» of diergelijk woord.

offlivich worde ¹⁾ veel van heuren inwoonenden, die met hemluyden plagen te gelden, ghestorven ende van danen gheruyt zijn in andere plecken, zoedat die last van dien up hemluyden ghevallen es; ende twelck men weten mach by heurluyder schotponden, want by tijden van Hertoge Karel plagen zij te hebben 22 schotponden, ende alsnu hebben zij 14 schotponden, elck schotpondt tot 300 R. gl.; mer indien dat men nu verponden zouden, men zoude veel min vinden. Zeggen oock, dat zij verarmt zijn overmits die contribucien van den oorlogen, daer zij grootelick in hebben moeten gelden ende contribuieren, ende zonderlynge van den lesten oorloge van Kasenbroot, mits welcken zij gepillieert ende van hemluyden tot 18 toe van den rijcxsten gevangen ende gheransoent werden. Zeggen oock, overmits die voorsz. lasten, dat zij up heuren dorpe hebben moeten vercoopen 25 R. gl. tsjaers erflosrenten, daarvan zij ten afteren zijn ende ombetaelt zijn 1¹/₂ jaer renten.

ASSEDELFT.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert. Heere Michiel Claesz, vicecureyt, oudt 40 jaer, Jan Jansz, schoudt, oudt 28 jaer, Claes Gijsbrechtsz, oudt 50 jaer, Jan Willemsz, oudt 40 jaer, Jan Jansz, oudt 44 jaer, schepenen, Roelof Aerentsz, oudt 62 jaer, Baerent Aelbrechtsz, oudt 45 jaer, buyrluyden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlyck gestaeft, dat zij by tijden van den overlijden Hertoge Karel hadden 190 haertsteden, ende alsnu niet meer en hebben dan 169, daeronder datter 8 zijn die met hemluyden niet en gelden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met koeyen te houden ende met wat slick metter hant uyten sloten te halen ende

---

1) Zoo het Hs. Vgl. hierboven bl. 52 en aantek. 1).

dat te schieten op den canten van heuren weyen, ende dat ontrent 6 voeten breed, daer zij haver ende gerst in zayen, zonder hooger ofte meerder neringhe te hebben. Welcke neringhe alsnu op een derden deel niet zoe goet en es als die was by tijden van den overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ongelijk armer zijn dan zij waren by tijden van Hertoghe Karel; ende dat men dat weten mach by heuren schotponden, want zij by tijden Hertoge Karel hadden 81 schotponden off daeromtrent, elck schotpondt gherekent voor 300 R. gl., ende alsnu niet meer en hebben dan $60\frac{3}{4}$ schotponden, elck schotpondt gerekent voor 100 Engelsche nobelen. Zeggen, dat zij zedert de doot van Hertoge Karel, omme haer lasten van der schattinghe te vervallen, upten voorsz. dorpen vercoft hebben 33 £ 10 sc., tot 40 grooten tpondt, erffelycke renten, ende an lijffrenten 8 R. gl. tsjaers; daeroff zij schuldich zijn twee jaer renten. Zeggen, dat zij noch schuldich zijn van geleenden gelde, omme haer lasten te betalen, 614 R. gl. Ghevraecht hoedat dese verminderinghe toegekommen es, zeggen, dattet toegekommen es overmidts dat sommige verarmt ende sommige van danen vertogen zijn metter woon ende heure huysen hebben laten vergaen, ende dat omme die redenen mede hare woninghe verargert es. Zeggen oock, dat zij verarmt zijn overmits die groote schattinghe, daerinne zij hebben moeten ¹⁾ gelden ende contribuieren. Oock zoe wort heur landt, twelck zij aldaer leggen hebben, zeer offgespoelt metten water; zeggen, dat zij hebben groote lasten van dijcken; ende zeggen oock, dat zij zeer verarmt zijn by den versterven ²⁾ van den koeyen, want zij int verleden jaer, midts den natten jaren, verloren hebben wel 200 koeyen, ende tselfde corn, dat zij int verleden jaer hadden, ende oock tgras van den velde gegeten es van den muysen, dat zij luttel bate van den lande gehadt hebben.

---

1) Het Hs. heeft voor »moeten» »meer te».

2) Het Hs. heeft »by den voorsten».

SPARENDAMME.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert . . . . .¹⁾, vicecureyt, oudt 58 jaer, Jan Reynersz, schoudt, oudt 40 jaer, Claes Dirxsz, oudt 56 jaer, Gerrit Meeusz, oudt 40 jaer, schepenen, Claes Arentsz, oudt 82 jaer, Claes Jacobsz, oudt 55 jaer, Floris Reybrantsz, oudt 34 jaer, buyrluyden van den voorsz. dorpe; geinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij by tijden van Hertoge Karel hadden binnen haren bedrijve 60 haertsteden, ende alsnu hebben omtrent 55 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem meest generen mit visschen, rekeninghe²⁾, met schepen te watere varen omme vracht tusschen Sparrendamme, Haerlem ende daerontrent; ende ooc met een weynich koeyen. Zeggen, dat nutertijt hare voorsz. neringe minder ende arger es dan zij was by tijden van den overlijden Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat heure rijckdom veel minder es dan die was by tijden van Hertoge Karel, want by tijden van denzelven Hertoge Karel zij hadden 25 schotponden, elck schotpont tot 300 R. gl., ende alsnu en hebben zij mer 4 schotponden, ten prijse voorsz. Zeggen oock, dat zij upt voorsz. dorp vercoft hebben 200 R. gl. tsjaers, te weten die twee deelen erflossrenten ende dat derdendeel lijfrenten, te lossen met diversschen prijsen, van welcken renten zij ten afteren ende schuldich zijn een half jaer renten. Ghevraecht hoe dese verminderinghe toegekommen es, zeggen, dattet toegekommen es overmidts den oorlogen van Uytrecht, Rotterdamme, Woorden, Montfoorde ende oock den uploop van tKasenbroot: overmidts welcken oorlogen zij zeer veel, ende tot diversschen stonden, hebben moeten geven ende contribuieren. Oock mede zijn zij verarmt,

---

1) De naam is niet ingevuld.

2) Zoo staet in het Hs.; wat bedoeld mag zijn is niet te zeggen; misschien »redinghe».

mits dat heuren wateren zeer groot ende besouten zijn geweest, waeromme die visschen van danen gedreven en haer neringhe van dien arger es. Hebben oock in den voorsz. oorlogen grooten lasten van den ruyteren ghehadt, die aldaer ghelogiert zijn geweest. Zijn ooc mede zeer verarnt overmidts den dieren tijt, die gheweest es, ende alle heuren coorn buyten hebben moeten coopen, midts dat zij geen lantwininghe hebben.

HAERLEMMERLEDE.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarisren voor ons geroupen ende ghedachvaert Jan Reyersz, schoudt, oudt 40 jaer, Jan Willemsz, oudt 55 jaer, schepen, Jan Jansz, oudt 68 jaer, Dirck Hagen, oudt 72 jaer, Dirck Dircxz, oudt 29 jaer, buyrluyden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken ghestaeft, dat zij hadden by tijden van den overlijden van Hertoghe Karel 44 haertsteden, ende alsnu en hebben zij mer 27 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met visschen ende vogelen, ende met een weynich coeyen te houden. Welcke heure neringhe nutertijt arger es dan die was by tijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nergensnaer zoe rijk zijn als zij waren ten overlijden Hertoge Karel; ende twelck men weten mach an heuren schotponden, want zij ten tijden van Hertoge Karel hadden . . . . 1) 15 schotponden, elck schotpondt 200 R. gl. Ghevracht hoe dese verminderinghe toegecomen es, zeggen, dat heure rijkdommen hem ontvaren zijn in die stede van Haerlem ende in andere plecken, ende mitsdien met hemluyden niet en gelden. Hebben oock groote lasten ghehadt van contribucien

---

1) Hier is blijkbaar weer een zinsnede uitgevallen.

van den oorlogen, dieren tijt, ende van dat laetste upstal van den Vriesen, die men noemt Kasenbroot; in welcken zij in haer plecke gecreghen hebben veel ruyters, die hemlyden groote schade deden; ende hebben oock, mits haren uploop, veel gelden moeten geven, hoewel zij zeyden gheen schulden daertoe te hebben.

T HOFFAMBOCHT.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Jan Florisz, oudt 60 jaer, Jan Willemsz, oudt 35 jaer, Jan Claesz, oudt 50 jaer, Claes Baertsz, oudt 40 jaer, buyrlyuden van den voorsz. ambocht, gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyden hoochlyck gestaeft, dat zij by tijden van Hertoge Karel hadden 18 haertsteden, ende alsnu hebben zij mer 16 haertsteden, onder welke 16 6 haertsteden zijn, daervan die inwoonenden, overmidts hare armoede, met hemlyden niet gelden en mogen.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met vischen, vogelen ende te varen om vracht met wagen ende paerden, ende met een weynich koeyen; welke heure neringe nu zoe goet niet en is als die was by tijden van den overlijden Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat heure rijkdomme niet zoe goet en is als die was by tijden van den overlijden Hertoge Karel; ende twelcke men weten mach by heuren schotponden, want by tijden van Hertoge Karel, corts naer zijnen overlijden, hadden zij 7 schotponden, elck schotpondt 50 R. gl.; ende alsnu zoe en hebben zij mer 3 schotponden, ten prijse voorsz. Hebben ooc zedert de doot van Hertoge Karel vercoft up hare kereke van Sparwoude 180 R. gl., daeroff heure porcye ende andeel beloopt 30 R. gl.

Zijn oock verarmt overmidts die contribucie van den ruytergelden, die men binnen desen oorlogen heeft moeten geven, daarvan zij heuren andeel tot allen tijden hebben moeten upleggen ende betalen. Zeggen ooc, dat zij dagelicx zeer verarmen mits die lasten van der onderhoude- nisse van den dijcken, die dagelicx metten upwateren ¹⁾ arger ende quader worden, daerinne zij grootelycken moeten gelden ende contribuieren.

SPARWOUDE.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Jan Reyersz, schoudt, oudt 40 jaer, Pieter Dirxsz. oudt 63 jaer, Claes Claesz, oudt 53 jaer, Jan Jansz, oudt 66 jaer, Claes Hendricxz, oudt 50 jaer off daeromtrent, buyren van den voorsz. dorpen; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken ghestaeft, dat zij by tijden van Hertoge Karel hadden 66 haertsteden; ende alsnu en hebben mer 60 haertsteden.

Item angaende die neringhe zegghen, dat zij hem generen met vis- schen ende met koeyen te houden, zonder hooger off meerder neringe te hebben; zeggen, dat heure neringhe alsnu veel arger es dan zij was by tijden Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nu zoe rijk niet en zijn als zij waren ten overlijden van Her- toge Karel; ²⁾ overmidts dat heure kereke verbrandt is geweest van den donder, zoedat zij hebben moeten vercoopen zekere renten up heure kercke ende dorpe voorsz., daeroff heure andeel beloopt 125 R. gl. tsjaers, omtrent half lijffrenten ende half losrenten; van welcke renten zij ten afteren zijn ende ombetaelt staen 200 R. gl. Ooc plagen zij te

---

1) Het Hs. heeft »mitten up vaten”.

2) Het Hs. heeft: »want overmits”.

hebben by den overlijden van Hertoge Karel 40 schotponden, elck schotpondt van 160 R. gl., ende alsnu zoe hebben zij mer 14 schotponden, elck schotpondt van 100 R. gl. Zijn ooc zedert verarmt omme die oorlogen, die geweest zijn, daerinne zij tot allen tijden grootelicken hebben moeten contribuieren; ende oock uyt groote zwaere dijckaetse, die zij onderhouden moeten.

DE DORPEN VAN SLOTEN ENDE OOSTDORP,

EÉN SCHOUTAMBACHT, GELDENE MET MALCANDEREN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Wolbrant Reymbrantsz, vicecureyt, oudt 44 jaer, Jan Betweygensz, schoudt, oudt 50 jaer, Pieter Heynricxz, oudt 58 jaer, Symon Symonsz, oudt 52 jaer, Jan Mathijsz, oudt 52 jaer, Willem Jacobsz, oudt 37 jaer, Huych Claesz, oudt 29 jaer, schepenen, Dirrick Willemsz, buyrman in den zelven dorpen; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij by tijden van den overlijden Hertoge Karel hadden 130 haertsteden; ende alsnu hebben zij 120 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met vischen, vogelen ende met een weynich koeyen te houden, te varen met wagen ende paerden tusschen Amsterdamme ende Haerlem; welcke neringhe alsnu veel arger ende minder es dan zij was by den overlijden Hertoge Karel, ende dat omtrent die helft.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, datse veel minder es dan ze was by den overlijden van Hertoge Karel; want zij alsdoe wel 30 schotponden hadden, elck schotpondt voor 300 R. gl., ende alsnu zoe en hebben zij mer 10 schotponden, ten prijse voorsz. Zeggen, dat dese verminderinghe toegecommen is over-

midts versterfte, dat heure goeden gheerft zijn aen vreemden personen, die in haren dorp niet woonachtich en zijn ende met hemlyuden niet en contribuieren; oock mede, dat eenighe heure goeden in hilicke ghegeven hebben diversschen personen woonenden in andere plaetsen; oock mede, dat by den natten jaren vele van heuren beesten gestorven zijn; oock mede by den dieren tijt, schattingen van oorlogen, daerinne zij hebben moeten contribuieren. Zeggen oock, dat jaerlicx groote costen doen moeten omme die onderhoudenisse van dijcken, wel anderhalve mijle lanck, die dagelicx metten grooten stroomen ende wateren, commende uyt de Noordtzee, grootelicken beschadicht worden; ende welcke dijcken zij tot haren coste houden moeten, zonder haer lantheeren daeroff yet te corten.

DIE VRIJAMBOCHTEN VAN POLLANE IN KEMMERLANT,
TE WETEN: POLLANE, HOUTTRICK, RAETSDORP
ENDE DE GEER.

Upten 24^{en} dach van Meye anno voorscr. zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Govaert Dirricxz, oudt 60 jaer, Claes Florisz, oudt 54 jaer, schepenen van den voorsz. dorpen, geldende met malcanderen; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaect, hoe dat zij alsnu in den voorsz. dorpen hebben 27 haertsteden, daeroff dat 4 haertsteden zijn die omme haer broot gaen, ende by tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden zij 31 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen metter koe, vogelen ende visschen, zonder hooger offte meerder neringhe te hebben; zeggen, dat de voorsz. neringhe alsnu gelijk goet es als die was by tijden van den overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij alsnu up dat tweede deel na zoe rijck niet en zijn als zij waren

ten tijden van den overlijden van Hertoge Karel. Zeggen voort die van Pellane ende Houtrick, dat zij, omme haer lasten te vervallen, hebben moeten vercoopen up haren dorpen 35 R. gl. tsjaers, te weten 30 R. gl. an lijffrenten ende 5 R. gl. an . . .'). Ghevraecht hoe dat heure rijckdom zoe verarcht is ende tot dese armoede gecomen zijn, zeggen, dattet toegecomen is by den dieren tijt, groote subvencien ende schattingen, die zij hebben moeten geven; ende dat eenighe van heuren rijckdommen, die met hemluyden plagen te gelden, ontvaren zijn in andere plecken, ende oock dat eenighe van hemluyden gestorven zijn, daeroff die vreemden die goeden genomen hebben.

DIE DORPEN VAN WESTZANEN ENDE CROMMENIE,

ÉÉN SCHOUTAMBOCHT, MET MALCANDEREN GELDENE.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Mr. Jan Gerritsz, pastoor, oudt 69 jaer, ende heeft pastoor geweest 43 jaer, Jan Willemsz, schoudt, oudt 46 jaer, Amelger Jansz, oudt 43 jaer, Jacob Aerntsz, oudt 70 jaer, Willem Jansz, oudt 36 jaer, schepenen, Eygge IJsbrantsz, oudt 41 jaer, waerschippen ende schepenen in den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben omtrent 300 haertsteden, daeroff datter een deel es die van der aelmisse leven moeten; ende by tijden van den overlijden van Hertoghe Karel hadden zij van gelijcken haertsteden off daerontrent.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen metter koe, ende dat zij wat zaeylandts maecken met slick uyten sloten te halen ende dat te werpen up die wallen van heure weyen. Zeggen, dat zij

---

1) Hier is in het Hs. eenige ruimte opengelaten, die men uit den aard der zaak met »losrenten" zou willen invullen.

hem generen met rijnschepen, daarmede dat zij hem ghenereu met zout ende ballast te voeren. Zeggen, dat heure neringhe alsnu minder es dan zij was by tijden van den overlijden Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heure faculteyt int generael zeggen, dat men die weten mach by heuren schotponden; want zij by tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden 188 schotponden, elck schotpondt tot 300 R. gl., ende alsnu niet meer en hebben dan 93 schotponden, elck schotpondt ten prijse voorscr. Zeggen, dat, omme te vervallen heure lasten, zij hebben moeten up haren dorpen vercoopen, zedert de oorloge van Uytrecht, 335 R. gl. lijfrenten tsjaers. Ghevraecht hoe dat dese verminderinghe toegecommen is, zeggen, dattet toegecommen es overmidts dat vele van heuren buyren, die met hemluyden plagen te gelden, verhoogt zijn in andere plecken; ende dat onder vreemde luyden veel goeden by successie ghenomen hebben, ¹⁾ die mit hemluyden niet en contribuieren; oock mede omme den last van den muysen, die zij ghehadt hebben; omme die onderhoudenisse van den dijck, beloopende meer dan 2500 roeden hoochzwaren dijck, daer dickwil onversien groote schade an geschiet overmidts last van stormwind ende uploop van water: nietmin corten dat nochtans haren lantheeren. Zegghen ooc, dat zij in corten jaren van nootswegen hebben moeten leggen onder den hoogen dijck een inlage, wel van 279 roeden, daeroff elcke roede ghecost heeft 14 R. gl., van weleke costen zij niet meer gehouden en hebben boven een derdendeel, want zij dat derden deel van den lande nyet hebben.

A E L S M E R.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Boon Hermansz, schout, oudt 40 jaer, Pieter Kerstansz, oudt 51 jaer, Jan Waersman, Jacob Lutgensz, oudt 48 jaer, kerckmeesteren van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

---

1) Misschien moet men lezen »ghecommen zijn».

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlyck gestaeft, dat zij alsnu hebben 90 haertsteden, daeronder datter 10 zijn die nyet en mogen gelden; ende by tijden van den overlijden Hertoge Karel hadden zij 125 haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met een weynich lantelinge, te weten van aerde uyt die sloten te werpen up die canten van heuren weyen, ende daer zij coorn in werpen, zonder eenich ander zaylant te hebben; behelpen hem met een weynich koeyen, ende voort met spitten ende turff te delven; behelpen hem voort met visschen, zonder eenich hooger off meerder neringe te hebben. Zeggen, dat heure neringhe alsnu niet zoe goet en es als die was by tijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nergensnae zoe rijck en zijn als zij waren ten tijden van den overlijden Hertoghe Karel. Zeggen, dat zij up heuren dorpen vercoft hebben zedert de doot van Hertoghe Karel 25 R. gl. tsjaers, alle losrenten. Ghevraecht hoe dese verminderinge van den haertsteden, neringhe, ende belastinghe van den renten toegecommen es, zeggen, dattet toegecommen es overmits den oorlogen, die alhier in den landen geweest zijn, in denwelcken zij hebben moeten grootelycken contribueren; overmits den dieren tijt; oock mede, dat die landen, die zij voormaels plagen te hebben . . . . 1), mer gaderen hare lasten up haer mergentalen. Zeggen, dat zij alsnu hebben omtrent 15 mergen veenlants, daer men turff uyt delft, ende twelck wel geweest is 200 mergen groot, ende tzelfde, dat zij behouden, wert dagelicx by den water offgeslegen ende verdolven; zeggen, dat onder die voorsz. 15 mergen lants 3 2) mergen zijn die men wel gheven zoude willen om nyet, metten lasten daerup staende, ende tsurplus van de mergen zoude tbeste niet gelden mogen 25 R. gl.

---

1) Hier schijnen een paar regels uitgevallen, waarin de voorgaande zin geëindigd en de volgende aangevangen werd; misschien in dezer voege: »...aan vreemden luden gecommen zijn, die met hemlyuden niet en gelden. Zeggen voort, dat zij geen schotponden en hebben...»

2) Het Hs. heeft 300, dat wel een schrijffout zijn zal; anders zou in het bovenstaande getal 15 een fout ondersteld moeten worden.

WATERLANDT.

DIE STEDE VAN MONICKENDAMME, MET DEN DORPE VAN OVERBEECK,
ONDER HEMLUYDEN STAENDE ENDE GELDENDE.

Upten 26^{en} dach van Meye anno MCCCCXCIIII zoe hebben wij Commissarissen doen roupen ende dachvaerden, binnen die stede van Amsterdamme, Jan Claesz, schout, oudt 28 jaer, Oudtger Pietersz, oudt 61 jaer, Gerrit Jansz, oudt 43 jaer, borgemeesteren, Joost Jansz, oudt 54 jaer off daeromtrent, poorter der stede van Monickendamme; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben binnen der voorsz. stede ende dorpen voorscr. 305 haertsteden; ende by tijden van den overlijden van Hertoge Karel evenveel off daeromtrent.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen mits varende ¹⁾ oostwaert ende westwaert, aldaer zij alrehande coopmanschippen doen van zout, van peck, coorn ende anders; ende hebben nutertijt 15 off 16 schepen varende, daeroff die een helft wel toebehoort vreemden luyden, woonenden uyter voorsz. stede, als Amsterdamme ende anders. Zeggen, dat zij hem ghenere mede eensdeels met draperie, als dat zij jaerlicx reden 100 of 150 laeckenen, min ende niet meer; ende dat eenighe van der stede hem ghenere mit ten harinck ende up die tijt ²⁾ te varen, als huyluyden. Zeggen oock, dat zij hem ghenere mit te vaeren Tordrecht ende elders met rijnschepen ende evers, diewelcke nu zijn int getal van 25, daer zij mede voeren vracht van alrehande coopmanschappe. Zeggen voort, dat dese voorsz. neringhe ten overlijden van Hertoge Karel dryewerven beter was dan zij nu is; ende waeren doertertijt wel 42 maerschepen ende wel 30 rijnschepen, dier nu nyet en zijn anders dan ³⁾ voorsz. is.

1) Zoo heeft het Hs. De bedoeling is »mit te varen»: of dit op deze wijs kan worden gezegd betwijfel ik zeer, en ik vermoed dat hier de lezing weer bedorven is.

2) Ik vermoed dat gelezen zal moeten worden »up die tijharinck te varen». Vgl. wat bl. 95 over de nering van Waterland wordt bericht.

3) Het woordje »dan» ontbreekt in het Hs.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij by tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden ende waren rijk 200 schotponden, elck schotpont ghereeckent voor 100 leeuwen, den leeuw tot 30 stuyvers; ende alsnu zoe hebben zij 350 schotponden, die waerseghen ende daer zij goet of mogen krijgen, elck schotpondt ten prijse voorscr. Zeggen, dat zij geen excysen noch incommende rechten en hebben. Zeggen oock, dat zij ten tijden van den overlijden van Hertoge Karel vrij waren van allen renten ende vrij van allen commer; ende dat die voorsz. stede belast es ontrent 700 R. gl. tsjaers, te weten omtrent 300 R. gl. an losrenten, ende ontrent 400 an lijffrenten, daerof die voorsz. stede huynen upten dach schuldich is van achterstallighe renten 3500 R. gl. off daeromtrent. Zeggen, dat zij tot dese armoede ende anders gecommen zijn overmits dat zij ghetaxteert zijn geweest boven haeren vermogen in die beden ende subvencien van den gemeen landen, ende overmits menichvuldicheyt van schattinge, van dieren tijt, van groot verlies van schepen, die zij binnen drye jaren ghehadt hebben in de Noordtzee, ende dat zij oock in voortijden, zedert den overlijden van Hertoge Karel, niet en hebben mogen varen noch keeren omme hare coopmanschappe te doen, alzoë zij voortijts plagen te doen: alzoë dit al breeder blijcken mach by een cedulle, die zij ons Commissarissen overgegeven hebben ende begeert hebben die over te willen nemen ende die te vougen by onse Informacie.

DIE ZES DORPEN VAN WATERLANDT,

TE WETEN: LANSMAER, ZUYRWOUDE, ZONDERDORP, RAROP, BROUCK¹⁾,
SCHELLINCKWOUDE, TSAMEN GELDENE IN ALLEN BEDEN
ENDE CONTRIBUTICIEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Jan Martsz, oudt 26 jaer, Jacob Jansz, oudt 22 jaer, Jan Hermansz, oudt 37 jaer, schotvangers van Lantsmaer; Gherrit Jansz,

---

1) Het Hs. heeft »Raropdorp» en slaat »Brouck» over. De door mij gemaakte verandering wordt door den aard der zaak gevorderd.

schoudt, oudt 37 jaer, Claes Claesz, oudt 70 jaer, Jan de Wael, oudt 60 jaer, Claes Coper, oudt 50 jaer, borgemeester, Jan Jansz, oudt 40 jaer, Claes Gerritsz, oudt 40 jaer, alle van Zuyrwoude; Rombout Jansz, oudt 43 jaer, Claes Jansz, oudt 50 jaer, van Zonderdorp; Jan Claesz, oudt 49 jaer, schout, Roeloff Claes, oudt 40 jaer, borgemeester, Roel Heymansz, oudt 57 jaer, Jan Claesz, oudt 61 jaer, Claes Symonsz, oudt 57 jaer, Jan Raede, oudt 62 jaer, van Rarop; Hendrick Jacobsz, schout, oudt 40 jaer, Jan Aelbertsz, oudt 60 jaer, ende Jonge Heynsz, oudt 53 jaer, van Brouck; Symon Symonsz, oudt 52 jaer, Hillebrant Valckensz, oudt 37 jaer, van Schellinckwoude; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben omtrent 625 haertsteden, daerinne begrepen Purmerlandt, die zij estimeren voor een vijfde deel off daeromtrent; van welcke 625 haertsteden dat derdendeel arme luyden zijn, met hemluyden niet off luttel geldende; ende ten tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden zij insgelicx even vele haertsteden, mer en hadden alsdoe alsoe veel arme luyden niet als zij nu hebben.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met koeyen, maer daarvan mach hemluyden zoe veel niet comen, dat zij heure nooturtf daerof krijgen mogen. Zeggen oock, dat zij hem generen ter zee als huyluyden te varen ter coopvaert, ten harinck ende oock ten tijtharinck. Zeggen, dat zij hebben 6 maerse schepen, over hoeft van 60 last, deen minder dander meer, daer zij zonderlinghe met malcanderen an deylen. Zeggen, dat heure neringhe nutertijt up die helft niet zoe goet en es als die was ten overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen die van Zuyrwoude, dat zij van allen ouden tijden zoe hebben zij gehadt $39\frac{1}{2}$ schotponden, elck schotpondt tot 300 Philipse schilden; mer zeggen, indien zij upten dach van huynen zouden moeten verponden nae heuren rijckdom die zij nu hebben, zoe zouden zij die een helft moeten corten ende minderen. Zeggen voort die van Zonderdorp, dat omtrent 16 jaere geleden zoe hadden zij verpondinghe gedaen in haren dorpe, ende beliepen alsdoe haere ponden $31\frac{3}{4}$ schotponden, elck schot-

pondt tot 300 Philipse schilden; mer zeggen, dat indien dat zij upten dach van huyden verponden zouden moeten, zoe zouden zij wel een derdendeel min schotponden hebben dan voorscr. staet. Zeggen voort die van Rarop, dat die leste verpondinghe, die zij verponden, hadden zij 55½ schotponden, elck schotpondt gerekent 300 Philipse schilden; ende indien zij alsnu verponden zouden, zoe zouden zij bet dan deen helft min hebben. Zeggen voort die van Brouck, dat zij van allen ouden tijden gestaen hebben up 32½ schotponden, elck schotpondt 300 Philipsschilden; mer indien zij upten dach van huyden verponden zouden, zij en zouden niet meer uyerrijgen dan 9 schotponden, ten prijse voorscr. Zeggen voort die van Schellinckwoude, dat zij van ouden tijden gestaen hebben up 14 schotponden, elck schotpondt gherekent ten prijse voorsz.; mer indien zij alsnu verponden zouden, zij en zouden nyet uytbrengghen mogen 5 schotponden, ten prijse voorsz. Zeggen voort die van Lantsmaer, dat zij nyet bet en weten zij en hebben van allen ouden tijden ghestaen up 40 schotponden ende 1½ onse, elck schotpondt ten prijse voorsz.; mer indien zij alsnu verponden zouden, dat zij boven 16 schotponden niet maecken en zouden. Zeggen die van Zuyrwoude, dat zij, omme hare lasten te vervallen in den laetsten oorloge, vercoft hebben up heuren dorpe 103 R. gl. tsjaers, omtrent deen helft losrenten ende dandre helft lijfrenten. Zeggen die van Zonderdorp, dat zij up haren dorpe vercoft hebben 32 zonnenobelen ende 24 eynekel R. gl. Zeggen die van Rarop, dat zij up heuren dorpe vercoft hebben, omme heure lasten te vervallen, 205 corente R. gl., half losrenten, half lijfrenten. Zeggen die van Brouck, dat zij up heuren dorpe vercoft hebben 218 R. gl. current, als losrenten. Zeggen die van Schellinckwoude, dat zij up heuren dorpe vercoft hebben omtrent 86 R. gl. current, als losrenten. Zeggen alle dese voorsz. dorpen, dat zij tot dese armoede ende vermindringhe gecommen zijn mits groote ende diverssche schattinghe, die zij in den oorlogen hebben moeten geven, dieren tijt, ende dat zij moeten onderhouden met haren ingelanden 24,000 roeden dijcx, daerof hemluyden comt te onderhouden die een helft, overmits dat hemluyden toebehoort wel die een helft van den landen, gelegen binnen den ryneck van den gemeenen dijck, diewelcke groot es ende begryp heeft van drye mijlen wechs.

PURMERENDE MET PURMERLANT ENDE NECKE.

Dese steden metten dorpen bovengenoemt zijn voor ons Commissarissen geroupen ende gedachvaert geweest, ende en zijn nyet ghecompareert.

MARCKE.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Andries Claesz, oudt 45 jaer, Jan Claesz, oudt 32 jaer, Tymen Nannenz, oudt 60 jaer, Claes Rembrantsz, oudt 54 jaer, schotvangers van Marcke; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende de haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 50 haertsteden, ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij evenveel off daeromtrent.

Item angaende die neringe zegghen, dat zij hem genren met vischen, van harinck te vangen ende ander visch, ende oock met ten harinck te varen als huyluyden, ende met koeyen te houden, zonder dat zij eenich landt hebben dat zij zayen mogen, zonder hooger off meerder neringhe te hebben; zeggen, dat heure neringhe is al aventuyre, alsoe dat die nutertijt ende ten tijden van den overlijden Hertoge Karel zoe alles ¹⁾ is.

Item angaende den staet van haren faculteyt int generael zeggen, dat men dat weten mach by den getale van den onsen, die zij in heuren dorpe hebben; want men aldoo gewoonelycken es die rijkdom by onsen te tauxeren, ende dat zij by tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden 65 onsen, elke onse gereeckent 100 schilden, den schilt gerekent 15 stuyvers; ende dat zij upten dach van huyn hebben 53

1) Zoo het Hs. Ik vermoed »al eens is”.

onsen, elck onse gerekent voor 100 R. gl. Zeggen voort, dat zij tuwaert zij ¹⁾ up die uterste palen van Hollandt, palende an tSticht van Utrecht ende tlandt van Gelre, ende dat zij tot allen oorlogen verwachtende zijn alle schoten ende exployten van oorlogen, alzoe zij onlanex in den oorloge van Uytrecht verbrant zijn geweest, van die van Amersvoort, tot 15 huysen, ende ooc gespolieert van haren goeden by denzelyen van Amersvoort.

OUDEKERCK.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Meester Martyn Robbrechtsz, pastoor, oudt 31 jaer, Jan Vastersz, schoudt, oudt 46 jaer, Herman Dircoxz, oudt 40 jaer, waersman, Jan Theymensz, oudt 63 jaer, buyrluyden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 44 haertsteden, daer zij waer mede zeggen mogen, ende wel noch 20 haertsteden off daeromtrent, diezelver weder moeten ²⁾; ende by tijden van den overlijden Hertoge Karel wel waeren 88 haertsteden off daeromtrent.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met vogelen, visschen, met ten harinck ofte tijharinck te varen, als huyluyden ³⁾, mer visschen alleen post, brasim, palinck ende andere cleyne manieren van visschen, zonder dat zij eenich bouwerye van landen doen, anders dan met koeyen te weyen. Zeggen, dat heure neringhe, die zij hadden ten overlijden Hertoge Karel, es wel die een helft verargert ende vermindert.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij by tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden 100

---

1) Zoo in het Hs. Er moet worden gelezen »liggende zijn" of iets diergelijks.

2) Zoo in het Hs. De bedoeling is: »die zelf onderstand behoeven".

3) In het Hs. ontbreken de woorden »te varen als huyluyden" die de samenhang schijnt te vorderen.

schotponden, elck schotpondt 50 nobelen, elcke nobel gereeckent voor 42 stuyvers; ende nutertijt hebben zij 46 schotponden, ten prijse voorscr. Zeggen, dat heure voorsz. dorp by den overlijden van Hertoge Karel vrij was van allen renten ende lasten, ende dat heurluyder dorpe nutertijt schuldich es 31 R. gl. tsjaers, alle losrenten, uytgenomen 8 R. gl. dat lijffrenten zijn. Zeggen, dat dese verminderinge, armoede ende lasten toegecommen zijn overmidts dat zij leggen up die uytérste palen van Hollandt, palende aen den gestichte van Uytrecht, Montfoort ende Woorden; ende oock midts van de menichvoudicheyt van den schattingen ende duyren tijt, dat eenighe van heuren inwoonenden ghestorven zijn, ende in andere steden van Hollandt gheruymt zijn.

**DIE STEDE VAN EDAM MITTEN DORPEN VAN WAERDER,
MIDDELYE ENDE HALF CAEDIJCK ¹⁾,**

TSAMEN GELDENE ENDE ÉÉN SCHOUTAMBOCHT.

Upten 27^{en} dach van Meye anno voorscr. zoe hebben wij Commissarissen, binnen die stede van Amsterdamme, voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Martyn, pastoor, oudt 38 jaer, Jan Symonsz, schoudt, oudt 24 jaer, Roeloff Jansz, oudt 55 jaer, Pieter Claesz, oudt 34 jaer, borge-meester, Florys Symonsz, oudt 44 jaer, Symon Jansz, oudt 36 jaer, schepenen, Symon Jansz, oudt 60 jaer, Claes Pietersz, oudt 44 jaer, Pieter Symonsz, oudt 44 jaer, poorteren der voorsz. stede; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlyck gestaeft, dat zij binnen der voorsz. stede hebben 450 haertsteden, daeroff die 100 wel vervallen zijn, alzoe datter nyemandt en woondt, ende dat in de voorsz. dardalf dorpen zijn 140 haertsteden, dat al meest arme luyden zijn: maecken tsamen 590 haertsteden; ende by den overlijden Hertoghe Karel hadden zij binnen der voorsz. stede

---

1) Het Hs. heeft »half quaet Dijk”.

alleen wel 100 meer, ende dat in de voorsz. dorpen wel 25 haertsteden meer waren dander nu zijn.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen mit timmeren, schepen te maecken om arbeytsloon, ende gheneren hem oock mede mit te vaeren oostwaerts om arbeytsloon, als ¹⁾ huyrluyden; ende oock mede zoe hebben zij een derdendeel an zes maerschepen, die aldaer offvaren oostwaert, ende daerof die ander twee deelen behooren in andere steden ende plaetsen; oock generen hem mit ten harinck te varen als huyrluyden, ende met een weynich koeyen, zonder dat zij eenich landt zayen. Welcke neringhe alsnu de twee deel niet en es als die was by tijden Hertoge Karel, ²⁾ zij hadden offvarende binnen heuren steden 40 maerschepen mit voortcustelen, daer zijluyden heur part ende porceye an hadden; mer nutertijt zoe en hebben zij daer nyet meer dan 6 schepen, als voorsz. es; want omtrent 18 of 19 jaren geleden zijluyden verloren in de Noordtzee, by fortune van onweder, 27 maersschepen, ende noch binnen 2 of 3 jaren hebben zij verloren 4 maersschepen, daeroff zij schade gehad hebben, by estimacie, 104,900 R. gl. Seggen, dat heure neringe van den koeyen merckelijke verar-gert es, midts dat die van der voorsz. stede by tijden Hertoge Karel wel hadden 1700 koeyen, die nu gecomen zijn up 500 koeyen. Seggen oock, dat zij by den overlijden Hertoge Karel hadden wel 30 reynschepen, daermede zij voeren om harinck, daer tijbockyn off gemaect wordt, die alsnu gecommen zijn op 2, ende genoeg die neringhe te nyet gecommen es.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij alsnu hebben ende rijk zijn mitten voorsz. dorpen 330 schotpon-den, tpont gerekent tot 250 R. gl. current; ende hadden ten overlijden Hertoge Karel metten voorsz. dorpen 1100 schotpon-den, ten prijse voorser. Seggen, dat zij ten overlijden van Hertoghe Karel vrij waren van allen renten ende lasten; ende alsnu zoe zijn zij belast met 1600

---

1) »Als" ontbreekt in het Hs.

2) Er schijnt hier iets te ontbreken, misschien de herhaling ongeveer van het voorgaande: »want by tijden Hertoge Karel voorsz.»

R. gl. tsjaers an renten, daeroff die drie deelen zijn losrenten ende tsurplus lijffrenten off daerontrent; van welke renten zij drie jaren ten afteren zijn ende ombetaelt staen. Seggen, dat zij gecommen zijn tot die armoede om des wille dat die paymenten verlopen zijn mittertijt; daermede zij groote schade gehadt hebben van heure neringhe, van heure timmeringhe, ende overmidts die groote schade ende verlies van heuren maerschepen, boven geroert; ende oock mits den oorlogen, schattingen, dieren tijt, ende oock van den natten jaren, dat heure beesten gestorven zijn, zoe zijn zij in alle heure neringhe vermindert. Ende om dese breeder ende alle int lange onse Commissarissen te verclaren, hebben ons overgelevert een memorie, inhoudende die state van heure stede ende dorpen voorsz.; welke memorie wij tot heuren versoucke ontvangen hebben ende gevoucht by dese onse Informacie.

D I E M E N.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons gheroupen ende gedachvaert Heere Claes Pietersz, pastoor, oudt 40 jaer, Symon Claesz, schout, oudt 58 jaer, Dirck Dirckz, oudt 57 jaer, Jacob Willemsz, oudt 48 jaer, Claes Hendricxz, oudt 51 jaer, Herman Willemsz, oudt 47 jaer, schotvangers van Diemen; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij by tijden van den overlijden Hertoge Karel hadden 100 haertsteden, ende alsnu zoe en hebben zij mer 80 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met vogelen, visschen, met arbeijden an den dijcken, zonder dat zij eenich lant hebben dat zij zayen ofte bouwen mogen; hebben oock zekere neringhe van koeyen te houden. Seggen, dat heure voorsz. neringhe nutertijt minder es een derdendeel dan die was ten overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel hadden 130 kerven off schot-

ponden, elke kerve ofte schotpondt gerekent 100 R. gl.; ende dat zij nutertijt niet meer kerven en hebben dan 53 kerven, daerof dat vierde deel binnen twee jaren herwaerts offgegaen ende vermindert es, midts dat die goeden aldaer mits besterffenisse ende hilicke buyten ghedevolveert ende geerft zijn; ende mits dat oock eenige van hemluyden ontvaren zijn buyten heuren dorpe metter woone. Seggen, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel vrij waren van allen commer ende renten; ende dat zij zedert dien tijt ende upten dach van huyden belast ende schuldich zijn 50 R. gl. tjaers, alle lijffrenten, uytgenomen 5 R. gl. losrenten. Seggen, dat zij tot dese armoede ende vermindertheyte van heure neringe ende anders gecomen zijn mits dat veel van heure inwoonenden hemluyden ontvaren ende gaen woenen in anderen plaetsen, als voorsz. es; ende dat heurluyder landen verdolven worden, ende gheschepen zijn verdolven te worden ghehelick ende te vergaen, omme daarmede die dijcken te maecken; ende dat die landen binnensdijcx, diezelve noch zijn, nutertijt veel vermindert zijn dan die plagen te wesen, omdat die voorlanden ende uyerlanden in veel plecken vergaen ende cael zijn; ende dat zij moeten houden up ¹⁾ heuren costen, ter cause van heurzelfs eygen landen, 200 roeden dijcx, dat zij onderhouden moeten, jaerlicx elke roede, 12 waterdijcx ²⁾, tot eenen R. gl.; ende noch hebben te onderhouden 1020 roeden dijcks, ooc ter cause van heur zelfs landen, omme te onderhouden zeeckere quantiteyt van lantdijcken, te weten dat voorlandt heeft, daeroff die roede in gemeen jaren gecost 8, 9 of 10 st.; ende boven desen hebben noch te onderhouden dat negende deel van den gemeenen dijck, twelcke in gemeen jaren costen moet 45 R. gl., te weten als zij geen bolwerken en maecken, ende als zij die ³⁾ ghewoonelicken maecken zoe hebben zij zomtijts te gelden 100 R. gl., somtijts meer ende somtijts min, na den grooten van den bolwercken. Seggen oock, dat zij verarmt zijn midts die groote schattinghe, dieren tijt, oorloge, natte jaren ende anders, ende seggen daeromme dat die staten van den lande in den jare 88 gelicht hebben gehadt van den 3^{en} penninck van heure keur ende porceye.

---

1) »Up" ontbreekt in het Hs.

2) Zoo staat in het Hs. Wat hier het getal 12 beduidt, weet ik niet te zeggen.

3) »Die" ontbreekt in het Hs., maar kan in den zin niet gemist worden.

WEESP ENDE WEESPERKERSPEL.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Herman Aelbertsz, stadthouder van den schout, oudt 61 jaer, Aernt Claesz, oudt 59 jaer, Gerrit Laply ende Zweranchem, oudt 56 jaer, gedeputeerde van Weesp ende Weesperkarspel; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij nutertijt hebben tzamen in als 200 ¹⁾ haertsteden, daeroff dat 80 haertsteden, staende binnen der stede, ledich staen, ende gaen die inwoonenden van dien om broot; ende ten overlijden Hertoge Karel hadden zij 220 haertsteden in der voorsz. stede, ende daertoe waren die voorsz. 80 haertsteden, die nutertijt ledich staen, bewoont met luyden die redelicken genouch hadden ende met hunluyden contribueerden, ende dat tenzelve tijden waren in den voorsz. kerspel upt landt 111 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem ten tijden van den overlijden van Hertoge Karel plagen te generen met draperye, alsoe dat zij doertertijt plagen te hebben over de 50 vollen touwen, ende dat zij nutertijt niet meer en hebben dan 3 touwen. Seggen, dat zij ten tijden vooscr. plagen te hebben gemeenlycken omtrent 30 rijnschepen, daermede zij voerden tot Deventer, omme hout, ende voert in Zeelandt, met sout, ende oock wolle, boter, koren, caes ende diergelijcke; ende nutertijt zoe en hebben zij mer 2 rijnschepen omme hem te generen; generen hem oock met koeyen te houden. Welcke neringe by tijden van den overlijden Hertoge Karel die helft beter was dan zij nu es; twelck men mercken mach by den wage aldaer, dewelcke hier voortijts plach te gelden 128 schilden off daeromtrent, die nu niet meer en gelt dan 28 schilt, ende dewelcke wage hemlyuden nutertijt toebehoort.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij alsnu mitten voorsz. kerspel hebben omtrent 200 schotponden, elck schotpondt tot 100 R. gl. current; ende ten overlijden van Hertoge

1) In het Hs. volgt achter 200 »ende": denkelyk is hier een getal uitgevallen, dat door »ende" met de 200 werd saamgevoegd.

Karel zoe hadden zij tsamen 640 schotponden, ten prijse voorsz. Seggen voort, dat die stede van Weesp by tijden van Hertoge Karel geen renten schuldich en waren, dan alleen 4 R. gl. tsjaers erffrenten, ter cause van zekere landen daer die stede graften uyt gedolven zijn; ende alsnu zoe zijn zij schuldich mitten kerspel jaerlicx 550 R. gl. ende 4000 lijfrenten tot twee lijven, ende 94 gouden R. gl. an erfflosrenten, die men lossen mach, zom mit 18 ende zom mit 16 penninghen; van welke renten zij ten afteren ende onbetaelt zijn 4 jaren. Seggen, dat zij gecomen zijn tot dese armoede, overmidts dat die principale rijckdom, die was ten tijden van Hertoge Karel, zijn zedert buyter stede gevaeren in anderen plaetsen, als tot Rotterdamme, 1) Haerlem, Naerden, Utrecht ende Amersvoordt; ende midts dat zij in den oorlogen hebben moeten houden knechten ende ruyteren, die hemluyden groote schade gedaen hebben; ende mits schattingen, duyren tijt, die geweest zijn, ende de natte jaren, daer heure beesten veel aff gestorven zijn. Seggen, dat zij noch grootelicken belast zijn, eerst midts dat zij moeten onderhouden tgemeen landts dijck in heur quartier, te weten twee negenden deelen, dewelcke hen costen in gemeynen jaren 100 R. gl. Seggen, dat zij noch belast zijn, ter cause van heur zelfs eygen landen, als dat zij moeten onderhouden een particulier dijck, lanck wesende een mijle wechs, daeroff zij die costen niet en weten te estimeren, midts datten zom waterdijck is ende zom lantdijck. Seggen, dat zij oock belast zijn, alzoë zij leggen by die frontieren van den lande, van heure stede te onderhouden met muiren ende met palen, twelck hemluyden cost alle jaere, een jaer minder tander meer, over de 400 R. gl., daer zij geen incomen noch ontfanck tegens en hebben, dan alleen die waghe alsnu geldende 28 schilt, als voorsz. is.

GOEYLANDT.

DIE STEDE VAN NAERDEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen eude gedachvaert Egbert Boot, stedehouder van den schoudt, oudt 50 jaer,

1) Zoo staat in het Hs.; men zou veeleer »Amsterdam» verwachten.

Aerent Claesz, oudt 70 jaer, Claes Heynsz, oudt 55 jaer, Jan Melisz, oudt 50 jaer, borgemeesteren van den voorsz. stede; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaect, dat zij ten tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden omtrent 500 haertsteden, ende alsnu omtrent 300 haertsteden, van welcke upten dach van huynen wel ledich staen ende met hemluyden niet en contribuieren ¹⁾.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met draperye, ende altijts daermede geneert hebben, ende met een weinich veenlants, zonder meerder neringe te hebben; ende dat zij ten overlijden van Hertoge Karel plagen te maecken alle dage 80 halve laeckens, ende nutertijt en mogen zij niet maecken dan 20 halve laeckens sdaechs.

Item angaende den staet van haren faculteyt int generael zeggen, dat heure rijkdomme nu niet meer en is dan 150 schotponden, elck schotpondt gereekent tot 100 R. gl., maer van diewelcke die 25 zoe arm zijn ende zoe snoo dat men die verby gaet in den contrybucie; ende ten overlijden Hertoge Karel hadden zij 450 schotponden, ten prijse vooscr. Seggen, dat by Hertoge Karels tijden zij vrij waren van allen renten, ende dat zij nutertijt schuldich zijn jaerlicx 900 R. gl., daeroff die 500 zijn lijffrenten ende die 400 erfflosrenten, ende zijn schuldich twee jaren afterstallige renten, deen deur dander gerekent. Segghen, dat zij hebben een excys up bier, dewelcke over 12 jaren upgesteld was, ende plach te gelden 250 R. gl., ende nutertijt niet meer en gelt dan 150 R. gl. Seggen voort, dat zij grooten last hebben omme heure muyren te onderhouden, die upten dach van huynen leggen vervallen tot 4 of 5 plaetsen, daer zij jaerlicx groote coste an moeten leggen. Seggen, dat zij tot dese armoede ende verminderinghe gecommen zijn, overmidts dat zij ingenomen zijn geweest by die van Uytrecht in den lesten oorloge van Uytrecht, dat zij geheelijck ghepillieert, ende heuren burgeren gevangen ende dootgeslagen worden; ende dat zij daerenboven

---

1) Het getal der ledig staande haertsteden ontbreekt in het Hs., tenzij men mischien in plaats van »wel ledich staen" lezen moet »veel ledich staen".

grooten overlast gehadt hebben van den Capiteynen ende knechten, die binnen der stede van Naerden ghelegen hebben naderhandt, van mijns Gen. Heren wegen, die hare goet benamen ende luttel betaelt hebben van heuren costen; ende dat oock int jaer van '90 lestleden die voorsz. stede van Naerden verbrande bet dan die een helft; ende overmits dat zij oock hebben moeten betalen alle scatinghe ende ongelden van den voorgaenden oorloge, ende midts den dieren tijt ende andere verlies, ende verlies van wolle ende goeden die hem upter Zuyderzee benomen zijn gheweest by die van Nyeuwerkerck: soe zijn zij gecomen tot dese armoede. Zeggen, dattet corpus van der stede belast zijn van te moeten onderhouden 100 roeden zeedijk, twelck hemluyden jaerlicx cost 200 R. gl., off zij moetent zelve met heur arbeyt vervallen. Ende eyntelicken zoe bidden die voorsz. van Naerden mijnen Gen. Heren, alsoe zij frontieren zijn van den lande ende heure muyren in veel plecken ter neder leggen, dat men hemluyden gracie ende recompens van dien doen ¹⁾ wille.

DE DORPEN VAN LAREM ENDE BLARICHEM,
ÉÉN SCHOUTAMBOCHT.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Ghijbrecht Pietersz, oudt 50 jaer, Hendrick Ghijsbrechtsz, oudt 50 jaer, gedeputeerden van Larem; Hendrick Pietersz, oudt 38 jaer, gedeputeerde van Blarichem; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat die van Larem hebben alsnu omtrent 50 haertsteden, ende die van Blarichem 45 haertsteden; ende by tijden van Hertoge Karel hadden die van Larem omtrent 60 haertsteden, ende die van Blarichem hadden 65 haertsteden.

---

1) »Doen» ontbreekt in het Hs.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen metter ploech, van hem zelve ende voor heur eygen landt, ende voor ander luyden, ende oock generen hem met spinnen metter wyele, alsoe wel die mannen als die vrouwen, ende oock met koeyen te melcken; ende dat nutertijt veel snooder ende minder es dan zij was ten overlijden Hertoge Karel, midts dat zij alle heure weylandt al meest quyt zijn ende haer ander boulandt zeer belast is, zoedat zij geen paerden noch paerdenplouch mogen altijt becostigen, omme heure bouwerye te doene; ende oock datse nutertijt niet en gecrijgen te spinnen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen die van Larem, dat zij hebben alsnu 50 kerven, elke kerve gereeckent 100 R. gl., ende die van Blarichem hebben alsnu omtrent 42 kerven, elke kerff ten prijse voorscr. Seggen, dat zij niet off en trecken eenighe lasten, renten ende schulden, staende up heurluyder goeden, daeromme dat zij meenen ende ramen die een helft van den kerven niet blijven en zouden, indiemer der voorsz. lasten ende commer afftrecken zouden; ende ten overlijden Hertoge Karel waren in den voorsz. dorpen wel dryewarven meer kerven dander nu zijn. Seggen die van Larem, dat zij vercoft hebben up haer dorp 20 gouden R. gl. ende 12 R. gl. current, deen helft losrenten ende dander lijfrenten; ende die van Blarichem zegghen, up haer dorp vercoft te hebben 20 R. gl. current, daerof dat die 15 zijn losrenten ende 5 R. gl. lijfrenten. Seggen, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel vrij waren van allen commer ende renten. Seggen voort, dat zij tot dese armoede gecomen zijn mits dat zij leggen upten frontieren van den lande, dickwil ende menichwerven hebben moeten verdynghen, ende brantschattinghe geven nyettegenstaende alle geloften dat zij vrij zitten zouden up heur verding. Zijn oock uytgeslagen ende vercoft gewceest boven verding by die van Amersvoordt, Utrecht ende Nyeuwerkereke, in tijden van de oorlogen van Utrecht, Montfoorde, Woorden ende Rotterdamme; ende oock midts die schattinghe ende dieren tijt, ende mits datter 3 off 4 van den alderrijxten buyten heuren dorpe gevaren zijn metter woone in andere steden en plecken.

DIE DORPEN VAN HILFERSEM ENDE BUSSEN, ONDER
ÉÉN CONTRIBUTIE.

Upten 29^{en} dach in Mey anno XCIII soe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachyaert Vrederick Coppensz, oudt 50 jaer, Gerrit Gerbrantsz, oudt 65 jaer, Lambert Lambertsz, oudt 50 jaer, van Hilfersem; ende Gerrit Pietersz, oudt 50 jaer, van Bussen; ghein-terrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft die van Hillefursem, dat zij nutertijt hebben 74 haertsteden, daerof die 3 ofte 4 vervallen zijn, ende by tijden Hertoghe Karel waren aldaer 100 haertsteden; . . . . 1) ende by tijden Hertoghe Karel hadden omtrent 22 off 23.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem gheneren met spin-
nen, twelck die mannen alsoe wel doen als die vrouwen, ende ooc met
paerden, met koeyen te houden, ende met wat zaeylants te zayen,
ende en hebben geen off luttel weylants; ende dat dezelve heure
neringhe by tijden Hertoghe Karel beter was, dan zij nu is, die helft.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael seggen
die van Hilfersem, dat zij alsnu rijk zijn 70 kerven, elcke kerve 100
R. gl., mer zeggen, dat zij nyet off en trecken die sculden noch die
particuliere lasten van den inwoonenden van heuren dorpe; ende dat
zijluyden ten overlijden van Hertoghe Karel hadden wel omtrent 200
kerven 2), ten prijse voorscr. Seggen die van Bussen, dat zij nutertijt
hebben 26 kerven, ten prijse als boven; ende ten overlijden van Her-
toghe Karel hadden zij omtrent 28 kerven. Seggen die van Hilleversen,
dat zij belast zijn nutertijt met 6 gouden R. gl. tsjaers, daeroff tmees-
tendeel zijn erffrenten; van welcke lasten ende renten zij vrij waeren
ten tijden van den overlijden Hertoghe Karel. Seggen die van Bussen,
dat zij moeten betalen excysen van heure bier 3) ende anders, ghelijck

1) Hier schijnt uitgevallen hoeveel haardsteden die van Bussen thans hebben.

2) Voor »kerven» heeft het Hs. »haertsteden».

3) Het Hs. heeft: »van heure brieff.»

die inwoonenden van Naerden ende tot prouffyt van die van Naerden, hoewel dat zij up hunzelven contribuieren, zonder eenighe hulp te hebben van die van Naerden in heure contribucie. Seggen beyde de voorsz. dorpen, dat zij zeeckere quantiteyt van dijcke in heur quartier onderhouden moeten, ende twelck zij doen met haer zelfs handt. Seggen, dat zij tot desen achterweesen ghecommen zijn metten oorloge van Utrecht principalieken, want zij doedertijt verbrant, berooft, verjaecht ende gheheelijck gedestruueert werden; ende voorts overmidts vele ende diverssche brantschatinghe van den vianden, stelinghe ende schatinghe van den gemeen landen, alzoë zij zittende zijn up die palen van den lande.

LOESDRECHT.

Upten voorscr. 29^{en} dach van der voorscr. maendt van Meye zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Aernt Ghijsbrechtsz, pastoor, oudt 44 jaer, Herman Jonge Jacobsz, oudt 20 jaer, baillue, Willem Woutersz, schoudt, oudt 47 jaer, Beer Jansz, oudt 77 jaer, Willem Thiemansz, oudt 69 jaer, gedeputeerden van Losdrecht; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel binnen heuren dorpe hadden omtrent 250 haertsteden, ende hebben alsnu aldaer niet meer dan 118 haertsteden, mer diezelve, die zij alsnu hebben, zijn wel die helft snooder ende arger van ghetimmert dan zij waren ten overlijden Hertoge Karel voorscr.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met turff te delven, oock metten coeyen, daerof zij niet meer en mogen hebben dan daer zij heur nootturff ¹⁾ off hebben; ghenere hun oock met een weynich lantelinghe, zonder hooger ofte meerder neringhe te hebben; welcke neringhe zij zeyden die drye deelen arger te wesen dan die was ten tijden van den overlijden Hertoge Karel.

---

1) Het Hs. heeft »nootturff.»

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij heure rijkdom nyet en reecken en by schotponden noch by kerwen, ghelycke andere dorpen hierboven gedaen hebben; mer verclaerden dat upten dach van huyden alle heure rijkdom gedragen mach tot 300 R. gl. tsjaers, vrije renten, alle commer off getogen; daeroff zij estimeren den penninck waerdich te wesen 11 of 12; daer zij by Hertoge Karels tijden plagen te hebben die drie deelen meer. Ghevraecht hoe dese verminderinghe toecoemt, zeggen, dat dit toegecommen es by den oorlogen, die geweest zijn tusschen die gravelickheyt van Hollandt ende die ghestichte van Utrecht ende heure toestaenderen; want zij up anderhalve mijle leggen naer der stadt van Utrecht, tot twee stonden geheel verbrandt, dickwil gebrantschat, berooft zijn geweest, ende een deel ¹⁾ van heuren inwoonenden gevangen, gescat, ende up eenen tijt by dezelve van Utrecht 450 beesten benomen zijn geweest; oock mede, dat zij aldaer een snoot lant hebben, twelck in corten tijden al uytgedolven ende turff daeroff gemaect is.

L O E N E N.

Upten 30^{en} dach van Meye anno voorscr. zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Direk Gerritsz, oudt 58 jaer, waersman, Ghijsbrecht Hendricxsz, oudt 38 jaer, gedeputeerde van Loenen; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochelycken gestaeft, dat zij alsnu hebben mit hemluden geldende in heuren lasten 11 haertsteden; ende hadden er recht voort oorloge van Utrecht omtrent 28 haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem ghenere metter koe ende een weynich haverlandt ende kemp, twelck die beste ende meeste

---

1) In het Hs. staat „eensdeels“.

neringe is die zij hebben. Seggen, dat heure voorsz. neringe ongelijk minder ende arger es, meer dan die helft, dan die was by tijden van den overlijden Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat men die weten mach by heuren kerven, want by tijden Hertoghe Karel zij plagen te hebben met hem geldende 200 kerven: te weten, die hadde een mergen landts, ofte die waerde daeroff an huysinge, inbuel ofte andere roerende goeden, waerdich wesende tot 18 R. gl., was gerekent voor een kerff, ende die gene die hadden 5 coeyen waren van gelijke gerekendt voor een kerff, ende alzo naer advenant; ende hebben alsnu mer 52 kerven, zulck als voren. Seggen mede, van al dat landt, dat ghelegen is onder heur bedrijff, die inwoonenden aldaer en hebben mer 11 mergen lants hem toebehoorende. Seggen ooc, dat zij zedert de doot van Hertoge Karel up heuren voorscr. dorp vercoft hebben, omme heure coste mede te vervallen, 2 R. gl. current, erflosrenten. Seggen, dat zij mede hebben te houden een zedendeel van Diemerdijk, twelcke zij estimeren hem jaerlicx te costen omtrent een pondt groot vlaems, ende behalven die bolwercken, daerinne zij mede haer andeel houden moeten, als dat gebeurt, bedragende in dien gevalle zomtijts 3 R. gl., somtijts meer ofte min. Seggen, dat dese voorsz. heure armoede ende verminderinge van heuren haertsteden gecommen is overmidts dat hemlyden heure inwoonenden ontogen zijn; ende dat zij in den oorloge van Utrecht tot veel stonden verbrant, gheschat ende gevangen zijn geweest; ende overmidts die contribucie die zij in den voorsz. oorloge hebben moeten geven.

M I J N E N.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons gheroupen ende gedachvaert Jan Eggertsz, oudt 61 jaer off daeromtrent, ghedeputeert van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeyt, by zijn eede, hem hoochlycken gestaeft, dat in den voorscr. dorpe zijn 10 haertsteden, ende by tijden van den overlijden Hertoge Karel 16 haertsteden.

Item angaende die neringe zeyt, dat zij hem behelpen ende generen met een weynich koeyen ende met wat kenps te sayen omtrent heur woonstede, zonder hooger ofte beter neringe te hebben; welcke heure neringe alsnu meer dan die helft minder ende arger es dan zij was ten overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeyt, dat men dat weten mach by heure kerven, want zij by tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden 50 kerven: te weten, die rijck was twee koeyen met een huysken hadde een kerff, ende zoe voort naer advenant; ende alsnu zoe en hebben zij mer 25 kerven, zulck als vooren. Ghevraecht hoe dese verminderinghe van heuren goeden ende haertsteden toegecommen is, zeyt, dattet toegecommen is by den oorlogen van Utrecht, van Montfoort, Woorden enz., in dewelcke zij verbrandt ende geschat zijn geweest.

M U Y R B E R C H.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Meynert Ghijsbrechtsz, vicecureyt, oudt 36 jaer, Louwers Egbertsz, schout, oudt 46 jaer, Kerf Jansz, Gerrit Gerritsz, oudt 60 jaer off daeromtrent, gedeputeerden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken ¹⁾ gestaeft, dat zij by overlijden Hertoghe Karel hadden 42 haertsteden, ende alsnu zoe en hebben zij mer 32 haertsteden, onder welcke haertsteden 18 haertsteden zijn die luttel off nyet gheven en moghen, mits heure armoede.

---

1) Het Hs. heeft hier »hemluyden hoochlycken by hemluyden gestaeft». Dat zal wel een schrijffout zijn.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met een weynich teelants, aldaer zij zayen rogge, haver ende anders, ende dat nauwelicken up drye vierendeel nae alzoe veel zij behouven; generen hem oock met vogelen, visschen, ende arbeyden metter spade, zonder hooger ofte beter neringhe te hebben; ende zeggen, dat heure neringe up die een helft nae niet zoe goet en es alsnu, als die was ten overliden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat men dat weten mach by heuren kerven, want zij by tijden van den overliden Hertoge Karel hadden 24 kerven, elcke kerve gerekent 100 R. gl., ende hebben alsnu mer 13 kerven, ten prijse voorscr. Seggen, dat zij zedert de oorloghe van Utrecht, ende om die lasten van den laetsten oorlogen, vercoft hebben upt voorscr. dorp 20 gouden guldens tsjaers, daerof die 14 lijffrenten zijn ende die 6 losrenten. Ghevraecht hoe dese verminderinge van heuren goeden ende haertsteden toegecommen is, zeggen, dat overmidts den oorlogen die geweest zijn, mits welcken zij veel hebben moeten geven ende contribuieren; oock midts dat eenige van heure rijcxste inwoonenden van danen geruynt ende in die steden metter woone getogen zijn; oock mede om der willen dat zij tlandt, aldaer gelegen, zelve plagen te gebruycken ende te besayen, dat nu eenige poorteren van Naerden ende ander zelve gebruycken; oock mede om des dieren tijts willen ende andere.

DIE STEDE VAN MUYDEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Dirck van Zwieten, Heeren Arentsz, baillue ende casteleyn, oudt 34 jaer, Aerent Willemsz, oudt 52 jaer, Vrederick Symonsz, oudt 40 jaer, borgemeesteren, Bruynynck Meynertsz, oudt 53 jaer, Claes Jansz, oudt 37 jaer, schepenen, ende Jacob Dirricxz, oudt 53 jaer, borgemeestere van de voorsz. stede; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zegghen, by heuren eede, hemlyuden hoochlyck gestaeft, dat zij alsnu hebben 108 haertsteden, van dewelcke dat derde deel zoe arm es dat zij met hemlyuden nyet gelden en mogen; ende by den overlijden Hertoghe Karel hadden zij 124 haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met visschen, te post, spierinck, brasem ende ael, ende dat met geen schepen dan alleen met schuytkens, daerof tbeste niet waerdich en is 5 R. gl., behalven twee waterschepen, daermede dat zij heure neringhe doen, midts die te bevrachten met ael, omme die te vercoopen tot Mechelen, ter Sluys ende andere plaetsen; gheneren hem ooc met koeyen te houden, tot heure lijfneringe, ende generen hem met matten te maecken van biesen. Seggen voort, dat zij ten overlijden van Hertoghe Karel hadden neringe van drapperye; hadden oock doetertijt parten an schepen, die te leggen plegen tot Amsterdam ende elders, daeroff dat zij nu niet smeets ¹⁾ en hebben.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij hiertertijt rijk zijn 5000 schotponden, elck pondt gerekent voor 2 R. gl., twelck beloopt 10,000 R. gl., ende wanter veel zijn van den armen luyden die van heure ponden niet en betalen. midts heure armoede, beloopende wel die waerde van 4000 R. gl., soe en blijft die rijkdom van de stadt van Muyden niet grooter dan 6000 R. gl. Seggen, dat zij ten overlijden van Hertoghe Karel waren wel dryewerff rijcker dan zij upten dach van huyden zijn. Seggen voort, dat zij ten overlijden van Hertoghe Karel vrij waren van allen commer ende last, ende dat zij naederhandt ende upten dach van huyden vercoft hebben upter voorsz. stede 150 R. gl. tsjaers, tmeeste lijfronten ende dander losrenten, daerof dat zij van afterstalle schuldich zijn 250 R. gl. Seggen, dat die zee hemlyuden offgeslagen heeft haer waterlant, waerdich wesende 18 R. gl. tsjaers, ende comt doer ²⁾ die voorsz. stede, zoedat zij jaerlicx moeten betalen, omme die palen van der stede te houden, ende oock omme andere dijckaetsen buyten der stede: twelck hemlyuden jaerlicx cost, zom jaren 40, 50, 25, 20, naerdad die stormen vallen ende nae

1) Aldus in het Hs. Misschien te lezen: »niets meer”.

2) Zoo staat in het Hs. Misschien moet »voer” gelezen worden.

dat de dijkage dat eyscht. Seggen, dat zij tot dese armoede ende verminderinghe ghecommen zijn principalycken midts den oorlogen van Utrecht, dat zij toetertijt moesten hemluyden gedogen te leggen in de voorsz. stede 1500 knechten, die hemluyden groote schade deden; mits oock vele schattinge ende contribucie, die zij in den voorscr. oorlogen hebben moeten geven; ende oock overmidts vanghinghe ende schattinghe van heuren poorteren; ende dat de meerderdeel van den rijkdom van der voorscr. stede zijn zedert 18 jaren herwaerts vertogen ende gaen wonen in andere steden ende plecken, als Amsterdam, Haerlem, Weesp ende anders.

TEECOOP. 1)

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heyman Jonge Jacobsz, baillue van Loosdrecht, oudt 20 jaer, Aernt Gerritsz, schoudt, oudt 37 jaer, Jan Gerritsz, oudt 52 jaer, Willem Gerritsz, oudt 37 jaer off daeromtrent, ghedeputeerden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel hadden 14 haertsteden, ende alsnu noch hebben van ghelijcke.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen metter koe ende met wat kennep te zayen omtrent haer hoffsteden ende anders, zonder eenige grooter off meerder neringhe te hebben. Seggen, dat heure voorsz. neringe, ende zonderlinghe heure neringhe van der koe, vierwarff arger ende minder es dan zij was by den overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nutertijt rijk zijn 40 cruysen, van 10 Philippusschilden. Seggen, dat zij in den tijd van den overlijden van Hertoge Karel wel vierwarf

---

1) Het Hs. heeft »Corp»; doch blijkbaar is Teecoop bedoeld.

meer cruysen hadden, ten prijse voorscr. Seggen, dat zij vrij zijn van alle lasten ende commer. Seggen, dat zij tot dese armoede gecommen zijn overmidts den oorlogen, dieren tijt, schattinge, contribucie, natte jaren ende anders.

AMSTERVEEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Andries Jansz, vicecureyt, oudt 31 jaer, Claes Jansz, schepen, oudt 49 jaer, Volpert Woutersz, oudt 40 jaer, Pieter Witsz, oudt 52 jaer, Roel Dircxz, oudt 28 jaer, Cornelis Aeriaensz, oudt 35 jaer, ghedeputeerden van den voorscr. dorpe, gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij by tijden van Hertoge Karel hadden 160 haertsteden, ende alsnu tertijt 80 haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met wat koeyen, met turff te delven ende met kemp te sayen; seggen, dat heure neringhe ten overlijden van Hertoge Karel deen helft beter was dan zij alsnu es.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ten tijden van Hertoge Karel rijk waren 114 onsen, elcke onse gherekent 600 eyncle R. gl.; ende dat zij nutertijt gecommen ende vermindert zijn tot 28 onsen, elcke onse gerekent 200 gouden guldens, ende indien zij upten dach van huynen verponden zouden, zoe en zouden zij nyet behouden boven 34 onsen, ten prijse voorscr. Seggen, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel vrij waren van alle lasten van renten vercoft te hebben up haer dorp, ende dat zij naederhandt hebben moeten vercoopen eerst 30 gouden gulden tsjaers losrenten, den penninck 18, ende hebben naderhandt vercoft 44 R. gl. current, oock losrenten, den penninck 18. Seggen, dat zij tot dese armoede gecommen zijn overmidts

oorlogen, brantschattinghe ende groote contribucie die zij hebben moeten geven, die hemlyuden te samen gecost hebben 9000 R. gl.; ende dat zij oock alle jaren hebben moeten gelden ende geven ¹⁾ 150 R. gl. vòor sluysen ende dijcken, die zij moeten onderhouden; ende dat veel van den lande, gelegen in den voorscr. dorpe, zijn verdolven ende verbijstert geworden, alsoe datter veel voor nyet blijven leggen; ende oock mede, dat veel van heure rijkdommen van danen vertogen zijn metter woone in andere plaetsen.

H U Y S E N.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Hendrick Lambrechtsz, oudt 55 jaer, schepen, Symon Jansz, oudt 65 jaer, Louwerys Hendricxz, oudt 52 jaer; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij by tijden Hertoge Karel hadden 100 haertsteden; ende nutertijt hebben zij mer 74 haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met bouwen, eensdeels up santlandt, ende behelpen metter wilderheyt, daer zij heur beesten up weyen, ende mit koeyen te houden, die te weyen up een gemeen weye, toebehoorende te zamen Naerden, Hilferssen, Blarichem ende hemlyuden van Huysen voorsz., ende dat oock spinnen ende caerden alsoe wel mannen ende wyven. Seggen, dat heure neringe alsnu die twee deelen arger ende minder es dan zij was ten overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij alsnu rijk zijn van 100 kerven, elcke kerve gerekent voor 100 R. gl.; ende van den rijkdom die zij hadden ten overlijden Hertoge

---

1) Het Hs. heeft »geven ende geven».

Karel en weten zij alsnu nyet te verclaren. Seggen, dat zij alsnu belast zijn up heuren dorp ende kerck 125 R. gl., daeroff die twee deelen zijn losrenten, ende tsurplus lijfrenten. Seggen, dat zij tot dese armoede gecommen zijn overmidts den oorlogen, brantschattinge, verdinge van vianden, ende dat zij tot twee stonden gheheel ghepilleert ende uytgeslagen zijn geweest van die van Utrecht ende Nyeuwerkercke, midts dat zij leggen upten frontieren van den lande, naest den gestichte van Utrecht.

DIE STEDE VAN AMSTERDAM.

Upten lesten dach van Meye anno voorscr. zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert, binnen der stede van Amsterdamme, Jacob Henricxz, schoudt, oudt 66 jaer, Jan Betsz, oudt 64 jaer, De Bartoutsz, oudt 55 jaer, Dirck Heymansz, oudt 52 jaer, borgemeesteren, Bartholmeeus Jacobsz, oudt 58 jaer, schepen, Dirck Claesz, oudt 44 jaer, tresorier der voorsz. stede van Amsterdamme; geinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen eendrachtelycken, by den eede, die zij mijnen Gen. Heren gedaen hebben, hemlyuden hoochelycken gestaeft, dat zij alsnu binnen der voorsz. stede hebben 1919 haertsteden, ende waren ten overlijden van Hertoge Karel licht 50 huysen min.

Item angaende die neringhe zeggen, dat ten overlijden van Hertoge Karel die poorteren ende inwoonenden van Amsterdamme in goeder neringhe waren, alsoe wel ter zee als binnen tslandts, omme dat zij om tontsich van Hertoge Karel tot allen puensen ¹⁾ int gebruycken van heure coopmanschappen veylich gaen ende keren mochten, ende dat binnen slandts goede vrede was; welcke neringe langhen tijt geduyrende meer dan die helft arger geweest heeft, overmidts den oorloge van Vranckrijcke ende anders, ende alsnoch niet ten vollen gebruyct en mach worden, overmidts de renten die tot laste van de stede, hier naer verclaert, vercoft zijn.

---

1) Zoo in het Hs. Misschien is »plaetsen" of »quartieren" te verbeteren.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat, als men lest gaderde den hondersten penninck, niet meer en bedrouch dan 5000 Andriessgulden, ende indien den hondersten penninck aldus weder vergadert zoude worden, dat men tot die voorscr. somme niet comen en zoude: ende dat overmidts die groote schade, die den ingeseten van der voorsz. stede, tzeewaerts ende binnen slandts, by den rebellen van Vlaenderen ghehadt hebben, diewelcke bedragende es boven de 12000 grooten vlaems. Zeggen ooc, hoedat in den jaere van '91 lestlede bynaest alle de gheheele vlote verginck ende achterbleeff, daerby den ingesetenen van Amsterdamme hadden ende ontffinghen schade ende verlies, die niet te estimeren en is. Seggen voort, dat zij groote schade geleden hebben van der offzettinge van den penninck, by denwelcken zij geheel ghedestruert zijn: zoedat, met al dat voorscr. staet, mitsgaders de schade die zij gehadt hebben by den Franchoyzen, bedragende es ¹⁾ zedert den overlijden van Hertoge Karel, waeromme nu zoe goede neringhe binnen Amsterdamme niet en es alst was ten voorsz. overlijden van Hertoge Karel; want dezelve van Amsterdam ²⁾ luttel off geen neringe en hebben dan die hanteringhe van den coopmanschepe, ter zeewaerts ende binnen slandts, die zij overmits den schaden, vooren verhaelt, niet gebruycken en mogen; want voir de schade, die ingeseten voorsz. tot veel ende groot gewes ³⁾ hadden, daermede zij heure coopmanschepe hanterende waren, ende mits der voorscr. schade zij haer gesloten nyet volbrengen en mogen. Seggen voort, dat omme weder neringe te maecken, alsoe nu, God hebbe loff, metter croon van Vranckrijcke ende ooc anders vrede is, ende up hope dattet vrede blijven zal, zoe hebben den ingesetenen van Amsterdam vercoft al, off tmeeste deel, van haren goet, dat hun by heur ouders nagebleven es, zoedat men niet bevinden en can dat allen den poorteren ende inwoonenden van Amsterdam in al te samen hebben, cleyne ende groot, oock waert gelegen is, 4000 gl. an lantrenten jaerlicx. Seggen voort, dat, boven alt verlies, tlichaem van der stede in hemzelve onverwinnelijcken last heeft, ende nyet en waren ten overlijden Hertoge Karel; want tot

---

1) Hier schijnt iets uitgevallen of verschreven.

2) Het Hs. herhaalt hier tusschen »Amsterdam" en »luttel": »niet en is als twas ten voorscr.", hetgeen den zin verstoort.

3) Zoo heeft het Hs. Ik begrijp dat woord zoo min als »gesloten", twee regels lager.

laste van den voorsz. stede zedert den overlijden van Hertoge Karel vercoft zijn 2600 £ grooten jaerlicx, zoedat dezelve stede alle jaere, midts die extraordinaris costen, daermede in gherekent, ende beloopn 1200 £ grooten, moet uytgeven ende betalen boven 5600 pont grooten vlaems; ende nochtans den ontfanck van der stede van allen den excysen ende incommen niet meer en bedraecht dan 2800 pont grooten; ende hoe dat men die noemt ontfanck te wesen, gheen ontfanck en is: wantet comt uyten buydel van den poorteren ende ingeseten voorscr. met bewaernisse, gelijk als pennincklycke gaderinghe, alzoet ooc es, ende mit recht wel gheheeten mach wesen. Seggen voort, dat die voorscr. stede boven desen an pennincklycke schulden ten achteren is, ter cause van verschenen ende ombetaelde renten ende anders, omdat den incommen den uytgeven niet strecken en heeft mogen, boven 100,000 gl. In welcken achterwesen de voorscr. stede nyet gecommen en is omme eenige partidichede, wandt zij niet een ballinck uyt gehadt en hebben, noch om eygen baet, want niemandt van den regeerders van der stede eenige diensten van hier off van tlandt gehadt noch begeert en hebben, dan alleenlick omme die preservatie van ons Gen. Heren landen ende heure ondersaten, midts wederstaen te hebben den Franchoyzen tzeewaert, te helpen te reduceren die stede van Leyden, van noots wegen te wederstaen die van Utrecht, Montfoort ende heure anclevighe partijen voorscr. ¹⁾ die stede voornoemt te coste gehadt heeft, ende daerom die vernomde 1700 pont groten jaerlicx vercoft zijn, ende diezelve stede noch 100,000 gl. schuldich is, mitsgaders oock daerinne verkeert dat zeswarven gegadert is den hondersten penninck van allen der poorteren goeden, de somme van 278,899 gl., als dat bewijselick is met rekeninghe die daeroff zijn: als breeder blijcken mach by eene copie, ons Commissarissen by hemlyuden overgegeven, gheteyckent metter handt van heuren secretaris ende Duyst; dewelcke wij mede gevoucht hebben by dese onse Informatie.

---

1) Hier schijnt weer iets uitgevallen.

DE DORPEN VAN OOSTHUYSEN ENDE ETERSEM,

ÉÉN SCHOUTAMBOCHT, GELDENE MET MALCANDEREN.

Upten lesten dach van Meye anno voorscr. zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Heere Claes Jacobsz, pastoor, oudt 41 jaer, Henrick Rol, oudt 40 jaer, schout, Melis Claesz, oudt 55 jaer, Meeus Jacobsz, oudt 56 jaer, ende Symon Claesz, oudt 48 jaer off daeromtrent, gedeputeerden uyt Oosthuysen; Heer Jacob Claes, oudt 50 jaer, Jacob Pietersz, oudt 42 jaer, gedeputeerden van den voorsz. dorpe van Etersem; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat in Oosthuysen zijn 56 haertsteden, ende in Etersem 25 haertsteden: maect tsamen 81 haertsteden; ende ten overliden van Hertoge Karel oock zoe veel haertsteden waren, dat luttel of nyet en scheelt.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met ter zee te varen als bootslyuden ende huyllyuden, ende oock varen ten harinck als huyllyuden, zonder eenige eygen schepen te hebben. Segghen oock, dat zij hem generen met koeyen te houden, ende met een weynich teelants, dat zijzelve metter handt upwerpen, zonder paerden ofte ploegen, daer zij up zayen wat corens; dat zij hem generen met vogelen, visschen, met vincken tot heur zelfs behouffende lijfftocht, zonder eenige meerder neringhe te hebben. Seggen, dat heure voorsz. neringhe ten overliden van Hertoghe Karel meer dan die helfte beter was dan zij nu es.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij tsamen ten overliden van Hertoge Karel rijck waren van 70 schotponden, elck schotpondt gherekent 100 nobelen, elke nobel van 50 stuyvers; ende alsnu zoe hebben zij noch 70 schotponden, mer elck schotpondt en is mer 200 R. gl.: waerby men meroken mach dat zij by overliden van Hertoge Karel rijcker waren dan zij nu zijn. Ghevraecht hoe dese verminderinghe toegecommen is, zeggen, dat omtrent drye jaren gheleden een deel van heuren inwoonenden getogen zijn ge-

weest als huyrluyden te coopvaert, ende hadden met hem genomen an penninghen alle tgene dat zij gecrijgen ende fineren mochten, omme wat coopmanschips te doen; welcken inwoonenden heure coopmanschipe upter zee zeer verdroncken ende gebleven zijn geweest, by dewelcke zij grootte schade gehadt ende geleden hebben. Seggen, dat zij by den oorlogen van Utrecht, Montfoort, Rotterdamme, in dewelcken zij grootelycken hebben moeten geven ende contribuieren, ende by den dieren tijt, die gheweest es, by de natte jaren, die gheweest zijn, daervan heure koeyen ende beesten ghestorven zijn, ende gheen goet en hadden om andere te coopen; ende oock hebben zij by den water verloren ende hem afgespoelt is omtrent 14 mergen landts, zij zeer verarmt zijn; ende dat by dien ende al dat voorscr. staet die verminderinghe van heuren state ende goeden gecomen zijn.

RIJNLANDT MIT NOERTICH.

DE DORPEN VAN VOIRHOUT, TEYLINGEN ENDE ZIJN TOEBEHOOREN.

Upten 6^{en} dach van Junio, anno XCIII, zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert, binnen den dorpe van Reynsburg, Heere Vranck Vrancksz, vicecureyt, oudt 63 jaer, Dirck van Delft, schoudt, oudt 44 jaer, Ghijsbrecht Huygensz, oudt 47 jaer, ende Dirick Jansz, oudt 47 jaer, gheswooren van den voorsz. dorpen; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben in als, slot ¹⁾ twee priesters-huysen daerinne begrepen, 37 haertsteden; ende by tijden overlijden Hertoge Karel hadden zij 40 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem gheneren met lantelinghe, te weten mit roggelant, mit gerstlant ende haverlandt, ende met kooyen. Seggen, dat huyden des sdaech heure voorsz. neringhe ongelijk arger is dan die was ten tijden van den overlijden van Hertoge Karel.

---

1) Zoo het Hs. Misschien te verbeteren »tot».

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij daarvan qualycken zouden connen deposeren, want zij in heur dorp eenige hebben die nu rijcker zijn dan zij waren ten overlijden Hertoge Karel, ende eenige die nu armer zijn; maer mainteneren dat zij nu veel armer zijn dan zij waren by den overlijden Hertoge Karel. Seggen, dat zij gheenrehande renten vercoft en hebben up haer voorsz. dorpe; ende tot wat tijden zij eenighe penningen moeten gaderen, dat zij dat gaderen nae die rijckdomme van heuren inwoonenden, zonder schotponden off kerven te hebben. Ghevraecht hoe die diminucie ende verminderinge toegecommen is, seggen, dat die toegecommen is overmidts die groote contribucie, die zij hebben moeten contribuieren in den oorlogen van Utrecht, Montfoorde, Rotterdam ende anders; oock overmidts den dieren tijt, die gheweest es, uyten welcken zij hebben moeten vercoopen haer eygen landt poorteren van der steden, die mit hemluyden niet gelden; mede omme dat zij alsnu tlant dierder moeten huyren, dan zij hier voormaels by tijden Hertoge Karel deden. Seggen, dat zij belast zijn omme mijnen Genadighen Heren te dienen metter zwiep.

A L P H E N.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Meester Pieter Ghijsbrechtsz, oudt 27 jaer, Meester van Leeuwen Jacobsz, oudt 44 jaar, Jan Jansz, oudt 41 jaer, Jan Florisz, oudt 35 jaer, waerschippen van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij upten dach van huyden hebben 69 haertsteden, onder arm ende rijck, daer niet in begrepen 4 huysen toebehoorende priesteren, die met hemluyden niet en gelden, onder dewelcke haertsteden zijn omtrent 35 daerof die inwoonenden van dien met hemluyden niet en mogen contribuieren; ende by tijden Hertoge Karel hadden zij van gelijcken getalle, want hoewel zij verbrant zijn geweest, zoe hebben zij weder cleyn huyskens in de stede gemaect.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen mit lant-neringe ende metter koe, zonder eenich hooger off meerder neringhe te hebben; seggen, dat heure voorsz. neringhe nutertijt up die helft zoe goet niet en es, als zij was ten tijden van den overlijden Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij alsnu ongelijk armer zijn dan zij waren ten overlijden van Hertoge Karel; want men dat weten mach by heuren kerven, gemeret dat zij nutertijt hebben 22 kerven, elke kerve gerekent van 50 £ hollants, elck pont 30 grooten vlaems; ende hadden ten overlijden Hertoge Karel 62 kerven, elke kerf ten prijse voorsz., daeronder dat eenighe zijn die niet en hebben, mer zijn alleenelycken gheset omme heure neringhe wille, te wetene die goet was tot 50 derzelver ponden, eens wechdragende, was gestelt up een kerff. Seggen, dat zij geen renten vercoft en hebben up heuren dorpe, mer zijn sculdich tgemeen landt van Hollandt, ter cause van den ruytergelden, 200 R. gl. Gevraecht hoe dese diminucie ende verminderinge toegecommen is, zeggen, dattet toegecommen is overmidts den oorloge van Montfoort, in welcken oorloge zij tot veel stonden verbrant, gebrantschat, gevangen, ende gepilleert zijn geweest, ende hebben moeten betalen groote schattinghen, ende dat zij by den voorsz. oorloge in heur voorsz. dorp hebben moeten onderhouden, van slandts wegen van Hollandt, veel ruyteren, diewelcke in haer scheiden van danen hemlyden oock gheheel ende al verbrant hebben.

A I R E.

Upten dach voorsz. zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Aernt Isbrantsz, oudt 37 jaer, Pieter Dircxz, oudt 35 jaer, waerschippe van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 34 haertsteden, ende by tijden

van Hertoge Karel hadden zij 10 haertsteden meer, onder diewelcke zijn 5 off 6, daervan die inwoonenden van dien zoe arme zijn, dat zij met hemluyden niet gelden en mogen.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met veenen te hanteeren ende turff te delven, oock met een weynich . . . 1) daer zij heur nootdruft off nemen. Seggen, dat heure neringhe alsnu tertijt minder es dan zij was ten overlijden Hertoghe Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen dat zij by tijden van den overlijden Hertoge Karel vijffwarff rijcker waren dan zij nutertijt zijn; ende welck men mercken mach bydien, dat zij by tijden van Hertoge Karel hadden in haer voorsz. dorp 11 kerven, elke kerff gereeckent tot 1000 pont Hollandts, tpont van 30 grooten, ende alsnu zoe en hebben zij mer 5 kerven, elke kerff tot 400 ponden, ten prijse vooscr. Seggen, dat zij gheenrehande renten up heuren voorsz. dorp vercoft en hebben. Ghevraecht hoe dese verminderinghe ende verarminghe toegekommen is, zeggen, dattet toegekommen is mits dat zij zitten up die palen van den lande van Hollandt tegens Utrecht, ende dickwil, overmidts den oorloge, brantschattinge hebben moeten geven, dickwil ooc gevangen zijn geweest ende hemzelven hebben moeten lossen; hebben oock, overmidts den oorloge veel schattinghen ende ongelden moeten geven, zoedat zij midtsdien ende omme des dieren tijts wille verarmt zijn.

NIEUWEVEEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Claes Pouwelsz, oudt 80 jaar, Huich Jansz, oudt 34 jaer, Jan Aerntsz, oudt 42 jaer, waertschepen van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

---

1) Hier schijnt een woord te ontbreken, misschien »lantneringhe».

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij nutertijt hebben 18 haertsteden, onder dewelcke dat 2 haertsteden zijn, daarvan die inwoonenden van dien om haer broot gaen; ende by tijden van den overlijden Hertoge Karel hadden zij omtrent 10 haertsteden meer.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem behelpen met een weinich koeyen ende meest met turff te delven, zonder hooger ofte meerder neringhe te hebben; welcke heure neringhe nutertijt veel arger es dan die was by den overlijden Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ombelast zijn van renten vercoft te hebben up haer dorp voorsz., want zij geen geloof en hebben; ende dat zij alsnu veel armer zijn dan zij waren by den overlijden van Hertoge Karel; want men dat mercken mach by heuren kerven, ghemerct dat zij by tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden omtrent 83 kerven, elcke kerff tot 100 schilden gherekent, elcke schilt voor 28 stuyvers; ende alsnu zoe en hebben zij mer 26 kerven, elcke kerff voor 50 schilden, ten prijse voorsz. Seggen oock, dat zij verarmt zijn midts dat zij veel van heuren landen verdolven hebben, ende niet meer en hebben heure neringe met delvinge te doen; ende zijn oock verarmt overmidts die contribucie, die zij in den oorloge hebben moeten doen, ende dat zij in denzelven oorlogen verbrant, ghepilleert ende gevangen zijn geweest, mits dat zij leggen up die uterste palen van Hollandt tegens Utrecht.

ARLEVEEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Ghijsbrecht Florisz, oudt 40 jaer, Willem Volfbertsz, oudt 41 jaer, Louwen Gerritsz, oudt 41 jaer, waerschepen van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben, onder rijk ende arm, 80 haertsteden, daeronder dat zijn omtrent 30 haertsteden, daarvan die inwoonenden van dien arm zijn, levende van den heyligen geest, ende met hemluyden niet en mogen gelden; ende by tijden van Hertoge Karel hadden zij 25 haertsteden meer.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met lantneringe, te weten met haver, gerst ende rogge te zayen, ende geen tarwe; oock mede met koeyen, ende met turffdelvinghe, ¹⁾ zonder hooger ofte meerder neringe te hebben; welcke heure voorscr. neringhe up die vier deelen niet zoe en is als die was by den overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel ongelijk rijcker waren dan zij nu zijn; want men dat mercken mach by heuren kerven, want zij ten overlijden van Hertoge Karel hadden 180 kerven, elke kerff 100 pont hollandts, ende alsnu zoe en hebben zij mer 70 kerven, elke kerfe voor 50 pondt hollandts, elk pondt voor 30 grooten vlaems. Seggen, dat zij vercoft hebben up heuren dorpe 40 R. gl. tsjaers, tmeeste deel losrenten ende tanderdeel lijfrenten. Welcke belastinghe ende verminderinghe toegecommen is overmidts den oorloge van Utrecht, by welken oorloge, alzoë zij naest den gesticht van Utrecht leggen, zij verbrant, geschat ende ghevangen zijn geweest; hebben oock moeten grootelicken contribuieren in den voorsz. oorloge; oock zijn verarmt midts den dieren tijt, die geweest is, ende omme dat meest alle heure koeyen in desen voorsz. oorloge by den vianden hemluyden genomen zijn geweest.

L I S.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Eeuwout Florisz, pastoor, oudt 55 jaer, Daniel

---

1) Het Hs. heeft »turffdeelinghe».

van Alphen, oudt 40 jaer, Aernt Pouwelsz, oudt 60 jaer, Ghijsbrecht Woutersz, oudt 64 jaer, waerschippen van den voorsz. dorpe; ghein-terrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben omtrent 50 haertsteden, onder welcke wel 25 haertsteden zijn, daervan die inwoonenden van dien zoe arm zijn, dat zij om haer broot gaen ende met hemluyden niet en gelden; ende hadden by tijden van Hertoge Karel wel 80 haertsteden, wel redelick varende.

Item angaende die neringe seggen, dat zij hem principalycken behelpen met lantelinghe ende metter koe, ende plagen hem meest te behelpen met turff te delven in de veenen; welck heure voorsz. neringhe alsnu tvierendeel nae zoe goet niet en es als die was by den overlijden Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ongelijck armer zijn dan zij waren by den overlijden van Hertoge Karel; ende twelck men weten mach by heuren schotponden, want by tijden van denzelven Hertoge zij plagen te hebben by de 100 schotponden, elke schotpondt tot 50 pont hollandts, elke pondt tot 30 grooten tstück; ende alsnu en hebben zij mer 25 schotponden, ten prijse vooscr. Seggen, dat zij binnen 12 off 13 jaren herwaerts vercoft hebben, omme heure laste mede te vervallen, up heure kercke ende uyten dorpe 100 R. gl. tsjaers, daervan zij ten afteren zijn twee jaren renten. Ghevraecht hoe dese verminderinghe ende diminucie toegekommen es, zeggen, dattet toegekommen is overmidts dat veel van den rijcxsten, die aldaer plagen te woonen ende mit hemluyden plagen te gelden, eenighe van die heure goeden vercoft ende verteert hebben an den genen die buyten den dorpe woonen en mit hemluyden niet en gelden. Oock plach haer beste neringhe te wesen met turff de delven, welcke neringhe geheel vergaen is, mits die venen verdolven zijn. Zijn oock verarnt midts den dieren tijt, die geweest is, ende die groote contribucye ende geldinghe, die zij in desen laetsten oorlogen van Utrecht, Montfoort ende Rotterdam hebben moeten geven ende contribuieren. Seggen oock,

dat zij meer belast zijn met wagensdiensten, dickwijlen drie off vier up een dach, die zij den houtvester tot Teylinghen ghehouden zijn te doen ¹⁾ omme zijn bier ende provande ende nooddruft te halen.

NOORTICH.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Pieter de Bastaert van Treslonghen, schoudt, oudt 50 jaer, Bouwen de Bastaert van Treslonghen, oudt 53 jaer, Anthonis Aelbrechtsz, oudt 74 jaer, Jan Woutersz, oudt 52 jaer, Pieter Huygensz, oudt 72 jaer, Pieter Thyemesz, oudt 62 jaer, Claes Gillisz, oudt 58 jaer, Cornelis Jansz, oudt 44 jaer off daeromtrent, waerschippen ende gedeputeerden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel hadden 370 haertsteden, alle bewoont ende wesende in goeden state; ende alsnu hebben zij mer 290 haertsteden, onder welke 290 haertsteden zijn 60, daer nyemandt in woont ende ledich staen; ende als van den surplus, te weten 230 haertsteden, daeroff presenteren die 28 haertsteden te betalen die twee deelen van allen subvencien, beden ende contribucien, opdat tsurplus zoude willen vervallen dat derdendeel van de voorsz. subvencien.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met ter zee te varen, ende twelck meeste ende heure beste neringhe is, ende voort dat zij hem generen mit lantelinghe ende weynich koeyen; welke neringhe nutertijt meer dan die drye deelen arger ende minder es dan die was by den overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij heuren lasten, die hem opcommen, niet en garen by kerven off

---

1) Het Hs. heeft »van daen”.

by schotponden, mer onder den luyden naer dat die rijk zijn; welke heure rijkdom nutertijt ongelijk cleynder is dan die was by den tijden Hertoge Karel; want diegene die by tijden van Hertoge Karel vermochten eenen R. gl., en zouden nutertijt niet vermogen een stooter; ende dat meer is, die by Hertoghe Karels tijden plagen te geven 16 stuyvers, gaen nutertijt om broot, ende en mogen met hemluyden nyet contribuieren. Seggen, dat zij ombelast zijn van eenige renten vercoft te hebben up heur voorsz. dorp, ende dat overmidts dat zij geen ghe-loof en hadden, zoewel zij boden te vercoopen renten den penningh om 6, 5 ende 4. Ghevraecht hoe dese verminderinge van de neringe ende armoede van den volcke toecomt, zeggen, dattet toegecommen is, by tijden Hertoge Karel hadden zij ter zee vaerende ten harinck ende anders 6 groote buysen ende 14 overlopers slabbeschepen, die mede plagen te vaeren ten harinck; hadden noch 18 smalschepen, die plagen te varen cabelliau, om scullen, wittinck ende diergelijke visch; ende alsnu en hebben zij mer 2 buysen ende 4 ander schepen die ten harinck varen, ende 14 die om ander visch varen; ende dat mits neminghe, die hemluyden up de zee benomen zijn by den Franchoyzen ende die van der Sluys, daervan zij voor ransoen van heur gevangen hebben moeten geven 6000 R. gl. Seggen oock verarmt te wesen, overmidts dat veel van heuren rijcxsten van heuren dorpen, te weten wel die tweedeel, van danen vertogen zijn in de steden metter woon, omme te ontgaen die contribucie, ende diewelcke alsnu met hemluyden niet en gelden; oock zoe zijn eenighe erven, in den landen aldaer ghelegen, by sterfte gecommen ende gesucessseert up eenige vreemden, die met hemluyden niet en gelden. Sijn oock verarmt by groote contribucien, die zij in den oorloge van Utrecht, Montfoorde, Rotterdam ende Woor-den hebben moeten geven ende contribuieren; oock mede midts den dieren tijt ende sterfte, die zij ghehadt ende geleden hebben.

DIE DORPEN VAN ZEVENHOVEN ENDE NOORDEN,

ÉÉN SCHOUTAMBOCHT ENDE GELDENDE MET MALCANDEREN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Willem Roelofsz, oudt 56 jaren, schout, Claes Gerritsz,

oudt 67 jaer, Bercke Gerritsz, oudt 31 jaer, ende Ghijsbrechtsz, oudt 24 jaer, waerschippe van denzelven dorpen; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 16 haertsteden, daarvan die inwoonenden van dien dryen om broot gaen; ende hadden by tijden Hertoge Karel 29 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met elst te snien ende te poten, ende dat weder te vercoopen, als die tot setelsen gecommen zijn; behelpen hem oock mede met een weynich kemp te zayen, ende een weynich haver up die kanten van de graften te sayen, ende oock met een weynich koeyen; welke heure neringe nutertijt niet zoe goet en es als die was by den tijden des overlijdens Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nutertijt niet zoe rijk en zijn als zij waren by den overlijden Hertoge Karel; ende twelek men weten mach by heuren kerven, want by tijden van denzelven Hertoge Karel zij plagen te hebben 22 kerven, elke kerve van 50 pondt hollandts; ende alsnu zoe en hebben zij mer 8 kerven, ten prijse voorsz. Seggen oock, up heuren dorp vercoft te hebben 3 R. gl. tsjaers, te lossen den penninck met 10; van welke renten zij 9 jaren ten afteren ende schuldich zijn. Gevraecht hoe alle dese verminderinge toegecommen es, zeggen, dat zij de voorsz. renten vercoft hebben omme mede te vervallen zeeckere ongelden, daerop zij by den lande van Hollandt in desen laetsten oorloge gheset werden; ende zijn oock verarmt by brantschattinghe, brant, pilgeringe die hun by desen laetsten oorloge gheschied is; oock overmidts de groote schattinge die zij in denzelven oorloghe hebben moeten geven ende betalen. Seggen oock, groote laste te hebben van dammen, sluysen ende dijckaedtsen van der Zuyzerzee.

S A S S E N E M.

Upten 7^{en} dach van Junio anno XCIII voorsz. zoe hebben wij Commissarissen voor ons doen roupen ende verdachvaerden, binnen den dorpe van Reynsburg, Heere Evert Pietersz, vicecureyt, oudt 35 jaer, Willem Willemsz, schoudt, oudt 26 jaer, Cornelis Woutersz, oudt 44 jaer, Jan Gerrit Matheeusz, oudt 50 jaer, Claes Dircxz, oudt 51 jaer, waerschippen van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochelycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 21 haertsteden, onder dewelcke 3 haertsteden zijn, daarvan die inwoonenden van dien zoe arm zijn, dat zij met hemluyden niet gelden en mogen; ende ten overlijden Hertoge Karel zoe hadden zij wel dryewarven meer haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen principalicken metter koe ende een luttel te zaeyen, daer zij hemzelve niet mede voeden en moghen, zonder hooger ofte meerder neringhe te hebben. Seggen, dattet wel scheelt dryewarff die helft dat heure neringhe nutertijt zoe goet niet en es als die was ten overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nutertijt rijk zijn van 34 schotponden, elck schotpondt gerekent, te weten, dat zoe wye twee paerden heeft of drye, vier koeyen, die betaelt een schotpondt, ende zoe voort naer advenandt; ende anders en weten zij dat niet int zeecker te verclaren; ende dat zij ten overlijden van Hertoghe Karel zoe waren zij rijk van 92 schotponden. Seggen, dat zij up heuren voorsz. dorpe, omtrent vier jaren geleden, vercoft hebben 6 R. gl. tsjaers losrenten. Seggen, dat zij tot dese verminderinghe ende diminucie ghecommen zijn, eerst overmidts dat de vijfdeel van heure rijkdommen zijn vertogen, alsoe dat niet veel meer dant zestendeel in heuren dorpe gebleven is, ende dat zij by tijden Hertoge Karel hadden 386 mergen eygens goet, hemluyden toebehoorende, ende upten dach van huynen van dien landen niet meer behouden hebben

dan 46} mergen, mits dat die luyden aldaer vertogen zijn, ende mit besterfte ende anders; ende dat oock mits den oorloge, dyceren tijt, schattinghe ende anders zij gecomen zijn tot dese armoede.

LEYDERDORP.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Jan Aelbertsz, oudt 29 jaer, Claes Roeloffsz, oudt 49 jaer, Gerryt de Bruyn, oudt 60 jaer, waerscippe van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben omtrent 46 haertsteden, ende dewelcke tmeeste deel zoe arm zijn dat zij mit hemluyden nyet en mogen contribuieren ofte met grooter faculteyt; ende by tijden van den overlijden van Hertoge Karel hadden even veel haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat heure principale neringhe is met koeyen te houden ende mit lantneringe; seggen, dat heure neringe alsnu wel vermindert es die tweedeelen dan die was ten overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij, by estimacie ende raminghe, nutertijt rijck mogen wesen van 1200 pondt, van 30 groot; hoewel dat zij voortijts ter laetster verzwaevinghe rijck waren van 3600 £, ten prijse voorscr. Seggen, dat zij geen renten up heur dorpe vercoft en hebben, omme deswillen dat zij geen geloof en hadden. Zeggen, dat zij gecomen zijn tot dese vermindertheyt ende armoede overmidts dattet tmeeste deel van heur rijckdom hem ontvaren zijn, zoedat vier van hemluyden, die nu zijn, moeten dragen tmeeste deel van allen den lasten van heuren dorpe; oock mede plagen te gebruycken hiervoortijts 1461 mergen landts, daeroff zij nutertijt niet meer en gebruycken dan 500 mergen landts; ende oock mede zijn verdorven by den oorloghe, schattinghe, dieren tijt ende natte jaren, ende oock van den muysen.

Z E G W A E R T.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Huych Henricxz, schoudt, oudt 36 jaer, Jacob Claesz, oudt 51 jaer, Neel Goossensz, oudt 40 jaer, Jan Direxz, oudt 54 jaer off daeromtrent, waerschippen van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben omtrent 60 haertsteden, ende by tijden van den overlijden Hertoghe Karel zoe hadden zij wel 25 haertsteden meer.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen mit turff te delven, mit tacken te maecken ende te binden, ende eenich van hun koeyen te houden, zonder dat zij eenich landt hebben daer men mach ploughen off zayen. Seggen, dat heure neringhe alsnu nyet zoe goet en es up die twee deelen nae als die was by den tijden van den overlijden Hertoghe Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nutertijt rijk zijn 20 kerven, elcke kerve gerekent voor 200 £ hollants; ende zeggen, dat zij by den overlijden van Hertoghe Karel deen helft meer kerven hadden dan zij nu hebben. Seggen, dat zij zedert de doot van Hertoghe Karel up heur dorp vercoft hebben 10 R. gl. tsjaers, losrenten, daeroff zij schuldich zijn twee jaer renten. Seggen, dat zij tot dese verminderinge ende armoede gecomen zijn mits dat die helft van heuren rijkdom zedert de doot van Hertoghe Karel vertoghen zijn in andere steden ende plecken; ende dat heure landen, die groot plagen te wesen 700 mergen by Hertoghe Karels tijden, daer zij haer broot plagen te winnen, zijn nu verdolven ende uytgegraven, tot omtrent 50 mergen; ende oock overmidts den oorloge, schattinge, dieren tijt, natte jaren ende van den muysen.

COUDEKERCK.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Dirck Dimensz, oudt 39 jaer, Floris Huygensz, oudt 62 jaer, Pieter Dircxz, oudt 46 jaer, Dirck Dammaesz, oudt 45 jaer, buyren ende gemachticht van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben omtrent 40 haertsteden, onder goet ende quaet, papen ende costerhuysen daerinne gerekent, onder dewelcke zijn 6 haertsteden daervan die inwoonenden, overmidts heure armoede, met hemlyden niet en gelden; ende by den overlijden Hertoge Karel hadden zij omtrent 6 haertsteden meer.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hemlyden behelpen mette koe ende een weynich lantelinghe, oock met wolle te spinnen, daer men laeckenen of bereyt binnen der stede van Leyden, alsoe wel die mannen als die wijven, mer meer die wijven dan die mannen; welcke neringhe genouch gebleven is als die was by den tijden van den voorsz. Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ten tijden van den overlijden van Hertoge Karel rijk waren van 2600 R. gl., eens wechdragende, ende alsnu 12' of 1300, up welcken rijkdom zij heure lasten ende ongelden zetten. Seggen, dat zij geen renten up heuren voorsz. dorp vercoft en hebben, overmidts dat zij niet gelooft en waren. Seggen, dat dese verminderinge van heure goeden toegecommen is by den oorloge van Montfoorde ende Woorden, in welcken oorloge heuren dorp verbrandt wert, heure koeyen, paerden ende beesten genomen werden, ende eenighe van hemlyden gevangen, gheransonneert ende gheschat van den Heere van Montfoorde ende anders; ende nyetemin hebben moeten geven ende contribueren in allen schattinghen ende contribucien van den oorloge van Montfoorde, Woorden ende Rotterdamme. Seggen oock, dat zij by tijden van Hertoghe Karel binnen heuren dorpe woonachtig hadden eenen, genoemt Claes van Leeuwen,

diet tweede deel van allen sheeren beden plach te gelden, diewelcke alsnu van danen getogen ende met hemluyden niet geldende en is; oock zijn eenighe uyt heuren dorpe getogen metter woone in steden, ende alsnu mit hemluyden niet en gelden, ende die met hemluyden plagen te gelden.

**DIE DORPEN VAN ALCKMADE, REYNSTERWOUDE,
LEYDEMUYDEN ENDE OUDE WATERYNGHE,**

STAENDE ONDER ÉÉN CONTRIBUTIE, MET MALCANDEREN GELDENE.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Symon Martynsz, oudt 68 jaer, Marcellis Egbertsz, oudt 60 jaer, gedeputeerden ende gemachticht van de voorsz. dorpen; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochelycken gestaeft, dat zij alsnu te zamen hebben 115 haertsteden, onder dewelcke 10 of 12 haertsteden zijn daervan die inwoonenden, overmidts heure armoede wille, met hemluyden niet gelden en mogen ¹⁾).

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem behelpen met een weynich koeyen, met visschen, met vogelen, zonder eenich zaeylant te hebben, anders dan zij een weynich kemp zaeyen; oock mede plagen zij hem te behelpen met turff uyt den venen te delven, twelck alsnu zeer vergaet, ende midts dat de venen verdolven zijn; mits weleke heure neringhe alsnu zoe goet niet en es als die was ten overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij alsnu tvierendeel vant goed niet en hebben als zij hadden by den overlijden Hertoge Karel; want by tijden van Hertoge Karel zij plagen

---

1) Er ontbreekt hier de gewone vergelijking met den toestand tijdens het overlijden van Hertoge Karel.

te hebben 60 kerven, elke kerve gerekent 500 £ hollants, tpondt gerekent tot 30 grooten vlaems, dat zij alsnu niet en mogen maecken 18 kerven, ten prijse voorscr. Seggen, dat zij geen renten up heur dorp vercoft en hebben. Gevraecht hoe dese verminderinghe ende armoede toegecommen is, seggen, dattet toegecommen is by den oorloge van Montfoorde ende Uytrecht, by denwelcken zij groote brantschattinghe ende ongelden hebben moeten geven, ende dat boven zekere groote brantschattinge, die zij den vianden van den lande van Hollant oock hebben moeten geven; ende oock omme des dieren tijts. wille.

S U E T E R W O U D E.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Symon Jan Reyers, pastoor, oudt 28 jaer, Huygen van Zwieten, bastaert, schoudt, oudt 48 jaer, Jan Bouwensz, oudt 75 jaer, Willem Dirxsz, oudt 65 jaer, Jan Jansz, oudt 40 jaer, Heynrick Willemsz, oudt 52 jaer off daeromtrent, waerschippe van den voorsz. dorpe; geinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben omtrent 70 haertsteden, onder welke datter 20 haertsteden zijn, die van den heyligen geest leven ende met hemluyden niet gelden en mogen; ende dat zij by tijden van Hertoge Karel hadden wel 100 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem nyet en behelpen dan metter koe; welke neringe alsnu die een helft arger es dan die was by den overlijden van Hertoge Karel, overmidts dattet zuuvel niet en gelt.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij die tweedeelen armer zijn nutertijt dan zij waeren by tijden van den overlijden van Hertoghe Karel; twelcke zij weten bydien dat zij int ommezetten van heure lasten, by tijden van den voorsz. Hertoge

Karel, heure rijkdom bevonden ter somme toe van 3000 R. gl., aldaer zij die alsnu bevinden mer 1000 gl., eens wechdragende. Seggen, dat zij geen renten vercoft en hebben up heuren dorp, want zij geen gelooff en hebben. Ghevraecht hoe dese verminderinghe ende armoede toegecommen is, seggen, dattet toegecommen is overmidts die contribucie, die zij hebben moeten betalen in den oorloge, boven tgundt dat zij mitten lande van Hollant gegeven hebben, hebben moeten betalen den vianden groote brantschattinghe; oock omme dieswille dat zij buyten ende omtrent hueren dorpe ghecregen hebben twee godshuysen, die alle tlandt aldaer gelegen an hun trecken ende coopen, ende mitsdien tzelve landt bevrijen, zonder met hemluyden te contribuieren. Es oock heure armoede toegecommen overmidts den dyceren tijt, die geweest es, by twelcke zij hebben moeten vercoopen heuren roerenden goet, omme coren ende anders te vercrijgen omme van te leven, alzoef zij geen coren noch zaeylandt en hebben om eetcoren te vercrijgen.

NOORTIGERHOUT.

Upten 8^{en} dach van der voorsz. maendt van Junio anno XCIII soe hebben wij Commissarissen voor ons, binnen Reynsburg, geroupen ende ghedachvaert Mr. Frans Bertholmeeusz, pastoor, oudt 32 jaer, Roeloff van der Bouckhorst, schoudt, oudt 47 jaer, Claes Jansz, oudt 62 jaer, jaer off daeromtrent, waerschippe van den voorsz. dorp; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hem hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu in heuren dorpe ende ambocht hebben 75 haertsteden, daeronder dat zijn 13 haertsteden die van den aelmissen leven, ende van armoede met hemluyden niet en gelden mogen; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij 20 haertsteden meer dan zij nu doen.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met turffe te delven, lantneringe, ende eenich van hem behelpen hem met ter zee

te varen om schollen ende andere visch; seggen, dat heure neringhe alsnu die helft arger ende minder es, ende noch meer, dan zij was ten overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel rijk waeren van 450 schotponden, ende nutertijt hebben zij 165 schotponden. Zeggen, dat zij die schotponden zetten by estimacie ende raminghe van alle zijn rijkdommen ende neringhe, zonder dat zij daeroff eenighe zekerheyt hebben anders dan zij ramen, dat diegene die gegoet es 300 R. gl. wort geraemt geset te wesene up 10 schotponden, ende zoe voort naer advenant. Seggen, dat zij geen renten up haer dorp vercoft en hebben, mer hebben, omme haere lasten te vervallen, up haer eygen goet renten vercoft. Moeten oock tot haren laste den grave dienen metter zwiep. Seggen, dat dese verminderinge ende armoede toegecommen es, eerst overmidts dat, by besterffnisse, die meeste rijkdommen van den dorpe sijn gedevolveert an personen die woonen in vreemde landen, ende dat oock veel van hare rijkdommen hem ontvaren sijn. Oock mede, dat zij voortijts in zulcken state waren dat zij 5 off 6 buyssen ende oock andere cleyne schepen hadden, varende ter zee, daer zij hem grootelicken by geneerden, ende die zij nutertijt ghehelicken moeten derven, want zij geen buyssen varende en hebben in haren voorsz. dorp. Oock mede met den oorloge, schattinghe, contribucien, dieren tijt, natte jaren, plage van muysen, ende andere quade inconvenienten hebben hemluyden gebrocht totten voorsz. verminderinge ende armoede.

W A S S E N A E R.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Jan Baerentsz, schoudt, oudt 46 jaer, Dirick Jacobsz, oudt 29 jaer, Cornelis Aernsz, oudt 60 jaer, Huych Willemsz, oudt 62 jaer, Claes Jacobsz, oudt 50 jaer, Zybrant Heynricxz, oudt 45 jaer, gedeputeerden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 138 haertsteden, onder goet ende quaet, onder dewelcke 22 zijn die met hemluyden niet en mogen gelden; ende hadden ten overlijden van Hertoge Karel omtrent 160 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen principalycken met lantelinghe, daer zij rogge, gerste ende andere vlas up telen, ende oock metter koe; zonder eenich hooger ofte meerder neringe te hebben; welcke neringe zij jaerlicx nauwelicken heure nootdruft off krijgen mogen; ende is dese neringe genouch zoe groot als die was ten overlijden van Hertoge Karel, anders dant zuvel alsnu niet en gelt.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nutertijt ongelijck armer zijn dan zij waren ten overlijden van Hertoge Karel; want zij tenzelven tijde van Hertoge Karel hadden 3300 schellingen, te weten, die gegoet waren tot 300 gl. waren geraemt up 50 schellingen, ende voort nae advenant up hare neringe ende hanteringe van heure goeden; ende alsnu zoe en hebben zij mer 1694 schellingen, ten prijse voorscr., na welcke schellingen zij heure ongelden taxeren, onder welcke schellingen eenige personen, tot 25 toe, zijn, die mede getaxeert zijn tot schellingen, ende niet en hebben mogen geven ende van den aelmissen leven. Seggen, dat zij vrij zijn van eenige renten vercoft te hebben up heuren voorsz. dorp, mer hebben, omme heur lasten te vervallen, renten up heuren goeden vercoft. Seggen, dat dese verminderinge van heuren haertsteden ende neringhe toegecommen es met die groote contribucie, die zij gegeven hebben in den oorloge van Utrecht, Montfoort, Woorden, Rotterdamme, ende omme dat vele van haren rijcxsten van heuren dorpe van danen getogen zijn metter woone, mitsdien bevrijende haer landt van allen contribucien; oock zijnder eenighe rijk gestorven, die haer goet elders geerft hebben; ende midts dat zij by tijden van Hertoge Karel plagen te hebben 9 scepen, gheheeten pincken, varende ter zee om schollen, schelvisch, aldaer zij alsnu nyet en hebben mer 4; ende zijn oock zeer verarmt midts den dieren tijt, midts welcken zij haer goet hebben moeten vercoopen, omme daervan te leven.

DIE DORPEN VAN CATWIJCK UPTEN RIJN ENDE
VALKENBURG,

ÉÉN SCHOUTAMBACHT, GELDENE MIT MALCANDEREN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachyaert Willem Direxx, oudt 71 jaer, Jan Gerritsz, oudt 50 jaer, van Catwijck; Claes Jansz, oudt 43 jaer, Gerrit Jansz, oudt 37 jaer, Aernt Vos, oudt 48 jaer, van Valckenburch; gheinterrogeert up den inhouden van de voorsz. Instructie,

Erst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij tsamen in beyde de voorsz. dorpen hebben, onder goet ende quaet, met hemlyuden geldende, 62 haertsteden; ende hadden by tijden Hertoge Karel 85.

Item angaende die neringe seggen, dat zij hem behelpen met lantelinghe, te weten meest met roggelandt, met koeien, met schelpen te halen upten oever van der zee, daer men calck off brant, ende met coopmanschippe van vissche; welcke heure neringe wel die twee deelen arger es dan die was ten tijden van den overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nu die helft armer zijn dan zij waren ten overlijden van Hertoge Karel; want by tijden van Hertoge Karel heurluyder goet mochte in als waerdich wesen, offgetogen alle schulden, omtrent 4000 schilden, ende alsnu en es heur goet nyet waerdich 2000 schilden. Seggen, dat zij ombelast zijn van eenighe renten. Seggen, dat dese verminderinghe van heure goeden toegecommen is midts dat veel van haren rijcxsten van danen getogen zijn, ende oock dat eenighe gestorven zijn ende heuren goet buyten gheerft hebben, ende mitsdien met hem niet gelden. Seggen, dat zy hiervoormaels plagen te hobben 6 off 7 schepen, doende coopmanschipp van vissche, die nu al te nyete gegaen zijn. Seggen oock verarmt te wesen midts die groote contribucie, die zij in den oorloge van Utrecht, Montfoorde, Woorden, Rotterdamme hebben moeten geven ende contribuieren. Seggen oock verarmt te wesen midts den dieren tijt,

natte jaren, by dewelcke hare koeyen gestorven zijn, ende oock overmids die groote ende ontallige menichte van den muysen, die in den voorgenomden jaer geweest zijn, diewelcke muysen haer coorn ende tgras van den velden gegeten hebben.

VOIRSCHOTEN.

Upten 9^{en} dach van der voorscr. maendt zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Mr. Adriaen Willemsz, pastoor, oudt 40 jaer, Aernt bastaert van Duuvoorden, schoudt, oudt 49 jaer, Dirrick Hoochstraet, oudt 65 jaer, Willems Dirxsz, oudt 64 jaer, Huyge Willemsz, oudt 63 jaer, ende Gerrit Ghijbsbrechtsz, oudt 40 jaer, alle van Voorschoten; geinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij nutertijt binnen denzelven haeren dorpe hebben omtrent 78 haertsteden, onder goet ende quaet; ende waren daer alle zoe vele by tijden van Hertoge Karel, van denwelcken 78 omtrent . . . . 1) zijn, daeroff die inwoonenden niet en gelden.

Item angaende heure neringhe zeggen, dat zij hem generen met lantelinghe ende met koeyen ende paerden, daeroff zij heure nootdruft nemen; ende dat deselve neringhe genouch is in zulcken state als zij by tijden Hertoge Karel plecht te wesen, ende dat 2) . . . . die jaren zijn.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael seggen, dat zij nutertijt wel een derdendeel armer zijn dan zij waren by tijden wijlen Hertoge Karel, mer en weten niet te specificeren die groote van haren rijkdom, nutertijt wesende, gemerct dat zij heure lasten, die zij dage-

---

1) Het getal is in de pen gebleven.

2) Het Hs. laat hier een ruimte open, ten bewijze dat de klerk zelf gemerct had dat er iets ontbreekt.

licx te dragen hebben, niet en staen by schotponden, kerven, steken oft anderssins. Seggen oock, dat zij geene lasten van renten en hebben. Gevraecht hoe dese verminderinghe toegekommen es, seggen, dat die toegekommen es, eerst overmidts die groote contribucien, die zij hebben moeten doen by den oorloge van Utrecht, Rotterdam ende Montfoort; ende oock omme den dieren tijt ende groote sterfte die geweest zijn, mits welke sterfte die goeden aldaer, die mit hunluyden plagen te gelden, geerft ende bestorven zijn aen vremden, die aldaer niet en woonen oft mit hem niet en gelden; oock mede zijn eenighe rijcken, die aldaer plagen te woonen ende mit hemluyden geldende waren, van daer getogen in andere plecken, ende mit hemluyden nu nyet en gelden. Seggen oock, dat zij groote lasten geleden hebben van den muysen, die int voorleden jaer daer geweest hebben ende haer coorn, gras ende hoy gegeten hebben. Seyde ende affirmeerde oock die voornoemde pastoor, in priesterlycken woorden, dat hij omtrent vier jaren aldaer geweest heeft, dat hij ende zijn capellaen in biechten bevonden hebben zulcke armoede int voorscr. dorp, dat zij diegene, die tot hen te biechte quamen, ende die zij meenden dat wel gestaede luyden gheweest hadden, midts der armoede, die zij in hemluyden vernamen, hare biechtenpenningen wedergaven, ende dat wel omtrent die helft van den volcke aldaer.

CATWIJCK OPT ZEE.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Gerrit Jordynsz, oudt 50 jaer, Vranck Cornelisz, oudt 41 jaer, Jacob Steffensz, oudt 47 jaer, ende Jacob Willemsz, oudt 38 jaer, alle van Catwijck opt zee; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij nutertijt hebben binnen heuren dorpe omtrent 112 haertsteden, daeroff datter 60 zijn daeroff die inwoonenden om haer broot gaen; ende by tijden Hertoge Karel plagen te hebben omtrent 26 meer.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem behelpen met ter zee te vaeren, om cabelliau, scelvisch, schollen ende ten haringe, ende reeden wat netten in anderluyden schepen ende varen als huyluyden; ende zijn daer vijf off zesse die wat koeyen houden, zonder eenighe ander oft hooger neringe doende. Ende zeggen, dat diezelve neringhe veel arger es dan zij was by tijden Hertoghe Karel, wel die twee deelen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt ende rijkdom int generael zeggen, dat heure voornomde rijkdom wel die tweedeel minder es dan die was by tijden Hertoge Karel, ende dat alle die opt dorp woonen meer schuldich zijn dan zij inder weereit hebben; ende datter nyet boven vier personen en zijn die wat hebben, estimerende heure goeden up 1600 croonen. Ende hebben op heure kercke vercoft 5 pont grooten tsjaers, te weten 3 pont losrenten ende die 2 lijfrenten. Ghevraecht hoe zij tot dese armoede gecommen zijn, segghen, dattet toecomt omme die schattinge van de oorloge van Utrecht, Rotterdam ende Montfoort; oock mede by den schade, die zij geleden hebben upter zee, aldaer vele van hemluyden heure schepen genomen zijn geweest, heure personen ghevangen ende grootelick geransonneert; hebben oock dese armoede gecregen by den dieren tijt, die geweest is, midts twelcke zij, om hemzelve te voeden, hebben moeten verteeren ende vercoopen alle tgrundt dat zij hebben.

O O S T G E E S T.

Upten voorsz. 9^{en} dach in Junio zoe hebben wij Commissarissen by ons omboden ende gedachvaert Meester Henrick Paedste, pastoor, oudt 50 jaer, Dirck Engebrechtsz, oudt 56 jaer, Joost Symonsz, oudt 75 jaer, Willem Jacobsz, oudt 60 jaer, Willem Boudijnsz, oudt 45 jaer, Adriaen Florisz, oudt 41 jaer, ende Dirrick Joostensz, oudt 45 jaer; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden segghen, dat zij nutertijt in denzelven dorpe hebben 40 haertsteden, daeroff datter 4 ledich staen; ende van gelijcken hadden by tijden Hertoge Karel.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hemlyden behelpen met lantneringe ende met koeyen ende paerden te houden; ende dat die genouch gelijk was by tijden van wijlen Hertoge Karel, deen jaer min dander jaer meer, naer dat die jaerscaeren ¹⁾ zijn.

Item angaende den staet van heuren faculteyt ende rijkdom int geneael zeggen, dat zij zoe rijk niet en zijn up die helft nae, als zij waren by tijden van wijlen Hertoge Karel, zonder te verclaren die groote van denzelven heuren rijkdom, nietmin belovende die te brenghen binnen 14 dagen in den Hage.

ZWAMERDAM ENDE RIETWIJCK.

Upten 10^{en} dach van der voorsz. maendt zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert, binnen der stede van Woor-den, Heere IJsbrant Volckartsz, pastoor, Vranck van Alekemade, baillue, oudt 36 jaer, Gijsbrecht Buyterman, oudt 70 jaer, Henrick Jacobsz, oudt 60 jaer, Direk van der Acr, oudt 40 jaer, gedeputeerden van Zwamerdam; Heer Claes Jansz, pastoor, oudt 25 jaer, Aernt Hoy, oudt 72 jaer, gedeputeerde van Ryewijck; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyden hoochlycken gestaeft, dat zij te zamen alsnu hebben 51 haertsteden, daeronder dat 18 haertsteden zijn die mit hemlyden niet en gelden, midts heure armoede wille; ende hadden ten overlijden Hertoge Karel te zaemen 86 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen mitter koe, ende midts dat zij hemp ende wat geersten zayen, ende oock wat tarwe, dat zeer weynich is, zonder dat zij eenich eygen landt hebben. Seggen die van Zwammerdam, dat heure coopmanschip, die zij plagen te hebben ten overlijden van Hertoge Karel, van haver ende van willigenhout, daer men platynen off maect, is alsnu ²⁾ gheheel ende al vergaen; ende

---

1) Het Hs. heeft: »naer dat die haertsteden zijn”.

2) Het Hs. heeft »in als nu”.

die van Ryewijck zeggen, heure neringe, die zij hadden ten overlijden van Hertoge Karel, is nutertijt meestal vergaen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij heure rijkdommen niet en zouden weten te taxeren ofte grooten, overmidts dat men aldaer die lasten van den dorpe ommeslaet upten inwoonenden aldaer nae raminghe van eleke zijn goet, regiment ende neringe; ende zeggen dat, als men vier off vijff personen naeme uytten voorscr. dorpe, zoe en zouden alle die ander heure goeden niet wesen, als men die schulden offtrecken zoude. Seggen die van Zwamerdam, dat zij onlanx vercoft hebben up heuren dorp ende kerecke omtrent 11 £ grooten tsjaers, meest al losrenten, daeroff dat zij die drye jaren renten ten achteren zijn. Seggen voort, dat zij tot dese armoede ende verminderinge gecommen zijn, eerst overmidts dat die coopmanschip, die zij plagen te hebben, gheheel ende al vergaen is; ende dat zij in den laetsten oorloge, alsoe zij naest gelegen zijn, ghevanghen. geransonneert, gebrantschat ende verbrant zijn geweest, ende dat zij groote penningen hebben moeten geven totten voorscr. oorloghe; ende dat heure koeyen ende beesten veel gestorven zijn: ende dat heure landen bedorven zijn van de natte jaren; ende oock, midts dat die van der Goude twater ingelaten hebben binnen heure voorscr. landen, dat zij niet quyt en hebben mogen worden, zijn heure voorscr. beesten ende landekijn zeer vergaen.

T E M P E L.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons tot Woorden geroupen ende gedachvaert Jan Heynsz, oudt 70 jaer, Willem Dircxz, oudt 33 jaer, gedeputeerden van den voorscr. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochelycken gestaeft, dat zij ten overlijden Hertoge Karel hadden 15 haertsteden, ende nu hebben 5 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem ghereren met wat koeyen te houden, zonder dat zij eenich lant zaeyen mogen, overmidts dattet laech, dorre veenlandt es. Seggen, dattet vierwarff die helft scheelt, dat heure neringhe niet zoe en is als die plagen te wesen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij, onder heure 5 huysen, niet en zouden mogen vervallen, mit alle heure goeden, die schulden die zij schuldich zijn. Seggen, dat zij tot deser armoede gecommen zijn overmidts den oorloghen, schattinghe, natte jaren ende andere inconvenienten.

MIJ E.

Upten 11^{en} dach van der voorscr. maendt zoe hebben wij Commissarissen, binnen der stede van Woorden, voor ons gheroupen ende gedachvaert Cornelis Jacobsz, schoudt, oudt 50 jaer, Claes Willemsz, oudt 51 jaer, Jan Willemsz, oudt 50 jaer, Pieter Henricxz, oudt 40 jaer, Daem Martynsz, oudt 39 jaer, gesworen van den voorscr. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij upten dach van huyden alsnu hebben 38 haertsteden, onder dewelcke 10 haertsteden zijn, daarvan die inwoonenden van dien puer arm zijn ende met hem niet en geven noch contribueren en mogen; ende ten overlijden Hertoge Karel hadden zij wel 35 haertsteden meer.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij geenrehande lantelinghe en hebben, mer behelpen ende generen hun mit turff delven, met barninckhout te trecken ende diergelijcke neringhe, zonder hoogher off beter neringhe te hebben. Welcke neringe alsnu dryewarven arger ende minder es dan zij was ten overlijden Hertoghe Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij alsnu dryewerven armer zijn dan zij waren ten overlijden van

Hertoge Karel, zonder dat te weten te verclaren, ander dan zij zeyden dat by tijden van Hertoge Karel zij plagen te hebben veel zaeylandt, twelck nu vermagert ende mit mosse bewassen is, zoe ende in zulcken schijne dat men dat metter ploge niet hanteren noch besaeyen en mach. Oock zijn meest heure landen verdolven, zoedat zij bydien zeer verarmt zijn. Seggen oock verarmt te wesen mits den oorlogen van Utrecht, Montfoort, Woorden, Rotterdamme, in⁴ welcken oorlogen zij veel hebben moeten geven ende contribuieren, ende daerenboven verbrant, gevangen ende van den vianden gheransonneert ende gebrantschat zijn geweest. Seggen oock, dat veel van den rijcxten van heuren voorser dorpe van danen vertogen ende elders met ter woone gereyst zijn, bevrijende mitsdien heure goet ende mit hunlyden te geven ende contribuieren: welcke laste up hemlyden, die arm zijn, gecomen ende geredondeert is. Seggen, dat men oock heure rijkdom weten mach by heure kerven; want up den dach van huyden hebben zij 28 kerven, te weten die gegoet zijn tot 50 pont hebben eenen kerff; ende by tijden van Hertoge Karel hadden zij wel over 150 kerven, ten prijse voorser; ende verclaeren dat in dese kerven begrepen is heure neringhe, hantieringhe ende arbeyt.

DIE STEDE VAN OUDEWATER.

Upten 11^{en} dach van Junio anno voorser. zoe hebben wij Commissarissen voor ons, binnen der voorsz. stede, geroupen ende ghedachvaert Willem Aerntsz, casteleyn ende schoudt, oudt 43 jaer Gerrit Henricxz, oudt 48 jaer, Hendrick Diert, oudt 58 jaer, borgermeesters, Pons Jans, oudt . . . . .¹⁾ Henrick Aernsz, oudt 41 jaer, schepenen der stede van Oudewater voorsz.; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hoochlycken by hemlyden gestaeft, dat zij alsnu hebben 292 haertsteden, onder dewelcke zijn 25 haertsteden die ledich staen, ende daerenboven onder

---

1) De leeftijd is in het Hs. oningevuld gelaten.

tvoorsz. getal van 292 haertsteden zijn tusschen 50 ende 60 haertsteden, daeroff die inwoonenden leven van den aelmissen; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij 542 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met wat brouwerye, mit draperye, lantelinghe, met koeyen te houden ende met wat boogaerden. Seggen, dat heure voorscr. neringe van brouwerye, die zij hadden ten overlijden van Hertoge Karel, is vermindert wel die zeven deelen, zoe dattet 8^{en} deel alleen gebleven is; ende dat heure draperye, die zij tenzelven tijden hadden, is vermindert, zoedat van 25 mer één deel gebleven en is; ende den hantneringhe van den boomgaerden, die zij ook tenzelven tijden hadden, is vermindert, alsoe dattet vierendeel alleen gebleven is, ende die drye deelen vergaen zijn, ende dat die lantelinghe is oock wel vermindert zedert de doot van Hertoge Karel die drie deelen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij binnen twee jaren herwarts hebben voor zekere Commissarissen van Hollandt, die last hadden van den hondersten penning, heure rijkdom angebrocht; te weten 40,000 pont hollants, tot 30 grooten tpondt, ende dat alle heure excysen, te weten van bier, wijn, vleysch, maten, gewicht ende andere, beloopen in gemeynen jaren, deur die banck, 400 R. gl. tot 40 grooten tstick. Seggen voort, dat ten overlijden van Hertoge Karel die voorsz. stede was belast met 4 Wilhelmuusschilden tsjaers, ende is naderhandt, mits den oorlogen ende affame ¹⁾ belast gheworden met 640 R. gl. tsjaers, daeroff de 40 R. gl. zijn errenten zonder lossen, ende die meeste deel van tsurplus van den voorscr. renten zijn losrenten, ende tander lijffrenten; ende van welke renten zij ten afteren zijn twee jaren. Seggen, dat omme die onderhoudenisse van heuren haven jaerlicx te costen hebben 100 schilden. Seggen, dat zij tot dese verminderinge ende diminucie gecommen zijn overmidts dat zij up die palen van den lande leggen, ende dat zij veel ende diverssche oorlogen hebben moeten susteneren: te weten van Utrecht, Montfoorde, Woorden ende Rotterdam, aldaer zij groote scade geleden hebben, alzoewel van mijns Gen. Heren wegen als van den vianden;

1) Zoo staat in het Hs.

ende oock overmidts tvergaen van den IJsle, midts welcken die landen, hieromtrent gelegen, niet drooch en mogen worden noch geen affganck van water en mogen hebben; ende oock, dat mits tverdroogen van den IJsle voorscr. geen coopmanschippe te water loop hebben en mach, alsoe die voortijts by tijden van Hertoge Karel plagen te hebben.

HASERSWOUDE.

Upten 12^{en} dach van der voorscr. maendt van Junio zoe hebben wij Commissarissen voor ons, binnen der stede van der Goude, geroupen ende gedachvaert Pieter Symonsz, baillue, oudt 70 jaer, Claes Pietersz, oudt 27 jaer, scout, Jacob Willemsz, oudt 41 jaer, Jan Dammasz, oudt 34 jaer, buyren van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaect, dat zij nutertijt hebben omtrent 100 haertsteden, onder goet ende quaet; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij 120 haertsteden; ende dat van den voorscr. 100 haertsteden, die nu zijn, wel 25 zijn die niet of zeer luttel gelden off contribuieren en mogen, ende dat hierenboven die 20 van de voorscr. 100 haertsteden staen ledich ende onbewoont.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem ghenereu met turff te delven, met koeyen te houden, zonder ander neringhe te hebben; welcke neringhe zedert de doot van Hertoge Karel wel die drye deelen minder is dan die was.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat heurluyder goeden nutertijt minder zijn dan ze waren ten tijden van den overlijden van Hertoge Karel. Seggen, dat zij in heur bedrieff hebben 3200 mergen landts, daeroff dat wel 1000 mergen uytgedolven is, ende noch zijn wel 1000 mergen die niet en doogen. Seggen, dat men

alle die lasten van beeden ende anders, die aldaer vallen, zettet up de mergentalen, van weleke mergentalen die rechte helft off daeromtrent toebehoort hemluyden, ende byzonder dat uytgedolven ende conqueste is van den voorsz. landen. Seggen voort, dat zij tot deser diminucie van neringhe ende haertsteden ghecommen zijn, ende oock van goeden, overmidts de oorlogen, die geweest zijn, van Woorden, van Utrecht, daer zij ghebrantschat zijn geweest; ende oock midts den dieren tijt ende natte jaren ende andere inconvenienten, die zij in voorleden tijden gehad hebben.

Z O E T E R M E E R.

Upten 14^{en} dach van Junio anno XCIII zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Reynier Boudynsz, vicecurreyt, oudt 44 jaer, Floris Jansz, schoudt, oudt 55 jaer, ende Jan Pietersz, oudt 49 jaer, alle van den vooscr. dorpe van Zoetermeer; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hoochlycken hemluyden gestaeft, dat zij alsnu hebben 31 haertsteden, onder dewelcke 8 off 10 haertsteden zijn, daervan die inwoonenden van dien leven van den heyligen gheest ende met hemluyden niet en mogen gelden; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij tselve getal off daeromtrent.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen mit spitten ende mit turff te delven, ende andere met andererluyden lant te delven, ende eenighe van hem generen hem mit wat koeyen te houden. Seggen, dat heure neringhe ten overlijden van Hertoge Karel die helfte beter ende meerder was dan die nu es.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij by tijden van Hertoge Karel die helft rycker waeren dan zij nu zijn. Seggen, dat zij tot dese armoede ghecommen zijn midts die groote schattinghe, die zij hebben moeten betalen ende geven in den lesten

oorlogen van Utrecht, Montfoort, Woerden ende Rotterdam; midts oock den dieren tijdt, ende om der willen dat heure landen, daer zij hemlyden mede plagen te behelpen, die tweedeelen verdolven ende te nyete gegaen zijn, ende geen proffijt daeroff en hebben; ende oock mede omme dijckaetsen, die zij mede onderhouden.

BENTHUYSEN 1).

Upten 12^{en} dach van der voorsz. maendt zoe hebben wij Commissarissen voor ons, binnen der stede van der Goude, geroupen ende gedachvaert Heere Willem IJsbrantsz, oudt 31 jaer, vicecureyt, Adriaen Symonsz, oudt 40 jaer, waerschippe van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyden hoochlycken gestaeft, dat se alsnu hebben omtrent 25 haertsteden, onder dewelcke 8 zijn off daeromtrent die van den aelmissen leven ende niet geven en mogen; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij omtrent 50 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen ende behelpen met een weynich turff te delven ende een weynich koeyen te houden, te weten dat zij onder hem allen hem generen met 40 koeyen ende niet meer; ende zeggen, dat ten overlijden van Hertoge Karel heure neringhe vooscr. wel zevenwarff beter was dan die nu is, alsoe dat alle die mergentalen uytgedolven zijn.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat heure rijckdom niet meer en is dan 40 koeyen 2), als vooscr. is, mitsgaders 3 off 4 paerden, daeroff den schoudt die 2 paerden off toe-

---

1) »Venhuysen" staat in het Hs.

2) Het Hs. heeft hier in plaats van »koeyen", »kerven"; en in den volgenden regel »ponden", in plaats van »paerden".

behooren, ende die met hemluyden nyet en contribuieren noch en gelden; ende dat zij van 450 mergen landts voor heur eygen goet hebben ende behouden 14 mergen landts, leggende in veel ende diverssche stucken. Seggen, dat zij tot deser armoede ghecommen zijn midts dat heure landen uytgedolven zijn, ende oock midts den oorlogen, dieren tijt, ende dat veel van heuren rijkdom uyt heuren dorpe vertogen zijn in andere steden ende plecken ende midt hunluyden alsnu niet en contribuieren.

H O G E V E E N.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Willem IJsbrantsz, vicecureyt, oudt 31 jaer, Willem Pietersz, schoudt, oudt 58 jaer, Marck Jansz, oudt 55 jaer, waerschippe van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 60 haertsteden, daeroff die 12 haertsteden moeten dragen principalyck die lasten van den voorsz. dorp, ende tsurplus en geven niet off zeer luttel, te weten elck 3 braspenningen ende daeronder.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem behelpen ende generen met turff te delven, oock met 40 koeyen off daeromtrent, die hemluyden toebehooren onder hem allen, ende niet meer, zonder dat zij eenige paerden hebben. Seggen, dat dese neringhe ten overlijden van Hertoge Karel die een helft beter was dan die nu is.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij onder hem allen hebben eygens goet an lande onverdolven 70 mergen off daeromtrent, ende hebben oock koeyen als voorsz. is. Seggen, dat zij tot dese armoede gecomen zijn mits den oorlogen, brantschattinge ende dieren tijt.

WADDINCXVEEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen, binnen der stede van der Goude, Meeus Woutersz, oudt 52 jaer, Gerrit Claesz, oudt 54 jaer, Jan Jansz, oudt 32 jaer, Jan Vallensz, oudt 35 jaer, als gemachticht van tvoorscr. dorp; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hoochlycken hemluyden gestaeft, dat zij alsnu hebben 46 haertsteden, onder goet ende quaet, onder dewelcke dat zijn 15 haertsteden, toebehoorende eenigen die poorters van der Goude geworden zijn binnen acht oft negen jaren, die met hemluyden niet en gelden; ende hadden ten tijden van den overlijden Hertoge Karel wel die een helft meer haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen mit turff te delven, mit spitten, delven ende arbeyden om dachuyre, ende met een weynich koeyen; welcke neringhe ongelijck beter was by tijden van Hertoge Karel dan zij nu is.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat bij tijden des overlijdens van Hertoge Karel zij in goeden state waren, daer zij nu arm ende byster zijn; ende twelck toegecommen es overmits dat alle heure veenlanden, daermede zij hemluyden plagen te behelpen, verdolven ende te nyete gedaen zijn; ende oock omme des dieren tijts wille, deur welcken zijluyden heuren have ende roerende goeden hebben moeten vercoopen, omme off te leven. Seggen, dat zij onbelast zijn van eenighe renten vercoft te hebben upten voorsz. dorpe, overmidts dat zij geen gelooff en hebben ende nochtertijt en hebben.

DE DORPEN VAN SLUYPICH, NIEUWE BROUCK
ENDE RAVENSBORCH,

STAENDE ONDER ÉÉN PROCHIE, GELDENE MET MALCANDEREN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Claes Heynricxz, schoudt, oudt 50 jaer, Claes Dircxz, oudt 48 jaer, Walich Dircxz, oudt 35 jaer, Meeus Jansz, oudt 34 jaer, ende Huyge Claesz, oudt 75 jaer, inwoonenden ende geordonneert van den voorsz. dorp; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hoochlicken hemluyden gestaeft, dat zij alsnu hebben 9 haertsteden; ende ten overliden van Hertoge Karel zoe hadden zij omtrent 20 haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen metter koe, diewelcke zij zonder ¹⁾ eenige van heurluyden up des gemeen landt van Hollandt, twelck zij van denzelven in een erfpacht hebben, up condicie indien zij eenich van heuren termijnen niet en betaelden, zoe zoude dat weder vrij ander Graefflicheyt comen; ende ander van hemluyden zitten up vreemder luyden landt, zonder dat eenich van hemluyden eenich eygen landt heeft; ende huyren tzelve landt, die mergen om 4, 5 off 6 stuyvers: welck heure neringe alsnu ongelijk arger es dan die was over 15 of 16 jaren. Seggen oock, dat zij ongelijk armer zijn dan zij waren by tijden van den overliden van Hertoge Karel, ende dat overmidts dat die inwoonenden van dien, mits den oorloge van Utrecht, aldaer zij naesten leggen, den dorpe geruyt zijn geweest ende tlandt woest hebben laten leggen, daermede dattet al verwildert ende mager geworden is, ende zij geen baet daeroff gecrijgen en connen.

W A E R M O N D E.

Upten 24^{en} dach van Junio anno XCIII zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen, gedachvaert ende gheexamineert Jacob van

1) Zoo heeft het Hs. Misschien moeten wij lezen: »die welcke zij houden».

Woude, Heer aldaer, oudt 40 jaer, Jacob Claesz, oudt 46 jaer, ende Jacob Mathijsz, oudt 40 jaer, ghedeputeerde van den voorser. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu tertijt hebben in denzelven dorpe 60 haertsteden, daerinne gerekendt zijn 25, daeroff die inwoonenden om broot gaen, daer zijn oock 4 huysen die ledich staen; ende by tijden wijlen Hertoge Karel hadden zij genouch tzelve ghetal van huysen.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem ghenereen met koeyen, ende met wat te zayen voor heure nootdruft, zonder ander ofte meerder neringhe te doene; ende zeggen, dat heure neringhe nergensnae is als zij pleech te wesen.

Item angaende heuren rijkdom zeggen, dat zij nergensnae zoe rijk en zijn als zij waeren by tijden van wijlen Hertoge Karel; ende zeggen voort, dat alle heure goet, behalven heure tilbaer have, koeyen, paerden ende beesten, zoe goet niet en is dat zij heure schulden daarmede zouden mogen betalen, zonder denzelven heuren rijkdom te kunnen grooten. Gevraecht hoe zij tot deser armoede gecommen zijn, zeggen, dattet toecomt by zekere redenen, verclaert in een papier by hemluyden ons overgegeven.

HEER-JACOBSZ-WOUDE.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons gheroupen ende ghedachvaert den voornomden Jacob van Woude, Pieter Willemsz, oudt 40 jaer, ende Heyn Barendsz, oudt 34 jaer, gedeputeerde van den voorser. dorpe; geinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij in denzelven dorpe nutertijt hebben omtrent 38 haertsteden, onder goet ende quaet, onder dewelcke nyet boven 14

en zijn die wat geven moghen; ende by tijden van Hertoghe Karel hadden zij ghenouch ghelijck getal.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met turff te delven ende met koeyen te houden, ende mede mit arbeyden ende tacken te maecken; ende seggen, dat die neringhe van den koeyen vele minder es, dan zij pleecht te wesen, ende die neringhe van den turff te delven meestal vergaen is.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zegghen, dat zij nergensnaer zoe rijck en zijn als zij plagen te wesen, mer die vierdewarff armer zijn: zonder denzelven heuren rijkdom te connen grooten, overmits dat heure landen ende veenen meestal verdolven zijn; item desgelycx omme die groote schade, die zij gheleden hebben in den oorlogen van Utrecht, Rotterdam, Woorden ende Montfoorde, ¹⁾ lagen in garnisoene tot Alphen, daer zij ten naesten leggen, die se dagelicx grootelick beschadighen an heure beesten, huysraet, bueter, case ende andere provande; ende oock mede by der groote schattinghe ende ruytergelden, die zij in den voornomden oorlogen gegeven hebben.

HILLEGOM.

Upten 28^{en} dach in Junio anno XCIII zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Gerrit van Steenwoorde, schoudt, oudt 65 jaer, Dirck Dirx, oudt 63 jaer, Jan Jacobsz, oudt 64 jaer, Dirck Pietersz, oudt 53 jaer; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij nutertijt hebben aldaer 60 haertsteden, onder dewelcke 12 haertsteden zijn, toebehoorende poorteren van Haerlem,

---

1) Hier is weer iets uitgevallen, naar het schijnt, van dezen zin: »van de ruiteren, die”.

die met hemluyden niet en gelden, ende zijn oock onder dezelve 7 haertsteden, daeroff die inwoonenden om broot gaen ende niet en gelden; ende wasser ten tijde van Hertoge Karel 6 of 7 meer.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem ghenereu met turff te delven, met wat koeyen te houden ende wat landts te zayen; welke neringhe nutertijt nergensnaer zoe goet en is als die was by tijden Hertoge Karel, want die venen, daermede zij hem meest behelpen, al verdolven zijn.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij up die helft nae zoe rijck niet en zijn als zij waren by tijden Hertoge Karel, mit dat vele van den rijckdom hemluyden ontgaen zijn; ende hebben vercoft 7 R. gl. tsjaers up heuren dorp, te lossene binnen eenen zekeren tijt om 100 R. gl. eens. Ghevraecht hoe zij tot dese armoede gecomen zijn, seggen, dattet toecompt by de groote schattinghe ende ruyterpenningen, die zij in den lesten oorlogen van Utrecht, Rotterdam ende Montfoorde hebben moeten geven, ende oock by den dieren tijt, groote sterfte ende die muysen.

C A L S L A G E.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Pieter Aelbrechtsz, oudt 40 jaer, gedeputeerde van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zecht, by zijnen eedt, hem hoochlycken gestaeft, dat in denzelven dorpe zijn 15 haertsteden, daeroff mer een es, die macht heeft yet ¹⁾ te geven.

Item angaende die neringhe zecht, dat zij hem ghenereu met turff te delven, om heur arbeytloon.

---

1) Het Hs. heeft: »uyt te geven».

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zecht, dat er niet meer dan een en is die wat heeft, ende alle dandere hebben wij dat niet, ende dit overmidts den oorloge ende de groote contribucien van denzelven oorlogen.

CULSTAERT.

Upten 5sten dach van Julio anno XCIII zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert, in den Hage, Jacob Pietersz, oudt 52 jaer, Jan Aerntsz, oudt 49 jaer, gedeputeerde van den voorsz. dorpe; geinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben in heuren dorpe 20 haertsteden; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij omtrent 7 off 8 haertsteden meer.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem principalycken generen met loocksnoer te drayen, mit spitten, mit delven, ende die vrouwen spinnen wolle. Seggen, dat dese heure neringe meer dan die helft minder ende arger is dan die was ten overlijden van Hertoge Karel, overmidts dat heure venen daer zij hem doetertijt mede plagen te gheneren, uytgedolven zijn: ende tblock zuyver ¹⁾ en gelt alsnu nyet.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ten overlijden Hertoge Karel wel die drye deelen rijcker waren dan zij nu zijn. Seggen, dat dese verminderinghe toegecommen is midts den oorloge van Utrecht, alsoe zij gheseten zijn up die frontieren van den lande an den gestichte van Utrecht, aldaer zij gevangen, gebrant, geransonneert ende gebrantschat zijn geweest; midts oock den oorlogen van Rotterdam, Woorden ende Montfoorde, daer zij groote schattinghen hebben moeten geven; midts oock de groote sterfte, die zij int jaer

---

1) Zoo heeft het Hs. Ik vermoed dat gelezen zal moeten worden »tloock snoeren».

voorleden gehadt hebben, dieren tijt ende anders; ende voort omme de redenen verclaert in de memorie, ons gegeven, ende die wij ghevoecht hebben by dese onze Informacie.

LIERE:

Upten 25^{en} dach van der maendt van Junio anno XCIII soe hebben wij Commissarissen, in den Hage, voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Symon Huygensz, oudt 29 jaer, Dirck van Dorp, schoudt, oudt 54 jaer, Jacob Aelwijnsz, oudt 78 jaer, Joris Jansz, oudt 52 jaer, Jan Jansz, oudt 53 jaer, van den gerechte ende buyrluyden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben in heuren dorpe ende ambochte 37 haertsteden, onder dewelcke 14 haertsteden zijn, die zoe arm zijn dat zij met hemluyden niet gelden noch contribueren en mogen; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij wel 6 ende 7 haertsteden meer, die zedert die tijt vergaen ende te nyete gecommen zijn.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hemluyden generen mit lantelinghe ende mit koeyen te houden, zonder meer neringhe te hebben; welcke neringe ten overlijden van Hertoge Karel wel die helfte meerder ende beter was dan die nutertijt is.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael seggen, dat heur ambocht groot is omtrent 700 mergen landts, daeroff die 25 off daeromtrent hemluyden eygentlick toebehooren, ende tsurplus hoort toe vreemden luyden, die aldaer niet en woonen. Seggen oock, dat zij onder hem allen gheen anderhalff hondert koeyen tsamen mogen brenghen, overmidts dattet al hooch lant is. Seggen oock, dat heur rijkdom zedert de doot van Hertoge Karel vermindert is die een helft. Zeggen, dat zij tot dese verminderinghe ende armoede gecommen zijn

mits veel ende diverssche oorlogen, natte jaren, ende byzonder die plage van den muysen, die geweest is int voorleden jaer, dieren tijt, ende dat oock zedert de doot van Hertoge Karel wel vierde deel van heuren rijkdom uyt heuren dorpe gheruymt zijn ende in andere plaetsen gaen wonen.

VOIRBURCH.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons gheroupen ende gedachvaert Direk Jansz, oudt 45 jaer, Jan Jansz, oudt 58 jaer, Aernt Hendricxz, oudt 48 jaer off daeromtrent, ghemachticht van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zegghen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben omtrent 108 haertsteden, onder dewelcke zijn 50, daervan die inwoonenden van dien om haer broot gaen; ende ten overlijden Hertoge Karel zoe waren daer even veel off daeromtrent.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen principalycken, als heure beste neringhe, ¹⁾ . . . . . mit zant in heure schuyten te voeren tot Delft ende anderssins, ende oock met lantelinghe, mit koeyen ende mit turff te delven; ende behelpen hem oock met wat drapereye, mit wat groff laeckens te maecken, van 2 off 3 stuyvers die elle; welcke neringe ten overlijden van Hertoge Karel ende nu ghenouch ghelijck es.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat heure rijkdom, die zij hadden ten overlijden van Hertoge Karel, wel die een helft vergaen is, om des willen dat meest die rijcxsten van heuren dorpe gestorven zijn ende heure goeden gecommen ende gheerft zijn an andere luyden, die woonachtig zijn in andere steden ende plecken.

---

1) Hier laat het Hs. ruimte voor een paar woorden open, ten blyke dat oock hier alweer iets ontbreekt.

Seggen, dat zij in heuren ambocht leggende hebben omtrent 600 mergen lants, daeroff dat zij niet off luttel eygens en hebben, ende an die andere mergen zoe hebben die vreemde luyden wel dat derdendeel van den bruyckware. Seggen, dat zij tot dese armoede gecommen zijn mits den oorlogen die geweest zijn, schattinghe die zij hebben moeten geven, dieren tijt, natte jaren, ende oock van die plage van den muysen.

WATERINGE.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Huych Govertsz, oudt 52 jaer, Huych Henricxsz, oudt 38 jaer off daeromtrent, als ghemachticht van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben in heuren ambocht omtrent 60 haertsteden, onder dewelcke ontrent 20 zijn die leven van den heyligen geest, ende zijn noch onder dat surplus van den haertsteden wel 12, die luttel off nyet met hemluyden en gelden; ende ten overlijden van Hertoghe Karel zoe waren daer wel 5 of 6 haertsteden meer.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met lantelinghe ende mit koeyen te houden, zonder meer ofte hooger neringhe te hebben; welcke neringhe ten overlijden van Hertoghe Karel wel een derde deel beter was dan die nu es.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij in heuren dorp leggende hebben 1100 mergen landts, diewelcke al toebehooren vreemden luyden, die aldaer niet en wonen, uytgesondert dat een, genoemt Aerlewyn, besitten mach zeeckere perceelen, daeroff zij tgetal niet te verclaeren en weten. Seggen, dat zij onder hem allen mogen hebben omtrent 200 koeyen. Seggen, dat zij tot deser vermindertheyt ende armoede ghecommen zijn midts veel natte jaren,

dieren tijt, oorlogen, schattinghen, die zij in den oorlogen hebben moeten geven, ende bysonder van den uploop van den paymente, ende dat zij die landen, onder hemluyden leggende, veel dierder moeten huyren dan zij hier voortijts plagen te doen, mits oock van de plage van den muysen.

N A I L T W I J C K.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Dirrick Willemsz, oudt 43 jaer, Jan Florisz, oudt 57 jaer off daeromtrent, gemachticht van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu tertijt tsamen hebben, onder arm ende rijk, goet ende quaet, 160 haertsteden, onder diewelcke dat zijn 70 haertsteden, daervan dat die inwoonenden van dien, overmidts heure armoede wille, leven moeten van den heyligen geest; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden evenveel of daeromtrent.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem behelpen met lantelinghe ende lantneringe, oock mede metter koe, oock mede met freuyt te coopen ende weder te vercoopen; seggen, dat dese neringe nutertijt genouch gelijk goet is als die was ten overlijden van Hertoge Karel, want die valt goet ofte quaet nae dat die jaerschaeren vallen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat heur rijkdom nutertijt genouch gelijk is als die was ten overlijden Hertoge Karel; want jegens diegeene die verarmt zijn, zijn ander die gerijet zijn. Zeggen, dat heure ambacht groot es, met hemluyden geldende, onder goet ende quaet, 900 mergen landts, van welcke 900 mergen die 40 mergen off daeromtrent toebehooren den inwoonenden van den voorsz. dorpe; ende tsurplus behoort zekeren gheestelycken huysen ende particulieren personen in de steden.

R I J S W I J C K.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Pieter Suys, schoudt, oudt 51 jaer, Willem Suys, oudt 25 jaer, Pieter Gerritsz, oudt 60 jaer, Aelbrecht Huygensz, oudt 50 jaer, Dirrick Huygensz, oudt 50 jaer, Pieter Aerntsz, oudt 65 jaer, Claes IJsbrantsz, oudt 60 jaer, Hendrick Jansz, oudt 34 jaer, Jan Boudijnsz, oudt 40 jaer off daeromtrent, gemachticht van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie;

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 83 haertsteden, die mit hemluyden geldende zijn in heure lasten, ende bovendien mogen der zijn 15 of 16, die overmits armoede met hemluyden niet en gelden, mer leven van den heyligen geest; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij wel 120 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen meest metter koe, ende voort mit wat hooch geest zaeylandt, daer zij wat rogge zaeyen, zonder hooger ofte meerder neringhe te hebben; welcke heure neringe alsnu genouch gelijk is als die was ten overlijden van Hertoge Karel, want die goet ende quaet valt nae dat die jaren goet ende quaet vallen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat heure ambocht groot is 2600 mergen landts, onder goet ende quaet, daeronder dat veel verdolven veenen leggen, van welcken 2600 mergen die 50 toebehooren den inwoonenden van den voorsz. dorpe; mer zeggen die belast te hebben metter somme van 100 ponden Holl. tsjaers. Seggen voort, dat by tijden van Hertoge Karel die inwoonenden voorsz. wel hadden ruym anderhalff hondert mergen eygen landts, sonder groote last daer up te staen. Seggen, zedert de doot van Hertoge Karel up heure kerck vercoft te hebben 20 £ Holl. erffrenten tsjaers ende 24 £ Holl. lijffrenten tsjaers. Seggen, dat zij tot dese armoede gecommen zijn midts dat diverssche poorteren van Delft aldaer veel landts ghecoft

hebben, welck met hemlyuden plach te gelden, ende nu mitten poorteren van Delft bevrijt is; oock datter zusterhuysen ende andere cloosteren zijn, die aldaer lant gecoft ende in huyre genomen hebben, ende dat van den besten, welck lant met hemlyuden plach te gelden ende alsnu mitter geestelickheyt bevrijt zijn. Seggen oock verarmt te zijn midts den oorlogen, die geweest zijn, in denwelcken zij veel ruytergelt ende brantschattinge hebben moeten geven, bedragende de brantschattinge wel 100 £ gr. vlaems; oock mede zijn verarmt overmidts den dieren tijt, natte jaren ende van den muysen, die int voorleden jaer waeren, die welcke heurluyder coorn ende tgras van den velde aten, in zulcken schijne, dat zij luttel off geen proffyt daeroff en hadden.

T H O N D E R L A N D T.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons gheroupen ende ghedachvaert Vryes Gerritsz, oudt 70 jaer, Cornelis Philipsz, oudt 27 jaer off daeromtrent, gemachticht vant voorsz. dorp; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben, onder goet ende quaet, 12 haertsteden, daer dat 2 haertsteden onder zijn, daervan die inwoonenden van dien mit hemlyuden, overmidts heure armoede, niet en mogen gelden; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij 2 haertsteden meer.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem behelpen ende generen met een weinich koeyen, ende meest met den arbeyt, omme coorn ende ander zaet te saeyen; seggen, dat dese neringhe ghenouch gelijk was ten overlijden van Hertoge Karel, want dat goet off quaet valt naer die jaerscharen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael seggen, dat heure rijkdom nergensnae zoe goet en is alsnu, als die was ten

overlijden van Hertoge Karel; want zij nu hebben mer 60 koeyen, ende by tijden van Hertoge Karel hadden zij daer veel meer, zonder tgetal daarvan te weten te specificeren. Seggen oock, dat heur geheel ambacht groot is 100 mergen landts, daer zij gheen eygen in en hebben, ende by tijden van Hertoge Karel hadden zij daerinne wel 25 mergen landts. Ghevraecht hoe dese armoede gecommen is, seggen, midts dat veel van heuren rijcxsten van heuren dorpe van danen in steden getogen zijn metter woone, bevrijdende mitsdien heur landt, aldaer ghelegen, van allen contribucien ende ongelden; oock overmidts veel ende diverssche oorlogen, schattinghen, dieren tijt, muysen, ende voort als boven.

MONSTER ENDE TER HEYDE, TSAMEN GELDENDE.

Upten 27^{en} dach van der voorsz. maendt van Junio zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Heere Allart Aernsz, pastoor, oudt 40 jaer, Jacob Woutersz, schoudt, oudt 41 jaer, Meeus Pietersz, oudt 68 jaer, Floris Dirxsz, oudt 55 jaer off daeromtrent, buyren ende ghemachticht van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij by tijden van Hertoge Karel plagen te hebben int dorp van Monster 80 haertsteden, met hemluyden geldende, ende alsnu en hebben zij mer 60 haertsteden, met hemluyden geldende; ende ter Heyde hebben zij alsnu 120 haertsteden, met hemluyden geldende, ende plagen aldaer te hebben ten overlijden van Hertoge Karel 350 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen die van Monster, dat zij hem generen metter koe ende met lantelinghe; ende die van der Heye generen hem met visschen ter zee, ten harinck ende om andere zeevisch te varen; welcke neringhe, zonderlinghe van die van Monster, alsnu genouch gelijck is als die was ten overlijden van Hertoge Karel, want

die nae die jaerscharen goet off quaet vallen; angaende die van der Heye zeggen, dat heure neringe wel die twee deel arger is dan die was ten overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij alsnu ongelijk armer zijn dan zij waren ten tijden van Hertoge Karel, twelck toegecommen is mits die groote schattinghen, die zij in den oorloghe voornomt hebben moeten geven, oock brantschattinge moeten betalen, ter cause van denwelcken zij hebben moeten vercoopen ende tambocht van Monster belasten metter somme van 70 £ holl. tsjaers, losrenten den penn. 16; oock overmidts den dieren tijt, natte jaren, ende die muysen, die hemluyden int voorleden jaer heur coorn ende gras gegeten hebben, zoedat zij luttel off geen proffyt en hadden. Ende die van der Heyde zeggen oock, omme der redenen wille voorscr., verarmt te zijn, ende zonderlynge by den innemen van Rotterdam, uyt welcken innemen hemluyden verbrant worden 6 buyssen, die zij alsdoe leggende hadden up die Delfsche haven. Seggen oock, groote schade geleden te hebben van den Franchoysen ende van die van der Sluys ter zee, van denwelcken zij tot veel stonden gevangen, gheransonneert, ende heure schepen ende goet benomen is geweest.

DIE STEDE VAN LEYDEN.

Upten 7^{en} dach van Julio anno voorscr. zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Henrick Florisz, oudt 33 jaer, Nanne Paedse, oudt 70 jaer, borgemeesteren, Adriaen van der Bouckhorst, oudt 64 jaer, Willem van der Dues, oudt 64 jaer, Claes Jan Claesz, oudt 58 jaer, poorteren van der voorsz. stede, ende Mr. Jacob Willemsz, oudt 41 jaer, pensionnaris derzelve stede; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij die haertsteden alsnu houden omtrent alzo

veel als zij by tijden Hertoge Karel waeren, mer is waer, dat zij veel snooder zijn ende staen vervallen, ende tvolck is zeer verarmt, zoedat meer dan tvierendeel van den haertsteden ledich ende ombewoont staen, alsoe wel int beste van der stede als in afterstraten; ende die haertsteden, die dagelicxs vercoft worden, en mogen up die helfte nae zoe veel nyet gelden als zij by tijden van Hertoge Karel plagen te doen; ende twelck toegecommen is by den oorlogen van Vlaenderen ende van der Sluys, in den welcken die poorteren ende ingesetenen van der voorsz. stede van Leyden beschadicht zijn boven die somme van 160,000 ponden, tstuck tot 40 grooten tpoint; mits welcke beschadinghe nyemandt van den poorteren noch ingesetenen van Leyden nyet en hebben dorven noch mogen reysen ende varen om haer coopmanschip, ende hebben stille moeten zitten, zonder neringhe te mogen doen; ende oock mede zoe was in den lande groote ende zware dieren tijt van coorn ende alrehande provande, zoedat die van der neringhe van den voorsz. stede tselve, dat hun gebleven was, mettertijt verteert hebben ende zijn bijster geworden. Ende als van den getale van den haertsteden en connen zij up dese tijt, overmidts die sterfte die nu binnen der stede is ende anders, geen verclaringe off doen.

Item angaende die neringe zeggen, dat heure meeste neringe is die draperye, ende, overmidts den achterwesen ende belastinge van de voorsz. stede ende des gemeen landts sculden, zoe en dorven die gene, die van den nerynge zijn ende wat behouden hebben, uyter stede niet reysen, van anext ende vreesse dat zij ghevangen, off gearresteert, off gehouden zouden worden in lijve ende goede; waeromme die neringe van der voorsz. stede nyet halff zoe goet en is als zij was by den overlijden Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij alsnu nergensnae zoe rijk en zijn als zij waren ten overlijden van Hertoge Karel, ende dat by den redenen hiervooren ende hiernaer verclaert. Seggen, dat dese voorsz. stede jaerlicx niet meer incommen en heeft dan omtrent 18' off 19,000 ponden, van 40 gr. tpondt, ende die laste van den erfelycke ende lijffrenten bedragen jaerlicx ter somme toe van 25,800 ponden, munte voorsz., off daeromtrent; die tabbaerts

van de wette, reysen, reparatien ende andere nootlycke zaecken bedragen ter somme toe van 3000 ponden, ten prijse voorscr., off daeromtrent; die porceye ende andeel van de voorscr. stede van den renten, vercoft by den lande van Hollandt, 1600 ponden tsjaers off daeromtrent; ende boven desen zoe is de voorscr. stede schuldich die achterstalle van den voorsz. renten, zonder daerinne te begripen die renten van den zelven lande, beloopende tot 64,800 ponden, ten prijse voorsz.; die porceye ende andeel van den achterstalle van 8 jaren verschenen ter cause van den renten, die tvoorsz. landt schuldich is, wel alsoe veel; ende diverssche particuliere personen, als mijnen Gen. Heren van Saxen, beloopt 12.000 ponden; diverssche cloosters, dorpen ende poorteren derzelve stede, van gheleende gelden omme der nootzacken van derzelve stede, 800 ponden; item voort haer tolrecht van Grevelynge, by appointe gegeven tegens die van der stede in den Grooten Rade, 7000 ponden, munte voorscr.; item die van den stapale van Calis de somme van 105,000 ponden, ter cause van diverssche finantien by hemlyden hier voortijts gemaect omme die affaires van der voorscr. stede. Seggen, dat zij tot dese verminderinge van der haertsteden, neringe ende rijkdom gecommen zijn by den redenen hiervoren verclaert, ende dat zij van den heyligen-geest-meesters verstaen hebben, dat zij omtrent 6000 armen personen gedeelt hebben, ende dat midts die slappe ende cleyne neringe ende oock overmidts den innemen van der voorscr. stede, ende vele ende diverssche oorlogen, ter zee ende te lande, van Woor-den, Rotterdamme ende Montfoorde, ende menigerande contribucien ende schattinghen, die zij hebben moeten geven, ende oock overmidts den uytganck van den volres; ende oock die uprijnsinge van den Vriesen ende commocie vant Kasenbroot, dat zij tot heuren grooten cost hebben moeten resisteren; midts oock die condemnatie van den thol van Grevelinge ende anders, daeromme dat zij groote somme van penninghen hebben moeten bourseren.

T B A I L L I U S C H I P V A N W O O R D E N .

D I E S T E D E V A N W O O R D E N .

Upten 10^{en} dach van der voorsz. maendt zoe hebben wij Commissarissen voor ons, binnen der voorsz. stede, gheroupen ende ghedachvaert Jan Ghijsbrechtsz, oudt 50 jaer, Herman Dircxz, oudt 35 jaer, borge-meesteren, Jan Mouwerynsz, oudt 51 jaer, Marten Gerritsz, oudt 48 jaer, Jan Dircxz, oudt 49 jaer, schepenen, Dirck Jansz, oudt 55 jaer, inwoonende van der voorsz. stede; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel hadden 320 haertsteden, ende alsnu zoe hebben zij binnen heure stede 265 haertsteden, daeroff datter 25 ledich staen, daer nyemandt in en woont; ende dat noch hierenboven 60 haertsteden zijn, daer zij geen contribucie van en hebben, overmidts dat die inwoonenden van dien van den hey-ligen geest levende zijn.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem ghenere principa-lick met lant te bouwen, mede koeyen te houden, zonder dat zij eenige andere neringe ofte merckelicke coopmanscappe hebben, dan alleen dat zij somtijts met eleyne schuytkens varen ende halen tUtrecht een luttel corens, twelcke zij voeren tot Leyden, omme aldaer te vercoopen, daer zij an mogen winnen van den schuyte een halven R. gl. Seggen voort, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel wel dryewarff meer ende beter neringe hadden, dan zij upten dach van huynen doen, bin-nen heure voorsz. stede.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel rijck waren tot 16,000 schot-ponden, elck schotpondt gerekent, te wetene, dat die ghene die doe-tertijt gegoet was tot 1600 schilden, die was gestelt tot 150 schot-ponden; ende alsnu zoe hebben zij maer 10,000 schotponden, te weten,

dat die gene die gegoet is tot 1000 schilden die is gestelt up 150 schotponden, ende zoe voort naer advenant. Seggen, dattet incommen van der voorsz. stede, van exyse van biere, van wijn, van de wage van ¹⁾ ende anders, beloopt tsamen in ghemeenen jaeren omtrent 200 R. gl. tsjaers. Seggen, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel waren schuldich alleen 100 R. gl. tsjaers, erffrenten, ende dat zij zedert die tijt die voorsz. stede belast hebben van noch eens 100 R. gl., halff losrenten ende halff lijffrenten, daeroff zij ten achteren zijn omtrent 225 R. gl. Seggen, dat zij tot dese verminderinghe ende armoede gecommen zijn, eerst overmidts dat zij in voorleden tijden ende ten overlijden van Hertoge Karel plagen te hebben vaerende 5 schepen, elcx van 3 of 4 lasten, die men hiet damplopers, daermede zij haer coopmanschepe plagen te doene tot Amsterdam, Leyden, Haerlem ende ter Goude, met coorn te coopen ende te vercoopen; ende van welke damplopers zijluyden nutertijt geen en hebben, mer moeten hem generen met cleyne schuytkens, als boven geseyt is; ende oock dat zij leggen up die palen van Hollandt, ende dat zij midts den oorlogen, die geweest zijn, schattinge ende inneminghe van der stede, dieren tijt, natte jaren ende andere inconvenienten, gecommen zijn totter voorsz. armoede; ende dat oock in den voorsz. oorloghen hemluyden offgehouden zijn geweest 25 mergen boogaerts, daer zij groote proffijten voortijts off plagen te hebben.

B O D E G R A V E N.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons, binnen der stede van Woorden, geroupen ende gedachvaert Heer Melis Pietersz, pastoor, oudt 32 jaren, Mathijs Maertsz, schoudt, oudt 58 jaer, Mathijs Jansz, oudt 57 jaer, Hendrick Claesz, oudt 50 jaer, Jan Gerritsz, oudt 58 jaer, Jacob Claesz, oudt 33 jaer, gedeputeerden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

---

1) Hier ontbreekt weer een woord.

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 133 haertsteden, daeroff dat die 33 haertsteden zoe arm zijn, dat zij niet met hemluyden contri-bueren en mogen; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij 222 haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met koeyen, paerden, ende lant te bouwen, zonder vorder ofte hooger neringe te hebben; seggen, dat heure voorsz. neringe alsnu wel vierwarff die helft minder is dan die was ten overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael seggen, dat zij heuren rijckdomme nyet en weten te grooten, ende dat men die penningen van den bede ¹⁾ alle gadert nae estimacie van elcx zijn goet, regimente ende neringe, by raminge van dat elck vermach. Seggen, dat zij up heur dorp ende kercke zedert den overlijden van Hertoge Karel vercoft hebben 335¹/₂ R. gl. tsjaers, halff losrenten ende halff lijffrenten, daeroff zij ten afteren zijn 400 R. gl. Seggen, dat zij tot dese armoede ende verminderinge gecommen zijn, eerst midts dat die IJssel vergaet, ende dat die van der Goude verdroncken hairluyder landen, midts dat zij die sluysen, leggende in den dijck, in ²⁾ ende bederven alzoe die landen, leggende in den voorsz. dorpe; zijn oock vergaen by den oorlogen, dat zij verbrant zijn geweest, oock van brantschattinghe, vanginge van personen; ende oock midts dat heure beesten in grooten ghetale gestorven zijn geweest van vier ende anders; alzoe dat zij zeer veraftert zijn in huere neringe. Seggen oock, dat zij voortijts mer drye duyts off een oortke plagen te geven van heuren mergengelt, ende dat zij nutertijt moeten geven 5 off 6 stuyvers jaerlicx van den margen, overmidts die last van water die zij hebben, by toedoen van die van der Goude ende anders, als boven geseyt is.

---

1) Het Hs. heeft »bode».

2) Wat in plaats van »in» gelezen moet worden, is niet met zekerheid te zeggen: misschien »openen».

DE DORPEN VAN DE LAYGE LYNSCHOTEN MIT
DIE WAERDE.

Upten 11^{en} dach van der voorsz. maendt zoe hebben wij Commissarissen, binnen der stede van Woorden, voor ons geroupen ende gedachvaert Gerrit Hendricxz, oudt 41 jaer, Isbrant Govertsz, oudt 50 jaer, ende Wouter Pietersz, oudt 50 jaer off daeromtrent; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben omtrent 27 haertsteden, onder goet ende quaet, onder dewelcke 4 haertsteden zijn daervan die inwoonenden met hemluyden niet en gelden, midts heure armoede, ende om broot gaen; zeggen, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel hadden omtrent 40 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem behelpen mit lantneringe, twelck landt zij meest huyren ende gebruycken als huerluyden, uytgeseyden 18 off 20 mergen, die eenighen van den inwoonenden van heuren dorpe toebehoort; generen hem oock mede mit een weynich koeyen, daervan zij heure nootdurft nemen, ende voort mit arbeyden, spitten ende delven, om haer loon; welcke heure neringe nutertijt ghelijck genouch is als ten overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteit int generael zeggen, dat zij nergensnae zoe rijk niet en zijn als zij waren ten overlijden van Hertoge Karel; ende indiemen die schulden van den inwoonenden zoude offtrecken, zij hielden by haren eede, dat alle die rijkdomme niet en zoude mogen strecken 400 R. gl. eens. Seggen, dat zij ombelast zijn van eenige renten, want zij geen ghelooff en hadden yet te vercoopen. Gevraecht hoe dese verminderinge ende armoede toegekommen is, seggen, dat heure vooscr. armoede toegekommen es midts den oorloghen. in welcken alle heure voorsz. haertsteden ten gronde verbrant ende offgebroocken zijn geweest, eenige van hemluyden gevangen ende ghescat zijn geweest; oock omme des dieren tijts wille, ende dat zij mede, niettegenstaende dat zij verbrant waren, mede wat hebben

moeten geven ende contribuieren; zijn oock verarmt geweest by den muysen, die int voorleden jaer geweest zijn, die heure coorn ende gras gegeten hebben, in zulcken schijne, dat zij niet veel van heur coorn en hebben ghehadt, ende oock, dat heure beesten geen gras genouch te weyden en hadden, daeroff heure beesten veel gestorven zijn. Seggen oock verarmt te wesen ommadat in desen oorlogen ende daer te voren veel van den inwoonenden ende rijkdom van den voorsz. dorpe van danen metter woone getogen zijn, latende die lasten van der contribucie up den armen, aldaer blijvende.

W A I R D E R.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Claes Willemsz, oudt 74 jaer, Willem Claesz, oudt 49 jaer, Jan Hendricxz, oudt 40 jaer, waerschippen van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 31 haertsteden, onder goet ende quaet, onder dewelcke zijn 3 off 4 die niet en mogen geven; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij 41 haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem ghenere met vischen, vogelen, met kennip ende weynich haver te zayen, ende oock met koeyen ende beesten te houden, zonder hooger ofte meerder neringe te hebben; welcke neringe oock gelijk was ten overlijden van Hertoge Karel, uytgescheyden dat ¹⁾.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij upten dach van huyden wel die twee deelen armer zijn dan zij waren ten overlijden van Hertoge Karel, want by tijden van Hertoge Karel plagen zij te hebben 300 mergen eygen landts, toebehoorende

---

1) Wat moet worden uitgezonderd, ontbreekt in het Hs.

den inwoonenden van den voorscr. dorpe, ende alsnu en hebben zij mer 60 mergen landts, daarvan elcke mergen waerdich mach wesen int vercoopen 15 schilden, ende gelt ter huyre jaerliex één schilt, den schilt gereeckent tot 28 gr. 1). Zijn oock verarmt midts die groote brantschattingen, die zij tot veel ende diverssche stonden den vianden van den lande van Hollandt hebben moeten geven. Zeggen oock verarmt te zijn midts dat zij duyrende den oorlogen van Utrecht, Montfoorde, Woorden ende Rotterdamme mede hebben moeten contribuieren in denzelve oorlogen; ende oock midts den dieren tijt ende muysen, als boven geseyt is.

INDIJK ONDER WOIRDEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons, binnen Woorden, geroupen Huych Dircxz, schoudt, oudt 50 jaer, Jan Gerritsz, oudt 40 jaer, Willem Dircxz, oudt 60 jaer, ende Jan Gerritsz, oudt 45 jaer, waerscippen van denzelve dorpe; gheinterrogeert upten inhoud van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 12 haertsteden, onder diewelcke 2 zijn die nyet en geven, midts heure armoede wille; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij omtrent 20 haertsteden.

Item angaende heure neringhe zeggen, by heuren eede, dat zij hem generen met lantwinninghe ende met wat koeyen ende andere beesten, ende eenighe van hemlyden generen hem met visschen ende vogelen; welcke neringe alsnu die helft minder is dan die was ten overlijden van Hertoghe Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij zeer arm zijn, want binnen haren voorscr. dorpe mer twee personen en zijn die wat goets hebben, ende diezelve zijn zulck, indien

---

1) Het Hs. heeft »28 gl.»

zij elck mit drye paerden ende drye koeyen uytstrijcken mochten, zij wouden daer uyt gaen; ende alle die ander hebben min dan niet. Seggen geen gelooff te hebben, ende mitsdien up tvoorsz. dorp nyet vercoft te hebben. Gevraecht hoe dese verminderinge ende armoede toegecommen is, zeggen, dat zij daertoe gecommen zijn mits dat zij in de Utrechtse vede geheel ende al te gronde verbrandt zijn geweest, ende in de laetste vede oock verbrandt, ende brantschattinge hebben moeten geven, ende dat heure boogaerden, boomen ende andere planten, daervan zij genoot plagen te hebben, offgehouden ende te nyete gebrocht zijn geweest. Seggen verarmt te wezen mits den dieren tijt, die geweest es, ende omme die muysen, die hemlyuden heur coorn ende gras, staende opten velde, gegeten ende verniet hebben int jaer voorleden, ende dat heure beesten van den viere ende honger gestorven zijn.

HECKENDORP.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Willem Dircksz, oudt 52 jaer, Thoms IJbrantsz, oudt 38 jaer, Aelbert Mathijsz, oudt 32 jaer off daeromtrent, waerschippen van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 14 haertsteden, daeronder datter 2 off 3 zijn die luttel off nyet met hemlyuden en gelden; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij omtrent 21 haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem ghenere met wat lantelinghe, met koeyen te houden, off eenige van hem die huyren ¹⁾, ende mit arbeyden met haren handen, van spitten ende delven, zonder hooger neringe te hebben; ende dat die van Utrecht dat tweedeel van den voorsz. landen bouwen, ende mitsdien nyet en contribuieren. Seggen, dat dese voorsz. neringe nutertijt ongelijk arger es dan die was ten overlijden van Hertoge Karel.

---

1) Dat hier weer iets hapert, behoeft nauwelijks aangemerkt te worden.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ongelijk armer zijn, want by tijden van den overlijden van Hertoge Karel zij rijk waren 3000 R. gl., ende alsnu zoe en es haer rijkdomme geen 200 R. gl. eens. Gevraecht hoe dese verminderinge ende armoede toegecommen is, seggen, dattet toegecommen is by den oorloge van Utrecht, Montfoorde, Woorden ende Rotterdamme, in welcken oorlogen zij verbrant, gevangen ende geschat zijn geweest; oock mede omme des dieren tijts wille, ende omdat die rijxste van den voorsz. dorpe van danen metter woone getogen zijn, ende mitsdien haer goet ende landt bevrijt hebben van met hemluyden te gelden ende te contribuieren; hebben oock scade by den muysen gehadt int voorleden jaer, welcke muysen haer coorn ende gras gegeten ende te nyete gemaect hebben, zoedat zij luttel off geen bate daervan ghecregen en hebben.

DIE STEDE VAN DER GOUDE.

Upten 14^{en} dach van der maendt van Junio voorsz. zoe hebben wij Commissarissen voor ons, binnen der voorsz. stede, geroupen ende gedachvaert Jacob Jacobsz, alias Leen, schoudt, oudt 34 jaer, Mr. Christoffel Florisz, oudt 45 jaer, Jan Hendricxz, oudt 47 jaer, borgemeesteren, Wouter Jansz, oudt 68 jaer, Aelbert Maertsz, oudt 60 jaer, Hendrick Aerntsz, oudt 59 jaer, Mr. Claes Jansz, oudt 50 jaer, schepenen, Willem Aerntsz, oudt 47 jaer, Dirck Hoeck Jacobsz, oudt 65 jaer, Govert Dircxz, oudt 51 jaer, Floris Jansz, oudt 45 jaer, Cornelis Faesch, oudt 38 jaer, tresorier der voorsz. stede; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hoochlycken hemluyden gestaeft, dat zij ten overlijden van wijlen Hertoge Karel, binnen der voorsz. stede ende heuren bedrijve staen hadden omtrent 2800 haertsteden, ende nu by den oorloge ende quade neringe zoe vermindert zijn, zoe rontsomme der stede in de voorburchten verbrant ende in der stede vergaen zijn, off daer nyemandt in en woondt, zoe datter alsnu tertijt ende upten dach van huyden niet meer en is bewoont dan 16' off 1700 haertsteden, onder dewelcke 16' of 1700 haertsteden zijn

zoe verarmt, dat die een helft niet gelden noch geven en mogen in de lasten van de voorsz. stede.

Item angaende die neringe zeggen, dat die voorsz. stede staet by de brouweryen, ende dat men in dien tijt voorscr. zoe veel plach ter Goude te brouwen, dat van 4 stuyvers up elck brout van hoppe excysen mijnen Genadigen Heere plach te hebben tsjaers 1700 R. gl. ende meer, welcke 4 stuyvers upte hop excysen alsnu mijnen Genadigen Heere niet en gelden noch in en brengen boven 12 off 1300 R. gl., zoedat die brouwershuysen meer dan dat derde deel ledich staen, ende die ander die brouwen eens ter weecke, daer zij plagen tweewarffs te brouwen. Seggen oock, dat heure neringe alsnu ongelijk arger is dan zij was ten overlijden van Hertoge Karel, ghemerct dat uyster voorsz. stede ten overlijden van Hertoge voorsz. plagen te varen 30 boeyers, in Vranckrijke, inde Somme ende Seyne, om coorn, daerder nu nyet en varen geen 5 off 6. Seggen oock, dat die neringe van der brouweryen plach te leggen meest in Vlaenderen, daer die brouwers heur bierstallen ende ¹⁾ sculden staende hadden, welcke brouwerie ende poortrye van de voorsz. stede by den oorloge ende distructie van Vlaenderen verloren hebben an bierstallen ende staende schulden, ende verloren blijven zal, boven 40,000 R. gl., ende die brouwers hebben voort meestal zonder neringe geseten, ende zijn die tweedeelen van heuren goeden verarmt, deen deur dander. Seggen oock, dat in der voorsz. stede redelicke neringe plach te wesen van drapperie, dat nu meer dan die tweedeelen verar-gert is, overmidts die armoede van der poorterye, daeromme alle die gemeente, die heur broot plagen te winnen aen die brouwers ende andere, zijn verarmt ende van armoede die stede geruymt, ende dander zijn wel vierwarven armer dan zij plagen te wesen, deen deur dander gerekent, ende die helft van dien gaen om haer broot off zeynden heur kinder om broot, overmidts schaemte buyten der stede voornomt.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat men bevinden zal dat van den notabelsten van der voorsz. stede, tot 100 personen toe, van duysent tot hondert gecommen zijn, ende alle die gemeente daer nae advenandt; daer tegen men geen 20 personen

1) Het Hs. heeft »van sculden».

vinden en zal in de voorscr. stede die van vijftich ¹⁾ geoomen zijn, ende al by verlies van neringhe, ende al nae advenant gherekendt. Seggen oock, dat die huysen, die men wijsen ende nomen mach, staende up die sluysen int beste van der stede, die in de voornomde tijt plagen te gelden jaerlicx te huyre 32 off 33 nobelen, omme inne te brouwen, die en gelden nu niet meer dan 8 off 9 nobelen, jae sommige min dan die pacht ofte rente, daerop staende, zoedat zulck costelycke huysen ledich staen ende vergaen, overmidts datter geen neringhe ofte welvaren en is; dus zoe gelden alle die huysen van der stede daernaen int vercoopen ende int verhuysen, elck naer advenandt. Seggen voort, dat alle flandt, dat omme der voorscr. stede leyt, dat vergaet mits die verlandinge van den IJsel, als dat wel blijken mach by der armoede van den dorpen die omtrent leggen, als Waddinxveen, Slupick, Ryewijck, Middelburch, Moort ende Zevenhuysen, zoedat die poorterie luttel off geen vruchten en hebben van heur landt ende oock van den lantluyden, want die voorsz. dorpen zoe arm zijn, dat zij die 800 ofte 900 koeyen opt landt niet gehouden en hebben, overmidts die verlandinge van den IJssel, als voorscr. is, ende uytdelvinghe van den venen ende turfdelvinge, daer dat landt mede verloren gaet, dat een derdedeel is van de verderffnisse ende verarmtheyt van der voorsz. stede. Bij alle welcke redenen ende verganckelicheden voorscr. zoe zijn alle die goeden, lant, ende byzonder die huysen ende schepen nu vierwarff arger ende van minder waerde ofte prijse dan zij plagen te wesen by den overlijden van Hertoge Karel, ende oock alle tgoedt van der voorscr. stede, dat een deur tander, elck naer advenandt. Segghen voort, dat in den voorscr. tijt plagen luttel oft geen excysen te wesen byzonder, mer plach van elke tonne biers niet meer te geven dan 3 stuyvers, omme die lasten van der stede mede te vervallen, want men doetertijt niet meer sculdich en was van renten dan ontrent 1400 R. gl. tsjaers, dat nu zoe verloopen is by der armoede ende verganckelicheyt van de neringhe, dat men geeft van elke tonne biers 10 stuyvers ten excysen, van een aem wijns 6 R. gl., van een hoet terwe 12 stuyvers ende voort van alle ander greyn, vleysch, visch, bueter, honich, harinck, hout, turff, meel, zout, kemp, azijn, zeep, brouwen, ende van als dat

---

1) Er wordt bedoeld: »van vijftich tot hondert».

men om gelt vercoopt, die moeten nu groote excysen geven; ende hoewel dat men van alle dinck groote excyse geeft, nochtans en mogen die excysen ende stede goeden alleen jaerlicx nyet verstrecken die jaerlicxe renten; zoedat die jaerlicx ten achteren gaet, alle oncosten van tgemeen landts renten ende schulden, van reysen ende andere reparacien ende diverssche oncosten, ende sHeeren beden, die jaerlicx groote somme bedraegt, ende andere renten ten achteren gact, voort ende overmidts dat die voorgaende jaren veel min incomens ghehadt hebben om die oorlogen, quade neringe, ende veel meer hebben moeten betalen in den oorloge ende voor den gemeenen lande hebben moeten verleggen, waeromme die voorsz. stede nu up dese tijt wel verachtert is in gheobligeerde schulden ofte verschenen renten de somme van 60,000 R. gl. ende daerenboven, behalven alle die schulden van den gemeenen lande; want die stede nu schuldich is omtrent 2400 £ grooten tsjaers, an losrenten ende lijfrenten, ende zijn dat meeste deel noch vier of vijff jaer renten schuldich ende ten achteren. Van welke voorsz. armoede ende achterwesen beprooft ende besocht is geweest by Mr. Cornelis die Jonge, Mr. Jacob Cruesinck ende andere, als doentertijt Commissarissen geordonneert van mijnen Genadigen Heere, een corte tijt gheleden, ende overmidts dat die armoede ende verganckelickheyte van neringen metten laste ende schulden voorsz. mijnen Gen. Heren alsoe bevonden hebben, zoe hebben heure Genaden die voorsz. stede van der Goude verlicht ende gracie gedaen die een helft van alle beeden ende subvencien, upten gemeenen lande ommegheslagen, alst blijct by heure opene brieven van octroy, den tijt van thien jaren geduyrende; twelck in der waerheyt noch niet genouch en is na de verarmtheyt van der voorsz. stede, nae alle redenen ende conditien hiervoren verclaert. Seggen voort, dat onlanx by den Staten van den lande gesloten is geweest, dat men by Commissarissen die rijkdom van den lande in allen quartierien, steden ende dorpen taxeren zoude, zoedat binnen der voorsz. stede van der Goude gesonden was wijlen Mr. Jacob Cruesinck ende Karel Grenier, zoedat dezelve Commissarissen niet meer bevonden en hebben gehadt, alst blijct by een reeckeninge particulier, van persooene tot persooene, van elcken poortere ende inwoonende tsamen, van al heuren goeden inder stede, roerende ende onroerende, 215,959 R. gl.: compt hieroff den hondersten penninc 2159 R. gl. 28 gr.; geteyckent

Cruesinck ende Grenier, actum in Julio anno XCII. Seggen voort, dat die voorsz. stede sculdich was ten overlijden van Hertoge Karel, van losrenten ende lijffrenten, omtrent die somme van 1300 R. gl. tsjaers; ende is dezelve stede up den dach van huynen sculdich, van los ende lijffrenten, boven 2400 £ grooten vlaems tsjaers: comt in ponden van 40 grooten tsjaers 14,400 R. gl. Seggen voort, dat die voorsz. stede jaerlicx behouft an pencioenen, wedden, reysen, nootlicke reparacie van der stede ende veel andere oncosten, die de stede jaerlicx behouft, ten minste 7000 R. gl. tsjaers, hierinne niet gerekent dat die voorsz. stede jaerlicx betalen moet van mijns Gen. Heren beeden ende andere subvencien ende omneslagen van des gemeenen landts sculden ende renten, dat jaerlicx groote sommen bedragen, als een ygelick wel weten mach ende kennelick is. Hiertegens gestelt alle der stede ontfanck tsjaers van heure excysen ende stede goeden, die en hebben dat voorgaende jaer niet meer bedragen dan 2420 ponden grooten vlaems: comt in ponden van 40 grooten 13,920 £ tsjaers, zoedat de voorsz. stede ten achteren quam dit voorgaende jaer, '1) ordinaris betaelt zoude moeten wesen, behalven tsHeeren beede ende andere subvencien, omneslagen van den gemeenen lande, van des ghemeen landts renten, 7480 R. gl., zoedat die voorsz. stede, overmidts die oorlogen ende quade neringen, alle jaren voorleden in der betalinghe van den renten ten achteren gegaen is groote sommen tsjaers, zoedat zij nutertijt dat meeste deel van den renten sculdich zijn ende 4 jaren; welke achterwesen van renten alleen wel bedraecht boven 60,000 R. gl.; behalven dat die stede metten gemeenen lande noch sculdich is in de gemeen landts renten ende andere schulden, dat tot laste van de stede groote sommen bedraecht, ende onmogelyk zijn te betalen, als die te samen blijcken mach by een quoyer, daerof zij geaffirmeert hebben den inhouden warachtich te wesen, ende welck quoyer wij Commissarissen gevoucht hebben by dese Informatie.

G O U D E R A E C K.

Upten 14^{en} dach van der voorsz. maendt van Junio zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert, binnen der stede

1) Hier schijnt ingevoegd te moeten worden: »dat”.

van der Goude, Jan Gerritsz, schoudt, oudt 27 jaer, Claes Jansz, oudt 53 jaer, Jan Pieter Dirxsz, oudt 37 jaer, Dirck Woutersz, oudt 51 jaer, Willem Aerntsz, oudt 45 jaer, Pieter Ghijsbrechtsz, oudt 50 jaer, Jan Jacobsz, oudt 29 jaer, ende Jan Gerritsz, oudt 32 jaer, gebuyren ende inwoonenden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij nutertijt hebben 50 haertsteden, daeroff datter 10 zijn die niet en gelden; ende by tijden van wijlen Hertoge Karel waren daer 14 of 15 meer.

Item angaende heure neringe zeggen, dat zij hem meest gheneren metter koe ende oock met wat lanteling, ende mit steenbacken; ende is dezelve neringe genouch als zij was by tijden wijlen Hertoge Karel, naer dat die jaerscharen zijn.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat heure rijkdom nergensnae zoe goet en is als die was by tijden van wijlen Hertoge Karel, want zij zedert de doot van den voornomden Hertoge Karel heur landt, beloopende omtrent 580 mergen, om den grooten schattingen, dieren tijt ende brantschattinge van den vianden, hebben moeten bezwaren ende belasten met 500 schilden tsaers, die meeste helft lijffrenten ende dander helft losrenten ende erfrenten zonder losse.

DIE STEDE VAN HAESTRECHT.

Upten 14^{en} dach van Junio voorsz. zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen en gedachvaert, binnen der stede van Schoonhoven, Joost Huygensz, schoudt, oudt 65 jaer, Gerrit Eeuwoutsz, oudt 60 jaer, Ghijs Aertsz, oudt 40 jaer, borgemeesteren, Dirck Jansz, oudt 56 jaer, Jacob Aertsz, oudt 29 jaer, buyrluyden van der voorsz. stede; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij upten dach van huynen hebben binnen heuren ambacht ende dorpe 74 haertsteden, onder dewelcke 15 haertsteden zijn daervan die inwoonenden van dien leven van den aelmissen; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij 84 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met koeyen ende paerden te houden, ende haver te sayen, ende metten schuyten te varen om vracht, ende te arbeiden in die steenplaetsen. Seggen, dat dese voorsz. neringe die helft minder es dan die was ten overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat heure rijkdomme wel die helft meerder was ten overlijden van Hertoge Karel dan die nu es; maer heur rijkdom, die nu es, en weten zij niet te grooten noch te taxeren, overmidts dat zij die bede van mijnen Gen. Heren ende andere lasten van den lande van Haestrecht garen by ramynge ende estimatie van elke zijn goeden, zonder dat zij die weten te grooten off te taxeren; dat zij wel weten datter boven 10 off 12 niet en zijn. Seggen, dat zij een zeecker excys hebben binnen der voorsz. stede van biere, diewelcke hun jaerlicx waerdich is omtrent 250 R. gl., ende welcke excys ten overlijden van Hertoge Karel plach te gelden die helfte meer. Seggen, dat zij tot dese verminderinge gecomen zijn overmidts den oorlogen, brantschattinge ende andere contribucien van den lande; ende dat oock heurluyder landen, die welcke plagen te wesen in getale van 1500 mergen, die welcke nutertijt te nyete gegaen zijn, overmidts dat heurluyder buyrluyden, te weten van Hanecoop, Benscoop, Polsbrouck, Lopick, Langerack, Cabbau ende andere, die voorsz. 284 mergen ondergemaelt hebben, ende dagelicx ondermalen mit heure watermolens, alsoe dat dese voorsz. landen leggen tot bosemen, dat zijluyden daervan geen vruchten noch prouffijten en hebben off hebben en mogen; ende dat meer is, zoe moeten zij zelve nieuwe molens zetten, omme te beschudte haer water quyt te malen ¹⁾ midts die lastinge van den wateren van heure voorsz. buyrluyden.

---

1) Dat hier de tekst niet zuiver is, ziet een ieder; hoe hem te verbeteren ligt niet zoo voor de hand. Voor »quyt te malen» zal men wel »uyt te malen» moeten lezen.

DE DORPEN VAN VLIS ENDE BONREPAS,
ÉÉN SCHOUTAMBACHT.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Pieter Mouwerynsz, oudt 63 jaer, Jan Woutersz, oudt 63 jaer, Aelbert Dirxsz, oudt 50 jaer, Kersten Nijsz, oudt 53 jaer off daeromtrent, gedeputeerden van den voorsz. dorpen; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 36 haertsteden, onder de welke dat 9 haertsteden zijn, die overmidts armoede met hemluyden niet en geven noch en contribuieren; ende ten overlijden van Hertoghe Karel hadden zij insgelijcx zoe veel haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem ghenere ende behelpen met lantneringhe, daerup zij haver ende kemp zayen ende anders niet, behelpen hem oock mede met koeyen, zonder eenich meer neringhe te hebben. Seggen, dat dese neringhe genouch gelijk is als zij was ten overlijden van Hertoghe Karel, uytgezondert dat zij vier molens gheset hebben, daarmede zijt water moeten malen buyten lande, midts dat heure sluysen, alzo die IJssele verlant, niet trecken en mogen, ende dat zij alle jaers tot onderhoudenisse van den voorsz. molens moeten geven, onder deen jaer meer ende dander jaer min, 7 stuyvers van den mergen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij wel die een helft armer zijn dan zij waren ten overlijden van Hertoghe Karel, want by tijden van den voorsz. Karel hadden zij omtrent 300 mergen landts, dewelcke alsdoe onbelast waren van eenighen commer, ende alsnu zoe en hebben zij mer 150 mergen, daervan elke mergen zij belast hebben omtrent 14 stuvers tsjaers, ende dat boven tmlengelt voorsz., beloopende 7 stuyvers tsjaers elke mergen, als voorsz. staet. Seggen, dat zij, boven den commer boven genoemt, vercoft hebben up den voorsz. dorpe 24 R. gl. tsjaers, losrenten den penninck 12. Ghevraecht hoe dese verminderinghe ende armoede toegekommen es,

seggen, dattet toegecommen is overmidts den oorlogen van Utrecht, Montfoort, Woorden ende Rotterdam, in welcken oorlogen zijluyden hebben moeten geven ende contribuieren groote diverssche penningen, ende dat zij oock hebben moeten geven den vianden groote brantschattinge, alsoe zij upte frontieren van den lande van Hollandt tegens den ghestichte van Utrecht gheseten zijn; mits den dieren tijt die geweest is, in welcken tijden zij haer goet hebben moeten belasten omme heure nooturt daeroff te hebben.

S HEER AERTS BERGE, OF BERCHAMBACHT, GELEGEN
ONDER 'T LANT VAN BELOYS.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Dirck Willemsz, oudt 63 jaer, Willem Jansz, oudt 40 jaer, Jan Jansz, oudt 41 jaer, Jacob Woutersz, oudt 30 jaer, Jan Dammesz, oudt 60 jaer, gesworen ende waerschippen van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Erst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 28 haertsteden, onder goet ende quaet, onder dewelcke 9 haertsteden zijn daervan die 6 ydel staen zonder bewoont te zijne, ende die inwoonenden van den ander 3 zoe arm dat zij met hemluyden niet gelden en mogen; ende ten overliden van Hertoge Karel hadden zij oock zoe veel haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem behelpen mit lantwinninge, ende zayen haver ende kennep, zonder ander greyn te sayen, ende dat zij hem mede behelpen met koeyen, zonder hooger ofte meerder neringe te hebben; welcke heure neringhe alsnu up drye deelen na zoe goet niet en es als die was ten overliden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ongelijck armer zijn dan zij waren by tijden van den overliden van Hertoge Karel, ende twelcke men mercken ende weten mach, want

zij alsnu hebben 35 kerven, daermede zij heuren onraet halen, elck kerff gerekent tot 150 schilden, den schilt tot 28 grooten vlaems; aldaer zij by tijden van den voorsz. Hertoge Karel 50 kerven, elke kerve tot 300 schilden, den schilt ten prijse voorscr. Seggen, up heuren dorp vercoft te hebben 16 £ grooten tjaers, halff losrenten ende halff lijffrenten. Ghevraecht hoe dese verminderinghe ende armoede toegekommen is, seggen, dattet toegekommen is midts desen lesten oorlogen van Utrecht, Montfoorde, Woorden ende Rotterdamme, in welcken oorlogen, alzoer zij upten frontieren van den landen van Hollandt tegens den gestichte van Utrecht geseten zijn, zijn verbrant geweest, ende hebben metten voorsz. lande van Hollandt moeten gelden groote schattinge; ende oock ommadat zij den vianden tot veel stonden hebben moeten geven brantschattinge. Seggen ooc, schade gehadt te hebben van den ruyteren van den lande van Hollandt, dewelcke int wederkeeren van Montfoorde binnen den voorsz. dorpe laghen acht dagen, niet gevende ende daerenboven wech dragende tgeen dat zij dragen mochten. Hebben oock int voorleden jaer groote schade gehadt van den muysen, die heure gras ende coren van den velde gegeten hebben, in zuleken schijne dat zij daervan luttel off geen baet gehadt en hebben.

STOLWYCK, GHELEGEN ONDER TLANDT VAN BELOYS.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen en gedachvaert Jan Dirricxz, oudt 44 jaer, schoudt, Aert Claesz, oudt 50 jaer, Ghijsbrecht Huygensz, oudt 58 jaer, Gerrit Jansz, oudt 38 jaer, gedeputeerden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlyck gestaeft, dat zij alsnu, onder goet ende quaet, hebben 40 haertsteden, onder dewelcke 4 off 5 haertsteden zijn, daervan die inwoonenden van dien zoe arm zijn, dat zij mit hemlyuden niet en mogen gelden; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij 8 haertsteden meer.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem behelpen ende generen met lantneringe, als haver ende kemp te sayen, ende anders niet, mits dat zij zeer lage landen hebben; gheneren hem oock met koeyen, daeroff maeckende zuvel; welcke heure neringhe nutertijt niet zoe goet en is als die was by tijden des overlijdens Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nergensnae zoe rijk en zijn als zij waren ten overlijden van Hertoge Karel, dat men mercken mach an hare kerven, want zij by tijden van den voorsz. Hertoge Karel plagen te hebben 90 kerven, elcke kerve tot 400 schilden, tot 28 stuyvers tstuck; aldaer zij alsnu niet meer en hebben dan 35 schilden, ten prijse voorser. Seggen, dat zij up heuren dorp vercoft hebben 850 R. gl. tsjaers. Gevraecht hoe dese verminderinge van neringe, vercoopinghe van renten ende armoede toegecommen is, seggen, dattet toegecommen is, eerst overmidts dat vele van heuren rijckdom gestorven zijn, daarvan die erfgenamen woonachtich zijn binnen der stede van der Goude, ende midtsdien heure landt bevrijen ende mit hemluyden niet en gelden; seggen oock verdorven ende verarmt te wesen by den oorlogen van Utrecht, Montfoort, Woorden ende Rotterdamme, in welcken oorlogen zij tot twee stonden gheheel uytgeslagen ende verbrant zijn geweest, ende dat zij in denzelve oorlogen hebben moeten geven heure poreye in de contribucie van den ruytergelde. Seggen oock verarmt te wesen overmidts dat die van Dordrecht binnen drie off vier jaren herwaerts hem ontogen hebben 150 mergen landts, die met hemluyden plagen te gelden, zoedat die mergentalen plagen te volgen die hoffsteden, ende nu gelden met die van Dordrecht, midts dat die gelegen zijn in Zuythollandt, aldaer men den onraet slaet op die mergentalen.

DIE STEDE VAN SCHOONHOVEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert, binnen der stede van Schoonhoven, Mathijs Claesz, oudt 46 jaer, Ghijsbrecht Pietersz, borgermeester, oudt 49 jaer, Jan

die Visscher, oudt 46 jaer, Dirrick Claesz, oudt 63 jaer, Claes Joostensz, oudt 47 jaer, Pieter Claesz van Gheyer, oudt 50 jaer, schepenen, ende Hillebrant Killisz, borgermeester der voorsz. stede, oudt 74 jaer off daeromtrent; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij by tijden van Hertoge Karel hadden binnen der stede van Schoonhoven 650 haertsteden bewoont, ende doetertijt waren zommige huysen daer twee paer volcx in woonden, ende alsnu zoe hebben zij mer 450 haertsteden bewoont, onder welke 450 haertsteden zij bevonden hebben datter 200 zijn, die hemzelve niet en mogen bedraghen, onder welke getal van 200 nochtans mede gerekendt zijn diegene, waert dat zij een quartier jaers te bedde zieck lagen, men zondse uyt tgasthuys van armoede, ¹⁾ moeten dragen. Seggen oock, dat de voorscr. huysen, die noch staen, dat meestendeel zoe zeer belast zijn mit renten meer, dan zij waerdich zijn.

Item angaende die neringe zeggen, dat die neringhe, daer die voorscr. stede by staet . . . ¹⁾ dat diezelve rijkdom, die zij hebben, meest haer landt zelf zaeyen, bruycken: ende generen ende behelpen hem meest metter brouwerye, ende met koeyen. Seggen voort, dat by tijden van Hertoge Karel menigherande neringe, vertieringhe ende coopmanschip was, die nu huysen sdaechs niet en is; want van der voorscr. stede plagen off te varen 4 boeyers in de Somme ende Seyne, van welke boeyers huysen des daechs niet een en es; plagen oock tenzelve tijden off te varen 34 off 35 schepen, daer nu niet meer off en varen dan 10 scepen. Seggen oock, dat die coopluyden doetertijt westwaerts tot Ghendt, tot Antwerpen ende ellewaerts plagen te varen: dede doetertijt één coopman meer coopmanschip van coorn ende haver dan alsnu doen half die coopluyden, die binnen der voorsz. stede zijn. Seggen oock, dat up diezelve tijt waren 15 brouwers binnen der voorscr. stede, daer onlanghe tijt voor desen, ende huysen des daechs nyet meer brouwers en zijn dan 6, diewelcke overhoeft, zoe die een min die ander meer, elck maer eens ter weecke en brouwen. Seggen oock, dat up diezelve

---

1) Hier schijnt weer een zinsnede te ontbreken.

tijt van Hertoge Karel groote neringhe ende coopmanschip van visch was, als steur, elft, zalm ende andere, die al doot ende te nyete vergaen is. Seggen oock, dat up diezelve tijt was groote coopmanschip van harineck, zoe den opslach doetertijt vrij was, twelck nu qualicken gebruyct wordt, ende bracht ¹⁾ namentlycken tegens den inhouden van de privilegien van der stede, die expresselycken zeyt, dat mijnen Gen. Heren die tholle tot Schoenhoven geleyt heeft in alle schijnen als hij tAmmers plach te leggen: om dies willen die coopluyden den opslach alhier niet vrij en mogen gebruycken, welcke neringhe ende coopmanschip van harinck ²⁾ de voorsz. stede quyt zijn. Seggen voort, dat ten zelven tijden was binnen Schoonhoven van den inwoonenden zulcke neringe van drapperye, dat die poorters ende ondersaten van den lande dagelicx gaende ende werkende hielden 16 off 17 wollen touwen; ende daer was oock een laekenverwer; twelck al vergaen is, datter alsnu mer twee wollen touwen en zijn.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael seggen, dat ten tijden van wijlen Hertoge Karel ende daer te voren waren die landen in goeden payse, ende zedert die tijt hebben zij ghehadt grooten dieren tijt, sterfte, quade natte onbruyckbare ³⁾ jaren, ende oock groote oorlogen, die een zeecker lange tijt geweest hebben, ende, zoe zij up die frontieren van den lande leggen, zijluyden daerby meer dan eenighe andere stede groote costen ende schade ghehadt ende gheleden hebben; ende oock van den ruyteren, in grooten getale ghelegen binnen Schoonhoven, die dickwil int vertrecken heure poorteren groote penningen schuldich gebleven zijn. Hebben oock in den voorsz. oorlogen, die een groote lange tijt gheduyrt hebben, groote sommen van penningen ende gelden moeten geven in alle contribucien van mijnen Gen. Heren beeden, ruytergelden, ende van al der subvencien ende oncosten, by den lande ommege-slagen. Ende dezelve renten off landen, daeroff heure poorteren meest leven, zijn gelegen in den ghestichte van Utrecht ende omtrent Schoonhoven, ende die pachtenaers, die hem daerup onderhielden, hebben tzelve landt by allen den oorlogen, quade ende natte

---

1) Zoo het Hs.

2) Het Hs. heeft »haver”.

3) Misschien moet men lezen »onvruchtbare”.

jaren, sterffte ende dieren tijt die geweest zijn, van armoede geruymt, ende gestorven, alsoe dat heure poorteren van heur lantpacht ende renten niet gecregen hebben. Ende is oock waer, dat van alle contribucien ende subvencien deser landen, daeroff zij voor heur poorteren ommegeslagen hebben ghehadt binnen heure stede, heure poorteren van alle heure goeden, renten ende landen, waer die gelegen zijn, daeroff schattinge moeten geven, ende daernaer gelden binnen heuren stede, in allen schijn off die renten ende landen ghelegen hadden binnen heure besloten stede, aldaer het ¹⁾ belijft heeft die van Dordrecht ende andere smalle Heeren te zetten up heure poorteren landen zekere ongelden, ende dat anderwerff te schatten ende schattinge daeroff te nemen; ende alhoewel tproces hangende tegens die van Dordrecht, het heeft belijft die van Dordrecht, contrarie heure hantvesten ende oock contrarie den appointemente, gegeven by mijnen Heere den Cancelier ende zijnen Grooten Rade, daerby bevolen was die van Dordrecht alle attempaten an beyden zijden gedaen te repareren ende te restitueren, ende ten eynde van den sentencien diffinitiven, ende niettegenstaende den bevelen hem gedaen, gheprocedeert, uytgesteld ende geexecuteert hebben den pachters off te halen 7 stuyvers, min ende meer, elcke reyse van elcke mergen lants, heuren poorteren toebehoorende, mitsgaders den eysch oock gedaen van den bier, den penninck van den renten, als alle die weerelt wel kennelicken is heure onredelickheyt ende veelheyt van den opsettinge, gedaen by die van Dordrecht, in zulcken wesen dat ²⁾ van heuren poorteren die zommige boven die pacht vant lantgelt toe moeten geven: zoedat by den oorlogen voorleden ende contribucie doe gedaen, by den natten jaren, dieren tijt ende by sterffte ende by veel meer ander redenen, die hier te lanck waeren te schrijven, gecommen zijn in grooter armoede; overmits desen heeft dezelve stede oock verbyen ³⁾ alle heure rijkdom, coopmanschip ende neringe van articulen boven verhaelt; bidende daeromme die van Schoonhoven den Commissarissen op 't stuck van der reformacie van den ouden schiltalen, zulcke lichtinge doen, ende oock voorsichticheyt up die voorsz. stede hebben, opdat niet gheheel ende

---

1) Het Hs. heeft hier bij uitzondering in plaats van »het'', »hijt''.

2) Het Hs. heeft: »dat zommige van heuren poorteren die zommige''.

3) De zin vordert »verloren'' of iets van gelijke beteekenis.

al in . . . . . 1) ende te nyete en gaen, daerby alsdan mijns Gen. Heren ende die lande van Hollandt aen verliesen zouden een zoe goeden voorbailge 2) als daer is.

T DORP VAN LIESVELT, DE NIEUPOORT
DAERINNE BEGREPEN. 3)

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert de Jonkvrou van Liesvelt, oudt 60 jaer, Dirck Snoock, schoudt, oudt 40 jaer, Gheerolff Lambrechtsz, oock schoudt, oudt 25 jaer, Cornelis Jansz, oudt 40 jaer, Melis Dircxz, oudt 31 jaer, Cornelis Voppensz, clerck, oudt 28 jaer, gedeputeerden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 64 haertsteden mit hemluyden geldende, offgetogen den priester, coster, ende andere arme luyden die van den heyligen geest leven; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij evenveel haertsteden, luttel min oft meer.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem behelpen mit vogelen ende visschen, met koeyen, met sayen van haver als heure landen drooch zijn, ende met wagen te varen om vracht. Seggen, dat heure voorsz. neringe ten overlijden van Hertoge Karel was deen helft beter dan die nu es.

---

1) Hier is in het Hs. ruimte voor een woord opengelaten.

2) Denkelyk is »voorborge» bedoeld.

3) De enqueste aangaende dit dorp en het volgende is in ons Hs. zeer verward en verkeerd gesteld. Het artikel over de haardsteden ontbreekt hier, en schijnt verdwaald naar het volgende dorp, waar het echter weer geschrapt is. Ik heb een en ander, zoo goed ik kon, verholpen. Ook in de opschriften schuilt meer dan ééne fout. Hetgeen onder »den dorpe Nieupoort» voorkomt, betreft blykbaar een dorp en een poort, en zou dus beter hier, onder het opschrift »Liesvelt, de Nieupoort daerinne begrepen», passen. — De Informacie van 1514 heeft eerst »Liesvelt met half de Nieupoort», en vervolgens »Liesvelt ende Ammers»; misschien moet men hier ook zoo lezen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij niet en weten off zij alsnu rijcker zijn dan zij waren ten overlijden van Hertoge Karel. Seggen voort, dat zij geen renten up haren voorsz. dorp vercoft en hebben, mer hebben renten up heuren particulieren goeden vercoft, omme heure lasten daermede te vervallen. Seggen, dat zij tot dese armoede gecommen zijn midts den oorlogen, die geweest zijn, eerst mit tinnemen van Leyderdamme ende nae midts den oorlogen van Utrecht, Montfoort, Woorden ende Rotterdamme, daerinne zij geleden hebben groote schade van vangenisse, van brantschattinge ende andere contribucien. Seggen oock, dat haerluyder rijkdom eensdeels gecommen is an luyden woonende in andere plecken, ende twelek geschiet by besterven, vercoopinghe ende anders.

T DORP VAN NYEUPOORT.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Gerrit Jacobsz, oudt 70 jaer, Pieter Symonsz, oudt 50 jaer, borgemeesteren, Dammas Maertsz, oudt 70 jaer, Herman Bruynensz, oudt 69 jaer, Matheeus Jansz, oudt 40 jaer, Cornelis Jacobsz, oudt 34 jaer, gedeputeerden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden seggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat omtrent 5 jaren geleden, doe den brant geschiede, zij plagen te hebben 96 haertsteden, daeroff nutertijt noch onbetimmert staen omtrent 25; ende hadden ten overlijden van Hertoge Karel evenveel of daeromtrent.

Item angaende die neringe seggen, dat zij hem generen, te weten die twee deelen mit vogelen ende mit visschen, ende dat derde deel met lantelinghe ende koeyen te houden; ende seggen, dat ten overlijden van Hertoge Karel heure voorsz. neringe deen helft meerder was dan zij nu es.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nutertijt wel vierwarven armer zijn dan zij plagen te zijn ¹⁾. Seggen, dat zij up heuren voorscr. dorp vercoft hebben 50 R. gl. tsjaers lijffrenten. Seggen, dat zij tot deser armoede gecommen zijn, midts veel ende diverssche oorloghen, die geweest zijn zedert de doot van wijlen Hertoge Karel, ende dat zij hebben moeten sustineren alle tyolck van oorloghe, alsoe wel die vrunden als die vianden, die in haer stede ende dorp gelegen hebben, ende groote merckelicke schade aldaer gehadt hebben meer dan in eenigen anderen plecken daeromtrent gelegen, alsoe haer stede ende dorpe een hopen plecke is, zonder eenige hulpe vercregen gehadt te hebben van eenige steden, hoewel dat zij tot veel stonden an hemlyuden oodtmoedelycken versocht hebben gehadt; zijn oock verarmt midts den dieren tijt ende andere inconvenienten.

T L A N D T V A N H U E S D E N .

D I E S T E D E V A N H U E S D E N .

Upten 9^{en} dach van Junio XCIII soe hebben wij Commissarissen voor ons, binnen der voorsz. stede, geroupen ende gedachvaert Jan Bruynsz, by Meester Aernt Boeckelaer, oudt 36 jaer, burgemeesters, hebben van oudts Heusden, ²⁾ oudt 70 jaer, Dirrick Spierinck, oudt 59 jaer, Adriaen Duls, oudt 50 jaer, Hendrick Anthonisz, oudt 50 jaer, Anthonis Hensberch, oudt 32 jaer, Zeger Jacobsz, oudt 26 jaer, schepenen, Robbrecht Jacobsz, oudt 56 jaer, Jacob Spierinck Dircxz, oudt 64 jaer, Rutger van den Voen, oudt 60 jaer, Goosseys Goossens, oudt 38 jaer, Jan Robbertsz, oudt 43 jaer, Willem van Gendt, oudt 70 jaer, van de vroeschip; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel hadden 350 haertsteden; ende alsnu zoe hebben zij 250 haertsteden, luttel min ofte meer, onder dewelcke omtrent 100 zijn, die arm zijn

---

1) In het Hs. staat: »dan zij nu zijn».

2) Ik weet de fouten, die hier schuilen, niet te verbeteren.

ende van den aelmissen leven ende niet met hemlyuden en mogen contribuieren; ende van tsurplus en zijn mer 36 die principalicken die last van der voorsz. stede moeten dragen, overmidts dat die andere alleen contribuieren deen 4 stuyvers, 5 stuyvers ende diergelycke, bedragende tzestiendendeel van de somme daer de voorsz. stede mede belast wordt, met beede, renten ende anders.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij geheel en al gespolieert zijn, meest van allen neringhen te water, ende dat overmidts dat in den jare van LXXX lestleden, in die oorloge van den lande van Gelre, die van tsHertogenbussche hemlyuden vervoordert hebben gehadt, boven alle wegen van justicien, te spoelieren de voorsz. stede van heuren stromen ende wateren, die zij hadden leggende voor die voorsz. stede, midts dat die van den Bussche deurgraefden doertertijt een stuck landts, leggende boven tslot van Hamert in Gelrelandt, daer die Mase heur stroom ende loop deur genomen heeft, ende dagelicx daerdeur neemt, alsoe dat die plaetse, leggende voor die voorsz. stede, daer men plach door te varen, gelijken verlandt is, alsoe dat men up den dach van huyden zomtijden mach gaen van der eender zijde van de Maze tot der anderer zijde. Seggen voort, dattet wel waer is, dat zij mer één coopscip en hebben, ende daermede dat eenige van hemlyuden voeren zekere quantiteyt van hoppe zomtjits van der stede van Heusden tot Amsterdamme, aldaer zij wat corens coopen, ende dat weeder omme slijten ten Bussche tmeeste deel, ende oock brengen alhier in der stede van Huesden. Seggen, dat zij oock hebben maer één bierschip, varende van de voorsz. stede van Huesden tot Delft om bier te halen, ende dat men oock zomtjits mach mede bevrachten met een luttel hoppe ende andere cleyne dinghen, als appelen, pruymen ende dergelycke. Zeggen voort, dat zij hem alsnu meest generen met bouwerye, lantelinghe ende metter koe. Seggen, dat heure neringe ten overlijden van Hertoge Karel was de zes deelen beter dan die nu es; ende dat zij doertertijt 11 off 12 schepen hadden, daer zij hem mede geneerden te water, daer zij nu mer 2 en hebben, als voorser. staet; ende dat zij tenzelven overlijden van Hertoge Karel hadden upslach van wijn, sout ende alrehande coopmanschepen binnen heure voorsz. stede, als van de schepen die doertertijt voeren upwaert ende nederwaert in de Maze, twelck hem-

lyuden alsnu benomen is, midts dat deursteken van heuren stroom, daervan zij gespolieert zijn, als voorscr. is.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat tincommen van teorpus van der voorsz. stede, te weten van allen heuren excijsen, van bier, wijn, coorn ende allen anderen incomen, hoedanich die zijn, beloopt ende bedraecht upten dach van huyden 1145 R. gl., tot 40 grooten tstück; ende ten overlijden van Hertoge Karel off daeromtrent beliepen alle te zamen 1921 R. gl., ten prijse voorscr.; alsoe dat de voorscr. excysen alsnu min gelden ende armer zijn 776 R. gl. tsjaers, hoewel nochtans zijlyuden huyden upten dach meerder ende hooger excysen hebben up heure goeden dan zij deden ten overlijden van Hertoge Karel voorscr. Seggen, dat die voorsz. stede upten dach van huyden belast is van renten 1650 R. gl. tsjaers, losrenten ende lijffrenten, daeroff tmeeste deel zijn losrenten, ende van desen zoe zijn die omtrent 500 R. gl. tsjaers gouden Keurvorsten Rijnsguldens; van welcke renten zij noch sculdich zijn van achterstallen 1500 R. gl. current off meer. Seggen, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel niet meer lasten en hadden up heure stede van jaerlicxe renten dan omtrent 700 R. gl. Seggen voort, dat die rijkdomme van de particuliere personen van der voorscr. stede rust meest up de voorsz. 35 off 36 personen, van dewelcke alle heure goeden hier voortijts ondersocht ende angebrocht is geweest, by eede, beloopende te zamen zuyver boven lasten 2500 R. gl. tsjaers, heure huysen, inboel ende neringe daerinne begrepen; ende estimeren den penninck waerdich te wesen van den renten 12 off 13: beloopt omtrent 30,000 R. gl., ende dit al behalven ende uytgezondert die goeden van den prelaten, conventen ende andere geestelicke personcn, die welcke zijlyuden mencionneren ¹⁾ dat mede contribuabel is gelijk andere goeden, ende daeroff dat questie ende processe is geweest ende noch is voor den Hove van Hollandt, ongedecideert. Seggen voort, dat zij niet en weten te estimeren die rijkdom vant surplus van den inwoonenden van der voorsz. stede, ende dat zij hebben altoos geplegen als dat die voorsz. 35 off 36 personcn gelden ende betalen die vijf deelen van den ongelden ende lasten van den voorsz. stede, ende dat voorsz. surplus van den inwoonenden van der voorsz.

---

1) Misschien te lezen: »mainteneren”.

stede betalen dat sevenste ¹⁾ deel. Seggen, dat zij tot dese verminderinge ende armoede gecomen zijn, eerst overmidts dat die van sHartogenbosche hemluyden ghespolieert hebben van heuren stroom, als voorscr. is; ten anderen overmidts vele ende diverssche oorlogen ende veeden die geweest zijn, als van Gelrelandt, Utrecht, Montfoorde, Woorden ende Rotterdamme ende Sinte Geertruydenbergge, daer zij altijd meerder schade by gehadt hebben dan andere steden, alsoe zij up die frontieren van den lande ghelegghen zijn; ende hebben geleden vele ende diverssche brantschattinghen, boven andere steden ende plecken, ende byzonder by die van Sinte Geertruydenberge, dat zij hebben moeten betalen an brantschattinge, an rantsoen ende andere schade die zij gheleden hebben, de somme van 3000 R. gl., ende oock mede dat zij grootelick hebben moeten contribuieren metten voorscr. lande in den voorscr. oorloghe, ende meer dan andere ende boven heurluyder porcye, byzonder in den oorloghe van Trecht, aldaer zij dienden mit 95 man, hoewel dat zijluyden voormaels ²⁾ by tijden Hertoge Karel niet hooger en hadden gediend dan mit 22 man. Seggen voort, dat zij merckelick groote schade gehadt hebben int duerlijden van den ruyteren, in den oorloghe die geweest zijn, ende byzonder int oorloghe van Utrecht, int scheyden van dien zoe zijn zij blijven leggen in dese stede, ende dat omtrent 4' off 5000 ruyteren van mijns Gen. Heren luyden, 14 dagen lanck; daeroff dat die voorsz. stede ende landt te schade, te coste hebben ghehadt vierde ³⁾ 3000 R. gl.; ende mosten dezelve daerenboven uytcopen omme zekere groote somme van penninghen; ende midts oock den dieren tijt ende anders.

DIE DORPEN VAN ETEN ENDE MEEUWEN, GELDENDE MET MALCANDEREN, GHELEGGEN ONDER HUESDEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons, binnen der stede van Huesden, gheroupen ende gedachvaert Heere Henrick van

---

1) Er zal »zeste" gelezen moeten worden.

2) Het Hs. heeft »voor muyse".

3) Zoo heeft het Hs.

Voirchem, pastoor, oudt 44 jaer, Mathijs Jacobsz, schoudt, oudt 45 jaer, Jan Buys Jansz, oudt 43 jaer, Claes Jacobsz, oudt 52 jaer, Gerrit Gerritsz, oudt 44 jaer, Aernt Yewynsz, oudt 65 jaer, Jan Henricxz, oudt 42 jaer, Jan Aerntsz van der Sluyse, oudt 62 jaer off daeromtrent, ghezworen ende buyrluyden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij up den dach van huynen hebben te zamen 80 haertsteden, daeroff dat die een helft zoe arm zijn dat zij met hemluyden niet en mogen contribuieren noch gelden; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij 38 haertsteden meer.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met lantelinghe ende met koejen, zonder meerder neringhe te hebben; seggen, dat heure neringhe ten overlijden van Hertoge Karel wel die helfte beter was dan die nu es.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat heure rijckdom, die zij hadden ten overlijden van Hertoge Karel, wel die helfte meerder was dan die nu es; mer van die grootheyt van heure rijckdom en weten zij in der waerheyt niet te deposeren. Seggen, dat zij heure lasten ende ongelden ommeslaen up heure mergentalen, beloopende int geheel 1350 hollandtsche mergentalen, elke mergen 3 schilden tsjaers geldende, affslaende die oncosten ende andere onraet blijft zuver up elcken mergen 20 st., daeroff dat zijn 174 mergen, toebehoorende den geestelycken persoonen, kercken ende heyligen geesten ende groote leenen ¹⁾, welke gheprivilegeert zijn van niet te contribuieren met hemluyden. Seggen, dat die voorsz. dorpen van Eten ende Meeuwen zijn belast, dat zij belast hebben upten buycke van denzelven dorpe, 500 R. gl. zwaer gelts, daeroff zij moeten gelden ende betalen jaerlicx 50 R. gl. an zwaer gelt tot hantgelde, duyrende ter tijt toe ende zoe langhe want zij dese voorsz. 500 R. gl. betaelt zouden hebben. Seggen, dat zij gecommen zijn tot deser armoede overmidts veel ende diverssche oorlogen, die geweest zijn, ende byzonder omme tinnemen

---

1) Het Hs. heeft „loenen“.

van Ste Geertruydenbergh, daervan zij groote schade gheleden hebben, meer dan veel andere steden ende plaetsen geleden hebben gehad; oock mede zoe hebben zij geleden die schade van 1600 R. gl., midts dat hier voortijts Willem van Hilligen, onlanex na Hertoge Karels doot, innam dat huys te Meeuwen, daeromme dat mijnen Gen. Heren by zijn capiteyn, genoemt Joncker Jorge, dede ontsetten tvoorsz. huys ende slot, daeronder dat veel dootslagen geschiet zijn. Seggen voort, dat ten overlijden van Hertoge Karel plagen te gaen 38 plogen uyt beyde den dorpen, dat nu mer 13 plogen uyt beyde de voorsz. dorpen gaen; ende oock mede dat ten overlijden van Hertoge Karel die excysen plagen te gelden in beyden dorpen 54 Wilhelmusschilden, daer zij nutertijt niet meer en gelden dan 18' schilden.

BROUCK, GELEGEN ONDER HUESDEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Barthelmeeus van oudt-Heusden, pastoor, oudt 50 jaer, Bouwen Bouwensz van Pelanen, schoudt, oudt 39 jaer, Marten Martensz, oudt 25 jaer, Lambert Jansz, oudt 40 jaer off daeromtrent, gezworen van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 28 haertsteden, onder dewelcke datter 6 zijn die leven van den aelmissen ende mit heurluyden niet en mogen gelden noch contribuieren, ende 8 derzelve haertsteden toebehooren den poorteren van Heusden ende cloosteren, die oock met hemluyden niet en gelden noch contribuieren, onder dexel van heure poorterye ende geestelickheyte. Seggen, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel hadden omtrent 3 off 4 haertsteden meer.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met een weynich lantelinge ende metter koe; ende dat dezelve hare neringe die helfte beter was dan die nu es.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel die een helft rijcker waren dan zij nu zijn, zonder dat zij weten te grooten in der waerheyt die goeden, die zij up den dach van huynen hebben. Seggen, dat zij heure bede, ongelden ende andere lasten slaen ¹⁾ up heuren mergentalen, dicwelcke beloopden 495 cleyne mergens. Seggen, dat heurluyder dorp belast is met 3 croonen tsjaers losrenten, behalven dat zij schuldich zijn te betalen heur andeel ende porcie van eenige renten, die de stede van Huesden vercoft heeft tot profijte van den gemeenen lande van Huesden, zonder dat zij weten te grooten die grootheyt van der voorsz. rente. Seggen, dat zij gecomen zijn tot deser armoede overmidts die oorlogen die geweest zijn, ende dat zij cortelick schade gehadt hebben midts den duerlijden van den ruyteren, ende van brantschattinge, schattinghe, contribucie, ende oock byzonder van den innemen van Ste Geertruyenberge.

E N G E L E N.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Ghijs Lambrechtsz, schoudt, oudt 50 jaer, Willem Roeloffsz, oudt 54 jaer, Martin Jansz, oudt 53 jaer, Steven Jansz, oudt 38 jaer, ghezworen ende buyren van dezelve; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij nutertijt hebben omtrent 100 haertsteden, onder dewelcke dat 40 zijn die van den aelmissen leven off luttel off niet en geven; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij 113 haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen mit visschen, mit vogelen, met steenbacken, met ²⁾..... varen; oock met haver

---

1) Dit woord ontbreekt in het Hs.

2) Hier laat het Hs. ruimte voor een woord open.

ende gerst te zayen. Seggen, dat deselve neringhe ten overlijden van Hertoge Karel was een derdendeel beter dan zij nu is.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nutertijt dat derdendeel armer zijn dan zij waren ten overlijden van Hertoge Karel, zonder dat zij weten te grooten haren rijkdom. Seggen, dat zedert de doot van Hertoge Karel heur dorp belast hebben met 13 R. gl. tsjaers losrenten, behalven dat zij noch voort belast zijn van heure portie van den renten, die de stede van Heusden vercoft hebben, daer zij heure portie off betalen moeten; diewelcke zij niet en weten te grooten. Seggen, dat zij tot deser armoede gecomen zijn overmidts den oorlogen, die geweest zijn, oock midts groote schattinge, dieren tijt ende anders, gelijk die van Heusden, daer zij onder leggen, alle int lange hiervoren verclaert hebben.

V L I J M E N.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen Jan Aelbertsz, oudt 29 jaer, gezwooren, Jan Gheerolffsz, oudt 60 jaer, Roeloff Aert Gentsz, oudt 48 jaer, Adriaen Reyersz, oudt 38 jaer, buyrluyden van Vlijmen; geinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij nutertijt hebben 150 haertsteden, onder dewelcke 70 zijn die onder hem alle geen één gulden en mogen gelden; ende dat ten overlijden van Hertoge Karel zij hadden evenveel haertsteden, luttel min offte meer.

Item angaende heure neringhe zeggen, dat zij hem generen principalycken mit lantelinghe ende met wat koeyen te houden, ende oock metter spae te delven; ende ten overlijden van Hertoge Karel was heure neringhe wel een vierendeel beter dan die nu is.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat heure goet ende rijkdom zijn alsnu nyet waerdich, ende die niet en weten te grooten. Seggen, dat heurluyder dorp is schuldich jaerlicx 12 R. gl. tsjaers losrenten. Seggen, dat zij tot deser armoede gecomen zijn midts den oorlogen ende anders, als die van Heusden hiervoren geseyt ende gedeposeert hebben.

OUTHEUSDEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen Roeloff van Haestrecht, schoudt, oudt 46 jaer, Adriaen Pieter Boensz, oudt 50 jaer, Dirck van Loefsz, oudt 36 jaer, gezworen, Aernt Yemen Heynensz, oudt 55 jaer, Jacob Kuyspoiters, oudt 40 jaer, Seger Bartoutsz, oudt 45 jaer, Jan de Veer, oudt 25 jaer, Claes Spierinck, oudt 59 jaer off daeromtrent, buyrluyden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 57 haertsteden, onder dewelcke dat zijn 26 haertsteden die arm zijn ende van den aelmissen leven ende niet mit hemluyden en gelden; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij wel 80 haertsteden.

Item angaende heure neringe zeggen, dat zij hem generen met lantneringe, met vogelen, met visschen, zonder meerder neringe te hebben; seggen, dat heure neringe ten overlijden van Hertoge Karel deen helft beter was dan die nu is.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat heurluyder goet zedert de doot van Hertoge Karel deen helft vermindert ende verargert is, welcke goeden zij niet en weten te grooten. Seggen, dat zij heure lasten ende ongelden slaen up die mergentalen, beloopende totten getale toe van 25 hoeven, elcke hoeve gereeckent 20

eleyne mergen landts. Seggen, dat zij vercoft hebben up haren dorp 10 R. gl. tsjaers losrenten, elcke penning te lossen met 12 penningen. Seggen, dat zij tot deser armoede gecomen zijn midts den oorlogen ende andere zaecken, ghelijck die van Heusden hiervoren geseyt ende ghedisposeert hebben.

VEEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen Jan Arysz, schoudt, oudt 62 jaer, Ghijsbrecht Woutersz, oudt 30 jaer. gezworen, Jorefaes Willemsz, oudt 60 jaer, Herman Huygensz, oudt 50 jaer, Adriaen Robbertsz, oudt 30 jaer, Willem Aerntsz, oudt 31 jaer, buyrluyden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlyck gestaeft, dat zij alsnu hebben omtrent 70 haertsteden, onder welke dat zijn 24 off 25 haertsteden, die arm zijn ende van den heyligen geest leven ende mit hemluyden niet en gelden en mogen; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij omtrent 8 oft 9 haertsteden meer.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met hop te teelen ende mit lanteling; zeggen, dat heure neringe alsnu niet zoe goet en es als die was ten overlijden van Hertoge Karel, mer van hoeveel en weten zij niet.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij zedert den overlijden van Hertoge Karel zeer grootelycken verarmt zijn, mer van hoeveel en weten zij niet. Seggen, dat zij hebben 25 hoven, elcke houe gereeckent 16 cleyne mergen, welke mergen contribuieren in de lasten ende ongelden van den voorsz. dorpe, uytgenomen die geestelickheyte ende poorters landen, zonder dat zij weten tgetal van den mergentalen ofte hoven, toebehoorende die voorsz. gees-

telicken luyden ende poorteren. Seggen, dat zij tot deser armoede gecommen zijn overmidts de oorlogen, schattingen ende andere stucken, hierboven verclaert by die van Heusden.

HEERPT.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen Pieter Hubrecht, scout, oudt 55 jaer, Jan Direxsz, oudt 54 jaer, Kuyst Robbensz, oudt 48 jaer, Robbe Gijsbrechtsz, oudt 42 jaer, gezworen ende buyrluyden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 30 haertsteden die contribueren, ende 4 off 5 haertsteden, daervan die inwoonenden van dien arm zijn ende om broot gaen ende niet gelden off geven en mogen; ende hadden ten overlijden van Hertoge Karel dat derdendeel meer haertsteden dan daer nu zijn.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met lantneringe ende metter spae, zonder eenige meerder neringe te hebben; zeggen, dat heure neringe wel die een helft minder ende arger is dan die was ten overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat heure rijckdom wel een derdendeel minder es dan die was ten overlijden van Hertoge Karel, zonder dat zij weten dezelve rijckdom te grooten. Seggen, dat zij moeten geven 10 R gl. tsjaers, ter cause van de contribucie van den gemeen lande van Heusden, angaende den processe van den prelaten die aldaer gegoet zijn. Seggen, dat zij tot deser armoede gecomen zijn, eerst overmidts dat alle die landen, leggende in heuren bedrijve, behooren toe den prelaten, geestelycken huysen ende den poorteren van Heusden, die veel van den landen gecoft hebben gehadt zedert den overlijden van Hertoge Karel; ende oock dat zij

grootē schade geleden hebben by vele diverssche oorlogen ende anders, alsoe die van Heusden dat alle int lange hiervoren gheseyt ende gedeposeert hebben, ende zoe veel meer, want als die van Heusden heure poorten ¹⁾ ghesloten hadden, zoe moesten zij deposanten lijden ende doogen die lasten van ruyteren ende luyden van wapen.

HEECHUYSEN ²⁾.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Hamert van Wijck, oudt 41 jaer, Michiel Jan Huybensz, oudt 55 jaer, Zegher Goossensz, oudt omtrent 38 jaer, Claes Pouwelsz, als gemachticht int navolgende stuck van tvoorsz. dorps wegen; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij binnen heuren voorsz. dorpe hebben, onder goet ende quaet, 70 haertsteden, daervan dat 30 haertsteden zijn daeroff die inwoonenden van dien niet gelden en mogen; zeggen, dat zij binnen tijden van wijlen Hertoge Karel hadden 15 haertsteden meer.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hemluyden generen ende behelpen met lantneringhe, visschen, vogelen ende mit de coe; seggen, dat dese voorsz. neringe upten dach van huyden arger is dan zij was by tijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ongelijck armer zijn dan zij waeren by tijden van wijlen Hertoge Karel, ende twelcke toegecommen es midts dat zij alle heure lasten ende ongelden, die zij geven moeten, stellen op de mergentalen, ende dat veel van de mergen, die zij aldaer plagen te hebben, vercoft zijn geweest den poorters van der steden, die welck, midts dat zij aldaer

---

1) Het Hs. heeft »poorteren».

2) Dat is: Heedichusen.

niet en wonen, heur landt bevrijen van allen beden ende subvencien, ende laten den last blijven upten inwoonenden van den voorsz. dorpe. Zeggen, up heuren voorsz. dorp vercoft te hebben 10 R. gl. tjaers losrenten. Ghevraecht hoe dese verminderinge van den haertsteden, van der neringe ende heure armoede toegecommen es, zeggen, dattet toegecommen is overmidts die oorlogen van Utrecht, Leyden, Montfoort, Woorden ende Rotterdamme, uyt welcke oorlogen zij veel hebben moeten geven ende contribuieren, ende oock dat die ruyters mijns Gen. Heren, treckende naer Utrecht, geleghen zijn geweest in haren dorpe, hemluyden aandoende groote ende zware costen, ende ten eynde met hemluyden nemende aldat zij dragen mochten, ende oock wel ende bet geslagen ¹⁾; hebben noch moeten geven in den voorsz. oorlogen verdinggelt ende brantschattinge, omtrent 300 R. gl., hebben oock grooten last gehadt van den dieren tijt, natte jaren ende die muysen, die int voorleden jaer haer coorn gegeten hebben, zoedat hem luttel baten daeroff is comen.

DOUVEREN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Matheus Aerntsz, schoudt, oudt 40 jaer, Jacob Lambrechtsz, oudt 55 jaer, Laurens Lambrechtsz, oudt 44 jaer, gezwoeren, Yewin Lambrechtsz, oudt 50 jaer, Meeus Boudynsz, oudt 70 jaer, Henrick Aerntsz, oudt 70 jaer, gedeputeerden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij nutertijt hebben 23 haertsteden, onder goet ende quaet, daeroff datter 7 off 8 is, daeroff die inwoonenden leven van den heyligen geest ende mit hemluyden niet en gelden; ende dat zij by tijden van Hertoge Karel hadden 10 haertsteden meer.

Item angaende hare neringe zeggen, dat zij hem generen mit lantelinghe ende metter koe, daeroff dat die inwoonenden zoe veel landts hebben dat zij niet meer dan drye ploegen en behouven, ende tander

---

1) Misschien moet men lezen: »ende oock veel beesten geslagen».

landt behoort den poorters ende geestelicken luyden , die met hemluyden niet en gelden van haer landt; ende zeggen, dat zij by tijden van wijlen Hertoge Karel plagen te hebben 9 off 10 ploegen, midts welcken heure neringhe nu minder es dan zij placht te wesen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij op die helft nae zoe rijk niet en zijn als zij waren by tijden Hertoge Karel, ende dat omme der redenen wille voorscr., te weten, omdat zij heur eygen landt quyt geworden zijn ende uyt armoede den poorters van der steden ende geestelycken luyden vercoft, die mit hemluyden niet en gelden van landt noch van haren persoonen. Gevraecht hoe dese armoede ende verminderinghe van haertsteden ende neringhe toegekommen is, seggen, dattet toegekommen is, eerst om die groote schattinghe, die zij in den oorlogen van Utrecht, Rotterdam ende Woorden hebben moeten geven; midts oock die brantschattinge, den vianden gegeven; desgelijcx oock by den deurlijt van den volcke van wapenen in den voorscr. oorlogen, die hemluyden grootelick beschadicht hebben; oock haere andeel moeten geven van 2500 £, die tlandt van Heusden int leste oorloge van Rotterdam hebben moeten geven dien van Dordrecht, ende desgelijcx van natte jaren, den muysen, sterfte ende dieren tijden.

HEESBEEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Jan van Veer, oudt 62 jaer, schoudt, Aernt Ghijsbrechtsz, oudt 58 jaer, Dirrick Roggen, oudt 60 jaer, Pieter Aelbertsz, oudt 40 jaer, ende Cornelis Willemsz, oudt 40 jaer, ende Dirrick Roggensz, oudt 45 jaer, gemachticht van den voorscr. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij nutertijt hebben 18 haertsteden, daeroff datter niet meer dan 6 en es die hem mogen bedragen, ende alle

dandere leven van den heyligen geest; ende hadden by Hertogen Karels tijden 18 haertsteden meer, die zedert vergaen zijn.

Item angaende heure neringe zeggen, dat zij hem behelpen met lantelinghe ende met koeyen ende andere beesten te houden; ende dat die voorscr. neringe nutertijt zoe goet niet en es als die was by tijden wijlen Hertoge Karel up tderdendeel nae.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nutertijt up die twee deelen na zoe rijk niet en zijn als zij waren by tijden van wijlen Hertoge Karel; ende zijn ombelast van renten opt dorp, omme dat zij geen gelooff en hebben gehad. Ghevraccht hoe zij tot deser armoede gecommen zijn, seggen, dat vele van heuren medebuyren gestorven zijn, ende heure goet ende erffenisse buyten in die steden ende andere plaetsen geerft zijn, die met hemluyden niet en gelden; oock omme de groote schattingen, die zij in den lesten oorlogen hebben moeten gelden, ende oock brantschattinge der vianden; zeggen oock overmidts den natten jaren, die geweest zijn, daerby heure koeyen gestorven zijn; desgelijcx by den deurlijdt van den volcke van wapenen; ende oock mede dat die prelaten ende geestelicke volck van heuren landen hebben, daeroff zij geen schattinge en geven, latende die ten laste van den voornomden dorpe.

DRONGELLEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Dirrick Kerstensz, schoudt, oudt 36 jaer, Jan Volpertsz, oudt 42 jaer, Jan Kuyt Dircxz, oudt 46 jaer, Gerrit Claesz van Mullant, oudt 70 jaer, Aernt Henricxz, oudt 56 jaer, ende Wouter Gerritsz, oudt 70 jaer, gedeputeerden van den voorsz. dorpe; geinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij nutertijt hebben in denzelven dorpe 46

haertsteden, daeroff die drie deel wel leven van den heyligen geest; ende hadden by tijden Hertoge Karel gelijcke getal.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem behelpen met lantelinghe, met koeyen ende andere beesten, ende oock met visschen ende vogelen, met thuynen ende sloten; welcke heure neringe alsnu wel die helft minder is dan zij by tijden van wijlen Hertoge Karel was.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael ende rijkdom zeggen, dat zij nutertijt wel die helft minder es dan zij waren by tijden van Hertoge Karel; want zij by die tijden plagen te hebben 15 houven landts, hemluyden toebehoorende, elcke houe 20 cleyne mergen, ende en hebben nu niet meer dan 15 houven, heurluyden eygentlick toebehoorende. Seggen, dat zij up heuren voorsz. dorp geen renten vercoft en hebben, ommedat zij geen geloof en hadden. Gevraecht nae die toecomst van heure armoede, zeggen, dattet toecomt by den dieren tijt, van den volcke ¹⁾ van wapenen, dat aldaer in den lesten oorlogen van Utrecht ende Rotterdam gelegen hebben, die heurluyden groote bederffelycke schade gedaen hebben, leedt gedaen, ende eenige van hemluyden ghevangen ende gheransonneert tot grooten sommen toe; oock mede by de groote schattinge, die zij in den voorn. oorlogen hebben moeten geven, ende oock by brantschattinghe, die zij betaelt hebben den Heer van Naeltwijck; hebben oock heure portie moeten geven van 2500 gl., die de stede ende tlandt van Heusden der stede van Dordrecht geleent hebben, ende midts dieren tijt, muysen ende natte jaren.

BAERTWIJCK.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Thonis Dircxz, oudt 50 jaer, Gerrit Yewenz, oudt 46 jaer, Govert Hovel, oudt 75 jaer, Thonis Aertbansz, oudt 30 jaer,

---

1) Het Hs. heeft »van den welcken van wapenen».

Thonis Govertsz van Hoveel, oudt 33 jaer, Wouter Mickensz, oudt 35 jaer, gedeputeerden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij nutertijt hebben int voornomde dorp omtrent 95 haertsteden, onder goet ende quaet, daeroff datter wel 36 zijn, daeroff die inwoonenden leven van den heyligen geest; ende hadden by tijden van wijlen Hertoge Karel omtrent 5 meer.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem behelpen met lantelinge van rogge, haver ende bouckweyt te sayen, ende met koeyen, visschen, ende met turff te marct te brengen te Heusden, ten Bussche ende anderssins; ende zeggen dat dese neringe genouch gelijk es als zij was by tijden wijlen Hertogen Karels.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael ende rijckdomme zegghen, dat zij wel drie deel armer zijn dan zij waren by tijden wijlen Hertoge Karel, want zij by dien tijden plagen te hebben 12 houven landts, elke van 20 mergen, aldaer zij nu nyet meer en hebben dan 8 hoven; ende en hebben geen renten vercoft up heuren dorp, mer hebben vercoft up heure kerck $1\frac{1}{2}$ mudde rogge tsjaers, te lossen met 75 R. gl. Gevraecht nae die toecomste van heure armoede, seggen, dattet toecomt by de groote schattingen, die zij in den lesten oorlogen van Utrecht ende Rotterdam hebben moeten geven; hebben oock groote schade gheleden by den deurlijden van den volcke van wapenen in den oorloge, ende oock van den ruyteren, die int jaer XCIII aldaer doorgheleden zijn, omme te reysen voor Utrecht met mijnen Heere van Ijselsteyn, ende oock voor Lederdam; hebben oock die van den Berge brantschattinge gegeven; hebben oock groote schade geleden by den hoogen wateren, die geweest zijn, midts denwelcken heure vruchten hemluyden ontdreven zijn, ende oock by den dieren tijde ende muysen.

G E N D E R E N .

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Aerent Jansz, pastoor, oudt 62 jaer, Claes Aerntsz, scoutd, oudt 50 jaer, Dirrick Heynricxz, oudt 59 jaer, Pieter Aerntsz, oudt 50 jaer, Adriaen Lambrechtsz, oudt 48 jaer, Jan Boeyensz, oudt 48 jaer, Jan Henricxz, oudt 50 jaer, Adriaen Meeusz, oudt 33 jaer, ende Claes Aerntsz, oudt 51 jaer, gedeputeerden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructië,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hochlycken gestaeft, dat zij nutertijt hebben 31 haertsteden; ende by tijden Hertoge Karel 48; onder dewelcke 31 zijn 14 haertsteden, die overmidts heure armoede niet en gelden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen mitter acker, met sayen ende koeyen te houden, zonder ander neringe te hebben; ende dat deselve neringhe wel die helft minder is dan zij was by tijden Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij die helfte arger zijn dan zij waren by tijden wijlen Hertoge Karel, ende dat zij by dien tijden plagen te hebben, dat hemluyden eygentlick toebehoorde, omtrent 21 hoven landts, elcke hove van 16 mergen cleyn; ende en hebben alsnu niet meer dan 16 hoven, hemluyden toebehoorende, die belast zijn met 65 schepels terwe ende mit 40 R. gl. tsjaers. Seggen, dat diezelven geen renten up heuren dorp vercoft en hebben, maer die stede ende tlandt van Heusden hebben wat renten vercoft, daeroff zij heuren andeel moeten geven. Gevraccht hoe zij tot deser armoede gecommen zijn, seggen, dattet toecomt by de groote schattingen, die zij hebben moeten geven in den lesten oorlogen, oock mede by den deurlijt van den volcke van wapenen in den voornomden oorlogen; item by den dieren tijt, natte jaren, muysen ende brantschattinghe, gegeven dien van den Berghe.

AELBORCH.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Jan Goossensz, oudt 70 jaer, ende Dirrick Aertsz, oudt 40 jaer, ghezworen van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij nutertijt hebben 32 haertsteden, onder arm ende rijk, daeroff datter 5 off 6 zijn, daeroff die inwoonenden om haer broot gaen; ende by tijden van wijlen Hertoge Karel ¹⁾ ....

Item angaende heure neringe zeggen, dat zij hem generen met lantelinghe ende mitten koeyen; ende dat genouch gelijk was by tijden wijlen Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael seggen, dat zij nu veel armer zijn dan zij waren by tijden wijlen Hertoge Karel, want by dien tijden zij plagen te hebben 12 hoeven landts, elcke van 16 mergen cleyn; ende nu niet meer en hebben dan 11 hoeven, die belast zijn elcke mergen met 2 R. gl. tsjaers, deen deur dander, als zij gehoort hebben by den monde van heuren pastoor. Ghevraecht hoe dese verminderinge ende belastinghe toecomt, zeggen, midts der grooter schattinghe, die zij in den lesten oorlogen gegeven hebben; ende mede by den deurlijdt van den ruyteren in den voornomden oorlogen, die hemlyuden groote schade gedaen hebben; ende oock by den dieren tijdt, muysen ende natte jaren.

 WIJCK ONDER HUESDEN.

Upten 18^{en} dach van der voorsz. maendt zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert, binnen der stede van Gorichem, Heere Arent van Rijswijck, pastoor, oudt 34 jaer, Gistele

---

1) Wat volgen moest ontbreekt in het Hs.

Michielsz, ondt 75 jaer, Jan van Wijck Willemsz, oudt 50 jaer, Hendrick Loensz, oudt 56 jaer, Claes van Wijck, oudt 56 jaer, Jan van Gamer, oudt 40 jaer off daeromtrent, gezworen ende buyren van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhoudten van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zegghen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 100 haertsteden, van dewelcke 5 off 6 zijn die overmidts heure armoede met hemlyuden nyet en gelden; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij 150 haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met lantelinghe, welke landt zij meest huyren tegens den abt van Middelburch ende anderen particulieren personen; gheneren hem oock met koeyen, daarvan zij alleenelycke heure nootdurft offnemen, zonder yet veel te vercoopen. Seggen oock, dat zij hem generen mit coopmanscippe van hoppe, zonder hooger ofte meerder neringe te hebben. Seggen, dat dese voorsz. heure neringe wel die twee deelen arger es dan die was by tijden van den voorscr. Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nergensnae zoe rijck en zijn alsnu, als zij waren ten overlijden van Hertoge Karel; want by tijden van Hertoge Karel waren zij rijck van 500 mergen eygen landts, ende alsnu zoe en hebben zij maer 400 merghen, elcke mergen des jaers in pachte geldende noch ¹⁾, deen deur dander. Seggen up heure voorscr. dorp vercoft te hebben eenigen poorteren van tsHertogenbosch 48 R. gl. currant, losrenten. Gevraecht hoe zij tot deser armoede ende verminderinghe gecommen zijn, seggen, dattet toegecommen is overmidts den oorlogen, die hier in den lande geweest zijn, in welcken oorlogen zij groote ende diverssche schattinge hebben moeten geven; ende dat, midts gebreecke van gereede penningen, zij heur lant ende renten hebben moeten vercoopen, als voorscr. staet. Hebben oock in desen voorscr. oorlogen groote brantschattinge moeten geven, zonderlynghe van den vianden, leggende te Ste Geertruydenberge; hebben oock groote scade gehadt ten tijden dat Utrecht belegen was,

---

1) De prijsbepaling ontbreekt in het Hs.

tot welcken tijden zij binnen hoeren voorscr. dorpe hadden veel van mijns Gen. Heren knechten ende wel 400 paerden, diewelcke te zamen aldaer binnen den voorscr. dorpe lagen tot heuren grooten zwaren costen ende verdrieten, somtijden 14 dagen an malcanderen, somtijden 4 ofte 5 dagen, ende somtijden 2 off 3 dagen, zonder yet te willen geven ofte willen betalen; ende waren niet te vreden met des huysmans coste, mer wouden wijn ende hamelvleys hebben, twelck die huysluyden hemluyden halen mosten, off zij werden geslaghen. Seggen oock verarmt te wesen overmidts die natte jaren, binnen welke heur landt verdroneken ende verwatert is gheweest, zoe dattet qualycken vruchten mochte dragen; zijn oock verarmt gheweest by sterfte, dieren tijt ende van den muysen, die int voorleden jaer heur coorn ende gras aten ende vernielden, zoedat zij luttel baten off prouffijt daeroff en cregen.

T LANDT VAN GORCKUM.

ARCKEL.

Upten 27^{en} dach van der voorsz. maendt zoe hebben wij Commissarissen voor ons, binnen der stede van Gorcum, geroupen ende gedachvaert Dirrick Aertsz. oudt 58 jaer, Adriaen Jansz, schoudt, oudt 60 jaer, Dirrick Hermansz, oudt 68 jaer, Zeger Gerritsz, oudt 56 jaer, Harck Jansz, oudt 48 jaer, Jacob Hendriexz, oudt 62 jaer, geswooren ende buyrluyden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben omtrent 58 haertsteden, daeroff dat 25 haertsteden zijn, die arm zijn ende van den aelmissen leven ende mit hemluyden niet mogen gelden noch contribuieren; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij omtrent 18 haertsteden meer dan zij up den dach van huyden hebben.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen mit lantelinghe ende metter koe, ende met geen ander neringe; zeggen, dat heure neringhe ten overlijden van Hertoge Karel ongelijk beter was dan die nu es.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ongelijk veel armer zijn dan zij waeren ten overlijden van Hertoge Karel, ende dat zij heuren rijkdom niet en weten te grooten. Zeggen voort, dat in heuren bedrijve zijn gelegen 700 mergen landts, daeroff dat 60 mergen off daeromtrent hemluyden toebehooren eygentlick, ende die andere merghen behooren toe aen den luyden van Dordrecht ende Gorchum ende anderen. Zeggen, dat zij geen incommen en hebben van excysen binnen heuren dorpe, maer als zij bier halen tot Gorcum, zoe moeten zij van elck vat biers betalen aldaer twee Wilhelmusse thuynen. Seggen, dat zij tot deser verminderinge ende armoede gecommen zijn overmidts veel ende diversschen oorloghen, die geweest zijn, te weten den oorloghen van Utrecht, Montfoorde ende Rotterdamme, aldaer zij geleden hebben groote schade van verdinge ende brantschattinge, bysonder in der vede van Gelderlandt, aldaer zij mosten geven, voor heur andeel van den verdinge van den gheheelen lande van Arckel, 1100 R. gl., behalven die brantschattinge, die zij appart ende daerenboven dickwil hebben moeten betalen, ende die zij niet en weten te grooten noch te taxeren; ende oock dat zij heur andeel hebben moeten geven van 3600 R. gl., diewelcke dat geheel landt van Arckel moste geven wijlen Jonckheere Frans van Brederode, van verdinge ende brantschattinge, ende dat zij oock in dezelve vede geheel verbrant waren van den Gelderschen, behalve die huysen die ontdeet waren. Seggen, dat zij die landen, gelegen in heuren bedrijve, ander luyden toebehoorende, moeten nutertijt veel dierder ende tot meerder prijse huyren dan zij hiervoortijts plagen te doen, daeromme dat heure voorsz. neringhe te minder es.

T DORP VAN KEKEM MIT OISTERWIJCK,
ÉÉN SCHOUTAMBOCHT, GELDENE MIT MALCANDEREN.

Upten 17^{en} dach in Junio anno voorscr. zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Jan Adriaensz, schoudt, oudt 30 jaer, Limmer Willemsz, oudt 30 jaer, Jan Jacobsz, oudt 35 jaer, Jacob Jansz, oudt 46 jaer, Aert Roeloffsz, oudt 45 jaer, Zybrant Jansz, oudt 28 jaer, gezwooren heemraden van den voorsz. dorpe, ende Willem Dircxz, oudt 60 jaer, buyrman aldaer; geinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij, binnen den voorsz. dorpe, hebben 58 haertsteden, onder goet ende quaet, daervan die inwoonenden van 25 haertsteden mit hemluyden niet en gelden, overmidts heure armoede; ende dat zij binnen tijden des overlijden Hertoge Karel hadden 74 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem behelpen met lantelinghe, metter koe, spitten ende arbeyden, delven metter spade ende anders; welcke heure neringhe alsnu genouch gelijk es als die was by tijden van wijlen Hertoge Karel, te weten, dat heure voorscr. neringhe daelt ende hoocht nae die jaerscharen, zoe als God die verleent.

Item angaende den staet van heuren faculteit int generael zeggen, dat zij die een helft rijcker waren by tijden van Hertoge Karel dan zij nutertijt zijn; want by tijden van Hertoge Karel hadden zij vrij cygen landt, hemluyden toeboorende, 462 mergen; ende alsnu en hebben zij niet meer dan 199 merghen, daer elcke merghen jaerlicx gelt, onder deen meer dander min, omtrent 53 stuyvers, ende uyt welck landt zij jaerlicx geven, schuldich zijn ende up vercoft hebben, 120 schilden, tstuck 28 gr., behalven den onraet ende oncosten van watergelt, sluysgelt ende andere oncosten, die binnen den jaere vallen, bedragende, onder deen jaer meer dander jaer min, up elcke mergen 5 stuyvers. Ghevraecht hoe zij tot dese verminderinge van heuren voorscr. goeden gecommen zijn, seggen, dat zij upten palen van den lande van Arckel

tegens tlandt van Gelre zittende zijn, ende dat zij binnen den Gelderschen oorloge, boven alle verdingen ende brantschattingen, twelck zij dickwil betaelt hebben, tot dryen stonden verbrant zijn geweest, ende dat zy bovendien, overmidts den oorlogen van Rotterdam, Montfoorde, Utrecht ende Woorden, in allen contribucien grootelycks hebben moeten gelden metter stede van Gorchum; ende bovendien zijn hem by den ruyteren van den Heere van IJsselsteyn genomen geweest heure koeven, schapen ende beesten, bedden, deeckenen, slapelakenen, heuren coorn van den zolders ende diergelycke goeden. Seggen oock verdorven te zijne by den dieren tijt, in welcken tijt hemluyden van noode was heur goet te vercoopen ende te belasten om gelt te geerijgene ende daeroff te leven. Seggen oock groote schade ende lasten geleden te hebben int voorleden jaer van den muysen, die heur coorn ende gras verdorven ende te nyete gebrocht hebben, zoedat zij luttel of nyet daeroff vercreghen hebben.

SCHERLUYNEN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Willem Smit, commandeur ende pastoor, oudt 92 jaer, Dirck Bruynstensch, oudt 60 jaer, Henrick Jansz, oudt 56 jaer, Willem Heymansz, oudt 42 jaer, ghezwooren van den voorsz. dorpe; ginterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken ghestaeft, dat zij binnen den voorsz. dorpe hebben 18 haertsteden. onder goet ende quaet, daeroff dattet meestedeel indien zij met hem gelden zouden, tselve winnen moeten met spitten ende delven, dijcken ende arbeyden.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem behelpen met lantneringe, alst drooge jaren zijn, oock metter koe, met spitten, delven ende arbeyden, welcke dese heure neringhen goet ende quaet valt, ommemat God die jaerscharen drooch oft nat verleent.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij niet en zouden connen zeggen hoe veel landts zij hadden by tijden van wijlen Hertoge Karel; maer zeggen, dat die inwoonenden aldaer alsnu hebben 95 mergen landts, diewelcke hem angecommen zijn metten commer van den dijckagien, ende daervan zij betalen moeten watergelt, sluysgelt ende andere oncosten, up den lande vallende; up welck landt die merghen jaerlicx gelden mach in pachte twee Beyerssche gulden. Zeggen oock, dat zij zedert den tijt van Hertoge Karel wel die een helft verarmt zijn, ende dattet toegecommen is midts den oorlogen, die daer geweest zijn, daeromme zij hebben moeten gelden metten lande van Arckel groote ende diverssche penningen, als brantschattinghe, ruytergelt ende anders; oock omme des duyren tijts willen, ende by den last van wateren, twelck hem schade gedaen heeft van buyten ende van binnen; oock mede hebben zij schade gehadt int voorleden jaere van den muysen, die heur coorn ende gras te nyete gemaect hebben.

H O R N A E R.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Hugo Huygensz, schoudt, oudt 43 jaer, Dammas Lambrechtsz, oudt 56 jaer, Thonis Pietersz, oudt 25 jaer, Claes Pietersz, oudt 56 jaer, gezworeen van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij up den dach van huyden, onder goet ende quaet, hebben 33 haertsteden, onder dewelcke dat zijn 9 of 10, die overmidts heure armoede mit hemluyden niet gelden en mogen; ende zeggen, dat zij by tijden van Hertoge Karel hadden wel 60 haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem behelpen met een weynich lantneringe van laech landt, daer zij haver zayen ende een weynich kemp, ende oock metter koe, ende voort met spitten ende

delven, om arbeytsloon; welcke neringhe alsnu ende by tijden van Hertoge Karel genouch gelijk es; want die nae die jaerscharen, nae dat God verleendt, goet off quaet es.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij wel deen helft armer zijn alsnu als dat zij waren by tijden van Hertoge Karel; want zij doe hadden 200 mergen eygen landts, luttel min off meer, aldaer zij nu en hebben mer omtrent 100 mergen landts; up welcke 100 mergen lants zij vercoft hebben 50 Beyers gl. tsjaers. Gevraecht hoe dese verminderinge ende armoede toegecommen is, zeggen, dattet toegecommen is overmidts die oorloghen van Utrecht, Montfoorde ende Woorden, in welcken zij metten lande van Arckel veel penningen hebben moeten geven, gebrant zijn geweest ende daerenboven groote schattinghe hebben moeten geven; ende voorts overmidts des dieren tijts willen, muys-jaer ende anders, als voorscr. staet.

HOOGHE BLOCKLANDT.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Mathijs van Muylwijck, oudt 44 jaer, Dammas Jacobsz, oudt 63 jaer, Claes Pietersz, oudt 55 jaer, gecommiteerden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij binnen heuren dorpe hadden by tijden van Hertoge Karel 55 haertsteden; ende alsnu en hebben zij daer nyet meer dan 45 haertsteden, daarvan die een helft zoe arm zijn, dat zij mit hemluyden niet gelden en mogen.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem behelpen met wat lagen landts, daer zij in drooge jaren haver sayen, ende voort metter koe, met spitten ende delven; welcke neringhe genouch gelijk es als die was by tijden van Hertoghe Karel, ende dat nae dat God die jaerscharen verleent, tzij drooch off nat.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij meer dan die tweedeelen verarmt zijn alsnu by dat zij waren by tijden van den voorscr. Hertoge Karel; want by tijden van den voorscr. Hertoge Karel hadden zij 300 mergen eygen landts, ende alsnu en hebben zij mer 100 mergen, daarvan dat elcke merghen alsnu gelt ter huylre des jaers tusschen 2 ende 2 $\frac{1}{2}$ schilt, up welke 100 mergen zij, om haer lasten te vervallen, vercoft hebben des jaers omtrent 100 schilden, halff erffrenten ende halff losrenten, ende daerenboven moeten zij van heuren voorscr. landen betalen molengelt, sluysgelt, watergelt ende alle andere oncosten ende ongelden, upten lande vallende, twelcke des jaers bedraecht, deen jaer meer ende dander jaer min, omtrent 9 stuyvers upten mergen. Ghevraecht hoe zij tot deser armoede gecomen zijn, zeggen, overmidts die oorlogen van den Gelderschen, Uytrechsen, Montfoort, Woorden ende Rotterdam, in denwelcken zij groote gelden, als van ruytergelden, brantschattingen ende verdingen, hebben moeten geven, ende boven verdinge grondelinge verbrant zijn geweest, ende oock verloren heure beesten, goeden ende have, ende noch daerenboven ghevangen ende gheransonneert hebben geweest, ende zelve hem hebben moeten coopen; hebben oock die armoede gecregen mitten dieren tijt, uyt welcken zij heur goet om penningen vercoft hebben, om off te leven, ende is oock dit voorleden jaer heur haver ende gras up den velden gegeten geweest van den muysen, zoedat zij luttel off geen baet daeroff gecregen hebben.

DIE STEDE VAN GORCUM.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Hendrick Volckartsz, oudt 60 jaer, Mr. Jan Adriaensz, oudt 32 jaer, burgemeesteren, Aernt Vos Jansz, oudt 59 jaer, Adriaen Huygensz, oudt 58 jaer, Osten Jansz, oudt 35 jaer, Herman van Muylwijck, oudt 38 jaer, Willem Gerritsz, oudt 50 jaer, schepenen, Hendrick van Zevenberghe, oudt 58 jaer, Direk van Loenen, oudt 54 jaer, poorteren van den voorsz. stede; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben binnen heure stede omtrent 650 haertsteden, onder dewelcke dat zijn 120 haertsteden, die arm zijn ende van den aelmissen leven ende mit hemluyden niet en mogen betalen, ende van den surplus en zijn maer 400 haertsteden die met hemluyden contribuieren ende betalen in den lasten van den voorsz. stede; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij wel 150 haertsteden meer dan daer nu zijn.

Item angaende heure neringe zeggen, dat binnen der voorsz. stede en zijn luttel off geen coopluyden, dan twee off drye havercoopers, ende geen coopluyden die hem by der zee generen; ende die alderrijcxste man van den coopluyden, die zij kennen in heuren stede, en is zijn gelt niet meer dan omtrent 950 R. gl., alzoë zij verstaen ende vernemen kunnen, ende anders en zijn niet veel coopluyden in der stede die gelt onderhouden hebben; ende de andere neringe is al cleyn ende ¹⁾, want overmidts den grooten langen tijt van oorloghen, die sint den overlijden van Hertoge Karel geweest hebben, zijn heure neringen te nyete gegaen, welcke neringhen zijn mer den ambochten, als backers, schoenmaeckers, linnenwevers ende wat arme schipperen, ende voort buyrluyden die hem metter bouwerye ofte lantneringhe behelpen, ende oock vier brouwers die wat te doen hebben, noch twee die niet veel te doen en hebben: dat Delffsche ende Goudtsche bier voort meest binnen heure voorsz. stede ende int lant, rontom hemluyden gheseten, gedroncken ende ghesleten wordt, by dien heure brouwerye te nyete is. Seggen, dat heure voorsz. neringe zeer vermindert is, gernerct dat welvaren van der gemeente alleen staet by heuren marctdach, die in den weecke is up den Maendach, welke marctdach ende welvaert bynae vergaen ende te nyete gecommen es, by dat zij plach te wesen ten tijden van Hertoge Karel, ende dat by zaecken, te weten, dat terstondt nae der doot van Hertoghe Karel die Gelderschen begonsten te rebelieren ende oorloghen up hemluyden; zij verbranden heur landt totter poorten toe, zoë datter luttel off niet en bleeff staen, zij beroofden tlandt, zij vyngen ende slogen tlantvolck, alsoe dattet ydel worde ende bleeff

---

1) Hier schijnt een woord uitgevallen te zijn.

van menschen ende beesten, by denwelcken heure marctdach al te nyet es gecommen. Ende welcke Geldersche oorlogen zij hebben moeten sustineren ende houden ¹⁾ drye jaer lanck alleen up haer zelfs cost, zonder dat zij eenighe hulpe hebben gecreghen ofte gecrijghen van den lande van Hollandt; ende heure meeste welvaren ende neringhe is onder den Gelderschen te behelpen; welcke coopmanscippe ende zonderlynghe verkeeringhe ende welvaren is hemluyden tot [noch toe ontnommen ende ontvreemt gheweest. Ende noch is heure welvaren, marctdach ende neringhe vermindert ende zeer offgegaen, overmidts de oorloghen van Montfoorde, Rotterdam, sHeraertsberge ende Ste Geertruyenberge, ende anders groote lasten ende waternoot, daer zij dickwil in gecommen ende geweest zijn, daerby heure neringhe ende welvaert zeer vermindert ende byna al te nyete gecommen zijn; by welcke weeckmarct zij leven moeten, ende wat up den voorscr. marctdach gewonnen wordt binnen der voorsz. stede, daer moeten zij de weecke voort by leven.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij van den rijkdom van heure stede zulck onderzouck gedaen hebben, na heuren besten verstande, daer zij bevonden hebben heure rijkdommen groot te wesen omtrent 45' off 46,000 schilden, 14 stuyvers voor elcke schilt gerekent; welcke rijkdomme al te veel meerer ende beter waren by tijden Hertoghe Karel, twelck bygecommen is omme die redenen ende zaecken voorscr., want zij in de voorsz. voorleden Geldersche oorloge groote schade ende costen ghehadt hebben, ende noch dagelicx geseepen zijn in te comen. Seggen voort, dat die excysen, jaerlicx incommende, beloopden 3031 R. gl., ende hiertegens zoe moeten zij den Heere jaerlicx geven ende betalen, dat zij hem schuldich zijn van den gemael, ²⁾ van de helft van alder exysen te zamen, 936 R. gl. Seggen voort, dat heure voorsz. stede belast is als mit jaerlicxe losrenten ende lijffrenten tusschen 13' ende 1400 gl., meest lijffrenten, daer zij upten dach van huyden off schuldich ende ten afteren zijn omtrent 2500 R. gl. Segghen voort, dat zij noch, by bevel van mijnen Heere den Stadthouder Generael ende zijnen raedt, upten slote van Gorchum gehouden hebben, by tijden 13 soldeniers, by tijden thien,

1) Het Hs. heeft »ende honder drie jaer lanc».

2) Hier vermoed ik weer een fout, die ik niet weet te verbeteren.

by tijden acht, ¹⁾ ende oock meer ende min, die zij gheloont ende betaelt hebben. Seggen oock, dat zij, behalven die costen van den soldijen, te costen hebben gehadt sint den overlijden van Hertoghe Karel, te weten, dat zij alle nacht upt voorscr. slot gehouden hebben thien waeckers, ende oock meer ende min, tweleck hemluyden gecost heeft de somme van 2157 £ 15 sc., van 40 grooten elck £, gelijk dat breeder blijcken mach ende verclaert is, van percheele te percheele, by een memorie, die zij ons Commissarissen daeroff overgelevert hebben, geteyckent by een notaris. Seggen voort, dat zij int voorleden jaer den waeckers upt voorscr. slot hebben gegeven ende noch geven te zamen 160 R. gl.; geven noch 3 man van poortwachten, elck 32 $\frac{1}{2}$ schilt tsjaers; geven noch 2 man, elck van een schotduere van een poorte te wachten, elck 14 $\frac{1}{2}$ R. gl. tsjaers; geven noch jaerlicx 2 man, die elck up een van heuren uystersten brugghen waken, ende die zelve allen hebben van der waecke ende busschen elck 18 R. gl. Seggen noch, dat zij an heure bruggen te coste gehadt hebben meer dan 2000 R. gl. Seggen oock, dat zij veel groote oncosten hebben ghehadt ende noch dage-licx hebben van reparatien, fortificatien, graften te diepen ende an stakketten, die, overmidts dat zij up die frontieren leggen, van grooten nooden zijn gedaen, ende noch veel meer van noode waeren te doen, indien zij des macht hadden te vergelden, die by estimacie jaerlicx beloopden, dat een jaer min tander jaer meer, die somme van 600 R. gl. Seggen oock, dat zij by den voorleden Utersche ende Vratsche oorloge groote zwaere costen ende schade gehadt hebben, die zij in langen tijden niet en zullen verhalen; hebben oock cortelinghe van den ruyteren, die in heur landt ende daerdoer zijn gereyst geweest, om Lederdam ende Beest te ontzetten, ende van schaden, die zij van den Gelderschen geleden hebben, alsoe groote schade gehadt, dat men hemluyden mit 1000 R. gl. dat niet betalen en zouden mogen. Bij alle welke redenen zijluyden tot deser armoede gecommen zijn, al int lange verclaert in een memorie, by der voorsz. stede ons Commissarissen overgelevert, ende diewelcke wij gevoucht hebben by dese onse Informacie.

---

1) Het Hs. heeft: »13 zonder meer by tijden teen, by tijden teen, by thijden acht''.

DIE DORPEN VAN LEERBROUCK, REYERSCOOP ¹⁾
ENDE MIDDELCOOP.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Maes Claes, oudt 40 jaer, Jau Pieter Hermansz, oudt 55 jaer, Vigger Rembrantsz, oudt 60 jaer, Reynier Ghijsbrechtsz, oudt 42 jaer, ende Jan Tymansz, oudt 40 jaer, gezwooren ende buyren van de voorsz. dorpen; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben te zamen in heure voorsz. dorpen 50 haertsteden, daeroff die 10 haertsteden zoe arm zijn dat zij mit hemlyuden niet geven en mogen; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij 20 haertsteden meer dan zij nu hebben.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen metter koe ende een luttel lantneringhe, die welcke zeer zelsaem is, overmidts dattet meestendeel waterlant is, zonder meerder ofte hooger neringhe te hebben. Seggen, dat heure neringhe alsnu die een helft minder es, dan die was ten overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel te zamen dryewarff rijcker waeren dan zij upten dach van huynen zijn, ende en weten niet te grooten noch te tauxeren heure voorsz. rijkdomme. Seggen, dat zij tot deser verminderinghe ende armoede gecomen zijn, eerst overmidts de oorloge van Gelrelant, want zij midts der oorloge vijff jaer lanck mosten . . . ²⁾ heure habitacien verbrant geweest, eens int oorloghe van Gelrelant, ende eens in den oorloghe van Utrecht; ende oock midts veel ende diverssche oorlogen, die naderhandt upgeresen zijn geweest, als van Montfoort, Woorden ende Rotterdam; ende dat oock binnen twee jaren herwaerts die erffhofmeester van den lande van Gelre heeft hemlyuden geheel uytgeslagen, pilgerende ende nemende alle dat zij

1) In het Hs. staat »Reymerscoop».

2) Hier is weer iets uitgevallen.

daer vinden ende nemen mochten, als gelt, paerden, koeyen ende al dat zij hadden; ende moeten noch dagelicx groote schade lijden van den ruyteren, wesende tot Leerdamme, ende oock van den lande van Gelre, ende zijn alle dagen in perykel van den voorsz. ruyteren, an beyden zijden.

NEYULANDT.

Upten 18^{en} dach van der voorsz. maendt zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Allart Jansz, schoudt, oudt 52 jaer, Gerrit Vinck, oudt 60 jaer, Gerrit Ottensz, oudt 63 jaer, Willem Aerntsz, oudt 45 jaer, Dirick Jansz, oudt 34 jaer, gezwooren ende buyren van den vooscr. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu, onder goet ende quaet, hebben 26 haertsteden, daerinne begrepen de pastoor ende coster, onder dewelcke dat zijn 5 haertsteden, daervan die inwoonenden van dien arm zijn; ende ten overlijden van Hertoghe Karel hadden zij 32 haertsteden off daeromtrent.

Item angaende die neringhe zeggen, alzoë zij leech lant hebben, dat zij zomtijden in drooge jaren wat haver sayen, ende anders geen coorn sayen, ende een weynich kemps. Seggen, dat zij hem oock behelpen metter koe, spitten, delven ende arbeyden. Seggen, dat dese heure neringhe alsnu genouch gelijk es als die was by tijden van Hertoghe Karel, want die valt nae die jaerschaeren, naer dat die drooch ofte nat zijn.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nergensnae zoë rijk en zijn, alsnu als zij waren by tijden van den vooscr. Hertoghe; want zij by tijden van denzelven hadden 350 mergen landts, hemluyden toebehoorende, ende alsnu en hebben zij mer 133 mergen landts, daervan alle mergen, deen min dander meer, jaerlicx ter huyre gelt omtrent 2 schilden, den schilt van 28 gr. gherekendt.

Seggen, dat zij up dat voorscr. landt, omme heuren last mede te vervallen, vercoft hebben, onder deen meer dander min, up elcke mergen 20 grooten. Ghevraecht hoe dese armoede toegecommen is, seggen, dattet toegecommen is midts dat zij woonen up een halve mijle nae den lande van Geldre, ende dat zij, overmidts den oorloge van Gelre, tot veel stonden verbrant zijn geweest, ende bovendien groote brantschattinghe hebben moeten geven, bedragende heur andeel ende portie in de veede van Gelre 1500 R. gl. Seggen oock, dat zij, midts die oorloghen van Utrecht, Woorden, Montfoorde, Rotterdamme, metten lande van Arckel hebben moeten geven van ruytergelt; ende dat zij verarmt zijn midts den redenen, verclaert in de voorgaende deposicie; ende boven dat hebben zij grooten laste ende schade geleden nu onlanx by den ruyteren van den Heere van IJsselsteyn, als hemlyuden neemende provande, koeyen, paerden, vette schapen ende diergelijcke.

T B A I L L I U S C H I P V A N S C H I E L A N D T .

N I E U W E R K E R C K .

Upten 12^{en} dach van Junio anno XCIII zoe hebben wij Commis-sarissen, binnen der stede van der Goude, voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Elbrut Dircxz, pastoor, oudt 58 jaer, Jan Dircxz, schoudt, oudt 63 jaer, Ghijs Dubbertsz, oudt 38 jaer, Huych Pietersz, oudt 36 jaer, gezwooren, Jacob Kerstansz, oudt 63 jaren, Jan Adriaensz, oudt 52 jaer, Adriaen Jansz, oudt 52 jaer, Dirck Michelsz, oudt . . . 1), buyrluyden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben omtrent 60 haertsteden, onder goet ende quaet, daeronder datter 20 zijn, die van den heyligen geest leven ende mit hemlyuden niet en mogen gelden; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij oock omtrent 60 haertsteden.

---

1) De ouderdom is oningevuld gebleven.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met een weynich zaylandt te bouwen, daer zij haver in sayen, metter coe ende met turff te delven, zonder meerder neringe te hebben. Seggen, dat dese neringen alsnu zoe goet zijn als die waeren ten overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat heure rijkdom een derdedeel minder es dan die was ten overlijden van Hertoge Karel, vrijs goets, ... 1) toegecommen is, overmidts dat zij in den oorlogen van Utrecht, Montfoort, Woorden, Rotterdam veel hebben moeten geven ende contribuieren, ende dat heure beesten in denzelven oorlogen hem benomen, ende zij tot veel stonden gebrantschat zijn geweest. Seggen oock, dat zij, omme des lasts wille van der oorloghe, vercoft hebben upten voorsz. dorpe 2 £ gr. tsjaers; zijn oock verarmt overmidts den dieren tijt ende anders.

M O O R T.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons, binnen der stede van der Goude, geroupen ende gedachvaert Heere Cornelis Taerdt, vicecureyt, oudt 50 jaer, Jan Gerritsz, schoudt, oudt 40 jaer, Cornelis Jansz, ambochtsbewaerder, oudt 50 jaer, ghezworen, Cornelis Jansz, buyrman van den voorsz. dorpe; geinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 36 haertsteden, onder dewelcke dat zijn 9 haertsteden, daervan die inwoonenden van den heyligen geest leven ende om haer broot gaen, ende zijn noch 5 haertsteden onder de voorsz. 36 haertsteden, toebehoorende aen poorteren, die heure bouwerie ende heure neringhe daerinne doen, ende met hemluyden, uyt machte van privilegien, niet en gelden; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij 16 haertsteden meer.

---

1) Ook hier ontbreekt blijkbaar weer iets; misschien »twelck».

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met turf te delven, ende eenighe met steen te breken, ende mit een weinich koeven te houden, zonder hooger noch beter neringhe te hebben. Seggen, dat dese voorsz. neringhe ongelijck minder is dan die was ten overliden van Hertoge Karel; want veel van den veenlanden, daer zij heur broot mit delven in plagen te winnen, zijn verdolven ende te nyete gegaen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ongelijck armer zijn alsnu dan zij waeren ten overliden van Hertoge Karel, want tenzelven tijden van Hertoghe Karel zij rijck waeren omtrent 1000 R. gl. eens, ende alsnu en zijn zij niet rijcker dan 200 R. gl. off daeromtrent. Ghevraecht hoe dese verminderinge ende armoede toegecommen es, zeggen, dattet toegecomen es overmidts den oorloghen van Utrecht ende Montfoort, die onlancx geweest zijn, mits welcken oorlogen eenige uyt anxste ende andere omme te ontgaen van der schattingen, van daen metter woone getogen zijn, latende den last upten genen die aldaer gebleven zijn; oock ommedat die venen, daer zij heur broot in plagen te winnen, uytgedolven zijn, ende alsnu tot geender waerde en staen, als voorsz. is; ende oock omme die groote brantschattinge, die zij hebben moeten in den voorsz. oorloghen geven, midtsgaders die groote schattinge, dieren tijt ende anders; ter cause van welke schattinghe ende brantschattinge zij vercoft hebben upten voorsz. dorp 20 R. gl. tsjaers, losrenten, daarvan zij twee jaren schuldich ende ten afteren zijn.

Z E V E N H U Y S E N .

Upten 13^{en} dach van der voorsz. maendt zoe hebben wij Commissarissen voor ons, binnen der stede van der Goude, geroupen ende gedachvaert Heere Dirick Adriaensz van der Meer, oudt 27 jaer, Dirrick Willemsz, oudt 44 jaer, gezworen van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hochlycken gestaeft, dat zij upten dach van hyden hebben binnen

heuren dorpe 34 haertsteden, onder goet ende quaet, onder welcke 12 haertsteden zijn, daarvan die inwoonenden zoe arm zijn, dat zij met hem niet gelden en mogen; ende by tijden van Hertoge Karel hadden zij wel 70 haertsteden ¹⁾).

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen ende behelpen met turff te delven, ende met een weynich koeyen. Seggen, dat dese neringhe nutertijt wel driedeelen vermindert is, ende immer van zoe vele dat zij bynae alle te nyete gegaen is.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael seggen, dat zij ongelijck ende geheel verarmt zijn by dat zij waeren by tijden van den overlijden van Hertoge Karel, want by tijden van Hertoge Karel plaghen zij veel ende diverssche venen te hebben, in dewelcke zij mit delven groote neringhe hadden ende heur proffijt plagen te doen, te weten, eensdeels met haver zayen ende diergelycke, ende dander mit turff te delven, als voorscr. staet; alle welcke venen ende landen alsnu bynaer verdolven ende te nyete gegaen zijn. Seggen voort, dat zij verarmt zijn midts den oorloge van Rotterdam, in denwelcken zij grootelicken contribueert ende gegeven hebben, ende heure roerende goet quyt geworden zijn. Seggen, dat zij in heur ambocht ende dorp hebben 3060 mergen landts, ende dat zij wel wouden dat iemandt de 2000 mitten laste van de onderhoudenisse van den dijck van Cralynghen ende ander annemen wilde, ende zij hemluyden toegeven zouden mogen 1000 R. gl., want zij mette voorsz. 2000 mergen landts, die al verdolven ende te nyete gegaen zijn, geenrehande prouffijt en hebben, mer last ende schade van den voorsz. dijck, als voorscr. is.

C R A L I N G E N.

Upten 20^{en} dach van der voorsz. maendt zoe hebben wij Commissarissen, binnen der stede van Rotterdam, voor ons gheroupen ende ge-

---

1) Het Hs. heeft: »hadden zij wel 70 haertsteden meer».

dachvaert Pieter Borgmansz, oudt 50 jaer, Jacob Dirricxz, oudt 44 jaer, Jan Gerritsz, oudt 50 jaer off daeromtrent, gezwooren ende buyrluyden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaect, dat zij alsnu hebben 28 haertsteden, onder dewelcke 4 off 5 haertsteden arm zijn ende niet met hemluyden gelden en mogen; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij evenveel haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met vogelen, visschen, spitten, delven, ende eenighe koeyen te houden, ende wat haver te zayen. Seggen, dat dese neringhe ten overlijden van Hertoge Karel een derdendeel beter was dan die nu es.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij hebben in heuren bedrijve ende quartier leggende 1400 mergen landts, veenlants, daer off daeromtrent, behoort hemluyden toe ¹⁾. Zeggen, dat zij deen helft rijcker waren ten overlijden van Hertoge Karel dan zij nutertijt zijn. Seggen voort, dat zij tot deser armoede gecomen zijn, midts dat zij verbrant zijn geweest in desen laetsten oorloge, ende byzonder van den ondersaeten van mijnen Gen. Heren, om dieswillen dat zij ondersaten waren van wijlen Heere Jan van Naeltwijk, ende overmidts andere ende veel diverssche schaden, schattinghe ende contribucien, die zij hebben moeten doen in de voorgaende oorlogen, aldaer zij up éenen stoot ²⁾ verloren meest al heur beesten; ende oock midts dat zij metten natten jaren tgeen dat zij van heuren beesten gohouden hadden verloren hebben, ende oock midts dijkaetsie ende andere lasten die zij dragen moeten.

OUDERSCHIE.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heer Arent Florisz, pastoor, oudt 40 jaer, Symon

---

1) Ik twijfel of ook hier niet iets hapert.

2) Zoo staat in het Hs. Misschien moet er »up eenen stont" worden gelezen.

Jacobsz, schoudt, oudt 43 jaer, Nelis Henricxz, oudt 48 jaer, Dirck Pouwelsz, oudt 48 jaer, IJsbrant Arentsz, oudt 39 jaer, bode, Jan Cornelisz, oudt 71 jaer, Pouwels Claesz, oudt 60 jaer. Adriaen Claesz, oudt 42 jaer, Wouter Hendricxz, oudt 38 jaer, buyrluyden van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij nutertijt hebben 65 haertsteden, daeroff dat meestendeel en mogen luttel off niet geven; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij 20 haertsteden meer.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met koeyen te houden, ende met heuren arbeyt, mit wagen ende schuyten te voeren, mit spitten, graven ende huysen te decken, omme haer loon. Zeggen, dat ten overlijden van Hertoge Karel heure neringe wel dryewerff beter was dan die nu es.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel wel dryewarven rijcker waeren dan zij nu zijn. Seggen, dat zij in heuren schoutambocht hebben leggen 1800 mergen landts, daeroff den eygendom meest toebehoort vreemden luyden ende elwaerts wonen, alsoe dat zijluyden geen 50 mergen landts eygentlyck daerinne en hebben, ende dat nochtans veel vreemde luyden, woonende buyten heuren schoutambocht, gebruycken veel van de voorsz. landen, alsoe dat zijluyden luttel proffijts daeroff hebben. Seggen, dat zij onder hem allen boven 200 koeyen nyet en hebben. Zeggen, dat zij tot dese vermindertheyt ende armoede gecommen zijn, wantet kenelick is, dat zij metten voornomden oorlogen, ende byzonder van den oorloge van Rotterdam, ghehelicken verbrant ende gedestruueert zijn geweest, heure huysen ende heure kereke; ende overmidts die schattinghe ende contribucie, die zij hebben moeten geven, ende dat zij mitten natten jaren heure beesten merckelick verloren hebben.

BOEKELSDIJK.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Willem van den Hove, schoudt, oudt 74 jaer, Voppe Jacobsz, ghezwooren, oudt 43 jaer, Pieter Jacobsz, oudt 37 jaer, buyrman van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyden hoochlycken gestaeft, dat zij nutertijt hebben 16 haertsteden, onder dewelcke dat 4 haertsteden zijn toebehoorende den poorteren van Delft ende Rotterdam, die mit hemlyden nyet en gelden; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij 3 haertsteden meer.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem behelpen met een weynich laech zaylandts, twelck zij, alst drooghe jaren zijn, besayen met haver, ende generen hem oock metter koe, met spitten, mit delven. Welcke heure neringhe, van alzoe vele als de koe angaet, up den dach van huynen nergensnae zoe goet en es als die was ten overlijden van Hertoge Karel, want diegene van hemlyden die plagen te hebben 5 off 6 koeyen en hebben alsnu nauwelicks 2 koeyen; ende angaende die lantelinghe zegghen, dat die up ende neder gaet naer God van Hemelrijk die jaren nat off drooch verleent.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nu nergensnaer zoe rijck en zijn, als zij waren ten overlijden van Hertoge Karel; want zij by tijden van den voorsz. Hertoge Karel plagen te hebben, van die 300 mergen landts die haer ambocht groot is, omtrent 13 off 14 mergen landts, ende alsnu zoe en hebben zij geen eygen landt; ende plagen oock ten voorsz. overlijden van Hertoge Karel te hebben vierwarven meer koeyen dan zij nu hebben, want by tijden van den voorsz. Hertoge Karel hadden zij wel 400 koeyen, ende alsnu zoe hebben zij mer 100. Ghevraccht hoe zij tot deser armoede gecomen zijn, zeggen, dat zij tot deser armoede gecomen zijn midts den oorloge van Rotterdam, in denwelcken zij grondelycken verbrant zijn geweest,

heure koeyen genomen, heur goet ghepilgeert, gevangen, gebrantschat ende gheransonneert; ende overmidts dat die watermolens verbrant zijn gheweest, heur ghelijcken ¹⁾ onder water ende verdroncken is gebleven, zoedat zij luttel ofte nyet daervan ghecrijgen en konnen, van der tijt dat zij tot heure groote lasten ende costen nyeuwe watermolene hebben moeten zetten.

HILLEGERSBERGE.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Mr. Jacob Mercatoris, pastoor, oudt 56 jaer, Aernt Jacobsz, schoudt, oudt 40 jaer, Jan Jansz, oudt 56 jaer, Jan Dircxz, oudt 55 jaer, Mertyn Symonsz, oudt 75 jaer, Dammas Jansz, oudt 50 jaer, ende Adriaen Doensz, oudt 55 jaer, buyren ende ghezworen van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu, onder goet ende quaet, hebben 80 haertsteden, onder welcke dat zijn 23, daervan die inwoonenden zoe arm zijn, dat zij leven van den heyligen geest ende met hemluyden niet en mogen gelden; ende noch 17 haertsteden, zittende onder die vrijheyte van Rotterdam, hoewel dat zij onder heure prochie staen, diewelcke 17 veel van den rijcxsten zijn, maer om redenen wille voorscr. met hemluyden nyet en gelden; ende by tijden van Hertoge Karel hadden zij ghenouch gelijk haertsteden, ende waeren doe die helfte rijcker dan zij nu zijn.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hemluyden behelpen metter koe, turff te delven ende arbeyden, ende dat zij zayen omtrent 10 merghen, in drooge jaren, mit haver ende anders niet. Welcke heure neringhe alsnu met allen te nyete gaet, midts dat die landen aldaer verdolven zijn.

---

1) Zoo heeft het Hs. Misschien te lezen: »heur landt ghehelycken».

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zegghen, dat zij alsnu wel die drye deelen armer zijn dan zij waren by tijden Hertoghe Karel; welcke heure armoede toegecommen is overmidts dat heure voorscr. ambocht groot plach te wesen 4000 mergen veenlandts, daarvan tmeeste deel ende bynae al toe plach te hooren den inwoonenden van den voorsz. dorpe; ende alsnu zijn van de voorsz. 4000 merghen veenlandts verdolven omtrent 1000 merghen veenlandts, ende poorters van Rotterdam ende Delft hebben int surplus 2300 mergen landts, die welcke met hemluyden niet en gelden ende vrij zijn van allen contribucien, zoedat zij alsnu en behouden mit hem geldende mer omtrent 700 merghen schamel ende arm landt; up welck landt zij onderhouden moeten sluysen, wateringen, watermolens ende andere oncosten; ende oock toegecomen is overmidts den oorloge van Rotterdam, in welcken oorloghe eenighe van hemluyden grondelycken verbrandt waeren, heure goet ende beesten genomen, ende eenige van hemluyden gevangen ende geransonneert werden; ende, boven al dat voorscr. staet, dat zij in de oorloghen van Utrecht, Woorden, Montfoorde ende Rotterdamme groote ende diverssche penninghen ende schattinghen hebben moeten geven.

C A P P E L L E.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Ghijbsbrecht Gerritsz, schoudt, oudt 35 jaer, Willem Jansz, oudt 66 jaer, Jan Pietersz, oudt omtrent 32 jaer, Ogier Jansz, oudt 60 jaer, gezworen ende buyrluyden van den voorsz. dorpe; ghein-terrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij, onder goet ende quaet, hebben omtrent 60 haertsteden, onder welcke dat zijn omtrent 14 off 15 haertsteden, daerinne begrepen paep ende coster, die met hemluyden nyet en gelden overmidts heurluyder armoede, ende dat zij leven by den heyiligen geest; ende dat zij by tijden van Hertoghe Karel plagen te hebben omtrent 70 haertsteden, die meestal met hemluyden plagen te gelden.

Item angaende heure neringhe zeggen, dat zij alsnu in heuren voorscr. dorp hebben omtrent 116 koeyen, daarvan eenige van hemluyden heure koeyen huyren om heure nootdrufft off te krijgen; ende dattet derdedeel van heuren volcke ¹⁾ hem behelpen met visschen, vogelen ende met de schuyte om vracht te vaeren ter Goude ende anderssins; seggen oock, dat zij hemluyden behelpen in drooge jaren haver te zayen, zonder hooger ofte meerder neringhe te hebben. Welcke heure neringhe nutertijt nyet zoe goet en es, op deen helft na, als die was by tijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nutertijt wel achtwarff armer zijn dan zij waeren by tijden van den voorsz. Hertoge Karel, want zij by tijden van denzelven Hertoghe plagen te hebben ende te bezitten, als heur vrij eygen goet, omtrent 35 hoven landts, elcke hove gherekent van 30 mergen; ende alsnu en hebben zij mer omtrent 2 hoven landts, zulcx als voorscr. staen, ende diewelcke belast zijn mit omtrent 36 R. gl. tsjaers, die zij daerup vercocht hebben om heur lasten daermede te mogen vervallen; ende dat zij daerenboven moeten onderhouden sluysen, dammen, dijcken, wateringhen ende anders, ende oock mede des ²⁾ . . . ., beloopende 14 R. gl. tsjaers; ende zeggen, dat elcke mergen des jaers te huyren gelden mach, onder deen meer dander min, omtrent eenen R. gl., wanttet mager veenlanden zijn, daer gagel ende diergelycke oncruyden op waschen. Ghevraecht hoe dat zijluyden tot deser armoede gecommen zijn, zeggen, dat midts die oorlogen die geweest zijn, in denwelcken zij groote schattinge ende ruytergelde metten gemeen lande van Hollandt hebben moeten geven, ende daerenboven hebben moeten geven den vianden diverssche ende groote brantschattingen, om welcke lasten te vervallen zij hebben moeten vercoopen van den voorsz. 35 hoeven veenlandts, hemluyden toebehoorende, zoe veel, dat zij maer omtrent 2 hoeven gehouden en hebben, als voorscr. staet.

---

1) Het Hs. heeft »van heure welcke”.

2) Het Hs. laat hier eenige ruimte open, ten blijke dat iets ontbreekt.

BROUCK.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Cornelis Jacobsz, oudt 46 jaer, Gerrit Franckensz, oudt 53 jaer, als gemachticht van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlijcken gestaeft, dat zij, onder goet ende quaet, binnen heuren voorscr. dorpe hebben omtrent 22 haertsteden, die alle mit hemluyden gelden, onder luttel ende veel; ende by tijden van wijlen Hertoge Karel hadden zij genouch ghelijcke haertsteden, maer alsdoe veel rijcker dan zij nu zijn.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij in drooge jaeren mogen besayen mit haver omtrent 15 off 16 mergen landts, ende behelpen hem voorts met turff te delven, mit visschen ende met vogelen. Welcke heure neringhe alsnu genouch ghelijck is, als die was by tijden wijlen Hertoge Karel, want die met die jaerscharen goet ende quaet vallen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij veel armer zijn alsnu dan zij waren by tijden van Hertoge Karel, ende twelck toegecommen is midts die oorlogen, die geweest zijn, in welcke zij groote schattinghe hebben moeten geven mitten gemeen lande van Hollandt; ende daerenboven zijn heure goeden van den vianden ende heure koeyen genomen geweest, ende hebben oock int voorleden jaer groote lasten van den muysen geleden, die welcke heurluyder koorn ende gras te nyete gebracht hebben in zulcken schijne, dat zij daeroff eenichsins ¹⁾ eenich prouffijt gegregen hebben.

 DIE STEDE VAN ROTTERDAM.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Jan Bye, bailliu, oudt 60 jaer, Jan Wijnansz, oudt

---

1) Misschien is „geenszins” te lezen.

46 jaer, Jan Vluners, oudt . . . . burgemeesteren, IJsbrandts Woutersz, oudt 73 jaer, Bouwen Adriaensz, oudt 46 jaer, Pieter Ghijsbrechtsz, oudt 40 jaer, Huych Claesz, oudt 45 jaer, Symon Herpersz, oudt 50 jaer, Claes Dircxz, oudt 43 jaer, Eeuwout Pietersz, oudt 35 jaer, schepenen, Willem Pietersz, oudt 43 jaer, Ghijsbrecht Willemsz, oudt 45 jaer, Reyer Jansz, oudt . . . jaer, tresoriers, Jan van Veer, oudt 53 jaer, poorter ende raedt der voorsz. stede; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hochlycken gestaeft, dat zij nutertijt hebben 972 haertsteden, daeroff dat meer dan die een helft zijn lege haertsteden, off die mit hemluyden niet en contribueren off en gelden, midts heure armoede; ende ten overlijden van Hertoghe Karel zoe hadden zij 1275 haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat heure principale neringhe, die zij hebben binnen der voorsz. stede, is ten harinck te vaeren, te drapenieren, ende brouwerye, ende oock met horde- ende mandemaecken, mitsgaders oock met hoen barcken ¹⁾ te varen om vracht. Seggen, dat zij ten overlijden van Hertoghe Karel hadden 24 harinckbuyssen varende ter zee, dewelcke nu vermindert ende ghecommen zijn up 11 der voorscr. buyssen, onder groot ende cleyn. Seggen, dat zij ten overlijden van Hertoghe Karel binnen heuren stede hadden 25 brouweryen, dewelcke nutertijt gedeclineert ende ghecommen zijn up 16 brouweryen, ende daeroff datter maer 6 en zijn, die excerceren die neringhe van de voorscr. brouwerye. Seggen, dat ten overlijden van Hertoghe Karel zijluyden hadden binnen der voorsz. stede 50 weefftouwen, dienende totter draperye, welcke weefftouwen ghedeclineert ende gecommen zijn tot 6 weefftouwen off daeromtrent.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij zedert de doot van Hertoghe Karel, overmidts heure lasten, eensdeels vermindert ²⁾ hebben heure oude excysen, ende oock daerenboven van nyeuws gheimponeert hebben nieuwe excysen van alrehande goeden ende waeren, te weten, up heur wijn, coorn, meel,

1) Misschien te lezen: »met heur barcken te varen».

2) Zoo heeft het Hs.; maar de zin vordert »vermeerdert».

zout, oly, laecken, scheptonnen ¹⁾, turff, beesten, fruyt, brouwen ende anders; welcke excysen nutertijt belooopen omtrent 800 £ gr. vl. Seggen voort, dattet corpus van der voorsz. stede sculdich is, van jaericke renten, losrenten ende lijffrenten, 1000 £ gr. tsjaers off daeromtrent, daeroff die 600 £ zijn losrenten ende tsurplus zijn lijffrenten; ende gheleent hebben tot proffijt van der voorsz. stede, ende oock mede van houte, dat zij gheemployeert hebben tot fortificatie ende sterkinge van der voorscr. stede, zijn schuldich upten dach van huyden omtrent 3000 £ gr. vl. Seggen voort, angaende die rijckdom van heure ghemeente, die ten overlijden van Hertoge Karel rijk was van 3200 schotponden, te weten, diegene die doertijt gegoet was tot 100 nobelen, die staet up 8 der voorscr. schotponden. Seggen, dat up den dach van huyden zijluyden geen 800 schotponden, ten prijse voorscr., en mogen maecken: daer zij nochtans in rekenen luyden die niet en hebben ende met puyrlycken vrij broot en gaen. Seggen, dat zij tot deser verminderinge ende armoede gecommen zijn overmidts vele ende diverssche oorlogen, die geweest zijn, te water ende te lande, alsoe wel buyten landts ter zee als binnen slandts; byzonder in den oorloge van Rotterdamme, zoe zijn heure buysen binnen der stede ende daerbuyten verbrant ende ghenomen geweest, ende niet alleen buysen maer coggeschepen, barcken, heuen ende anders, ende grootelicken, dat zij vergaen zijn in heure neringhe ende anders, mits alle die voorscr. oorlogen, ende oock schattinge, contribucie, destrueeringhe, pilgeringhe, ende oock midts den dieren tijt, die geweest is, dat zij die wateren niet en hebben mogen frequenteren ende gebruycken, als zij deden ten overlijden van Hertoge Karel; ende dat onlanx 250 van heuren poorters uyt heure voorscr. stede vertogen zijn in andere plaetsen, overmidts die impositien ende lasten, die zij moeten stellen up allen manieren van goeden van heure neringhe, als voorscr. is.

DIE STEDE VAN SCHIEDAMME.

Upten 21^{en} dach van der voorscr. maendt van Junio zoe hebben wij Commissarissen, binnen der stede van Schiedamme, voor ons geroupen ende gedachvaert Huych Adriaensz, oudt 50 jaer, bailliu, Heer Pieter

1) Zoo het Hs. Bedoeld wordt denkelijk het ijken van de tonnen.

van Dalen, ridder, schoudt, oudt 61 jaer, Pieter Velinx, oudt 50 jaer, borgemeester, Anthonis Muysgin, oudt 66 jaer, Lambert Jacobsz, oudt 34 jaer, schepenen, Henrick Florisz, oudt 29 jaer, tresorier, Dirick Aelbertsz, oudt 51 jaer, Cornelis Evertsz, oudt 65 jaer, Jacob Oom, schepenen, oudt 32 jaer, Huych Yemantsz, schepenen, oudt 45 jaer, Pieter Leeuw, oudt 37 jaer, poorteren van der voorsz. stede; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij ten tijden van Hertoge Karel binnen der voorscr. stede hadden 574 haertsteden, die metter voorscr. stede contribueerden ende betaelden in alle lasten van der voorsz. stede, van welcke 574 haertsteden verbrant zijn in dit tegenwoordige jaer van XCIII den 14^{en} dach in Meye 109 haertsteden, die contribueerden ende betaelden in allen lasten ende subvencien van der stede; zijn noch aldaer verbrant tenzelven dage 29 geestelicke huysen, die mede de excysen van der stede vermerende waeren, ende nutertijt niet en mogen doen, overmidts armoede van den brant voornomt, alzoe dat nutertijt binnen de voorsz. stede niet meer haertsteden en zijn dan 465 haertsteden, onder welcke 465 zijn daer alzoe veel nu verarmt ende vergaen, overmidts quade neringhe ende quade fortuynen, datter nyet meer en zijn dan 300 haertsteden die de voorsz. stede bistanceit mogen doen.

Item angaende die neringhe zeggen, dat ten tijden van wijlen Hertoge Karel waren binnen der voorsz. stede offvarende 36 harinckbuysen, aldaer thuyt behoorende; tenzelven tijden was oock binnen der voorsz. stede draperye, dat men jaerlicx makende was omtrent 500 halve laeckenen; waeren oock tenzelven tijden brouwers, dewelcke goede neringhe hadden van der brouwerye; tenzelven tijden waren oock, binnen derzelve stede thuyt behoorende, 4 of 5 coopvaerders, dewelcke alle dagen off ende an voeren ¹⁾ met coopmanschappen; in denzelve tijden gaff men van een vat biers ten prijse ²⁾ 6 st. ende den tappers 7 st. ende van een aem rijnschen wijn 30 st., daeroff die voorsz. stede jaerlicx hadde ontfanck, up gemeene jaeren dat een doort ander, 2000 £, tot 40 gr. t £;

1) Het Hs. heeft: »off ende an waren”.

2) Denkelyk te lezen; »assyse”.

waren oock in denzelven tijden binnen der stede veel lantluyden woonende, diewelcke meerder hantieringhe ende neringhe hadden dan daer nutertijt zijn, overmidts dat zij vergaen zijn metten quaden jaren van den oorloge, ende andere muys-jaren.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dattet waer is, dat in den jaere voornomd waeren binnen der voorsz. stede veel reeders van buysen, drapenierders, coopvaerders ende andere die ghemeene poorters binnen der stede, die welcke veel meer rijkdom ende goeden hadden dan daer nutertijt zijn. Seggen oock, dat nutertijt binnen de voorsz. stede niet meer en zijn dan 12 buyssen ende 2 cleyne buiskens, die ten harinck zullen varen, welcke buyssen alzo snoode zijn van ouderdomme, overmidts dat men geen nyeuwe buyssen en heeft mogen maecken van armoede, dat men se ten tijden als daer voren 36 buyssen offvarende waren, niet en zoude hebben willen voeren, uytgenomen 4 buyssen, die in den jaere van XCIII ende XCIIIII gemaect zijn. Seggen oock, dattet waer is, dat huynen ten dage gheen draperye binnen der voorsz. stede en is, daer men off scrijven mach, overmidts armoede van den drapenierders. Seggen noch, dat up huynen sdaechs zijn binnen der voorsz. stede 8 brouwers, ghelijck in voorleden jaren zijn geweest, mer daer en zijn niet meer dan 2 off 3 brouwers, die wat neringhe hebben: alle die andere neringe zoude wel eenen brouwer machtich zijn te doen; ende is oock huynen des daechs mer een coopvaerder die binnen der voorsz. stede thuyt behoort, welcke coopvaerder is wel 14 jaer oudt, zoedat men achter dese reyse niet meer en zal mogen vaeren. Seggen voort, dat men huynen des daechs geeft binnen der voorsz. stede ten excyse van een vat biers 10 st. ende den tappers 12 st., ende van een aem rijns wijn ende alle andere wijnen 3 R. gl. ende een oort, nochtans deselve excysen niet meer in een geheel jaer, zoe meer zoe min, en gelden dan 1080 £. Oock is waer, dat ten tijden van den jaren LXXIII, LXXIIIII ende LXXV was de voorsz. stede jaerlicx schuldich, an lijffrenten ende losrenten, die somme van 1700 £, daeroff zij boven 600 £ losrenten den pennick up 20 te lossen: facit 2600 £ ¹⁾. Seggen voort, dat deser voorsz. stede ontfanck

---

1) Het Hs. is hier blijkbaar weer onjuist: het *facit* komt zelfs niet uit.

ende incommen is geweest van der stede goeden in den jare van LXXIII, LXXIII ende LXXV die somme van 4800 £, ende zoewel dattet excysen van den bier is gestelt van 6 st. ende 7 st. up 10 st. ende 12 st., ende den coornexcysen van elck achtendeel terwe off rogge eenen groote, die welcke in den jaeren voorleden niet en waren, ende noch daerenboven alle anderen excysen veel verhooget zijn, zoe en is nochtans dat incommen ende ontfanghe van alle die stede up huyden sdacchs nyet meer dan 2325 £. Seggen noch, dat deselve stede noch jaerlicx heeft tot oncosten van de onderhoudenisse van de hoofden van de havene, van fortificatien ende reparacien an vesten, poorten ende bruggen, an reysen, propynen, scheynckingen, beden ende subvencien, bedraghende tsjaers 1200 £. Seggen voort, dat, al ist zoedat die gemeente binnen één jaer drye schooten gegeven hebben, zoe is de voorscr. stede nochtans ten achteren, an lijffrenten ende losrenten, die verschenen zijn binnen drye jaren off daeromtrent, die een min dander meer, bedragende 6300 £; is noch dezelve stede ten achteren, te betalen van geleende penninghen, die welcke die gemeente heeft boven heur schattinge, die zij gegeven hebben, bedragende 2160 £. Seggen voort, datter wel dat waergeseyt is van de reparacie van den hoofden van de havene, omme tonderhoudene van dien mit 100 ponden sjaers, zoe is waer, dat men nutertijt zal moeten doen die costen aen den hoofden, omme die onderhoudenisse van den havene, boven 1000 £. Seggen voort, dat zij onderzouck gedaen hebben in den jaere van LXXXVI laestleden van heuren rijkdom particulier van der gemeente van der voorscr. stede, alsoe dat behoorde, soe hebben zij bevonden heuren rijkdomme groot wesende 120,000 £ van 40 gr., daerinne begrepen heure neringhe ende regimente; maer indiemen upden dach van huyden van nyeuws den voorscr. rijkdom ondersoucken zoude, in maniere als voorscr. is, men zoude bevinden dat heure rijkdomme niet meer beloop en zoude dan 60,000 der voorscr. £ off daeromtrent. Seggen voort, dat zij tot deser armoede ende verminderinge gecomen zijn overmidts den oorloghe van Vranckrijk, dat heure buyssen noyt en hebben mogen varen omme heure neringe te achtervolgen, zij en zijn gevangen worden, geransonneert ende doot gheslagen, soedat zij noyt jaer die costen en hebben mogen winnen, maer zijn alle jaer groot goet ten achteren gegaen. Heeft oock dezelve stede moeten contribueren in den oorloghen van

Utrecht, Rotterdam, Montfoort, Leyden, ende die neringhe ¹⁾ ter zee, ende, boven haar ordinaris wapeninge, leeninge moeten doen, daeromme zij groote renten hebben moeten vercoopen, ende die meest vercoft zijn in den jaere van LXXXI, LXXXII, LXXXIII ende LXXXIII ende voort tot desen dage toe, zoedat die voorscr. stede mits desen ende metten gernisoene, leggende binnen der voorscr. stede ten tijden van den oorloge van Rotterdamme, ende mede midts fortificacie ende reparacie derzelve stede, daer zij noch off schuldich zijn te betalen groote sommen van penninghen, midts oock den dieren tijt ende anders, daermede de voorscr. stede tot dese armoede ghecommen is, gelijk dit alle int lange blijcken mach by eene memorie, by de voorscr. stede ons Commissarissen overgegeven, gheteykent by heuren clerck, ende welcke memorie ende den inhouden van dien dezelve stede gheaffirmeert hebben by eede waerachtich te wesen, ende dewelcke wij mede gevoucht hebben by dese onze Informacie.

DE FLANDT.

DIE STEDE VAN VLAERDINGEN.

Upten 21^{en} dach van der voorsz. maendt van Junio zoe hebben wij Commissarissen voor ons, binnen der voorsz. stede, geroupen ende gedachvaert Jan Huygensz, bailliu ende schoudt, oudt 42 jaer, Meeus Willemsz, oudt 40 jaer, Reynier Willemsz, oudt 41 jaer, burgemeesteren, Meeus Jansz, oudt 50 jaer, Willem Jansz, oudt 54 jaer, Kerstiaen Dammasz, oudt 38 jaer, schepenen, Claes Florisz, oudt 64 jaer, burgemeester van der voorsz. stede; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel hadden 190 haertsteden bewoont; ende omtrent 10 off 12 jaeren daer te vooren

---

1) »Neringhe" is zeker onjuist, maar hoe het te verbeteren is, weet ik niet.

zoe hadden zij 32 haertsteden meer, die al verbranden, ende daerin meest stierluyden woonden, ende doetertijt zommighe wechtoghen ¹⁾, want zij doe hadden 16 of 18 buyssen, alsoe datter doe noch bleven 10 off 12 buyssen; welke haertsteden alsnu gecommen zijn tot 44, daeroff dat rechte derdendeel arme luyden zijn, levende van den heyligen geest, daerboven 20 haertsteden niet en waeren ten overlijden van Hertoge Karel, die doe van den heyligen geest leefden.

Item angaende heure neringhe zeggen, dat buyten ²⁾ der voorsz. stede ten tijden voorsz. waeren 10 off 12 goede buyssen, wel gestelt ter neringe, ter zee varende, die al meest binnen der voorsz. stede thuyt behoorden, aldaer zij hemluyden meeste generen als stierluyden, schipknechten, cuypers, backers, coomans ende ander diergelycke; gheheerden hemluyden oock ter zee mit cleyne schepen, als mit scholle ende andere visch, onder tijden als men niet ten harinck en vaert; welke neringhe al tsamen vergaen ende te nyete gecomen is, alsoe dat zij altans niet eenen buyt en hebben, mer heure ghemeente, dat meestal visschers zijn, vaeren buyten, in Zeelandt off anderssins, om een huylt te winnen, ende daer moeten zij dien helen winter up leven ende teeren.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij ten overlijden van Hertoge Karel hadden die buyssen ende goeden daartoe dienende, als voorsz. staet; dewelcke zij al quyt gheworden zijn by den oorloge van Vranckrijk, want haer stierluyden ghevangen worden ende zeer hooch gerantsonneert, ende die voorsz. buyssen mit goet ende netten genomen werden, dat een jaer voor, dat ander jaer nae, ende worden oock up één jaer 3 buyssen genomen van den Franchoysen, die van oosten quamen, wel gheladen mit coorn ende ander goeden, daer zij mede verafterden, aldaer zij haere goeden mede quyt geworden zijn, alzoewel die reeders als die schippers. Oock zoe waren daer sommighe die zoe rijck waren van goede, dat zij up haer rente ledich ghingen, daer nu niet vier en zijn die 2 £ gr. tsjaers hebben; ende en hebben alsnu niet zoe veel goets dat zij heure schulden int gemeen mogen betalen, want zij daarvan onderzouck gedaen hebben, een ygelick by

1) Het Hs. heeft »nochtoghen».

2) Zoo het Hs. Men zou veeleer »binnen» wachten.

zijnen eede, als hemlyuden tanderen tijden bevolen is geweest. Zijn oock die huysen veel vergaen, overmidts renten dat daerop ghecoft ende gheschat zijn van den schuldenaeren, den eenen te Delft, den ander te Schiedamme, alzoë dat luttel zijn die huysen hebben. Zeggen, dat zij incomens hebben van den excysen ende allen anderen dat tot proufftijt van der voorsz. stede comen mach, te weten, van bier, van wijn, van sout, van meel, van erven, van den brant van den harincktonnen ende andere waer, de somme van 200 R. gl., van 40 gr. tstuck. Seggen, dat zij van den rijckdom van de gemeente ende particuliere personen onderzouck gedaen hebben in den jaere van XCII lestleden, ende hebben bevonden dat heure rijckdommen doertertijt beliepen, te weten, heure goeden, neringhe ende regement daerinne begrepen, de somme van 1116 £ 10 sc. gr. vl.; mer indien men upten dach van huyden die rechte rijckdommen zoude grooten ende tauxeren, in der manieren voorscr., zoe zoude dat wel scheelen dat rechte derdendeel off daeromtrent. Zeggen oock, dat zij grootelick belast zijn overmidts den oorloge van Utrecht, ende dat zij staen in der tauxatie van den schiltalen, gelijk zij stonden doen zij 18 buissen hadden ende geene renten up de voorscr. stede en stonden dan 2 £ gr. tsjaers, waeromme zyluyden malcanderen grootelicken belast hadden mit schot ende andere ongelt te geven, want zij in den voorsz. oorloge van Utrecht veel tijts telcker maendt schot setteden, ende van dier tijts herwaerts altijt gedaen hebben, vier off vijff warven tsjaers, alsoe min alzoë meer, naedat zij die lasten hadden, alzoë dat zij tot elcken schote wel gheven meer dan den vijffden penningh van heure goeden. Daerenboven hebben zij vercocht, an losrenten ende lijffrenten, sedert die voorscr. tijt, 29 £ gr. tsjaers, waeromme vele van heuren rijckdomme wech getogen zijn, als stuurmans ende andere die goet hadden, omme de voorscr. lasten van schote, die hem te zwaer vielen; oock mede zoe zijn zommige wech getogen in den oorloge van Rotterdam, overmits groote zorgen, die zij hadden, voor vangen, verbranden, ende oock omme die groote scattingen die zij gaven, als brantschattinge ende ruytergelt, ende gheen neringhe en hadden. Ende oock noch te houden hebben 15 roeden steenen dijcx, daer men geen laste mede plach te hebben, daer zij gheen lant toe en hebben, wantet noch veel luyden heugen dattet al landt was voor desen voorscr. dijck, want die straten ende huysen van der voorscr. stede al meest daer stonden, als

men wel bevonden heeft ende noch wel bevindt an die dooden, die daer hiervoortijts begraven zijn in uytgehouden boomen, ende dat nu al tsamen metten water vergaen is, zoedat alsnu grooten last hebben mitten voorscr. dijk, als die heemraden wel weten, want de slach van den water aldaer zoe groot es, datter wel 6 roeden steenen muys gestort es, dat die heemraden . . . . 1) hebben, twelck zij niet en zijn te vergelden, want elke roede wel costen zal 2 £ gr. By alle welcke redenen zijluyden tot deser voorsz. verminderinghe ende armoede gecommen zijn, al int langhe verclaert in een memorie, geteyckent by heuren secretaris, ons by der voorscr. stede overgegeven, ende diewelcke wij Commissarissen mede gevoucht hebben mit dese tegenwoordige Informacie.

B E R C K E L.

Upten 23^{en} dach van Junio anno voorsz. zoe hebben wij Commissarissen voor ons gheroupen ende gedachvaert, binnen der stede van Delft, Bonefaes Gerritsz, schoudt, oudt 44 jaer, Heyn Cornelisz, ambochtbevaerder, oudt 36 jaer, Symon Jansz, oudt 63 jaer, Adriaen Symonsz, oudt 70 jaer, ende Pieter Direxz, oudt 40 jaer off daeromtrent, buyren van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlyck gestaeft, dat zij up den dach van huyden hebben 108 haertsteden, daeroff dat een derdendeel luttel of niet met hemluyden gelden en mogen; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij omtrent 8 off 10 haertsteden meer dan zij nu doen.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen ende behelpen met turff te delven, met koeyen te houden ende mit een luttel landts te zayen. Seggen, dat heure neringhe alsnu van turff te delven

---

1) Hier ontbreekt weer een woord.

is geheel te nyete, dat nyet en scheelt dan up een cleyn; ende dat heure neringhe van koeyen te houden is wel een derdendeel ghedeclineert ende vermindert als dat zij was ten overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat die veenlanden bynae gheheelycken uytgedolven zijn, behorende gemeenlick toe den inwoonenden van den voorscr. dorpe, ende dat ander landt, dat nyet uytgedolven en is, behoort gemeenlicken toe vreemden luyden; ende dat zijluyden heure lasten ende onrade stellen niet alleen up heure hooftten van den inwoonenden, mer oock mede up die landen aldaer liggende, alsoe wel den inwoonenden toebehoorende als den vreemden luyden. Zeggen, dat zij meer jaren geleden angebrocht hebben in den Hage heurluyder rijkdom, diewelcke, alzoehemluyden dunct ende als men verstaet, groot was omtrent 10,000 £ hollandts, hemluyden bedragende an dezelve Informacie; mer zeggen, dat by den dach van huyden heure rijkdom wel vermindert es den tienden penninck off daeromtrent. Zeggen, dat zij vercocht hebben up heuren dorp in dese laetste oorloge 6 £ gr. tjaers losrenten, omme heure lasten daermede te vervallen. Seggen, dat zij tot dese declinatie ende armoede gecomen zijn overmidts den oorloge, dieren tijt, natte jaeren ende oock van den muysen, die heur coorn int jaer voorleden hebben gegeten, zoedat zij luttel off geen prouffijt daerof gehadt en hebben.

BLEYSWIJK.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heer Adriaen van Monster, pastoor, oudt 34 jaer, Neel Goossens, oudt 55 jaer, Baerent Hendricxz, oudt 45 jaer, ambochtbewaerder van den voorsz. dorpe; geinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 54 haertsteden, daeroff datter 10 ledich staen, ende die helft van den ander haertsteden leven van den

aelmissen, ende zijn zoe arm dat zij in heure lasten met hemlyuden nyet contribuieren en mogen; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij omtrent 6 off 8 haertsteden meer.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen mit wat turff te delven ende wat koeyen te houden, omme heure nootdurft daeroff te hebben. Seggen, dat heure neringhe van turff te delven is geheel vergaen zedert Hertogen Karels doot, alsoe datter luttel off nyet gebleven is omme meer te delven.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij geheel arm zijn ende dat al heur landt uytgedolven is, als voorscr. is, ende dat zij nochtans die lasten van den dijckaetsie moeten dragen ende betalen, hoewel heure voorscr. landen vergaen zijn; ende zeggen, dat zij tanderen tijden heur goet angebrocht hebben in den Hage, welcke goeden alzoe nu veraftert zijn dat zij niet smeets ¹⁾ waerdich en zijn, ende gedragen hem daeroff an den Informatie daeryan wesende. Seggen, dat zij tot deser armoede gecommen zijn, overmidts den oorloge van Rotterdamme, in welcken oorloghe zij heure beesten verloren hebben, zijn oock gevangen ende geransonneert geweest, midtsgaders oock groote brantscatingen, die zij hebben moeten geven, midts oock die schattinghe van ruytergelde, dieren tijt, ende zijn oock veel van heuren buyren uyt heur dorp vertogen, ende die alsnu mit hemlyuden niet en contribuieren noch en gelden; ende al heur landt meest uytgedolven is, als voorscr. is.

T AMBOCHT VAN DORP.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Aernt Dirxsz, oudt 44 jaer, Hendrick Doe, oudt 57 jaer, Vrederick Woutersz, oudt 39 jaer off daeromtrent, schepenen van den voorsz. ambocht; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

---

1) Aldus het Hs. Misschien te lezen: »niets meer”.

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij nutertijt hebben 9 haertsteden die bewoont zijn, ende 3 die onbewoont zijn, ende dat van de 9 haertsteden 7 zoe arm zijn, dat zij alleen betalen in allen lasten ende ongelden dat vierendeel, ende die ander 2 haertsteden betalen die driedeelen; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij 12 haertsteden, al bewoont.

Item angaende heure neringhe zeggen, dat zij hem generen met koeyen ende schapen te houden, ende zommighe met vogelen, visschen ende wat lants te sayen ende te maeyen; welcke neringe ten tijden van Hertoge Karel dat een derdendeel beter was dan zij nu is.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij wel een derdendeel armer zijn alsnu dan zij waren ten overlijden van Hertoge Karel, ende dat alle heure goeden niet en mogen dragen meer dan 2000 £ hollands. Zeggen, dat zij tot deser armoede gecomen zijn overmidts de oorloghen, schattingen, dieren tijt, natte jaren ende oock van den muysen, die int voorleden jaer waren ende hemluyden groote schade deden.

P I N A E C K E R.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Reynier de Nyerkerck, pastoor, oudt 40 jaer, Thon Hendriexz, schoudt, oudt 70 jaer, Jacob Direxz, oudt 60 jaer, Engebrecht Jansz, oudt 60 jaer, Jan Pietersz, oudt 45 jaer, Mathijs Jan Meynertsz, oudt 40 jaer, Pouwels Hermansz, oudt 42 jaer, buyren van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben omtrent 90 haertsteden, daeroff dat dat derdendeel van den haertsteden zoe arm zijn, dat zij luttel of nyet met hemluyden contribuieren; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij omtrent 5 off 6 haertsteden meer.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen met koeyen te houden, turff te delven ende een luttel lantelinghe, welck lant groot is int gheheel 1700 mergen, daeroff dat niet dan 6 mergen zijn goets lants; welke neringhe alsnu een derdendeel minder is dan die was ten overlijden van Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat by tijden van Hertoge Karel zij hadden 16 off 18 personen die rijk waeren als van twee kerven, elcke kerve gerekendt van 6 mergen eygen landts, diewelcke nu vermindert ende gecomen es tot 6 off 7 personen, hebbende elck twee kerven als boven, daer alle heure goeden ende have mede ingerekendt zijn; mer binnen denzelven dorpe zijn vele andere personen die staen up een half kerff off een vierdendeel kerff, zonder dat zij te deposeren weten int zelve die grootheyt ende rijckdom van heuren goeden, die zij up den dach van huyden hebben; mer gedragen hem an zeeckere Informatie die zij onlanx daeroff gebrocht hebben in den Hage. Seggen, dat zij up heur dorpe vercoft hebben 15 R. gl. losrenten. Seggen, dat zij tot deser armoede gecommen zijn midts de oorlogen die geweest zijn, in dewelcke zij groote schattinghe hebben moeten geven; midts oock den dieren tijt, natte jaeren ende brantschattinge, ende dat aldaer omtrent 250 mergen uytgedolven zijn.

T HOFF VAN DELFF.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Thon Hendricxz, schoudt, oudt 70 jaer, Willem Lourisz, oudt 40 jaer, Aem Hendricxz, oudt 75 jaer, Jan Gijbsbrechtsz, oudt 75 jaer, Hillebrant Pietersz, oudt 48 jaer, Aernt Hendricxz, oudt 60 jaer, Wouter Jansz, oudt 36 jaer, Cornelis Willemsz, oudt 46 jaer, Allert Pouwelsz, oudt 33 jaer, buyren ende gezworen van 't Hoff van Delf; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu hebben 74 haertsteden, daeroff 8

haertsteden zijn die leven van den heyligen geest; ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij 6 oft 7 haertsteden meer.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen met koeyen ende paerden te houden, mit lantelinge alst drooge jaren zijn, ende alst natte jaren zijn zoe generen zij hem metter koe. Welcke neringe wel die helft beter was ten overlijden van Hertoge Karel dan die nu zijn.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat heure rijkdom alsnu is tusschen 9' oft 10,000 schotponden, wel verstaende datter nyemandt zoe arm en es, zonder den heyligen geest alleyn, hij en wordt gerekendt up 4 schotponden, te weten, dat diegene die 10 mergen lants heeft off die waerde van dien van have ende goeden, die wordt gestelt up 100 schotponden, elke mergen landts gerekent, deen door dandere, 40 £ hollands. Seggen, dat die inwoonenden van den voorsz. dorpe nyet meer eygen landts en hebben dan 400 mergen, ende tsurplus van den lande behoort vreemden luyden up andere plecken. Seggen, dat zij tot deser armoede gecommen zijn overmidts de oorlogen ende groote schattinge, die zij in denzelven oorlogen hebben moeten geven, brantschattinge, verdinge, dieren tijt, natte jaren, by dewelcke wel die helft van heuren beesten verloren ende gestorven zijn; mits oock die muysen, die heur gras van heuren landen offgegeten hebben, zoedat zij luttel off geen proffijt daervan en hadden.

DE KETEL.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende ghedachvaert Heere Cornelis Aertsz, pastoor van den Ketel voor-
nomt, oudt 33 jaer, Jan Steffensz, schoudt, oudt 63 jaer, Symon Cornelisz, oudt 55 jaer, Claes Jacobsz, oudt 46 jaer, schepenen van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij nutertijt hebben 40 haertsteden, daeronder

dat 12 haertsteden zijn daeroff die inwoonenden nyet en gelden, ende leven van den heyligen geest; ende by tijden van wijlen Hertoge Karel hadden zijluyden 6 off 7 haertsteden meer.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen metter koe, paerden ende andere beesten te houden, ende wat havers te zaeyen. Seggen, dat de voorsz. heure neringe by tijden van wijlen Hertoge Karel tderdendeel beter was dan die nutertijt is.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij by tijden van wijlen Hertoge Karel die tweedeel rijcker waren dan zij upten dach van huyden zijn, want zij in dien tijden rijck waren, als zij alsdoe by informatie bevonden, totter somme toe van 6000 £ hollands, ende int jaer voerleden en hebben zij niet meer rijckdoms bevonden dan 3100 £, van welcke 3100 £ zij nutertijt wel 1000 £ armer zijn. Gevraecht hoe zij tot deser armoede gecomen zijn, seggen eerst, overmidts den oorloge van Rotterdam, in welcken oorloghe een derdendeel verbrant zijn geweest, twelck was die meeste rijckdom van den dorpe, ende een derdendeel van heuren beesten by den vianden genomen ende gerooft, ende eenighe van hemluyden ghevangen ende geransonneert zijn geweest; hebben oock denzelven vianden, omme heure huysen te vrijen, brantschattinge gegeven; ende oock midts die groote contribucien, by hemluyden gedaen in den oorlogen van Utrecht, Rotterdam, Montfoorde ende Woorden; zijn ooc by den vianden in den lesten oorloge heur watermolens verbrant, te weten tot vieren toe, die zij metten ingelanden aldaer hebben moeten doen weder maecken, tot heuren grooten costen.

VLAERDINGER AMBACHT.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachyaert Claes Florisz, schoudt, oudt 60 jaer, Dirck Henricxz, oudt 66 jaer, Jacob Jacobsz, alias Jacob Oom, oudt 43 jaer, schepenen int voorsz. ambacht; geinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij alsnu tertijt hebben 50 haertsteden, daeroff datter eenighe zijn die niet veel en hebben, mer evenwel gelden nochtans met hemluyden; ende by tijden van wijlen Hertoge Karel hadden zij genouch ghelijck getael.

Item angaende heure neringe zeggen, dat zij hemluyden generen met vogelen, visschen, met wat zaeylefts ende mit wat koeyen, paerden ende anders diergelycke; ende by tijden van Hertoge Karel plach die neringhe genouch gelijk te wesen, ende dat naer die jaerscharen nat ofte drooch waren.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nergensnae alsnu zoe rijk en zijn als zij waeren by tijden van Hertoge Karel, gemeret dat zij doetertijt plagen te hebben 180 kerven, elke kerve gerekent 85 £ hollants, ende alsnu zoe en hebben zij niet meer dan omtrent 100 kerven, ten prijse als voren. Seggen, dat zij ombelast zijn van renten, ende dat overmidts zij geen gelooff en hebben gehadt, maer zeggen, dat zij belast zijn metten ingelanden van 1800 roeden dijck, die hemluyden wel jaerlicx costen te onderhouden . . . 1), want diegene die den eygen toebehooren haere voorscr. landt hemluyden verhuiren om vrij gelt, zoedat de last van dien meest comt tot achterdeele van den voornomden dorpe. Gevraecht naer die toecomst van dese verminderinge, seggen, dattet is om die oorlogen van Utrecht, Rotterdamme, Montfoorde ende Woorden, binnen welke oorlogen . . . . . 1) ende groote schattinge moeten geven ende betalen, zonderlinge in desen oorloge van Rotterdam hebben den vianden brantschattinge moeten geven, oock eenighe van hemluyden gevangen gehadt ende verransonneert, ende hebben oock eenige van hemluyden heure beesten genomen. Seggen oock, dat zij verarmt zijn midts dat zij by tijden van den lichten gelde die landen, die zij in huire houden, huirden om groote sommen van penninghen, midts dat bueter, kase ende alle andere provande up die tijt wel geldende waeren, welke huiren zij noch up den dach van huiden moeten betalen an zwaren gelde.

---

1) Hier ontbreken weer een paar woorden.

M A E S L A N D T.

Upten dach van huyden zoe hebben wij Commissarissen voor ons groepen ende gedachvaert Heere Jan van der Meer, pastoor, oudt 39 jaer, Floris Boon, stedehouder van den schoudt, oudt 52 jaer, Dirick Jansz, oudt 64 jaer, Claes Allaertsz, oudt 63 jaer, Jan Willem Jansz, oudt 54 jaer, Kerstant Claesz, oudt 54 jaer, Huyge Vranckensz, oudt 40 jaer, ende Jan Jacobsz, oudt 38 jaer; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij hebben 250 haertsteden, daeroff datter onder zijn die niet en geven omtrent 76 haertsteden, onder dewelcke oock wel zijn 100 haertsteden daeroff die inwoonenden niet boven eenen halven braspenningh elcx geven en mogen, ende nochtans oock zommige van den heyligen geest leven; ende by tijden van wijlen Hertoge Karel hadden zij genouch gelijk haertsteden.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hemlyuden generen met haver te zaeyen, met koeyen, paerden ende andere beesten te houden, ende tderdendeel generen hem met visschen, met vracht int veer te varen, met schuyten ende mit wagens; ende zeggen, dat dese neringhe zedert den tijt van Hertoge Karel wel tvierendeel vermindert es.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen dat zij nergensnae nutertijt zoe rijk en zijn als zij waeren ten tijden van wijlen Hertoge Karel, want zij int jaer voorleden heure rijkdom onderzocht hebben met malcanderen, elck by zijnen eede, ende bevonden dat zij rijk waeren tot omtrent 52 £ gr. an jaerlicxe renten, ende an gereede gelden 14,300 £ hollants, ende gedragen hem des an die Informacie, daer up gedaen, wesende in de Camere van de Reeckeninge; mer indien zij nu verponden zouden, zij zouden meer dan 1000 £ min vinden, ter cause van de schade ende tverlyes van den muysen; ende zeggen, dat zij by tijden van wijlen Hertoge Karel dat derdendeel wel rijcker waeren dan zij nutertijt zijn; ende ist voorscr. dorp ombelast van renten. Gevraecht nae die toecomst van der verminderinghe van

heuren rijkdom, seggen eerst, dat zij die landen, die zij te huyren hebben, nutertijt tegens die proprietarissen veel duerder moeten huyren dan zij deden by tijden van wijlen Hertoge Karel, ende dat overmidts toploop ende rijsinge van den paymente, ende plagen by tijden van wijlen Hertoge Karel voorscr. te korten ende off te slaen alle oncosten van dijckinge, mergengelt, sluysgelt ende molengelt, daer zij nu niet off en corten, mer moeten den eygendom off den propnyetarissen vrij gelt geven, ende geven nochtans meerder huyre dan zij plagen te geven; ende dat zij jaerlicx groote zware costen moeten doen omme die onderhoudenisse van den Maesdijck, die hem dit jaer wel costen zal, naer die coren, dier up geleyt zijn, wel 1000 R. gl.; oock mede by de groote brantschattinge, die zij den vianden, te Rotterdam wesende, hebben moeten geven, totter somme toe van omtrent 5000 £ hollandts; ende oock by de groote schattinge die zij hebben moeten geven.

DE VRIJE BAN.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Jan Gorisz, schoudt, oudt 46 jaer, ende Pieter Meeusz, oudt 60 jaer, buyren van den voorsz. dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat zij nutertijt hebben 21 haertsteden; ende by tijden van Hertoge Karel hadden zijluyden 8 haertsteden meer dan zij nutertijt hebben, onder welcke dat maer 6 en zijn die wat geven.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hemluyden generen met haver te zaeyen, met koeyen, paerden ende andere beesten te houden. Seggen, dat dese heure neringe nutertijt die tweedeel arger is dan zij was ten tijden van wijlen Hertoge Karel.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij die in der waerheyt niet en kunnen estimeren off zeggen, ende

gedragen hem des totter Informacie, die daervan een jaer geleden ¹⁾ gedaen es geweest, wesende in der Camer van de Reeckeninge. Seggen, dat zij zedert dien tijt meer . . . . . ²⁾ armer geworden zijn dan zij doe waeren. Seggen oock, dat zij by tijden van wijlen Hertoge Karel die tweedeel wel rijcker waeren dan zij nutertijt zijn. Ghevraecht hoe dat zij tot deser armoede gecommen zijn, seggen, dattet is omme dat eenighe van heuren rijkdom van daer vertogen zijn in der stede vrijheyt van Delft, die nu mit hemlyuden niet en gelden; ende waeren oock verbrandt in den lesten oorloge van Rotterdam 6 huysen by den vianden, in Rotterdam wesende, nochtans dat zijlyuden denzelven vianden brantschattinge geven mosten; oock mede hebben zij moeten geven groote schattinge van ruyterpenninghen in desen lesten oorloghe ende van Utrecht; ende oock by den dieren tijt, ende oock tverlyes ende schade van den muysen.

R U Y V E N.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Willem Kerstantsz, schoudt, oudt 48 jaer, Dirck Jansz, oudt 32 jaer, Dirck Symonsz, oudt 28 jaer, Louweris Aertsz, oudt 30 jaer, Claes Adriaensz, oudt 28 jaer, buyrlyuden in den vooromden dorpe; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij nutertijt hebben 8 haertsteden; ende hebben gehadt by tijden van Hertoge Karel 9 haertsteden.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem generen mit wat lantelinghe, daer zij haver up zaeyen, ende oock mit wat koeyen, gansen ende anders diergelycke. Seggen, dat heure neringe nutertijt niet zoe goet en is up die helfte nae, als zij was by tijden van wijlen Hertoge Karel.

---

1) »Geleden" ontbreekt in het Hs.

2) Hier is weer iets uitgevallen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij nutertijt nergensnae alzoer rijk niet en zijn, als zij waeren ten tijden van wijlen Hertoge Karel, want zij nutertijt niet meer dan twee personen en hebben, die wat hebben, ende derwelcker goet waerdich mach wesen, boven schulden, omtrent 400 £ hollants, ende diewelcke goeden in andere bannen meest leggen, ende alle dander zijn meer schuldich dan heur goet waerdich wesen mach. Gevraecht hoe zij tot deser armoede gecommen zijn, seggen, dat zij daertoe gecommen zijn overmidts dien lesten oorloge van Rotterdam, dat zij den vianden groote brantschattinge hebben moeten geven; hebben oock eenighen van hemluyden genomen heure koeyen ende andere beesten; oock mede omme die groote schattingen ende ruyterpenninghen, die zij in den oorlogen van Utrecht, Montfoorde ende Rotterdam hebben moeten geven ende betalen; ende oock mede by den natten jaren ende muysen; ende oock dat heure watermolens verbrant zijn geweest; ende oock midts den dieren tijt.

T WOUT, HODEMPIJL ENDE HARNAES.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Dirick Doedensz, oudt 45 jaer, van tWout ende Harnaes, ende Jan Daensz, oudt 36 jaer, van Hodempijl; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, ... 1) te weten, tWout 10 haertsteden ende Hodempijl 13 haertsteden, van welke 13 haertsteden . . . zijn die arm zijn ende mit hemluyden niet gelden en mogen; ende ten overliden van Hertoge Karel hadden zij daer evenveel off daeromtrent.

Item angaende die neringhe zeggen, dat zij hem generen metter koe ende mitter ploech; welke neringhe alsnu wel een derdendeel minder es dan die was ten overliden van Hertoge Karel.

---

1) Er is hier in het Hs. weer iets uitgevallen van dezen zin: »dat zij alsnu hebben 23 haertsteden». Een regel lager ontbreekt het getal der onvermogende haertsteden van Hodempijl.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat heure have is omtrent 120 koeyen, ende dat die landen, aldaer leggende, meestal toebehooren vreemden luyden, die buyten den ambochte gezeten zijn, alzoë dat zijluyden maer huyrluyden zijn, zonder dat zij anders weten te deposeren van de grootheyt van heure goeden. Zeggen, dat zij tot deser armoede gecommen zijn midts den oorloghen, schattingen, dieren tijt, natte jaren ende den muysen, die int voorleden jaer alle heur gras van heure landen offgegeten ende verdorven hebben, zoëdat zij luttel off geen prouffijt daarvan ghehadt en hebben.

T DORP VAN DEN HAGE ENDE HAGE-AMBACHT,

TE WETEN,

HAGE, SCHEVENINGE, EYCKENDUNE ENDE NYEUVEEN.

Upten 27^{en} dach van der voorsz. maendt van Junio zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Direk Willemsz, schoudt, oudt 62 jaer, Joost Willemsz, oudt 50 jaer, Meeus Pietersz, oudt 50 jaer, Pieter Koebel, oudt 54 jaer, Jan Croek, oudt 40 jaer, Gerrit Croek Bruynsz, oudt 30 jaer, schepenen, Pieter Gerritsz, oudt 74 jaer, Gerrit Jacobsz, oudt 56 jaer, Koen Jacobsz, oudt 36 jaer, buyren van den Hage; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaëft, dat in den Hage ende up tlandt met Oostambacht tsamen alsnu alzoë veel haertsteden zijn als daer waeren ten overlijden van Hertoge Karel, te weten 1348, onder dewelcke wel zijn 500 die van den heyligen geest leven; zijn oock onder dezelve 1348 haertsteden de Jacoppijnen, de zusterhuysen, kanonycken, advocaten, procurators ende andere suppoosten van den Hove toebehoorende, ende niet en gelden. Item zijn up Scheveningen 294 haertsteden, onder dewelcke niet en zijn boven 40 die hemzelven bedragen mogen, ende alle die andere, waert by alsoë dat die niet varen en mochten van ziekte oft anders, men

zoude hem moeten bidden daer zij off leefden. Item zijn tot Eyckenduynen 61 haertsteden, van dewelcke daer niet en zijn 16 haertsteden die hemzelven zouden mogen bedragen, ende alle die ander en zouden in der werelt nyet behouden, als zij heur schulden zouden betalen.

Item angaende heure neringhe zeggen die van den Hage, dat zij hem generen metter draperye ende met herbergen te houden, zonder breeder oft eenighe ander neringhe te hebben; ende dat die van Eyckenduynen hem generen met een weynich dorre zaylants, daer zij wat rogge inne zayen, ende met wat koeyen; ende die van Scheveningen behelpen hem metter visscherye ter zee; ende die van Nyeuveen, die mede onder Hage behooren, aldaer 5 oft 6 huysen staen, behelpen hem luyden met turff te delven; welcke neringhe alsnu zonder estimacie ongelijck arger is dan die was by tijden van Hertoghe Karel; ende van gelijcken zijn die voorscr. dorpen.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij niet incommens en hebben dan den excyse, dewelcke zij onlanx vercregen hebben nae den oorloge van Utrecht, ende jaerlicx beloopt, deen jaer min dander jaer meer, omtrent 18' of 1900 R. gl. Zeggen voort, dat zij meer dan deen helft alsnu armer zijn dan zij waeren ten overlijden van Hertoge Karel; ende twelck toegecommen is midts dat by tijden van Hertoge Karel die draperye in den Hage zulck was, dat men aldaer plach te maecken des jaers 14' off 15,000 lakenen sjaers, aldaer men alsnu niet en maect boven 5' off 6000 laeckens tsjaers; oock mede plagen de herbergen by tijden van Hertoge Karel ongelijck beter, rijcker ende eerlycker te zijn, dan die alsnu zijn; want, daer eerbare ende rijcke menschen inne plagen te woonen, daer woonen nu arme, snoode luyden, eenighe tappende een vat biers, andere lichte herbergen ende dierghelijcke; ende, boven oock die costuymen, zoe zijn alsnu eenighe suppoosten van de Camere van den Rade herberchhoudende ende wijntappende, daer den Hage gheen prouffijt off en hebben, midts dat zij hemluyden den excyse ontrecken, ende oock daerenboven met die van den Haeghe in geene zaecken en contribuieren noch en gelden. Ende angaende die van Scheveningen zeggen, dat zij oock

ongelijk armer zijn, want aldaer zij plagen te hebben by tijden van Hertoge Karel 20 off 21 buyssen, daer zij mede voeren ten harinck, ende oock hadden 12 off 16 booten, daer zij mede voeren ter zee om cabelliau ende schelvisch, daer en hebben zij alsnu niet 4 buyssen ende 3 oft 4 bootschepen. Ghevraecht hoe dese verminderinge toegecommen is, zeggen, dat die toegecommen is midts den oorlogen van Utrecht, Montfoorde, dat innemen van Leyden, Rotterdamme ende Woorden, in welcken oorlogen, ende oock in den oorloge van der Sluys, zij groote zware schattinge hebben moeten geven uyt haren eygen buydel, ende oock groote penninghen, die zij hebben moeten leveren, ende omme welcker schattinge wille, midts dat zij geen gereede pennin ghen en wisten te krijgen, zij uyt lichaem van den Hage omtrent 950 R. gl. current tsjaers, te lossen den penningh 16, vercoft hebben; daervan zij ten afteren zijn omtrent drye jaren. Seggen oock, in den voorscr. oorlogen, ende zonderlinge van dat innemen van Rotterdamme, Franchoys van Brederode tot brantschattinghe gegeven te hebben 3400 R. gl.; ende bovenal dat voorscr. staet zoe verloren zij tot Rotterdamme 5 off 6 buyssen, die in den Hage thuyts behoorden, die die ruyters van Rotterdamme te nyet brochten, eenige van dien stuckende mit aerde in den Lecke, omme die vaert aldaer te benemen, ende dander breeckende ende barninck daeroff maeckende; ende bovendien verloren zij binnen Rotterdam, an zout, tonnen, vischnetten, schepenwant ende anders, omtrent 10' off 1200 R. gl. Seggen oock, groote schade ende last geleden te hebben van den ruyteren van den lande van Hollandt, diewelcke met 2' of 3000 teffens quamen leggen in den Hage, aldaer etende ende drinckende, ende nyemandt nyet gevende, daer zij estimeren wel by te schade ghehadt te hebben 4000 R. gl., ende oock schade geleden hebben upter zee, aldaer hemluyden benomen is geweest veel schepen met harinck, ende welcke oock heur volck ghevangen ende geransonneert hebben. Ende angaende die van Scheveningen zeggen, dat heurluyder armoede gecomen is, midts dat die visschers tot veel stonden van den Franchoysen ende andere ruyteren upter zee dickwil ende tot veel stonden genomen, ghevangen ende geransonneert, ende dat hemluyden in denzelven oorlogen veel buyssen genomen ende geheel affhandich gemaect zijn geweest, ende die stuyrluyden ende andere schipknechten zoe geransonneert zijn geweest, dat hemluyden nyet gebleven en is,

ende midts armoede niet weder toereden en mogen ter zee. Angaende die van den Nyeuwenveen, zijn verarmt midts dat alle heure landen uytgedolven zijn.

DIE STEDE VAN TSGRAVESANDE, MIT SANT-AMBACHT,

ONDER ÉÉN CONTRIBUCIE.

Upten voorsz. dach zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen ende gedachvaert Heere Cornelis Aelbertsz, cappellaen, oudt 37 jaer, Jan van Berendrecht, balliu, oudt 40 jaer, Direk Jacobsz, oudt 44 jaer, burgemeester, Huich Cornelisz, oudt 33 jaer, schepen van der voorsz. stede; ende Hendrick Bloem, oudt 56 jaer, Jan Jacobsz, oudt 58 jaer, buyren van Santambacht; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemlyuden hoochlycken gestaeft, dat zij binnen die vrijhey van tsGravesande by tijden des overlijden van Hertoge Karel plagen te hebben 141 haertsteden; ende alsnu zoe hebben zij aldaer 125 haertsteden, daeroff datter 47 haertsteden zijn, daervan die inwoonenden van dien arm zijn, ende leven van den heyligen geest; ende die van Zantambacht hebben omtrent 63 haertsteden, onder goet ende quaet; ende by tijden van den voorsz. Hertoge Karel hadden zij wel 10 haertsteden meer; daeroff datter 20 zijn die van den heyligen geest leven, ende niet met hemlyuden en contribuieren.

Item angaende die neringe zeggen, dat zij hem behelpen ende generen met lantelynghe, met een weynich koeyen, mit spitten ende mit delven; welcke neringe alsnu genouch gelijk es als die was by tijden van Hertoge Karel, want die goet of quaet valt naedat die jaren goet oft quaet zijn.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat zij alsnu wel een derdendeel armer zijn dan zij waren ten overlijden van Hertoge Karel; ende dat tsGravesande ende Zantambocht tsamen

groot is 1000 mergen landts, van denwelcken den inwoonenden van dien toebehooren mach alsnu 25 mergen, ende ten overlijden van Hertoge Karel hadden zij aldaer wel inne 40 mergen eygens; seggen voort, dat van de 1000 mergen landts die vreemden hebben die bruyckwaer van omtrent 300 mergen, den inwoonenden daarvan benemende die profijten, die zij by dien wel hebben zouden. Zeggen voort, dat zedert de doot van Hertoge Karel die van sGravesande, omme haer lasten mede te vervallen, vercoft hebben upter voorscr. stede des jaers 384 £ 9 sc. hollandts, meest lijffrenten ende tsurplus losrenten, daeroff zij van resten ende ¹⁾ ten achteren ende schuldich zijn omtrent 25 £ gr. vl. Ghevraecht hoe dese verminderinghe toegecommen is, zeggen, die toegecommen te wesen midts die groote schattinge, die zij in dese voorgaende oorlogen hebben moeten geven; midts oock den dieren tijt, brantschattinge ende die muysen, die int voorleden jaer geweest zijn, die haer coren ende gras van den velde gegeten hebben.

DIE STEDE VAN DELFT.

Upten lesten dach van der voorsz. maendt van Junio zoe hebben wij Commissarissen voor ons geroupen Arent Vranckensz, scout, oudt 85 jaer, Jan Claesz, oudt 67 jaer, Willem Grijp, oudt 45 jaer, Vranck Gerritsz, oudt 68 jaer, Dammas Symonsz, oudt 52 jaer, burgemeesteren, Pieter Aerntsz, oudt 73 jaer, van Andel, oudt 67 jaer, Daniel Gerryt Colensz, oudt 71 jaer, Costyn Jansz, oudt 66 jaer, Cornelis Engebrechtsz, oudt 55 jaer, Jacob Ghijsbrechtsz, oudt 35 jaer, schepen van der voorsz. stede; gheinterrogeert upten inhouden van de voorsz. Instructie,

Eerst angaende die haertsteden zeggen, by heuren eede, hemluyden hoochlycken gestaeft, dat alsnu, binnen der voorsz. stede van Delft, staen, onder cleyn ende groot, 3265 haertsteden; ende ten tijden van den overlijden van Hertoge Karel waren ongelijck meer haertsteden, die ongelijck in beter waerde ende prijse stonden, dant nu doet, overmidts

---

1) Zoo heeft het Hs. Misschien moet men »ende" schrappen en voor »resten" »renten" lezen.

der voorleden armoede ende oorlogen, want huysen, als die stonden ten prijse van 13' off 1400 R. gl. ende daervoren vercoft waren, zijn binnen twee jaren vercoft om tusschen 6' off 700 R. gl.; onder welke 3265 haertsteden zijn 958 haertsteden die van den heyligen geest leven, ende arme miserable personen zijn; item staen alsnu ledig, die niet bewoont en zijn, 161 haertsteden, van welke haertsteden niet offgetogen en zijn die priesterenhuysingen ende woonsteden, die zij estimeren tot 70 haertsteden; onder welke voorscr. haertsteden vele miserable personen, die beswaert zijn mitte kinderen ende andere lasten, die niet en connen geraecken van den eenen broode totten anderen, hoewel diezelve personen niet openbaerlycke en leven van den aelmissen, mer int heyme-lycken van den aelmissen leven; zijn oock onder de voorscr. haertsteden 450 haertsteden, die niet gelden en zouden noch waerdich zijn één £ gr., zommigen een halff £ gr.; in desen getale zijn mede veel haertsteden gerekent, die toebehooren eygentlycke den conventen, staende binnen der stede van Delft, die wederomme diezelve haertsteden ¹⁾ laten bewoonen by devote, miserable, goede menschen. Seggen voort, dat daer dagelicx te deele gaen van den heyligen geest boven 3000 personen, ende des winters deelt men omtrent 6000 personen, woonende binnen der voorsz. stede van Delft.

Item angaende die neringhe zeggen, datter nutertijt zijn alleen twee neringen: die een is draperye, die nutertijt zeer cleyn ende als niet es, overmidts tgroote verlyes dat diegenen, die dese neringhe plagen te hanteren, geleden hebben in den oorloghen van Vlaenderen, ter Sluyse ende anderssins upt water, die, boven tverlyes van heure lijven, verloren ende schade ghehadt hebben boven 60,000 R. gl.; item zijn binnen derzelve stede van Delft niet meer dan 13 off 14 wollen weeftouwen, ende die plagen te wesen omtrent 70 weeftouwen, waerby dat blijft die cleynheyt derzelve neringhe; item die drapeniers binnen Delft, onder rijk ende arm, en mogen malcanderen nyet vrijen van heuren schulden; item daer zijn 140 ramen, die alle dagen plagen mit laeckenen beslagen te wesen, mer up huyden en slaet men dagelicx niet

---

1) Het Hs. heeft hier de woorden: »gecomen ende», die ik als zinstorend heb weggelaten. Misschien werd bedoeld: »hebben becomen, ende».

meer dan 10 off 12 laeckenen; item die ander neringe, van der brouwerye, ¹⁾ boven die helft vergaen is, want daer zijn nu omtrent 100 brouwers, ende van desen en zijn daer geen 40 die ter weecke twee reysen brouwen, overmidts die voorleden oorlogen, dat men niet en heeft mogen keeren noch varen, ende oock overmidts dat men alomme brout ²⁾; oock overmidts dat er zijn vele steden in Hollandt, oock van de hoofsteden, die dat Delffsche bier versteken ende verbieden, midts dat zij zetten upt Delffsche veel meerder excysen ende lasten dan up ander bier, directelick contrarie heure privilegie; item zeggen, dat die brouwers worden grondeloos ende gheheel verdorven ³⁾ in den jare LXXXIX voorleden, midts dat by dordonnancie van der munte ordineert was, dat men betalinge zoude doen mogen, een maendt lanck geduyrende, van alle voorleden schulden met penningen als daer ganckbaer was, ende in lichten gelde; is oock waer, dat menighe brouwe biers, die vercoft waren in den jaere LXXXI ende LXXXII om 3 £ gr. vl., in den jaere LXXXIX in die maendt betaelt worden mit 16 sc. gr. Item dese neringhen waeren ten tijden Hertoge Karel ongelijk beter dan zij nu zijn, want die draperye was alsdoe, gelijk als boven geseyt is; te weten, tenzelve tijden waren 70 weefftouwten, die alle ganckbaer waren ende genouch te doen hadden; dergelycke waeren daer alsdoe 200 brouwers, die veel brouden ende heur bier sleten alomme, in Vlaenderen, in Brabant, tot diverssche plecken en havenen in Zeelandt, in Gelrelandt alomme overmidts ⁴⁾ ende int lant van Put; twelck te nyete gecomen is overmidts den voorleden oorlogen; oock hadde die brouwers heure slete binnen Dordrecht, alomme in Zuythollandt, binnen Leyden, binnen Rotterdam, Schiedam ende andere plaetsen, uyt weleke plaetsen heur bier versleten ende verboden is, directelicke contrarie heure privilegie. Seggen oock, dat zij alsdoe hadden diverssche andere neringhen van coopvaerden, oostwaerts ende westwaerts, van zeeckeren getale van buyssen te reeden, welcke buyssen ende neringe heur ⁵⁾

---

1) Ik heb hier, tusschen »brouwerye" en »boven", weggelaten, wat in het Hs. staat: »die dat", omdat het den zin stoort.

2) In het Hs. staat »brant".

3) Het Hs. heeft »verdommen".

4) In dit woord schuilt misschien de naam »Overmaes".

5) Het Hs. heeft »ons".

geheel ontgaen zijn, overmidts den voorleden oorlogen, ende overmidts tverlies van heuren schepen, die verbrant zijn up die Delffsche haven, tOuderschie ende anderssins, by den oorloge van Rotterdamme.

Item angaende den staet van heuren faculteyt int generael zeggen, dat heure incommen van den excysen, overmits den lasten voren verclaert, zijn nu in gemeen jaren dragende 15,000 £ hollants.

Item hiertegens zoe is de voorscr. stede jaerlicx schuldich, an losrenten, 1751 £ 18 sc. 3 d. gr. vl.

Item an lijffrenten, meest staende tot twee lijven, jaerlicx 1411 £ 2 sc. 3 d. gr. vl.

Item diezelve stede moet jaerlicx houden die reparacie van de Delffsche haven, sluysen, spoeyen ende hoofden, die by den oorloge grondeloos verdorven zijn, gelijet blijjet; diergelyck hout diezelve stede die reparacie van heuren wegen ende kaden, streckende ter haven toe.

Item dezelve stede moet mede subvencye doen mijnen Aldergenadichsten Heere, tzij metter beede oft anders.

Item diezelve stede moet mede dragen tgemeen lants renten ende alle achterstallige renten van dien.

Item der stede havenmeesteren behouven nu jaerlicx totter reparacie van den havenen, sluysen ende anders stedewercken, dat daeran cleeft: comt 4000 pondt hollants.

Item die burgemeesteren van der voorsz. stede behouven jaerlicx, omme te betalen ende te vervallen haer affairen, te weten zij betalen die wedden ende cleynging van der stede dienaren, alle reysen, bode-loonen, scheynckingen, die wakers van der stede ende andere oncosten, 3000 £ hollants.

Item der stede goeden in incomsten was by tijden van wijlen Hertoge Karel gemeenlick omtrent 22,000 £ hollants.

Item dezelve stede was alsdoe mit genen renten belast dan alleenlick mit losrenten, gedragende ter somme toe van 40 £ 16 sc. gr. vl. tsjaers; item an lijffrenten 5363 £ hollants.

Die ghemeene poorterie ende inwoonenden van der voorsz. stede ende alle die andere ondersaten zijn nutertijt in cleynen state van goeden, overmidts den voorleden oorlogen, daerinne dat zijluyden verderffelycke schade hebben ghehadt in lijve ende in goet, boven alle andere steden

ende dorpen, zoe zij naest den vianden ende brant lagen, gelijk voren verclaert is, oock overmidts den grooten dieren tijden van den coren ¹⁾ die lange gestaen heeft, ende overmidts dat zij noch neringhe noch vertieringhe noch welvaert ghehadt en hebben: midts twelck in der waerheyt zijluyden veraftert zijn van heuren goeden over die helft.

Item dese contrarie was by tijden van wijlen Hertoge Karel, alsdoe hadden alle die voorscr. neringhen cuers ende loop. zoedat elck hem alsdoe poochde zijn broot te winnen, beyde te water ende te lande, in Vranckrijck, in Engelandt, oostwaerts ende westwaerts, alomme, zoedat elcke zijne neringhe strecken; alle victaille ende provande was doe in redelycken coope, ende tzelfde dat die poortere alsdoe wonnen ende veroverden, dat hebben zij desen lastigen tijt upgegeten ende verteert, zoedat mitsdien die gemeente van der voorscr. stede over die helft verarmt zijn, zonder dat zij zouden weten te verclaren die rechte masse van den rijckdom van der gemeente van derzelver stede.

Item der voorsz. stede tresoriers van den jaere XC, XCI, XCII ende XCIII zijn tachteren van den verschenen ombetaelden renten 2300 £ gr.

Item die borgemeesteren van dezelve jaren zijn ten afteren 554 £ gr.

---

1) Het Hs. heeft »thoren».

A A N H A N G S E L

OP DE

INFORMACIE VAN 1514.

I.

Toen ik in 1866 de Informatie van 1514 uitgaf, heb ik op het Rijksarchief en elders te vergeefs naar de zetting, of omslag, der schildtalen gezocht, die ten gevolge der ingewonnen informatie vastgesteld was geworden. Eerst lang daarna heb ik in het gemeentearchief van Dordrecht toevallig een afschrift van de zetting gevonden, zie den gedrukten Inventaris, 2^e gedeelte, 1^e stuk, bl. 4, n°. 13. Ik laat ze hier volgen, als een gewenscht toevoegsel tot die vroegere uitgaaf.

SETTINGHE ENDE SCILTALEN

van 60,000 £, van 40 grooten tpondt, gemaect over Hollandt ende Vrieslandt, naer 1) dat die steden ende dorpen van denzelven landen overgebracht hebben by geschrifte den staet van heuren rijkdom, faculteyt ende lasten, in handen van zeeckere Commissarissen, van des Coninx wegen daertoe geordonneert, daerup men voortaan ommeslaen zal die bede, die dezelve Co. M. geaccordeert zal worden, ende zullen nae dezelve settinghe ofte sciltale des gemeen landts renten der voorscr. landen mede gesmaldeelt off gelost worden. In welke rente ofte smaldelinge voorsz. die stede van Dordrecht mit Zuythollandt gelden ende blijven zullen, by provisie, op een twaelfste deel. Ende die reste van denzelven renten, ende oick die porcies van den anderen, die by sententie daer van ongehouden verclaert zijn, die sal men ommeslaen ofte smaldelen opten anderen steden ende dorpen, daerinne gehouden, al naervolgende dese tegenwoordighe settinghe.

EERST DORDRECHT MITTEN QUARTIER VAN ZUYTHOLLANDT.

Die stede van Dordrecht	3300 £
Die stede van Ste Geertruydenbergh	240

1) Dit woord ontbreekt in het *Ha.*

Sevenbergen es mede schuldich te contribuieren in de beden, als ander steden ende dorpen in Hollandt, naervolgende des Heren brieven van Zevenberghen gegeven int jaer 1453, die alhier voor dese reyse nyet ghestelt en worden, mitsdat die alsnoch onbedijekt zijn: daeromme hier. . . . . *nyet.*

Dorpen in Zuythollandt ende Moerkant.

Drimmelen	53 £	Cappelle.	128 £
Die hooge endelage Zwaluwe.	28	Besoyen.	102
Raemsdonck.	92	Sprange.	120
sGravenmoer.	85	Dussen	38
Waspyck.	70	Werckendamme	14

In Alblasserwaert.

Slydrecht	80 £	Gyesendam mit Giessen- ouderkerck	136 £
Alblas	160	Streefkerck.	166
Alblasserdamme	78	Nyeuleckerlandt	108
Blesgensgrave	65	Bravich ende Gybelant.	80
Molenaersgrave	56		

De vrije Heerlicheneden in Alblasserwaert.

Papendrecht	70 £	Poeurssem	26 £
Wingaerden met Ruy- brouck	42	Slingelandt	13
Hoffwegen	9 £ 10 sc.	Ottelandt.	29
Hardinxvelt	115	Laech Bloclant.	21
Gyessen-Nyewerkerck	70	Goudriaen	75

Crimpenerwaert.

Berchambocht	166 £	Cralinger polder	6 £
Leckerkerck	150	Ouderkerck.	160
Crimpen opte Leck	29	Stolwijck	80
Crimpen opte IJsel	35	Berchouw	25

Moerkerkerlandt.

Pietershouck.	7 £	Mijnsheerenlant.	60 £
Maesdam	7 £ 10 sc.	Heynenoort	24

Riederwaert.

Heerjansdam	32 £	Adriaen Pietersz ambocht	18 £
De Lindt.	15	Riederkercke	124
Heer-Oudelants-ambocht . .	17	tOostambocht van IJsel-	
Scobbelants mit Molenaers-		monde	28
ambocht	20	tWestambocht van IJsel-	
Kijffhouck	18	mit dat Smeets landeken.	13
Heyndrick-Yden-ambocht .	18	Oost- ende Westbarendrecht	
Rijsoort	18	mit Karnisse	45

Somme van den quartier van Dordrecht mit Zuythollandt. . . 6785 £

T QUARTIER VAN HAERLEM MIT KENNEMERLANT.

Die stede van Haerlem	3800 £	Uytgeest	296 £
Beverwijk.	116	Ackersloot	220
Wijck opt Zee.	74	Heyloo ende Oesdom . . .	190
Wijck an Duynen	62	Bergen	140
Tetroode ende Ael-		Scoerle mit Camp	225
bertsberge	33	Groede	10
Die welboeren luyden		Schooten	58
van Velsen	33	Heemstede	58
Die huysluyden van		Sparendam	45
Velsen	41 £ 10 sc.	Slooten ende Aesdorp . . .	98
Die welboeren luyden		Die vrije ambochten. . . .	15
van Heemskerck	48	tHoffambocht	13
Die huysluyden van		Haerlemmerleede.	32
Heemskerck	80	Nyeuwerkerck ende Riet-	
Castricum	124	wijck	48
Lymmen	160	Aelsmeer	63

Santvoort	40	£	Wymmenom	15	£
Oetszanen	360		Westzanen ende Crom-		
Assendelft	274		menye	476	
Wormer ende Gysp.	450		Spaerwoude.	40	
Neck.	48		Catwoude	70	

Somme van den quartiere van Haerlem mit Kennemerlant 7855 £ 10 sc.

VRIESLANDT MIT KENNEMERGEVOLCH.

Alkmaer.	1145	£	Die stede van Eynchuysen.	695	£
Die stede van Hoorne	1165		Grootebrouck mit Bouven-		
Dorpen onder Hoorn.	Oudendijck	125	kerspel, Luttecke brouck		
	Groetthuysen	65	ende Hoogkerspel.	698	
	Swaech	108	Scellinchouck	196	
	Hauwaert	22	Wydenesse mit Leeck	136	
	Scaerwoude.	24	Zybekerspel mit Benninc-		
	Avenhoorn	42	brouck	98	
	Berchout	166	Spanbrouck.	105	
	Nubicxwoude	32	Upmeer	56	
	Beetsch	124	Updam ende Heynebrouck.	68	
	Schaerdam	28	Hem ende Venhuysen	280	
Woggenom	120	Hoochtwoude mit Aertswoude	225		
Watweyde	18	Abbekerek mit Lambertscage,			
Mysen	26	Midwoude ende Twisch	125		
Medemblick mit Oestwoude,		Westwoude mit Oosterbloc-			
Opperdoes ende Waer-		ker, Westerblocker ende			
faertshouve	250	Binnewysen.	350		

Dorpen onder tBailliuscap van der Nyeuburch.

Coedijck mit Huyswaert	120	£	Graft mit dat zuyteynde van		
Sinte Pancraes	32		Scermer	220	£
Outdorp.	46		tNoorteynde van Schermer.	165	
Otterleeck	20		Urssem	72	

In Kennemergevolch.

Langedijk alias Noort-Scerwoude, Zuyt-Scerwoude ende Brouek	179 £	Texel	883 £
Outkerspel	88	Wyeringhen	245
Scaegen	340	tVlielandt	40
Berningerhoorn ende Harinchuysen	175	Backom	58
Nyendorpcogge, alias Nyerop, Nyeuwe Nyerop ende Winckel	460	Warmenhuysen	147
		Harinckerspel	52
		Petten	10
		Huysduynen	70
		tNyewelant.	96
		Toige.	80

Somme van den quartiere van Vrieslant mit Kennemergevolge 10,061 £

AMSTERLANT, WATERLANDT, ZEEVANCK ENDE GOYLANT.

Die stede van Amsterdamme 4810 £	Diemen	110 £
Monickendam	Amsterveen mit Legmeer .	124
Eedam	Ouderkerck mit Waerthuysen, Doevendrecht ende Waverenveen	120
Naerden.	Loenen.	15
Weesp mit Weesperkerspel. 176	Loesdrecht	80
Muyden	Tecoep	20
Purmercynde	Mynden	15
Purmerlant.	Muyderberg.	25
Lantsmaer	Huysen	75
Zuyderwoude	Larem	50
Sonderdorp	Blaricom	45
Scellinwoude	Hilferssem	125
Brouck	Huyssem	25
Ransdorp		
Oesthuysen ende Ethershem 115		
Marcken.		

Somme van den quartiere van Amsterlant, Waterlant etc. . 9542 £

LEYDEN MIT RIJNLANDT.

Die stede van Leyden. 4940 £	Alckemade, Rijnsaterwoude
Woerden. 220	ende Leyenmuyden . . . 120 £
Oudewater 330	HeerJacobsvoude. 32
Bodegraven 125	Aire 26
Waerder. 48	Sevenhoven ende Noorden. 10
Linschoten 48	Cuydelstaert 12
Indijk 10	Calslae 10
Ekendorp 24	Nyewecoip 38
Liere . . . . . 78 £ 10 sc.	Soeterwoude 150
Naeldtwijk. 220	Soetermeer. 32
Monster mitter Heyde 210	Segwaert 50
Wateringhen 110	Nycuwveen mit Uyterbuurt 14
Rijswijk. 150	Hasaersvoude 98
tHonterlant. 14	Benthuyzen. 19
Voorburch 49	Hoogeveen mit Benthorn. 19
Wassenaer mit Zuyck	Waddinxveen 42
ende Berkerheye . 125	Bloemendael by der Goude. 8
Voorschooten 116	Alphen 90
Catwijk opten Rijn	Swammerdam 70
mit Valckenburch . 45	Reeuwijk 16
Catwijk opt Zee . . . 50	Tempel 6
Oestgeest 62	Slupick 8
Sassem 50	Noortwijk mit Noortwijk
Noortigerhout 54	opt Zee ende Langevelt. 298
Warmont 80	Lisse. 46
Leyderdorp 60	Hillegom 40
Couwerkerck. 60	Voorhout 62
Arleveen mit Outshoorn 95	Hoochtmade 6

Somme van den quartiere van Leyden mit Rijnlandt . . 8595 £ 10 sc.

DELFT MIT DELFTLANDT, HAGE ENDE HAGERAMBOCHT.

Die stadt van Delft . . .	5110 £	Pijnaker	238 £
Hage mit Hagerambocht, alias Scheveningen, Eyc- kenduynen, halff Loos- duynen ende Nyeweveen.	950	Kctel.	142
Vlaerdingen	126	tWout, Harnasch ende Ho- dempijl	80
sGravesande	46	Vlaerdingerambocht . . .	160
Santambocht	86	Souteveen	60
tHoff van Delft	324	Ruyven	22
Maeslant.	360	Vrijenban	66
Berkel	260	Absrecht	29
		Dorp	28
		Bleyswijk	40

Somme van den quartiere van Delft mit Delflant . . . . . 8127 £

GOUDE, ROTTERDAM, SCHIELANT, ARCKEL
ENDE HUESDEN.

Die stede van der Goude	3269 £ 10 sc.	Vlyst ende Bonrepas. . .	37 £
Die stede van Schoon- hoven	320	Stolwijk, onder Scoonhoven	79
Haestrecht	98	tLant van Liesfelt mit Am- mers	60
Heeraertsberch, onder Scoonhoven	58	Halff die Nyeupoort. . .	27
		Gouderaeck.	65

tLant van Arckel.

Die stede van Gorinchem.	820 £	Hooch Blocklandt . . .	66 £
Arckel	60	Leerbrouck.	70
Scelluynen	22	Middelcoop.	42
Nyeuwelant	85	Oesterwijk mit Kedichem.	85
Hoornaer	48		

Huesden.

Die stede van Huesden.	240 £	Vlyemen	90 £
Baertwijck	66	Drongelen	20
Wijck	110	Aelburch	24
Outheusden.	68	Engelen.	65
Edinchuysen	60	Genderen	40
Herpt	45	Douveren	23
Brouck	22	Eeten	54
Veen.	60	Meeuwen	38
Heesbeen	24		

Schielant.

Die stede van Rotterdam. 1536 £	Sevenhuysen	45 £
Die stede van Schiedam	Nyeuwerkerck.	72
Ouderschie	Cappelle.	70
Bueckelsdijck	Moerdrecht.	31
Schiebrouck	Matenese	10
Hillegersberge.	Scoenrelo	12 £ 10 sc.
Cralingen.		

Somme van den quartiere van der Goude mit Schielant. . . . . 9034 £ *

Somme van de voorscr. zettingen . . . . . 60,000 £ van 40 gr.

Dese tegenwoordige settinghe ende sciltale is aldus gesloten ende gepubliceert geweest in de presentie van mijn Genad. Vrouwe, die Grootshertoginne Douagieare van Savoye, ende van den hoofde ende luyden van den Secreten Rade ons Genadigsten Heeren des Coninx van Spaengnen, Eertshertoge van tOostenrijck, Hertoge van Bourgoingnen, Grave van Vlaenderen van Hollandt etc., ende oock van den gedeputeerden van de steden ende andere representerende die staten van Hollandt ende Vrieslant, staetsgewijs vergadert zijnde, te weten, van Dordrecht Jan Vranckensz, Jacob Oem, Jan Willemsz ende Mr. Gerrit Bogart, pensionaris derzelve stede; van Haerlem Gerrit van Warmont,

Vrederick Deyman, Mr. Jan van den Briele, pensionaris; van Delft, Mr. Bartolomeus Claesz, burgermeester, Vranck Pietersz, Mr. Aert van der Goes, pensionaris; van Leyden Heyndrick van der Does, schout, Gerrit van Lodesteyn, burgemeester, Willem van Oyen, doctoer, ende Mr. Symon van Assendelft, pensionaris; van Amsterdam Jonge Dirck Claesz, burgermeester, Sjairs Claesz, Mr. Cornelis Bogart, pensionaris; van der Goude Willem Jan, burgemeester, Claes Gerritsz ende Mr. Aert Aelbertsz, pensionaris. Actum te Mechelen opten 19^{en} dach in Januario int jaer duysent vijfhondert ende achtiene, aldus ondergescreven mij oick jegenwoordig, ende geteyckent

Haneton.

II.

INFORMACIE

opten staet ende gesteltenisse der stede van den Brielle ende Lande van Voorne, by Commissarissen van sKonincs wegen genomen in Augusto MDLXV.

In beide Informacien, zoowel in die van 1514 als in die van 1494, worden de stad Brielle en het lant van Voorne gemist. Die leente wordt zoo goed als hersteld door dit bescheid van iets later dagteekening, hetwelk, naar een afschrift in het Gemeentearchief van den Briel, thans voor het eerst in druk verschijnt.

Alsoe Burgemeesteren, Schepenen ende Raedt der stede van den Brielle, mitsgaeders dingelanden, schouten ende schepenen van den platten lande van Voorne de Mat. van den Coninck gepresenteert hebben requeste, dairby ende by een quoyere van thien beschreven blaederen papiers dairan gehecht, zij zijne Mat. vertoegen ende te kennen geven die groote declinatie ende diminucie van de voorscr. stede ende lande, met oick de groote excessive lasten, hen opgecomen zedert dimpetratie van heur leste octroy, twelck was anno MDLI ende geexpireert is den 11^{en} Juny in dit tegenwoordige jair LXV, ende uyt redenen van dhien versoucken continuatie ende moderatie van den taux, die zij op hair selven contribuieren in zijne Mats. beeden, nair advenant de contribucie van die van Hollandt, te weten van den XXVI^{en} penn., dair zij lest up gestaen hebben, voortaan voor den tijt van vierentwintich jaren te mogen volstaen mitten XXXVI^{en} penn. in allen beeden, soe ordinaires als extraordinaires, die by den lande van Hollant staetsgewijs zijne Mat. geconsenteert zullen worden: Op welcke requeste by apostille van date den 10^{en} July MDLXV, onder thanteecken Ringout, mijne Heeren van der Finacie geordineert hebben den luyden van der Rekeningen in den

Haeghe yemanden van hemlyuden te deputeren, omme hem tinformereren opte gesteltenisse van den lasten ende scaeden, begrepen in den quoyere boven geroert, ende daervan raport gehoort hebbende, tzelve overseinden zullen mit hun advys op tgunst de supplianten versoucken aen mijn voorser. Heeren van der Financie; ende dat mijne Heeren van der Rekeningen voorser. in vervolch van deesen gecommitteert hebben ons, Reyer van der Does, meester van der Rekeningen in Hollandt, ende Johan van Duvendoerde, rentmeester-generael slants van Voorne, omme dese informacie te doen; ende dat van der supplianten wegghen gedeputeert wairen, te weten, Joest van de Werve, bailliu slants van Voorne, ende Mr. Servaes Versteyn, secretaris van der stede van den Brielle, van derzelve stede wegghen, ende Cornelis Willemsse, uyte Oudetonge, ende Huych Jansze van Lichtenburch, schout van den Nyeuwenhoorne, van slants wegghen, omme ons in desen te administreren ende aenwijsinge te doen: Soe hebben wij opden 21^{en} Augusti anno MDLXV, binnen derzelve stede van den Brielle, dese Informacie begost te doen, ende voirts daerinne geprocedeert als volcht. Eerst aengaende

DE STEDE VAN DEN BRIELE.

Willem Cornelisz ende Cornelis Philipsz, burgemeesters der stede van den Briele, ende Kaerle Gans, ontfangen van tgemeen lant van Voorne, verclaeren by den eedt, elcx in den heuren eertijts gedaen, dat hen kennelick es, dat de stede van den Briele gelegen is op de riviere van der Maeze, deselve Maese wijt zijnde een mijle weechs, dair van tprincipael diep loopt langes tlant van Voorne, neffens thoef van den Brielle, ter zeeuwairts inne, ende dat de Noortzeede nyet vorder van der stede gelegen is dan een halff mijle weechs, ende mitsdien de naeste frontier stede van den lande van Hollant opter zee wesende.

Verclairen voirts, dat die stede van den Briele haer principaelicken onthout mette neringe van de zeevaart, ende een weinich mit korenneringe, ende dat alleenlick van tgreyn, binnen den lande gewassen. Seggen mede, hen kennelick te zijn, dat nyet langer dan twintich ofte tweentwintich jairen geleden van den Briele aff plaegen te vaeren, aldair thuys hoorende, wel 18 ofte 19 buysschen, behalven die boets, die doen wairen omtrent 24; ende dat er altans nyet dan 2 buysschen

thuys hooren mit tusschen de 20 ofte 22 boets, welke boets by schae-
 mele gemeente meest bevaeren ende bevischt werden: de voorn. Kaerle
 Gans ons exhiberende twee blaederen papiers, mit zijnder hant gescre-
 ven, begrijpende verclaeringe van de buyschen ende boots, ten Briele
 thuys hoorende, genoemen, gerantsoneert ende beschaedicht zedert den
 jaire MDLI toten jaire LVII, dezelve verclaeringe in oft omtrent tselve
 jair wij deur ordonnancie van den Hove van Hollant gemaict ende den
 selven Hove overgesonden, uytbrengende in als, mitten hoeftantsone,
 die somme van 28,050 Karolusguldens. Welcke verclaeringe den voorsz.
 Willem Cornelisz ende Cornelis Philipsz voorgelesen zijnde, seyden
 hen kennelick te zijn, dat dhinhouden van dien waerachtich was; ende
 seyde soe veel meer te weten Willem Cornelisz, dat hij alleen dairby
 gelaeten hadde wel 3000 Karolusguldens, ende dvoorn. Cornelis Phi-
 lipsz, dat hij mede reeder was geweest in veel derzelve schepen; van
 welke verclaeringe een dubbelt hierby bewaert is. Seggen voirts, dat
 boven desen omtrent Lichtmisse lestleden de stede van den Brielle ende
 dinwoenders van dhien by storm ende onweder ter zee verlooren hebben
 5 boets, die all bedorven ende verdroncken zijn, ende een boet van
 Zwartewaele, daer zij groet verlies deur gehat hebben, alsoe behalven
 de schepen mitte reescappen, soudt ende tonnen, daer noch verdroncken
 zijn geweest in de vijftich parsoenen, onder dewelcke gebleven sijn die
 geschickste stierluyden die zij hadden; ende heeft de stede een groete
 armoede van de weduwen ende weesen, die zij achtergelaten hebben,
 ende nyet en hebben off te leven. Seggen mede, dat in denselven storm
 die andere boets, van den Briele afvaerende ende terzelve tijt mede in
 zee weesende, hoewel zij niet verdroncken en zijn, nochtans groote
 schaede geleden hebben, in anckers, cabels, masten, seylen enz., deen
 eensdeels gebroeken ende dander verloeren, ende veel van den stierluy-
 den ende boetsgesellen gequetst thuys gecomen te zijn.

Verclaeren mede, dat van den brant, die binnen der stede van den
 Briele geschiet is in den jaire MDXLVIII, dat alsdoen wel 140 huysen
 verloeren, tyerendeel van de erven van dien alnooch ombetimmert leg-
 gen, ende dieselve die betimmert sijn, zwairlicken mit renten zijn belast,
 ende sommige mer ten halven gebrocht ende soe blijven staen, overmits
 de sobere neringe van der stede, ende dat zij die macht nyet en hebben
 die voirts op te brengen.

Mr. Servaes Versteyn, secretaris der stede van den Briele, heeft ons hierna geexhibeert copie autenteyck eenre Informacie in den jaire MDXVII by Mr. Jaspas Lievinsz, raedt-ordinares, ende Mr. Pieter van Sinte Pieters, secretaris-ordinares sHofs van Hollant, genomen in zekere proces, dat de stede van den Briele alsdoen hadde jegens de stadt van Dordrecht, noepende de jurisdictie van der Maese; dairby bevonden wert int 44e blat, by eenen Gielis Jacobsz uyt Nyeulant, alsdoen out omtrent 78 jairen, by eede verclairt te zijn, dat hij gesien heeft, dat uyt de stede van den Brielle gevaeren hebben over de 50 buysschen, ende dat men op éenen dach binnen den Briele vercocht heeft over de 300 last harinx: deselve copie, geauctentiseert onder thanteycken van den griffier tgegenwoirdich, Mr. Barthelt Ernst. Heeft ons mede geexhibeert ende verthoocht een ander copie auctentycque eender Informacie by den voorn. Mr. Jaspas Lievinsz, raet, ende Jan Heyndericxs, secretaris sHoffs van Hollant, in den jaire MDXXVII mede in derzelve saicke ofte processe genoemen, daerby blijft, eerst int 3^e blat, dat by eenen Cornelis Lambrechts Praet uyten Briele, alsdoen out 58 jairen, by eede gedeposeert is, dat hij by zijn vaeder wel heeft hooren seggen, dat hij voir den Brielle wel getelt hadde 300 schepen, soewel buysschen als andere coopvaerders, maer meest buysschen, soe alle die buysschen, die alsdoen van Rotterdamme ende Delfshaven voeren, plagen te vaeren van den Brielle, mits dat alsdoen in den Brielle wairen twee gaeten ende diepen, dairdeur men mocht uyt ende in der zee commen, te weten die Maese ende die Goete, soe dat men mit alle winden uyt ende in mocht. In deselve Informacie, fo^o 24, dat eenen Lenairt Cornelisz, poirter ten Brielle, out 64 jairen, deposeert by eede, hem kennelick te zijn, als zelve mitte buysse gevaeren ende stierman geweest zijnde, dat uyten Briele afgeseylt hebben wel 50 buysschen, diewelcke in den Briele toereyden ende, uytter zee commende, hairen haerinc aldair vercoften. Int 27^e bladt, dat eenen Geerloef Jansz, oudt 67 jairen, by eede verclairt heeft, hem wel te gedencken, dat van den Briele voeren 80 buysschepen, daarvan de 40 binnen den Brielle thuys behoorden, ende dander 40 behoorden toe Waterlanders ende anderen, die nochtans ten Briele toereyden, gelijk zij nu doen tot Rotterdam ende Schiedam. Noch aldaer int 109^e bladt, dat by eenen Cornelis Danckairtsz Schipper, poirter in den Briele, out 74 jairen, by eede verclairt is, hem kennelick

te sijn, dat van den Brielle afgevairen hebben meer dan 40 buyssen; welcke getuygenisse in deselve Informatie by meer andere getuygen gesteret wert, als van 60, 70 ende 80 buysschen, daervan de 40 oft daeromtrent wel thuys behoirt hebben ten Brielle.

Voirts, omme nairder te weten den jegenwoirdigen staet ende gesteltenisse der voorsz. stede van den Briele, soe heeft ons de secretaris derzelver stede, Mr. Servaes Versteyn, geexhibeert de zes leste gesloeten rekeningen van den ontfanck ende uytgeven derzelver stede; dairuyt wij gemaict hebben eenen staet, als hiernair volcht:

STAET VAN DEN GEHEELEN INCOMMEN ENDE UYTGEVEN

der stede van den Brielle, van éénen jaire, gemaict uyt de leste gesloeten Rekeningen van 6 jairen, als van den jaire eyndende Bamisse anno MDLIX, 'LX, 'LXI, 'LXII, 'LXIII ende 'LXIII. Ende is te weten, dat alle jaire twee Rekeningen gedaen werden, deene van den biere- ende wijnexcys, daeruyt de renten betaelt werden die den tresorier doet, ende dander van eenige cleyne incommen hiernair verclaert, dairaff de reparacien van der stede gedaen werden, die den burgemeester-tresorier doet, gemaict in ponden groeten vlaems.

ONTFANCK.

Eerst uyte Rekeninge van den tresorier.

Van den bierexcys: ende es te weten, dat zoewel de burgers als die tappers betaelen van elck vadt inbrouwen biers 10 st. Ende en sijn altans aldaer gheen inbrouwers. Item van Delfsbier wordt betaelt, soewel by den burger als by den tappere, van tvat 12 st. Van alle Delffsche kuysen ende alle vreemde bieren geven de tappers 18 st. ende burgers 12 st. Ende van desen bierexcys is ingecommen binnen den jaire eyndende Bamisse anno MDLIX 720 £, anno 'LX 770 £ 17 sc. 6 gr., anno 'LXI 797 £ 10 sc., anno 'LXII 814 £ 10 sc., anno 'LXIII 822 £ 15 sc., ende anno 'LXIII 838 £ 15 sc. Comt tsaemen 4764 £ 7 sc. 6 gr.; dairvan een zestendeel behoelt . . . 794 £ 1 sc. 2 gr.

Van den wijnexcys dairaff elcx betaelt, zoewel den burger als den tapper ende alle vreemden, van buyten commende, de 4^e kan, die beloopt voor den jaire eyndende Bamise anno MDLIX 231 £, voor den jaire 'LX 297 £ 15 sc. 5 gr., voor den jaire 'LXI 239 £ 11 sc. 4 gr., voor den jaire 'LXII 254 £ 5 sc. 12 m. Noeh van den brandewijnexcys, die alhier voor teerste jair in rekeninge comt, 5 £ 16 sc. 8 gr., voor den jaire 'LXIII 201 £ 1 sc. 2 gr. 12 m., ende van den brandewijnexcys 5 £, voor den jaire 'LXIII 175 £ 17 sc. 4 gr. 12 m., ende van den brandewijnexcys 5 £ gr. Comt tsaemen dese zes jairen 1415 £ 7 sc. 12 m.: facit een zestendeel 235 £ 17 sc. 10 gr. 2 m.

Ander ontfanck uyte Rekeninge van den
burgemeester-tresorier.

Deselve burgemeester-tresorier heeft den ontfange van diverssche cleyne partien, als van cape, vierboet, tonnegelt, craene, roepambacht, cleyne gorssingen, timmerwerven, biermeten mitten opslach van den biere, de visscherie van de stede vesten, den turfexcys, den afslach van den vissche, dairvan trecht is den 20^{en} penn., de vleyschexcys, tkaeyghelt, tkerckghelt van den haring, de cleyne huysrenten, de erven uytgegeven te betemmeren, de winckelen an tstathuys, van erven, van den ghenen die poirters worden, van correctien, tscrijfgelt van den harinck ende Sint Jansghelt, twelck is van eleken salm een deuyt; uyt welke ontfanghe hij furneert de reparacien van der stede; ende hebben tsaemen uytgebracht anno eyndende Bamise LIX 216 £ 15 sc. 2 gr. 12 m., anno LX 302 £ 14 sc. 9 gr. 12 m., anno LXI 320 £ 10 sc. 2 gr. 12 m., anno LXII

310 £ 12 sc. 5 gr. 12 m., anno LXIII 301 £
 18 sc. 8 gr. 12 m., anno LXIII 250 £ 1 sc.
 11 gr. 12 m. Comt tsaemen voor de voorser.
 zes jairen 1702 £ 13 sc. 3 gr.: facit een
 zestendeel . . . . . 233 £ 15 sc. 6 gr. 12 m.
 Somme van alle den ontfang deses staets . . 1263 £ 12 sc. 6 gr. 14 m.

UYTGEVEN.

By de rekeninge van den tresorier.

Aen losrenten, volgende de rekeninge van den
 jaire eyndende Bamisse MDLXIII, mitgaders
 aen smalle renten, tsaemen . . . . . 300 £ 9 sc. 2 gr. 3 m.
 Aen lijfrenten, getogen uyte zelfde rekeninge. 260 £ 15 sc.
 Aan ordinaires wedden voor den tresorier. . . 10 £.

Uyte rekeninge van den burgemeester-tresorier.

Aan ordinaires uytgeven van diverssche partijen,
 die alle jaire commen, volgende de rekeninge 65 £.
 Aan reysen ende costen van processen, deen
 jair deur dandere gerekent . . . . . 50 £.
 Aen jaerloen wert betaelt . . . . . 46 £.
 De reparatien, te weten, onderhoud van hoof-
 den, kaeyen, speuyen, dammen, poirten, muy-
 ren, toernen, graften, bruggen, cape, vierboet
 ende tonnen op de Maese, van coep van geschut
 ende munitien van oerloghe, hebben bedraegen
 anno LIX 488 £ 19 sc., anno LX 454 £ 13 sc.,
 anno LXI 522 £ 11 sc., anno LXII 287 £,
 anno LXIII 312 £ 15 sc., anno LXIII 456 £.
 Compt tzaemen dese ses jairen 2521 £ 18 sc.:
 facit voor tzeste deel . . . . . 422 £ 10 sc.
 Aan ordinaires wedden . . . . . 13 £.
 Als dordinaires beede van Hollandt bedraecht
 jairlicx 100,000 Carolusguldens soe beloep den

26^{en} penn. van tlant van Voorne 641 £ 6 gr. vi.
 dairinne de stede van den Briele lest gedraeghen
 heeft den 18^{en} penninck, volgende seker accordt
 mitten lande gemaict, dat tgegenwoerdelick ge-
 expireert es, ende hebben dies angaende noch
 weder te accorderen voor den toecomenden tijt,
 ende beloopt voor tjair LXIII, mit des lants
 renten ende andere gemeen oncosten, ter somme
 van . . . . . 40 £ 13 sc. gr.

Somme van allen den uytgeven deses staets. . 1206 £ 7 sc. 2 gr. 3 m.

Soedat hier meer ontfangen is dan uytge-
 geven . . . . . 57 £ 5 sc. 4 gr. 11 m.

Wairtjegens die stede te draegen heeft heure quote ende portie in de
 extraordinaires beeden, die hun jaerlicx mede zwaer vallen.

Ende heeft ons de burgemeester-tresorier van desen jaire LXV, Jan
 Jorisz genaemt, verclairt, dat overmits den ijsganck van den voorleden
 winter der stede tonnen, opte Maese gelegen omme de groote schepen,
 in ende uyt de zee zeylende, die diepte te wijsen, gebroken ende wech-
 gedreven wairen, ende mitsdien weder ander tonnen, beslaegen mit
 ijseren banden ende an groete lange ketenen gehecht, voor dit jair by
 hem tot laste van der stede geleyt ende al becosticht zijn. Oick dat de
 hoofden van der stede, opter Maese gelegen tot preservatie van der
 haeven, mede dairdeur zeer beschaedicht ende geramponneert wairen; dat
 mede den waegenwech, omme uytter stede tot aen thoeft te commen,
 eensdeels mitten haevenwaetere afgespoelt was, ende wairen int werck
 omme denselven wech mit houten plaetinghe jegens de haven in de
 lengte van 51 roeden weder op te maicken, ende oick de hoofden weder
 te repareren; ende estimeert dese drie parceelen, soe tgunt hij alreede
 ande tonnen alsvoorn uytgeleyt ende betaelt heeft, als tgunt voor thoeft
 ende de wech te repareren noch te betaelen staet, tzaemen wel costen
 zal 1200 Karolusguldens; dat anno LXVI, overmits de sluyse, gelegen
 in den Mairlantschen dam, van ouderdom vergaen was, denselven dam
 opgenoemen ende een nyeuwe sluyse dairinne geleyt soude moeten wor-
 den, dat hij estimeerde op 2000 Carolusghuldens te costen; twelcke

extraordinares wercken sijn, ende de stede te draegen heeft boven de ordinaires ende gemeen reparatien, die dit jair nyet minder beloopen zullen dan up andere voorgaende jairen, immers by estimacie, soe die hier voorscr. in den staet gestelt zijn: sulcx dat de rekening van der stede voor dit jair LXV, van soe veel als tzelve extraordinares bedraecht, ofte weynich min soude ten achteren comen.

Boven desen behouft de kulck, dairmede zij heur haven oepen houden ende schuyeringe inne maicken, noetelicken gediept ende gewijt te weesen in den naestcommenden jaire LXVI, ende is dezelve kulck lanck 635 roeden, dairvan de eerste 30 roeden afgemeten behouven 5 roeden wijte ofte breete te houden ende in de kill 2 voeten gediept te wesen, ende dat de breete van 2 voeten roeden; ende 100 roeden dairan volgende behouven 4 roeden breet te houden, ende de kyl gediept te werden 2 voeten alsvoren, ende dat $1\frac{1}{2}$ roede; ende dandere 236 ¹⁾ roeden sullen behouven te houden 3 roeden breete, ende gediept te werden in de kyl als voorscr. 2 voeten, ende dat oick $1\frac{1}{2}$ roede. Dit aldus te maicken wert geestimeert by Jacob Ariaensz, Jacob Jansz, cuyper, ende Dirrick Woutersz, burgers van den Brielle, hen gravens verstaende, mitsgaders by Bastiaen Adriaensz, stedetimmerman, dat costen zall de roede deurgaens 5 £ 8 sc. van 40 gr., facit voor de 635 roeden de somme van 3429 £ van 40 gr.

Hiernair sijn wij Commissarissen, upt vorder te kennen geven van den supplianten angaende de declinatie van der stede, gegaen deur dezelve stede, ende zijn ons aangeweesen verscheyden goede huysen, die ledich stonden ombwoent, overmits datter nyemant nair en taelde om te coopen off te huyeren. Oick oude huysen, die stonden ende vergingen, ende noch eenige erven ledich bevonden leggende, dairvan de huysen, dairop gestaen hebbende, al in den jaire XLVIII verbrant wairen. Worde ons mede verclairt, dat die conventen, boomgairden, hoven ende ledige erven, binnen der stede gelegen, well de helft van de groete van der stede besloech ofte wechdroech, alst oick wel scheen.

Sijn oick geweest op een laech waeter, buyten aen thoeft op der Maese, aldair wij gesien hebben het noorderhoeft, twelck het principael hoeft is, noch zeer gebroeken te leggen, ende dat het houtwerk van

1) De getalen komen niet uit; doch het ontbreekt aan gegevens om ze te verbeteren.

de afgespoelde wech genoeg volmaect was, dan ontbrack noch mit airde gevolt te werden, twelck, soe ons geseyt werde, stont tot laste van de polder genaemt Cleyburch, an de noortsijde van de haven gelegen, gemaect te worden. Hebben mede gezien, dat de mont van de haven nyet boven 1 voet diepte en hadde, ende verstaen dat tzelve toecompt deur tverstuyven van de duynen van Oestvoirnen, dat het sant, in de Maese drivende, compt schieten buyten om thoest van den Brielle tot in dezelve haven; sulcx dat men altemet wel over haeven te voete mach gaen, ende dat hetselve quaelick te remedieren zal weesen.

Om nu voirts te weten den last ende gelegentheyt des lants van Voorne, welck lant gedeylt es in vier eylanden, van den anderen gescheyden mitter zee, als de supplianten te kennen geven, dairvan teylant, dair de stede van den Brielle inne gelegen es, genaemt tlant van Oestvoorne, teerste is, hebbende an de westzijde ende noortwestzijde de principael zee, an de noirtzijde de Maese, die een mijle waeters breed is, an de oistzijde de heerlichen van Heenvliet, Abbenbroucke ende tZuytlant, die op tdiepte van Barnisse leggen, ende an de suytoist- ende zuytzijde de stroom van Vlackee, oick breed zijnde een mijle waeters, begrijpende tselve lant van Oistvoorne zekere dorpen ende andere cleyne polderkens, die contribuieren in sConincs beeden, ende hebben te ghelden aen reparatien van dijcken ende te draegen andere lasten als hernaer volcht.

OESTVOORNE, ende is een dorp.

Dat onder Oestvoorne behooren de polderkens genaemt den Ruygen-goutdijck ende tMiddelant.

Dat zij groot zijn in contribuabele gemeten 1872 gem.; zij staen ten halven schoete.

Dat zij groote lasten lijden van tverstuyven van de duynen, ende deur dhien binnen 40 jairen herwairts over de 100 gemeten gemindert zijn.

Zij zijn altemet genootsaict de lasten van tcleyn Oisterlant te helpen subveniieren.

Zij hebben by gemeen jairen te dragen an oncosten 10 oft 11 stuyvers op tgemet.

Datter lant in gelegen is, dat boven de 6 stuyvers tsjaers niet waerdich

en es in huyre tgemet, ende weder dat 3 gulden ende dairover gelt, zulex dat tgemet deen deur dander quaelick testimeren is.

Ende generen hem mit lantneringhe.

Wij Commissarissen hebben ter plaetse geweest, ende is ons van de verstuyvinge, boven verhaelt, oculariter gebleken. Ende waere zeer goet ende nootlyck den bailliu van Voorne gelast te worden, dat hij schout ende schepenen vorderde tot plantinge, nyet alleen in sKoninx duynen mair oick in de duynen ende waeranden, दौरaen gelegen, particulieren parsoonen toebehoorende.

RUGGE, ende is een dorp.

Aen de zuytzijde van den Briele is gelegen de prochie van Rugge, ende es een dorp, daironder sorteren de polderen van tZuyderlant, tWout ende Colijnslant, staende ten vollen schoote, ende contribuieren in de beede mit 470 gem. Ende hebben geen last van dijckaege, mer hebben jaerlicx an sConinx bede, jairschot ende andere gemeen lants oncosten, op tgemet by raeminghe deen jair deur tandere, te ghelden 12 gr.

tLant, dairinne gelegen, mach wairdich weesen in huyere by estimacie 7 schellingen grooten vlaems.

De polder van teleyn Oisterlant, sorterende onder Rugghe ende mede staende ten volle schoote, contribueert in sHeeren beeden mit 313 gemeten.

Ons Commissarissen is gebleken, dat de duynen voor teleyn Oisterlant, wezende op de mont van der Maese ter zeewairt, geheel verstoven ende de duynen ofte waeranden, die dairvoor plaegen te leggen, soe ons geseyt worde, mitter zee ingewonnen te zijn; sulck dat, omme strande te winnen ende den dijck van teleyn Oisterlant eenichsins te preserveren, zijn voor denselven dijck geslagen langes henen peuyen van Wesels houdt, ende geleyt groote menichte van elssen hoofden, die gemaict zijn in den jaire MDLXI ende hebben gecost over de 4800 Karolusguldens, als ons by de gesloeten rekeninge by den ontfangen van tgemeen lant van Oestvoorne, Kairle Gans, gedaen, gebleken is; daerthoe behulp hebben moeten doen de omleggende polders ende oick de stede van den Brielle, die by intreck geschaepen waire mayeren

ende poirten te verliesen, ende costen deselve peuyen ende hoofden jairlicx eenen grooten penninck te onderhouden, zulex dat den eygenair luttel oft nyet van de huyre van zijn lant, geleghen in dit cleyn Oisterlant, en kan genyeten.

Hebben mede terzelve tijt een groot schip in der zee sien leggen aen zijn ancker, omtrent een boechschoet weechs van den strande, dwelck op tdiep lach, ende mits tzelve diep aldair soe nae tlant comt, de lasten gescaepen zijn eer te meerderen dan te minderen, tenzij dattet Godt merkelicken mitter tijt voersie.

De polder van Cleyburch, mede sorterende onder Rugge, is gelegen an teleyen Oisterlant ende is groot 74 gemeten, die als vrij zijnde nyet en contribuieren in eenige beeden, mer betaelt de Heerlicheyt van Voorne in erfpachte jairlicx 30 £ van 40 grooten.

ROCKAENGE, ende is een dorp.

Tdorp van Rockaengien heeft onder hem twee polderen, genaemt Oude en Nyeuwe Rockaenge, ende staende ten vollen schoete, contribuieren in de beeden mit 368 grooten.

Zij en hebben sonderlinge geen last van dijckaege, dan hebben groot gebreck van tstuven van tsant, zulex dat zij, om tzelve eenichsins te schutten, soeveel moegelijk moeten de duynen, westwairts van hen legghende, bepoeten ende beplanten, ende hebben, deen jair deur dandere, soe aen beeden als des gemeen lants oncosten, te ghelden op tgemet 15 grooten vlaems.

Tgemet, deen deur dander, mach aldair jairlicx wairdich weesen 5 schellingen grooten.

Zij en hebben gheen hanteeringe dan lantneringhe.

Pancaesgors, sorterende onder Rockaengien, ende tzelve dat gelegen is an de westzijde van dhien, staet ten halven schoete, ende an de oistzijde op een derde pairt schot, ende brenghen tsaemen uyt, ten vollen schoete, in beeden ende subvencien 87 gem. 200 roeden.

De Mat. heeft uyt dit Pancaesgors een erfpacht van 25 gr. 6 m. vlaems op elck gemet, bedragende tsjaers 120 Karolusguldens. Ende hebben gheen last van dijckaege, dan moegen aen gemeen oncosten jaerlicx hebben te draegen 6 grooten op tgemet. Ende tgemet ghelt aldair in huyere, dheen deur dander, 7 schellingen grooten.

Item Naeters, mede sorterende onder Rockaengien, staet oick op een derde pairt schots, ende brengt uyt, ten vollen schoete, 86 gemeten. Ende hebben geen last van dijkagien, dan mogen jairlicx tot subventie van de beede ende gemeen lants oncosten te draeghen hebben 6 grooten op tgemet. Ende tgemet mach weesen, deen deur dander, 6 schellingen grooten vlaems.

De Strijp ende Lodderlant, mede sorterende onder Rockaengien, ende sijn groot ten vollen schoete 964 gem.; hebben sonderlinge geen last van dijckaege, dan moeten de duynen helpen beplanten, ende hebben dairthoe ende tot sHeeren beede ende onderhoudenisse van de sluysen op tgemet te draegen, by gemeen jairen, 9 ofte 10 grooten. Ende elck gemet mach sjairs in huyere ghelden 4 schellingen grooten.

Item Sint Annepolder, mede sorterende onder Rockaenge, staende an de suytsijde ten halven schoete, ende an de oistzijde op een derde pairt schots, uytbringende tzaemen ten vollen schoete, contribuerende in de beeden, 211 $\frac{1}{2}$ gemeten; heeft tonderhouden 400 roeden zeedijk; sijn is oick zeer belast mitten binnenwaetere, ende heeft te ghelden, deen jair deur dander, op tgemet 12 grooten; tgemet mach in huyere ghelden by estimacie 5 schellingen grooten. Zij zullen genoodsaict sijn int jaer LXVI te leggen een nyeuwe sluis, die geestimeert wert 2 gulden op tgemet.

Item de polder van tStuyffacker, mede sorterende onder Rockaengne, is groot omtrent 500 gemeten, ende heeft noeyt in beeden ende subvencien gecontribueert; ende is deurgaens licht lant.

Wij Commissarissen hebben gesien, dat de duynen hier van den anderen gescheyden sijn, twelck genomt wert twintgadt, dairdeur de Noirtzeede op eenen storm can commen (alst dickwils ghebeurt) tot an den dijk van tStuyffacker; hebben oick gezien den dijk an de zijde van Rockaengien tot diverssche plaetsen mitten zande overloopen, dairdeur de landen binnen sdijcx zeer beschaedicht werden.

NYEUW HELLEVOETE, ende is een dorp.

De polder van Nyeuwe Hellevoete es groet, contribuerende in beeden ende subvencien, staende ten vollen schoete, 1096 gemeten. Ende hebben

sonderlinge geen last van dijckaege, mer deur tonderhouden van eene heure waetermoelen, mitte beeden ende ander slants oncosten, hebben, dheen jair deur dander, op tgemet te draegen 14 grooten. Ende tgemet wert geestimeert in huyere 8 sc. grooten.

Item de Quack, mede sorterende onder Nyeuwe Hellevoete, staende ten halven schoete, contribueert ten vollen schoete mit $222\frac{1}{2}$ gemeten 75 roeden.

Desen polder heeft te draegen groote last van dijckaege, zoe twaeter van Vlackee alle getijden ofte veeltijts an den dijck staet; zij hebben binnen 47 jairen twee inlagen geleyt, ende moeten hair voorlant houden mit elsen hoofden ende duckeldammen, als wij Commissarissen gesien hebben; dairae, ende an donderhoudenisse van de hoofden van huere haven, kaeyen ende speuyen, mit de beeden ende andere oncosten, zij by gemeen jairen op tgemet te ghelden hebben wel 20 stuyvers. Ende tgemet wert aldair in huyeren geestimeert, dheen jair deur dander, 2 Carolusgulden.

Item tVeergors oft den Capproen, mede sorterende onder Nyeuw Hellevoete, ende staende ten halven schoete, contribueert in beeden ende subventien mit 114 gemeten.

Dese polder es een afgaende polder, ende lijst alle daege meer lasten, mits dinlaege geleyt in den jaire XXXVIII by die van den Quack; zij moeten hair dijcken verzwaeren ende mit duyckeldammen onderhouden, soedat zij alle jaire op tgemet wel te draegen hebben 4 schellingen grooten vlaems. Ende tgemet mach ghelden, deen deur dander, 7 schell. grooten.

DEN NYEUWEN HOORN, ende is een dorp.

Den polder van den Nyeuwen Hoorne staet ten vollen schoote ende contribueert in de beeden mit 1620 gemeten. Ende hebben sonderlinge gheen last van dijckaegien, mer betaelen tote dijckaegie van Zwartewael 2 gr. 18 m. van de gemete, die driedeelen tot laste van den eygenair ende vierde pairt tot laste van den pachter. Ende hebben dairmede, ende mitte onderhoudenisse van heurluyder haven, speuyen, kaeyen ende 2 watermoelens, op elck gemet tsjairs wel te ghelden 18 gr. vl. Ende tgemet mach in pachte ghelden tsjaers, deen deur dander, 6 schell. gr.

De polder van de Nyeuwe Goote, sorterende onder den Nyeuwen Hoorne, staet ten halven schoete, ende brengt uyt ten vollen schoete 500 gemeten. Zij en hebben gheen last van dijckaege. Ende heur portie in de beede, mitsgaeders de costen van tonderhoudt van heulen ende weegen, mach bedraegen op tgemet tsjairs 7 grooten vlaems. Ende tlant ghelt in huyere, deen deur dander, tgemet 10 schell. groeten.

DEN OUDEN HOORNE, ende is een dorp.

Dese polder staet ten volle schoete, ende contribueert in de beede mit 1303 gemeten.

Dezelve polder is soe seere belast mit dijckaegien als eenich polder in dit eylant, mits dat zij wel 900 roeden natten dijck tonderhouden hebben, overmits dinlaege, geleyt by die van tZuytlant; soedat zij aen dijckaege, haven, koeyen ende speuyen, by gemeen jairen, op tgemet wel te draegen hebben bet dan 7 schell. grooten. Ende tgemet mach jairlicx in huyeren ghelden, deen deur dander, 7 schell. grooten.

De tappers ende huysluyden geven van elck vat biers ten excyse een stuver, ende dat is de kercke by wijlen Hartoch Jan van Beyeren geconsenteert te heffen.

Zij genieten van de Co. Mat., overmits heure voorscr. lasten, gratie van deen helft van heure portie in ordinaires beede.

Wij Commissarissen, commende upden dijck van den Ouden Hoorne langes de stroom van Vlackee, hebben tzelve bevonden te weesen cramdijck, alzoet zeewaeter alle getijde dairop comt, ende denselven dijck tot veel plaetsen van de stormen ende ijsganck van den voorleden wintere noch seer gebroeken ende geramponneert te leggen, hebbende aen de nolle van de inlaeghe van tZuytlant, tot preservatie van heuren dijck, aldair leggen twee elsenhoofden, lanck, by raeminghe ende oechsien, deen 30 ende dander 36 roeden, die hen jairlicx oick costelick vallen tonderhouden.

TNYEUWELANT van den Briele, een dorp.

Tvoorn. Nyeuwelant staet ten vollen schoete, ende contribueert in beeden mit 284 gemeten.

Zij hebben jairlicx tot die bede, dijckaege ende tgemeen lants oncosten op tgemet wel te ghelden 18 grooten vlaems. Ende tgemet wert geestimeert in pachte, deen deur dander, alsoet diversselick ghelt, 8 sc. grooten.

Dese polder staet groete laste te lijden deur die van Vechouck, dair naest gelegen, deur tafbreecken van de gorssinghe van Meeuwenoir, dair voor gelegen.

Die polder van Vechouck, gelegen onder tNyeuwelant, staet ten vollen schoete, ende contribueert in de beeden mit 385 gemeten.

Zij heeft groete last van dijckaege, overmits toffbreeck van heure gorssingen, zulcx dat zij dit jair in twijffele sijn geweest van inlaege ofte van buytenwercke, ende sijn gevallen an de buytenwerekken mit rijsen, bermen ende peuyen, verzwairt mit Vilvoortse steen, de lencte van 24 roeden; ende tprincipael diep van der Maese comt dair langes henen, zulcx dat zij vastant werck hebben derdalve vadem diepte, ende en hebben als geen voorlant; ende wert dit werck ten effecte te bringen geestimeert op 4000 Carolusgulden, twelck ondrachelick is up soe cleynnen gemeten.

Zij hebben boven desen, omme te vervallen heure portie in de beede ende andere gemeen oncosten, dairinne begrepen 9 deuyt op tgemet tot subventie van de dijckaege van Zwartewaele, de drie deelen tot laste van den bruycker, by gemeen jairen op tgemet te ghelden 15 grooten. Ende mach elck gemet jairlicx in huyere ghelden 7 schell. grooten.

Ende wij Commissarissen, ter plaetsen geweest zijnde ende de diepte int waeter gepeylt hebbende, hebben alle tgunst voorn verhaelt staet sulcx bevonden; ende staet zeer te duchten, overmits dattet voor an trijsewerck 15 voet diep is op een laech waeter, dat voorscr. werck den storm ende ijsgang nyet en sall moegen wederstaen.

De polder van Oude Hellevoete, mede sorterende onder tNyeulant, staet ten vollen schoete ende contribueert in de beede mit 426 gemeten.

Zij en hebben sonderlinge gheen lasten van dijckaege mair helpen mede ghelden toter dijckaege van Zwartewaele mit $4\frac{1}{2}$ gemeten grooten op tgemet, die drie deelen den eygenair ende tvierendeel den pachter, zulcx datse op tgemet te ghelden hebben, mit sHeeren beede ende andere gemeen lants oncosten, wel 15 grooten. Ende tgemet, deen deur dander, ghelt jairlicx in huyere 8 sc. grooten. Dese polder is de naeste polder gelegen an Vechouck.

De polder van dOude Goete, mede sorterende onder Nyeuwelant, staet ten vollen schoete, ende contribueert in de beede mit 438 gemeten.

Zij en hebben sonderlinge gheen last van dijckaege, dan moeten contribuieren an drie sluyssen, die hemluyden costen, mit sHeeren beede, op gemeen jaren, 10 grooten opt gemet. Ende tgemet, deen deur dander, mach jairlicx in huyere ghelden 8 schell. grooten.

DE STREUYT, ende zijn twee cleyn polderkens.

Dese Streuyt staet tot drie deelen schots, ende contribueert in de beede mit 179 gemeten.

Dese polder heeft jairlicx an oncosten, mit sHeeren beede ende buytenwercken, op tgemet 21 grooten. Ende tgemet is jairlicx in huyere geestimeert, deen deur dander, op 8 schell. grooten.

SWARTEWAELE, ende is een dorp.

Lenairt Jorisz, out 35 jairen, ende Ariaen Claesz, out 26 jairen, schepenen van Zwartewaele, deposeren by den eede, elcx in heure officie gedaen,

Dat het dorp van Zwartewaele groot is 140 huysen.

Dat zij hem generen mit visschen ter zee, uytgeseyt drie ofte viere aldair woenachtich, die hem generen mit lantneringhe.

En gheven gheen beede dan altemet in dextraordinares beeden, als dairvan eenich deel van dien tot laste van den bruycker staet.

Zij moeten betaelen, tot subventie van de dijckaege van Zwartewaele, jairlicx 48 Carolusgulden.

Sij hebben excysen by octroey van den Coninck, te weten 6 stuvers van een tonne biers, twelck uytbrengen mach tusschen de 12 ende 14 pont grooten tsjairs.

Ende is te weeten, dat den rinck ofte polder van Zwartewaele, gelegen up der Maese, groot es 444 gemeten, ende plach te staen ten halven schoete, die over langhe by den eygenairs van dien, overmits de groete lasten van den dijckaege, alle geabandonneert zijn, sulcx dat deselve van sHeeren weegen by den bailliu van Voorne als Requestre geregeert werden ende de penningen dairvan commende die by eenen ontfanger, particulier dairtoe gecommitteert, ontfanghen werden, worden

geemployeert in hoofden, duyckeldammen, elsen bermen oft peuyen langes den dijk van Zwartewaele, geleyt tot preservatie van den dorpe ende landen voorscr., ende en moegen de prouffytten de lasten nyet voldoen, sulcx dat hier groete zwaericheyt is, hoe dat men tlandt zal moegen houden, dair wel op te letten staet; want Zwartewaele inunderende, die aenleggende polders mede gepericliteert souden weesen, dwelck de redene is waeromme zij in de beede, als boven verhaelt staet, nyet en contribuieren dan in extraordinaires beeden staen de bruyckers van den landen, dairinne gelegen, ten halven schoete.

Ende is men genootsaiet geweest noch binnen sjairs, omme de [hoechste] wercken te vervallen, te ordonneren dlant van Zwartewaele te belasten ende te lichten hoofdsomme van 1600 Carolusguldens op renten, dairvan de 962 Carolusguldens all opgebracht ende geemployeert sijn; voor welcke renten, alzoe tlant van Zwartewaele geen geloeff en heeft, de Mat. van den Coninck heeft versegelt jegens de coopers, nemende brieven van garant van dijcxgraeve, schout ende schepenen van Zwartewaele.

Somma van alle die gemeten in dit eylant van Oestvoorne,
die in de beeden contribuieren, 10949 gemeten 275 r.

SUYTVOORNE.

Tweede eylant slants van Voorne is genaemt Suytvoorne, hebbende an de oestzijde de voorscr. stroom van Vlackee, an de westzijde de stroom genaemt Grevelinge, die te sommeghe plaetsen wel twee mijlen breete heeft, an de zuytzijde Oelkensplaete, aldair de voorscr. twee stroomen tegens malcanderen incommen, ende an de noortzijde het zee-waeter dat Suytvoorne van Westvoorne scheyt. In welck Suytvoorne op ten gront van Voorne gelegen sijn de dorpen ende polderkens hiernair verclairt.

Ende commende wij Commissarissen op den 25^{en} Augusti anno voorscr. in de Oude Tonge, hebben des anderen daechs by ons ontboden den schout ende eenige schepenen aldair ende ons geïnformeert op tgunst gestant van dien quarthiere als volcht:

OUDE TONGE, een dorp.

Pieter Doensz, bailliu ende schout van Grijsorde ende dijkgrave van tZuyderlant, out 42 jairen, Job Jansz Dancken, omtrent 60 jairen, ende Wouter Lenertsz, out omtrent 37 jairen, schepenen van dOude Tonge, deposeren by den eet, elcx in heur qualiteyt gedaen, dat tOude Tonge, dair de kerecke inne staet, staet ten vollen schoete, ende brengt uyt in contribuaebel gemeten, behalven tzeure lant, 1375 gemeten.

Sij en hebben sonderlinge geen last van dijckaege, dan hebben jairlicx voor tonderhout van dammen ende spoeyen, tdelven van de waeteringe, mit de ordinares bede, by gemeen jairen opt gemet te draegen wel thien stuvers; noch hebben zij groete lasten van loesinghe van waeteringe, soe de omleggende polders dairdeur moeten waeteren ende heur haven zeer ondiep is, overmits de groete lencte van dien, deur tyoorlant, dairraen commende; sulcx dat zij genoitsaict zijn int toecomende jair LXVI de oude sluysen, leggende int oudelant, op te nemen ende eene nyeuwe weder te legghen in de haeven, by die sluysen, aldair gelegen; ende alsoe doude sluyse, gelegen hebbende 33 jairen, geschaeppen is gheen hout te hebben, dat men weder in dese nyeuwe sluyse sal moegen orberen, soe sal dese nyeuwe sluyse hair wel costen te maicken over de 2500 Carolusguldens.

Boven dese zullen zij noch moeten doen maicken twee achtcante watermoelens, omme twaeter ter sluyswairts te leyden, alsoe quaelick mit een moelen sullen kunnen gedoen, die geestimeert werden hair te zullen costen, mit den kulck ende kaeden dairtoe te coopen ende doen maecken, wel 7000 Karolusguldens, boven noch jairlicx onderhout van dien, dat wel draegen zal by de 40 ponden grooten.

Sullen mede moeten doen maicken eene nyeuwe speuye voor de voorscr. nyeuwe sluyse, die geestimeert wort op 500 Karolusguldens.

Sullen noch, overmits sorge, dattet Zuyderlant quaelicken zal kunnen houden hueren dijk in de lengte van omtrent 700 roeden, moeten hoegen deurgaens $3\frac{1}{2}$ voeten, dwelck geestimeert wert mitte coop van daerde, daertoe behouftich, wel op 1500 Karolusguldens.

Sij heffen, by octroey van den Coninck, excysen, als opt bier, den huysman 2 stuvers ende de tapper 4 stuvers de tonne, ende van vreemde bieren de tonne 8 stuvers; ende van de aeme Rinsche wijns 20 stuvers,

ende van de Fransche wijnen half ghelt; die by gemeen jairen uytbringen moegen omtrent 60 ponden vlaems, dairvan den Coninck genyet den 10^{en} penn. Noch gaet daer af, ende denselven excys over lange belast es mit 36 ponden grooten tsaers aen renten, dairmede heur haeven gerepareert ende straeten gemaict zijn; ende mitte reste moeten zij dagelicx onderhouden heure straeten ende ander lasten, die tzelve nyet strecken en moegen.

Seggen, dat zij in den jaire LVII zeker lengte dijcx van omtrent 500 roeden, beginnende van den dorpe toten oesteynde, hebben moeten verhoogen, twelck wel gecost heeft 70 ponden grooten vlaems.

Tzelve lant is noch belast mit een rente van 36 Karolusguldens tsaers, den penn. 16, die derfgenaemen van Heer Joest van Bronchorst dairop sprekende hebben, dairvan de penn. zekere jairen geleden geemployeert zijn in reparatie van de kercke ende toorn; welcke kercke ende thoren tonderhouden alsnoch staet tot laste van tgemeen lant.

Hebben noch int voirleden jair moeten doen maicken, tot diepinge van heur haven, eenen moll die gecost heeft 200 Karolusguldens.

Zij estimeren tgemet jaericx in huyere, deen deur dander, 5 schell. groeten, ende in coepe nair adenant van de huyere den penn. 14. Zij en sijn in 40 jairen gemindert noch gemeerdert.

TZUYDERNYEULANT, een polder.

Seggen, dese polder groot te sijn in contribuaeble gemeten 333 gemeten.

Seggen, dat dese polder soe belast is mitter dijckaege, ende deur dhien soe veel oncosten heeft te draeghen, dat den eygenair dickwils ende den meesten tijt ghelt dairby moet leggen, ende datter gereets landen inne zijn, die te driesch blijven leggen.

Sij betaelen mede excyse mit die van dOude Tonge, ende moeten mede onderhouden de kercke.

Zij staen mede ten vollen schoete.

Dese polder heeft sijn sluyse op hemselven tonderhouden, ende hebben groeten lasten van den waeteren, soe deselve sluyse te cleyn is, ende tlant binnen sdijcx te laege leyt.

DE MOELEPOLDER.

Seggen, dese polder mede te staen ten vollen schoete, ende dat zij contribuieren in de beeden ende subvencien mit 119 gemeten.

Zij heeft alle jaire groete costen van dijckaegie ende anders, by gemeen jairen te draegen op tgemet 15 stuvers.

Zij estimeren elck gemet waerdich te zijn in huyere, deen deur dander, 8 schell. grooten.

Zij contribuieren mede excyse, ende dat tot onderhout van de kercke.

Dese polder heeft eene middeldijck jegens tZuyderyeulant gelegen, die zij, overmits pericle van tzelve Zuyderyeulant, int toecommende jair LXVI zullen moeten optrecken; twelck wel costen sal 1500 Karolusguldens, alsoe den dijck lanck is omtrent 250 roeden.

Seggen, dat dese polder in den jaire LII geinundeert was, ende coste weder te bedijcken 359 ponden groeten vlaems; ende tjair dairan, deur taffslaen van den dijck vant binnenwaeter, andere 18 ponden groeten vlaems.

TOESTEYNDE, ende is een polder.

Seggen, dese polder groot te sijn, dairvan zij contribuieren in bede, 271 gemeten 2 lijnen.

Zij en hebben sonderlinge geen last van dijckaegie, mer moeten contribuieren mit die van dOude Tonge in excyse ende onderhout van de kercke; oeck van de sluyse van tOudelant, dair zij mede deur waeteren; zulcx dat sij deur dhien, ende tot sHeeren bede, by gemeen jairen te draegen hebben op tgemet 24 ofte 25 groeten.

Zij estimeren tgemet jairlicx in huyere 6 schell. groeten.

Ende is in 40 jairen herwaerts gemeerdert noch gemindert.

Zij hebben 5 jaren geleden een hoochsel moeten leggen op heuren dijck, twelck gecost heeft 8 stuvers op tgemet.

Noch int voorleeden jair een nyeuwe wachte geleyt, die gecost heeft 25 ponden groeten.

Sullen noch in den toecommenden jaire aen heuren dijck moeten een afleg maicken, twelck wel costen zal 900 Karolusguldens.

TNOIRDERNYEULANT, op den gront van dOude Tonghe.

Seggen, dat dese polder contribuert in de beeden, ten vollen schoete, mit 226 gemeten 55 roeden.

Ende heeft sonderlinge geen last van dijckaegie, dan moet mede contribuieren mit die van dOude Tonge in excyse ende onderhout van der

kercke; ende dat zij by gemeen jairen op tgemet te ghelden hebben, mit sConincs beede, wel 10 stuvers.

Hebben overmits omtrent vijff oft zes jairen geleden een nyeuwe wachte geleyt in heuren dijk, omme deur tOudelant te waeteren, die gecost heeft omtrent 300 Karolusguldens.

Sij estimeren tgemet in huyere, deen deur dander, jairlicx 25 stuvers.

SINT SEBASTIAENSPOLDER, onder dOude Tonge gelegen.

De voorscr. deposanten seggen, dat dese polder, staende ten vollen schoete, contribueert in de bede mit 133 gemeten.

Zij contribueert mede mit dOude Tonge in excysen ende onderhoud van der kercke ende andere gemeen lants oncoosten.

Zij waeteren over den gront van Putten deur de sluysen van den Bommel, soedat zij jairlicx, mit de bede, op tgemet te draegen hebben 24 groeten vlaems.

Zij estimeren elck gemet in huyere 7 schell. groeten vlaems.

Wij Commissarissen hebben gevisiteert de oude sluyse van dOude Tonge, ende bevinden dezelve tlant geen prouffyt te doen, overmits de tochte buytensdijcx toegegroeit is, ende datse dairomme ende overmits hair ouderdom wel behoeft verleyt ende vernyeut te weesen; hebben oick gevisiteert den dijk van tZuydernyeulant, dwelck al cramdijck es, als geen voorlant hebbende, ende dat denselven dijk soe geramponeert, gegaet ende gebroeken is, datter gheen hoepe en is datse weder gemaict sal werden; dat dairomme mit goeden redenen die van de Moelepolder ende tOudelant, dairan gelegen, genootsaict zijn heure dijcken op te haelen; dat oick de polder van Battenoir, overmits de laechte van den gront binnen sdijcx, ende de hoochte van den gorssingen buytensdijcx, zij quaelyck goede waeterloesinghe can hebben.

DE NYEUWE TONGE, een dorp.

Doen Gillisz, out omtrent 60 jairen, ende Joachim Jansz, out 45 jairen, schepenen van de Nyeuwe Tonge, deposeren by den eedt, int stuck van heur officie gedaen,

Eerst, dat de Nyeuwe Tonge, alias genaemt tNoirdernyeulant ofte Kerckepolder, groot is in contribuerende gemeten 172 gemeten.

Item dat de polder van Duvewairt, mede gelegen onder de Nyeuwe Tonge, groot es 415 gem. 200 roeden contribuabel.

Dat zij staen ten vollen schoete.

Dat zij sonderlinge geen last en hebben van dijckaegie.

Sij estimeren elck gemet in huyere, te weten in tNoirdernyeulant op de Nyeuwe Tonge gront 6 schell. groeten, ende in Duvewairt 5 schell. groeten.

Sij heffen excysen by octroy van den Coninck, te weten op een vat biers den tapper 2 blancken ende den huysman een blancke, van vreemde bieren dubbelt ghelt; van een aem wijns 15 gr., ende den Franschen wijnen half ghelt; ende brengt by gemeen jairen jairlicx uyt 9 ponden groeten, dairuyt den Coning genyet den 9^{en} penning; uyt welcke excys jairlicx uytgaet aen renten an diverse personen omtrent 8 ponden groeten, dairmede eertijts hair straeten gemaict zijn.

Seggen, dat tNoirdernyeulant waetert deur dOude Tonge, ende Duve-wairt deur Middelhernis, soedat die van Duvewairt moeten ghelden aen sluys, hoofden, waeteringen ende dammen mit die van Middelhernisse, ende in gelicken die van tNoirdernyeulant mit die van dOude Tonge.

Seggen, dat sij tonderhouden hebben de kereke van de Nyeuwe Tonge.

Seggen, dat dese twee polderen an oncosten, soe van sluysen, hoofden, sHeeren beede ende andere slants oncosten, by gemeen jairen te ghelden hebben, te weeten in tNoirdernyeuwelant 12 st., ende in Duve-wairt 15 ende 16 stuvers op tgemet.

Sij en sijn in 40 jairen gemindert noch gemeerdert.

BATTENOORT, leggende over de Nyeuwe Tonge.

De voorscr. deposanten seggen, dat dese polder contribueert, ten vollen schoete, mit 591 gemeten 100 roeden.

Zij geven mede excysen, ende onderhouden de kereke als die van de Nyeuwe Tonge.

Dat zij sluysen, hoofden, wegen, waeteringen tonderhouden hebben op hair selffs hant, ende dairtoe 800 roeden zeedijcx.

Sij hebben veel onlants binnensdijcx ende quaede waeterloesinge, overmits de laechte vant binnenlant.

Dat zij jairlicx an onderhoudenisse van dijck, sluyse, waeteringe,

sHeeren beeden ende andere oncosten te ghelden hebben, deen deur dander, op tgemet 18 stuvers.

Sij hebben een oude sluyse, die van noede is vernyeut, twelck by estimacie costen sal 200 ponden groeten.

Sij estimeren tgemet jairlicx in huyere 5 schell. groeten.

Sij en sijn in 40 jairen gemindert noch gemeerdert.

SINTE PIETERSPOLDER, alias CLINCKERLANDT,
 onder de Nyeuwe Tonge.

De voorscr. deposanten zeggen, dat dese polder, staende ten vollen schoete, contribueert in sHeeren bede mit 314 gem. 50 roeden.

Sij en hebben sonderlinge geen last van dijckaege, dan hebben jairlicx groote oncosten aen haer selfs sluyse, speuen ende wel 400 roeden aerden dams voor dezelve sluyse, ende door de stormstroom uytet lant te houden.

Sij hebben by gemeen jairen aen oncosten opt gemet te gelden, mit sHeeren beede, 20 oft 22 stuvers.

Sij betaelen mede excyse, ende contribuieren tot onderhoud van de kercke als die van de Nyeuwe Tonghe.

Sij estimeren tgemet jairlicx in pachte te ghelden, deen deur dander, 2 Carolusguldens.

DIRRICXLANT, ende is een dorp.

Bouwen Engelsz, bailliu, schout ende dijckgrave, out 48 jairen, Danckert Jansz, out 42 jairen, Mees Jacobsz, out 46 jairen, ende Jan Willems, neve, out 38 jairen, schepenen ende gezworenen van Dirricxlant, verclaren, by den eedt, elcx in heur officie gedaen,

Dat Dirricxlant staet ten halven schoete, ende contribueert in de bede ten vollen schote, 1259 gemeten.

Dat zij hebben an de westzijde bet dan 300 roeden zeedijcx, die onderhouden moeten werden mit matten ende crammen, altemet mit een, ende meest mit twee matten tsjaers; dat by lanckheyt van tijden in Melissant op Vlackee geleyt zijn drie inlaegen, dairvan de leste gemaiet is anno LXI, dairmede die van Dirricxlant gecregen hebben ten noirden bet dan 500 roeden zeedijcx, die mede onderhouden moeten werden mit

elsen dammen, steken ende crammen, dair zij te vooren droech [last] lach. Sulcx dat hair voirlant, dat groot plach te wesen 200 roeden breete, nu soe afgespoelt is, soe van voor ebbe als voor vloet, dat zij boven 3 roeden ten hoochsten mer gorsinge aldair en hebben, ende het canael, dat boven 7 ofte 8 roeden van den dijck nyet en is, is wel 5 ofte 5 $\frac{1}{2}$ vadem diep. Ende omme meerder ofslach ende schaede te verhoeden, soe veel mogelick is, zij in dit jegenwoordige jair hebben doen slaen die vier elsen dammen off hoofden, hier boven geroert, mit etlicke steeckdammen tussen de hoofden, ende sullen tgors aldair moeten falicanten ende crammen. Boven desen zullen noch int toecommende jair aldair moeten leggen gelicke 5 ofte 6 elsen hoofden, zoeverre die geleyde hoofden dese toecommende winter stede houden; ende indien zij geen stede en houden, soe sullen zij genootsaict zijn inlaege te moeten leggen, alzoë zij eenen saveligen dijck hebben; ende dat sij plaegen toncost te hebben, met heure porcie van de bede, op tgemet 5 stuvers, weynich min ofte meer, dair zij nu wel te ghelden hebben, by gemeen jairen, 15 oft 16 stuvers, behalven doncosten van de hoofden.

Seggen, dat tlant jairlicx moet uytreicken, aen renten op tgemeen lant versekert, over 200 Karolusguldens tsjairs, die over lange opgenomen zijn ende geemployeert aen die kercke.

Sij estimeren tgemet in huyere, deen deur dandere, op 6 sc. groeten.

Sij en sijn in 40 jairen gemindert noch gemeerdert.

Sij heffen excyse by octroeye van den Coninck, als den tapper 2 blancken ende den huysman 1 blancke; ende op een aem wijns 10 st.; twelck tsjaers uyt mach bringen omtrent 24 ponden groeten, dairvan de Mat. genyet den 10^{en} penninck; ende van de reste werden onderhouden de straeten ende kaeyen van den dorpe.

MELISSANT, een dorpken.

De voorscr. depositanten verclaeren, by eede als voorscr., dat Melissant staet op een 4^e part schots, ende brenct uyt, boven de leste inlaege, geleyt anno MDLIX, ende die besoute anno LXI, omtrent 50 gemeten ten vollen schoete.

Seggen mede, dat dit lant te draegen heeft, soe aen den Wairdijck als andere oncosten, mit sHeeren beede, wel 27 st. off schell. groeten op tgemet.

Sij estimeren tgemet aldair in huyere 2 Carolusguldens, ende dat dambasheeren hebben, volgende tuytgeven van den lande, op elck vat biers 1 stuver, dat lest in huyere uytgebracht heeft 10 gulden.

Hiervan sedert den jaire MDXL twee inlaegen geleyt, deerste ende grootste was anno MDXLII ende werde alsdoen een groet deel gemeten cosbair lants buyten geslaegen, dairvan de deposanten tjuyste getal nyet en wisten te verclairen; ende mij rentmeester is gebleken, by den text mijner rekening, dat dairenboven ter selver tijt aldair noch buyten geslaegen zijn tgetal van 66 gem. vronoen; de tweede was in den jaire MDLIX, dewelcke besoute in den jaire LXI, ende is dese polder alsdoen gemindert geweest van 74 gemeten cosbair lants ende 17 gem. 150 roeden vronoen.

VIJFF POLDERKENS, onder Melissant.

De voorscr. deposanten verclairen noch, dat onder Melissant gelegen zijn noch vijf polderkens, staende tot een 4de part schots, te weten Aertsdijkwael contribueert, ten vollen schoete, 30 gemeten; item den Houck 50 $\frac{1}{2}$ gem.; item Altecleyne 10 gem.; item den gront van Melissant bedijkt mit Ste Lijsbathpolder 41 gemeten, ende Onwairt mit 14 gemeten: comt tsaemen 145 gemeten. Seggen, dat van dese vier polderkens Onwairt an dijckaegie ende ander oncosten, mit sHeeren bede, jairlicx wel te ghelden heeft 20 stuyvers op tgemet; de andere polders hebben veel dijcx, mer luttel oncosten.

Seggen, dat dambasheeren alhier mede excys heffen van 1 stuver opt vat, als in Melissant.

Sij estimeren tgemet in huyere, deen deur dander, op 50 stuyvers.

ROECXNISSE, dat een prochie plach te wesen, ende de kerck nu buyten geslaegen is.

De voorscr. deposanten verclairen als voorsz., dat Roucxnisse staet ten halven schoete, ende contribueert in de beede mit omtrent 225 gemeten.

Dat zij te draegen heeft wel 600 roeden zeedijcx, dair tseewater op een gemeene vloet wel twee ofte drie roeden vlacks opcomt, ende moeten deselve crammen ende matten, ten minste tweemaal tsjairs.

Dat alhier sedert den jaire LIII twee inlaegen geleyt zijn, ende dair-

mede buytengeslaegen 125 gem.; ende mitte inlaege, die anno LVII gebeurde, is mede buytengeslaegen heure kercke.

Dat sij alhier opt gemet te ghelden hebben, soe uyt saicke van dijckaege, sHeeren beede, als andere oncosten, 8 schell. groeten. Ende wort het gemet geestimeert in huyere tsjairs 10 sc. groeten.

De Mat. heeft alhier eenen erffpacht van 300 Carolusguldens tsjairs, dair voiren dat zij de thienden hebben.

Wij Commissarissen zijn hiernair gevaeren mitte waegen nair Dirricxlant, langes den seedijs van Dirricxlandt, Melissant ende Roucxnisse voorsz., ende hebben gesien, eerst aengaende Dirricxlant, dat, overmits de inlaege van die van Melissant int noorden, de gorsen van den dijck aldair mitten stroom soe wechgenomen es, dat zij op sommige plaetsen boven de twee roeden aerden voor heuren dijck nauwelicx en hebben; dat oick uyt redene van dien aldair geleyt sijn vier hoofdekens, diq wel nootlyck wairen verlenget ende noch meer hoofden dairby geleyt te worden; dat oick tmeren dijck aldair savelick is ende mit steken ende crammen onderhouden wert.

Dat de inlaege van Melissant alle jaire gescaepen is meerder lasten te lijden, ende noch een ander inlaeghe te willen comen, soe hoere gorsingen hoe langes hoe meer minderen.

Dat die van Roucxnisse heuren dijck onderhouden moeten mit matten ende crammen, ende deselve zeer geramponneert lecht, hoe wel dair ook een inlaege geleyt is, dairmede zij heure kercke hebben moeten buytenslaen, sulcx dat zij alsnoch sonder godtshuys zijn, ende moeten hen behelpen mitte kercke van die van Melissant, alzo de polder cleyn is ende gheen oncosten en vermach, mits dat zij deur de lasten van den dijck tonderhouden werden . . . 1).

HERCKINGE, een dorp.

Commende wij Commissarissen alhier tot Herckinge, en hebben noch schout noch schepenen by huys gevonden, wairomme ende wesende de lasten van dit landeken heel notoir, ende mij rentmeester eensdeels kenelick, ende dairthoe ons informerende an eenige particuliere aldair,

---

1) Hier schijnt een woord uitgevallen.

Bevinden dat dese polder staet ten halven schoete, ende overmits een inlaege, anno LXIII geleyt, nyet grooter en zijn in contribuerende gemeten dan 140 gemeten.

Dat den dijck ten zuyderen van den dorpe tot an Clinckerlant, twelck wel es de lengte van omtrent 700 roeden, all cramdijck is, ende geen voorlant te hebben, dat mede ten noortwesten van den dorpe dvoorscr. inlaege geleyt is, dairmede buyten geslaegen zijn 100 gemeten lants; dat oick de nyeuwe ingeleyden dijck savelige aerde is ende gecramt moet werden, ende eer lange geschaepen mede groete last te lijden, soe den uytslach met sienden oegen daegelicx zeer mineert. Ende is ons gebleken by besloete rekeninghe, rustende onder den penningmeester, Vries van Stompwijk, wonende in dOude Tonge, dat de voorscr. inlaege de anno MDLXIII gecost heeft 873 ponden groeten vlaems.

Dat ter cause van heure ordinares lasten van dijckaegie, sluyse ende waeteringen, mit sHeeren bede, zij op tgemet aldair te draegen hebben 8 oft 9 schell. grooten vlaems.

Ende tgemet ghelt aldair in huyere, deen deur dander, 9 schell. groeten.

Dat veel landen, overmits dese lasten, by den eygenairs geabandonneert werden.

Ende eenen Ariaen Anderiesz, pachter van zekere 12 gemeten lants, dairinne gelegen, toebehoorende tconvent van de Regulieren van Rugge, heeft ons verclairt, dat, rekenende mitten pryor van denselven convente van de drie naestvoorgaende jairen, denselven pryor over tgeheel nyet meer suvers in handen betaelt en heeft dan 3 Carolusguldens, ende dat van gelijcke gebeurt van anderen bruyckers aldair.

De kercke aldair wert by den ingelanden onderhouden, ende is jairlicx schuldich een gouden engel, ter lossen den penninck 15, die sij mede betaelen.

**NYEU HERCKINGE, bedijct mit Sinte Pieterspolder uyt
den Herckinschen gront.**

Dat dese polder staet ten halven schoete, ende contribueert in de bede mit 81 $\frac{1}{2}$ gemeten.

Dat sij geven tot onderhoudenisse van de kercke van Herckinge eenen grooten op tgemet.

Dat zij alsnoch sonderlinge geen last van dijckaegie en hebben, ende

heuren oncost, mit sHeeren bede, deen jair deur dander, op tgemet te draegen 14 groeten.

Elck gemet wert aldair geestimeert in huyere tsjaers 5 sc. groeten.

Dat zij hebben eygen sluysen, die vernyet moet wesen, ende sal wel costen 1200 Carolusguldens.

SINTE LIJSBETTENPOLDER, genaemt [oude], ende es gelegen op twee gronden, als van Herckingen ende Melissant.

Dat dese polder staet op den gront van Herckinge ten halven schoete, ende op den gront van Melissant ten 4^e pairt schoete, ende tzaemen uyt te bringen in contribuerende gemeten 91 $\frac{1}{2}$ gemeten.

Dat zij mede ghelden een grootken op tgemet der kercke van Herckinge, ende contribueren een derde pairt tot onderhoudenisse van de sluys ende watering. Zij moeten jairlicx op tgemet an oncosten hebben te draegen 14 groeten.

Dat tgemet aldair in pachte ghelt, deen deur dander, 8 sc. groeten.

Somma van de contribuable gemeten in Suyt-
voorne . . . . . 5939 gem. 5 roeden.

WESTVOORNE.

Tderde eylant slants van Voorne is genaempt Westvoorne, dair de stede van der Goedereede in gelegen es, die in de beede noeyt gecontribueert en heeft noch alsnu en doet; tselve eylant heeft an de oestzijde de stroom van Vlackee, an de zuyszijde de stroom die tusschen Westvoorne ende Zuytvoorne loopt, an de westzijde tdiep van Grevelinge ende an de noirtzijde de Noortzeede. Ende ons vindende op den 25^{en} Augusti anno voorscr. binnen der voorsz. stede van der Goedereede, hebben des anderen daechs by ons ontbooden de parsoonen hienair genoemt, ende an deselve ons geïnformeert opte gesteltenisse ende lasten van denselven eylande, ende bevonden dat volcht:

OUDORP, een dorp.

Corninck Ariaensz, out omtrent 35 jairen, Pieter Doensz, out 45 jairen, Mr. Willem Adriaensz Corninck, out 32 jairen, ingeerfden, Cornelis Tonisz Scriver, schout, out 39 jairen, Jan Willemsz Knuit, Aert Jansz, out 39 jairen, ende Cornelis Cornelisz Wever, out 35 jairen, schepenen van den Oudorp voorscr., alias tOudelant, verelaeren, by den eet, den ingeerfden afgenoemen, ende by schout ende schepenen elcx in heuren qualiteit gedaen,

Eerst dat Oudorp groot is in contribuierende gemeten, ten vollen schoete, 711 gemeten.

Dattet voorlant tegens de Steenkreecke ende tegens Gilliswech int suyden zeer mineert, sulcx dat sij tselve moeten laten falicanten ende crammen; dat heuren dijk aldair seer laech ende zwack is, ende sij de macht nyet en hebben die gescoeten op te bringen, omme dezelve nae den eysche te hoogen ende te verzwaiaren; dat oock van denzelven dijk nyet dan saevelinge airde en is, die tjegens den slach van den waetere nyet en vermach. Boven desen sijn sij seer beswairt mitten waetere, twelck geen schoot en heeft, overmits het groote lant, dat voor de stede ende haven binnen corten jairen herwairts geschooten es, sulcx dat van den langen lande heur vruchten tot geen perfectie en connen commen.

Seggen oick, dat de landen binnensdijcx opten zuytwesthouck seer verstuyven van de duynen, ende dat heur corn van de conijnen afgegeten wort.

Dat deselve polder belast is met sekere rente, die tgemeen lant van Westvoorne voortijts vercoft heeft, om temployeren tot fortificatie van der stede van der Goedereede, beloopende een oirtgen op elck gemet, half tot laste van den eygenair ende half tot laste van den pachter.

Dat den dijk van de Westschinckel mede groote last heeft ende zeer quaet om houden is, zoe de vloet alle daegen dair opcomt, ende de airde om deselve te repareren gehaelt moet werden opt Noordergors, wesende een half ure rijdens van dair.

Dat zij excysen heffen, by octroeye van den Coninck, te weten van den wijn, soe menige grooten als de stoop ghelt, soe menige schellinge opt aeme ofte ocxhoeft, van een tonne moeselairs ofte volle 6 stuvers, van een tonne slecht bier eenen groete, dair uyt den Coninck heeft

den 12^{en} penn.; welcken excys de stede van der Goedereede ontfangt tot fortificatie ende reparatie van der stede.

Dat zij tonderhout van sluyse, waeteringe, spoeye ende alle tgunt dat die watertocht angaet, soewel buyten op den haven als binnensdijcx, contribuieren mit die van den Oistdijck, gemet gemets gelicke.

Dat sij aen oncosten van dijckaegie, jairschot, sluyse, wegen, waeteringen, plantinge van helm ende andere gemeen lants oncosten binnensdijcx, te draegen hebben, mit sHeeren beede, op tgemet, deen jair deur dander, 20 stuvers, ende dit behalven tmaicken ende onderhouden van den wairdijck ende den dam ende hoofden tot preservatie van der haven der stede van der Goedereede, dair zij moeten uytwateren, ende andere buytendijcksche wercken.

Dat de huyere van heure gemeten quaelick te estimeren es, overmits tgroot onderscheyt van dhien, ende datter veel licht lants in gelegen is.

DEN OISTDIJCK, een polder.

Den voorn. Corninck Ariaensz ende Mr. Willem Ariaensz, ingeerfden, Cornelis Duunes, schout, out 48 jairen, Lenert Dirrick Barendsz, out 49 jairen, de voorn. Mr. Gillis Jacobsz, Lenaert Cornelisz Botstairt, out 37 jairen, ende Franck Tonisse, out 55 jairen, schepenen in den Oistdijck, deposeren, by den eet, elcx in den heuren gedaen,

Eerst, dat de voorscr. polder van den Oestdijck contribueert in de beede, ten halven schoete, mit 428 gemeten.

Dat dese polder mede ende meer belast is mitten waetere dan toude lant, overmits dondiepte van de kille ende mont van der haevene van der Goedereede, als op tOudelant geseyt is, ende dat die van tOudelant, als hoeger geseten, waeteren op dese polder, dairdeur veel van haire vruchten tot geene perfectie en kunnen commen; dat deur dhien oick op deser uren heur wegen ende binnenbermen te veel plaetsen noch onder waeter leggen, als zij al de somer gedaen hebben.

Dat sij heuren dijck tegens vreysen moeten onderhouden mit crammen, ende hebben dairtoe 12 airden dammen buitensdijcx geleyt, tot preservatie van denselven dijck, mits dat heur gorsinge seer mineert.

Seggen, dat elck gemet in den Oistdijck te dragen heeft 10 voeten dijcx, ende dat zij seer om deselve zwaere dijckaegie an oncosten,

jairschot, mit sHeeren beede ende andere gemeen lants lasten, mit poetinge ende plantinge an de duynen, deen jair deur dander, te dragen hebben op tgemet 5 schell. gr., behalven buytendijcsche waeterschoeten ende anders, die noch geschaepen sijn te vallen.

Dat dese polder zeer verstuyft mitten sande uyten duynen, ende heure vruchten van de conijnen zeer afgegeten worden.

Dat sij mit die van tOudelant tzaemen draegen ende betaelen doncosten, die men doet van nyeuwe zeewercken buytensdijcx, die de sluyse, waetere ende waeterloesinge angaen.

Dat zij de wairde van tgemet in huyere nyet en weten testimeren, overmits dattet soe divers van prijse es, tweten tbeste deurgaens 10 schell., tsnootste 3 schell. gr., ende tmiddelbaer tusschen beyden.

Sij hebben by opene brieven van den Coninck voor zes jairen, dairvan tgegenwoordige jair LXV teerste is, vercregen by continuatie van een 3e pairt schots gratie in dordinares beede.

TOUDENYELANT mitten NYEUWEN NOORT.

De voorn. Corninck Ariaensz ende Mr. Gillis Jacobsz, ingeerfden, Cornelis Tonisz Schrijver voorscr., schout alhier, Cornelis Tonisz, out 42 jairen, Domus Claesz, out 40 jairen, ende Jan Gerritsz, out 46 jairen, schepen van tOude Nyeuwelant, zeggen ende deposeren alsvooren,

Dat dese polder staet ten vollen schote, contribuerende in de bede mit 447 gemeten.

Dat sij geen dijekaegie te draegen en hebben, mair moeten mede contribueren mit die van tNoirdergors int maicken ende onderhouden van de dammen buytensdijcx, van sluyse ende waeteringe binnen- ende buytensdijcx, ende int poeten van de duynen.

Zij sijn mede belast ende bescadicht van tstuyven van de duynen, soe an de suyt- als an de noortsijde ende van etinge van de coninen.

De stande voor dese polder plach breet te sijn, by gedencken van eenige van henluyden, dat, staende op te duynen ende siende ter see-wairts in, men gheen craeye voor een koeye en konde bekennen, die alsnu boven 20 roeden breete nyet en heeft.

Sij hebben mede te ghelden een oirtgen op tgemet tot fortificatie van

der stede van der Goedereede, soedat zij an oncosten, deen jair deur dander, te ghelden hebben, mitter beede, 20 stuvers.

Zij estimeren jairlicx tgemet, deen deur dander, in huyere 15 stuvers.

TNOIRDERGORS.

Den voorscr. Mr. Gillis Jacobsz, als eigenair, ende Cornelis Thonisz, schout, deposeren als voorn,

Eerst, dat dese polder, staende op een derde pairt schots, contribueert in de beede mit 200 gemeten.

Dat zij geen sonderlinge last van dijekaege en hebben, ende heuren wairdijck by den bruyckers onderhouden wert.

Dat sij omtrent de sluyse geen gorsinge en hebben, mits twelck sij aldair tonderhouden hebben sekere airde dammen. Sullen oick int toecommende jair LXVI moeten vernyeuwen heur sluyse, die wel costen sal 1500 Carolusguldens, dair die van tOudenyuewelant mede inne moeten ghelden gemet gemets gelicke.

Zij hebben mede, overmits haire gorsinge uyte westen zeer verstuyven, moeten doen groote costen van plantinghe mit riet ende helm an den westdijck, dat noch alle jairen meer costen sal te voltrecken.

Sij contribueren een oertgen op tgemet tot fortificatie van der stede van der Goedereede.

Zij hebben te draegen, by gemeen jairen, an oncosten, mit sHeeren beede, op tgemet 8 stuvers, behalven de aenstaende buytenwercken.

Sij estimeren tgemet in huyere, deen deur dander, 4 schell. grooten.

DEN PLASCH.

De voorn. deposanten verclairen, dat dese polder groot is omtrent de 80 gemeten.

Dat dese polder in den jaire LII geinundeert is geweest, ende was alsdoen groot 256 gemeten.

Sij en hebben noch gheen beede betaelt, uyt crachte van brieven van octroeye, ende sal heur gratie noch gedueren 6 jairen, die expireren zullen mitten jaire LXXI.

Wij Commissarissen zijn gevaeren genouch rontsomme tlant van der Goedereede, ende hebben de soebere waterloesinge ende laege soebere dijcken, oick tverstuyven van de duynen ende tmineren van de strangde gesien; al twelck te remedieren de voorser. deposanten seggen tlant de macht nyet te hebben.

Somme van de contribuable gemeten in West-
voorne . . . . . 1786 gemeten.

B O M M E N E E D E.

Tvierde eylant van Voorne is genaemt Bommeneede, daironder gelegen sijn de polderen van Bloys ende tlant van Bommeneede, annex Sonnemair, ende ande oist- en noortzijde de See. Ende commende wij Commissarissen tot Bommeneede den 27^{en} Augusti anno voorser., hebben des anderen daechs ons geïnformeert op de lasten van dien, ende deselve bevonden alst volcht:

Pieter Lambrechtsz, dijkgrave ende schepen, out 58 jairen, Dammanus Willemsz, out 49 jairen, schepen ende gezworen, Stoffel Jansz, penningmeester, out 39 jairen, Abel Jacobsz, out 37 jairen, ende Lien Lenertsz, out 34 jairen, gesworenen van den dorpe van Bommeneede, verclairen, by den eet, elcx in heur quaeliteyt gedaen,

Eerst, dattet dorp van Bommeneede hem geneert mit die visscherie ten harinck ende anders, datter afvoeren 7 oft 8 buyschen, 5 ofte 6 alsoe boots als pincken. Dattet zelve dorp tonderhouden heeft een zwaer hoeft, dat op heur haven street, dairvan thoutwerck, wesende tvoorste van denselven hoofden, desen voorleden winter mit storm, ijsganck ende de neer genouch vergaen is, ende sij de macht niet en hebben tzelve weder op te maicken, ende sonder tselfde hoeft die visscherie gescaepen is aldair te vergaen ende elders te diverteren. Heoft noch voor de helft tonderhouden de hoofden, duckeldammen, dweersdammen ende andere buytenwercken, strekkende van der haven af, noirtwest op, langes den dorpe, tot zekere nolle toe, wesende de lengte van omtrent 200 roeden.

Seggen, dat men aldair, by octroy van de Mat., excyse heft op wijnen, bieren ende harinck; ende mach jairliex uytbringhen omtrent 100 ponden grooten, dairvan de kerocke tot heure reparatie heeft 4 ponden grooten, tdorp 20 ponden grooten, noch 2 ponden voor tingaederen van de penn. ende dat vooruyt; ende van tsurplus genyet de Mat. den 10en penn. Mit welke penn., die tdorp genyet, sij onderhouden de lasten, hier vooren verhaelt, mit oick de straeten, haven ende anders, dair sij alle jairen veel te cort mede commen, want de coop van elsenhout, rijs, steenen ende anders, die tdorp op hair gelove gehaelt heeft ende noch schuldich is, bedraecht 195 £ grooten, dairtoe zij gheenen raet altoes en weeten om die te betaelen, ende en dorven nyet uytrec ken, van Sorge gearresteert te werden.

Dat de polder van Bommeneede zeer zwaire dijckaege heeft, ende moet heuren dijck onderhouden mit lastege buytenwercken, als airden dammen, rijsbarmen, rijshoofden, elsenhoofden; moeten oick heuren dijck crammen van 36 crammen op de roede, ende deselve cramminge twee- ofte driemael op een jair vernyeuwen; streckende dese last van de haven af tot an de polder van Bornenbroot in de lengte van omtrent 1100 roeden, wairvan de 800 roeden onderhouden moeten werden mit elsenhoofden, rijsbarmen, verzwairt mit Vilvoordtsche steen, ende andere buytenwercken; sulcx dat dese polder mitten polder van Kickuyt op dese ure schuldich ende ten achteren sijn de somme van 139 ponden grooten.

Dat de polder van Bommeneede mit nyeuwe Naeters contribueert in de beede mit 463 $\frac{1}{2}$ gemeten.

Dat sij, by gemeen jairen, voor costen van dijckaege, mit sHeeren beede ende anders slants oncosten, op tgemet, deen deur dander, te draegen hebben 8 schell. grooten, daerinne nyet gerekent de buytenwercken.

Sij estimeren tgemet in huyere, mits dat de meeste helft lant is van cleynen prijse, deen deur dander, 21 stuvers.

Datter altans geabandonneert sijn 125 gemeten dijckers lants, ende gescaepen noch meer verlaeten te werden by den eygenairs, overmits de voorscr. lasten ende tgroote achterweesen van den lande.

Sij genyeten van de Mat. uyt de beede by continuatie voor vier jairen, innegaende mitten loopenden jaire, 100 Karolusguldens tsjaers, ende noch voor gelicke tijt andere 100 Karolusguldens uyte domeynen, mits

dat dambachtsheereu aldair geven zullen gelicke 100 Karolusguldens uyt heure helft van de domeynen.

KIJCKUYT, een polder onder Bommeneede.

De voorn. deposanten verclairen mede dat Kijckuyt groot is, contribuabel in de beede, $137\frac{1}{2}$ gemeten.

Dat dese polder oick groote lasten van dijckaegie heeft, sulcx den eigenairs nyet in de handen en crijcht, soe zijluyden heuren dijk moeten onderhouden mit rijsbarmen ende duyckeldammen.

Sij estimeren tgemet in huyere 5 schell. grooten. Ende heeft, by gemeen jairen, an oncosten te draegen 9 ofte 10 schell. grooten, sulcx dat den eygenair nyet om en syet nair tlant noch de pachte van dhien, mer laet den bruycker dairmede bewarden, ende dat den bruycker hem behelpt ten besten dat hij mach.

Dat OUDE NYEUWELANT, onder Bommeneede, op den gront van Voorne.

De voorn. deposanten verclairen, dat dese polder contribueert in de bedde mit 60 gemeten.

Sij en hebben sonderlinge geen last van dijckaegie, geven excys mit die van Bommeneede.

Zij estimeren tgemet, deen deur dander, in huyere tsjaers 5 schell. gr. Hebben, by gemeen jairen, an oncosten op tgemet te draegen 13 gr.

BORNENBROET.

De voorn. deposanten seggen, dat Bornenbroet contribueert in de bedde mit 110 gemeten $12\frac{1}{2}$ roeden.

Dat zij luttel last van dijckaegien hebben.

Dat zij by gemeen jairen op tgemet te draegen hebben, uyt saicke van een noll ende een rijshoef, 23 oft 24 stuvers.

Sij estimeren tgemet in huyere 8 schell. grooten.

Sij betaelen excyse mit die van Bommeneede.

Wij Commissasissen hebben de dijcken, hoofden, dammen ende nollen, hiervooren verclairt, gevisiteert, ende bevinden de lasten van den dorpen ende lande van Bommeneede een zeer desolaet werck te wesen, ende

alsoe kennelick is, dat, omme deselve lasten te wederstaen ende de penn. die sij dairenboven alreede schuldich sijn te furneeren, sij de macht nyet en hebben; dat mitsdien gescaepen is tzelve dorp ende lant te pericliteren.

Somme van de gemeten int quartier van Bom-
meneede . . . . . 771 gem. $12\frac{1}{2}$ r.

Somme van de groote slants van Voorne, in ge-
meten contribuierende in de beeden, $19445\frac{1}{2}$
gemeten $142\frac{1}{2}$ roeden.

Bevinden van ons Commissarissen int generael.

Uyter voorscr. Informacie blijkt, dat tlant van Voorne altans groot es, in contribuierende gemeten in den beden, ten vollen schoete, $19445\frac{1}{2}$ gem. $142\frac{1}{2}$ r. Ende tselve lant, zedert date van heur leste octroey, by verscheyden inlaegen gemindert is tgetal van 299 gemeten, behalven de landen die mitten zande, uyten duynen ende waeranden commende, bescaedicht ende overloopen sijn.

Ende bevinden wij apparentelick, dat tzelve lant voor den toecom-
menden tijt meer staet te verminderen dan te meerderen, alsoet geen
aenwassen en heeft ende tot diversche plaetsen altans afbreect.

Dat mede de pachten van de landen aldair in mindere estime commen
dan sij wel geweest sijn, overmits de zwaere geschoeten; lasten van
dijckaege ende anders, die de leste jairen gevallen sijn ende noch dage-
licx vallen, dairdeur tmeestendeel van den bruyckers soe verarmt wer-
den, dat sij nauwelicx de macht hebben tlant sijnen oirbair te doene
ende den grontheere sijnen pacht te betaelen.

Ende dat tlant in cope over tgeheele lant van Voorne, deen deur
dander, dat is tgoede jegens tquaede gerekent, quaelick uytringen ofte
haelen mach destimacie van 16 penningen, voor elcken penninck dat
tgemet jairlicx in huyere ghelt.

Onder stont geschreven

R. v. D. DOES.

J. v. DUVENVOERDE.

1565.

Ten gevolge van deze Informacie, die het onvermogen van den Briel en Voorne had doen blijken, verleende hun de Koning den volgenden brief van gratie.

Philips, by der gratie goeds Coninck van Castillien, van Leon, van Arragon, van Navarre, van Napels, van Sicillien, van Mailloircke, van Sardeyne, van den eylanden Indien ende vaste landen der zee Oceane, Eertshertoge van Oistenrycke, Hertoge van Bourgoingnen, van Lothryck, van Brabandt, van Lemborch, van Luxemborch, van Gelre ende van Milanen, Grave van Habsborch, van Vlaenderen, van Arthois, van Bourgoingnen, Palsgrave ende van Henegouwe, van Hollandt, van Zee-landt, van Namen ende van Zuytphen, Prince van Zwaven, Marckgrave des Heylicxs Rijcx, Heere van Vrieslandt, van Salins, van Mechelen, van der Stadt, Steden ende Lande van Utrecht, Overijssel ende Groeningen, ende Domineur in Asie ende Affricke: Allen denghenen die dese tegenwoirdighe sullen sien, saluyt.

Wij hebben ontfanghen die oetmoedighe supplicatie van onsen wel beminden, die Burgemeesteren, Schepenen ende Raedt onser stede van den Bryelle, mitsgaders d'Ingelanden, Schout ende Schepenen van den platten lande van Voorne; inhoudende, hoe dat tzelve landt werdt begrepen in vyer eylanden, elck van den anderen mitter zee ghescheyden ende rontsomme besingelt. Ter causen van denwelcken tvoorscr. landt grooten zwaeren cost, last ende peryckelen lijden moet, zoe van dijckkaige als anderssins. Om welcke redenen ende consideratien de supplianten certijts van onsen voorvaederen vercreghen hebben diversche octroeyen, daer by hem gegundt ende geaccordeert is geweest, dat zij zouden moeghen ghestaen, mits in onse beden ende subventien gevende apart ende op hen zelve, nae advenant van zekere paert ende deel van den beden ende subventien, dye by onsen landen van Hollandt ende Vrieslandt geconsenteert zouden worden. Ende onder andere in den jaire MDLI is hen by wijlen Hoochloflycker gedachten. den Keyser Kaerle de vijfste des naemen, onsen lieven Heer ende Vader (wyens zyele God genadich zij) gheghunt ende geaccordeert geweest, dat zij geduerende den tijt van twelf jairen, ingaende den 2ten dach van Junio MDLIII,

zouden gestaen mits jairlicx geldende ende betaelende, tot behoeff ende profijte van zijnder Keys. Mat. mitsgaders zijnen erven ende nacoemelingen, Heeren ende Vrouwen van den Bryelle ende van den voorscr. lande van Voorne, den 26^{en} penn. van alle ordinarise ende extraordinarise beden, dye zijnder voorscr. Keys. Mat., zijnen erven ende nacoemelingen by den Staten van onsen voorscr. landen van Hollandt ende Vrieslandt staetsgewijse geconsenteert zouden werden, op hen zelven, ende onvermindert die consenten ende beden van denzelven onsen landen, blijkende by de briefven van octroeye, daarvan zijnde. Ende want die voorscr. twelf jairen zedert den 2^{den} van Junio lestleden ge-expireert zijn, ende dat den voorn. supplianten nyet moegelijk en is voortaan meer zoe zwaeren last, paert ende aendeel in de voorscr. beden zonder diminutie te kunnen opbrenghen ende betaelen, maer wel van noode zoude wesen, dat de voorn. supplianten die geheele helft min zouden worden belast, mits dat zedert tvercrijgen van tvoorscr. octroey de neringe ende twelvaren van onse voorscr. stede wel die helft zwaerder ende lastigher geworden zijn: hebben de voorn. supplianten ons daeromme zeer ootmoedelycken ghebeden, dat wij hen zouden willen gunnen ende consenteren voer eenen anderen tijt ende termijn van 24 jairen, dat zij zouden moeghen ghestaen mits gevende op hen zelven ende apart een 36^{en} deel van de beden, die staetsgewijse by onse voorscr. landen van Hollandt ende Vrieslandt geaccordeert zullen wesen, onvermindert ende zonder diminutie van denzelven beden ende subventien, op de conditien ende nae uytwysen van heure leste briefven van octroeye, ende hen daerop te doen expedieren onse oepene briefven in zulcken zaicken dienende. Doen te wetene, dat wij de zaicken voorscr. overgemerckt, ende hyerop gehadt tadvys van onsen lieven ende ghetrouwen, die Luyden van onsen Rekeningen in Hollandt, dye hen by eenen van heure Collegie ende den rentmeester-generael onsen voorscr. landts van Voorne, Johan van Duvenvoorde, wel ende behoirlijk hebben doen informeren op de gesteltonisse ende declinatie van onse voorscr. stede van den Bryelle ende lande van Voorne, mitsgaders oick op de lasten, die derselver stede ende lande aengecoemen zijn zedert tvercryghen van heure voorscr. leste briefven van octroeye, by henluyden vercreghen in den voorn. jaire MDLI, zoe voorscr. is; ende daernaec oick ghehad tadvys van den Hooftden, Tresorier-generael ende

Gecommitteerden van onse Domeynen ende Financien, genegen wesende ter bede ende begeerte van de voorn. supplianten, hebben denzelven, by deliberatie van onse zeer lieve ende zeer beminde zustere, die Hertoginne van Parme ende van Plaisance, voir ons Regente ende Gouvernante in onse landen van herwerdtsovere, gegunt, geoctroeyeerd ende geaccordeert, gunnen, octroeyeren ende accorderen uyt onser zunderlinger gratien by desen, dat zij geduerende eenen anderen tijt ende termijn van twelff jairen naestcoemende achtereenvolghende, daervan de eerste jaer beginnen zal mit Sint Jansmisse MDLXVI naestcommende, jaerlicx gelden, betaelen ende contribuieren sullen, tot behoef ende proffijt van ons, onsen erfven ende naecoemelinghen, Heeren ende Vrouwen van den Bryelle ende lande van Voorne, den 30^{en} penn., nae advenant van alle ordinarise ende extraordinarise beden, die ons oft onsen voorscr. erfven ende naecoemelinghen by de Staeten van onsen voorscr. landen van Hollandt ende Vrieslandt staetsgewijze geconsenteert sullen worden, op hen zelve, ende onvermindert de consenten ende beden van denzelven van Hollandt ende Vrieslandt, in de plaetse van den 36^{en} penn., dye zij uyt crachte van de voorgaende brieffven van octroeye betaelt hebben, zoe voorscr. is, ende dat op zulcke termijnen als zij dye schuldich ende gewoonlyck zijn op te brengen ende te betaelen, oft ymmers bynnen zes weecken nae elcken termijn ende verschijndach onbegrepen ende nyet langer, zonder bynnen middelen tijde daeromme becommert oft mit gyselinge belast te worden. Ende voorts sullen die voorscr. supplianten gehouden wesen te betaelen ende blijven staen op den tax van den voorscr. 30^{en} penn. nae advenant van der quote ende portie van onsen voorscr. lande van Hollandt in alle beden ende subventien, zoe wel ordinarise als extraordinarise, die ons ende onsen voorscr. naecoemelinghen by den Staeten van onse landen van herwertsovere, als Brabant, Vlaenderen, Henegouwen, Hollant, Zee-landt ende Vrieslandt, geconsenteert sullen worden, ende dat onvermindert die voorscr. quote ende aenpaert van onsen voorscr. lande van Hollandt. Des zullen daarmede die voorn. supplianten van allen anderen beden, zettinghen ende ommeslaeghen, dye by onsen voorscr. landen van Hollandt ende Vrieslandt opt lant ghedaen ende geheven zullen worden, tzij om oerloeghe oft andere lasten, die dezelve landen opcomen mochten, ende daervan dontfanger van onsen beden van Hollandt

gheene rekeninghe! doen en zal in onse Rekencaemer aldaer, ongehouden blijven yet daerinne te gelden of contribuieren, ten waere dat zij daerinne alvooren geconsenteert hadden. Welverstaende dat, zoe verre geduerende denzelven tijt van twelf jaeren een nyeuwe verpondinghe over onse voorscr. lande van Hollandt gemaect worde, men alsdan de voorn. supplianten stellen zal op zulcken voet, als bevonden zal worden te behoiren. Behoudelyck oick, dat zij binnen drye maenden naestcommende gehouden zullen wesen dese jegenwoirdighe te zenden in onse voorsz. Rekencaemer in Hollandt, om aldaer tonser verzekertheyt geregistreert te worden. Ontbieden daeromme ende bevelen onsen lieven ende getrouwen, die Hooft, Presidenten ende Luyden van onsen secreten ende grooten Raede, Stadthouder, President ende Luyden van onsen Rade in Hollandt, den voorn. van onsen Rade in Hollandt, den voorn. van onsen Financien ende van onsen Rekeningen in Hollandt voorscr., ende allen anderen onsen Rechteren, Justicieren ende Officieren, wyen dit angaen mach, heuren Stadthouderen, ende elck van hen besundere, zoe hem toebehoeren zal, dat zij den voorn. supplianten van dese onse jegenwoerdighe gratie, octroy ende consent ende van allen den inhouden van desen, voir den tijt, op de conditien ende in der vuegen ende manieren voiren verhaelt, doen laeten ende gedoo ghen rustelyck, vredelyck volcommelyck genyeten ende ghebruycken, cesserende alle beletten ende wederzeggen ter contrarien — Want ons alsoe gelieft — nyetjegenstaende eenyghen ordinantien, restrictien, geboden oft verboden ter contrarien. Des toirconden hebben wij onsen zegel hieraen doen hangen. Gegeven in onser stadt van Bruessele, den 14ten dach van Novembri int jair ons Heeren MDLXV, van onsen Rijcken, te wetene van Spaengnen, Sicillien rel. t Xe, ende van Napels t XIIe.

Ende onder opte ploeye a dexteris stont gheschreven: By den Coninck, die Hertoginne van Parme rel. Regente, die Heere van Berlaymont, Hooft, Heere Gaspar Schets, Heere van Grobendonck, tresorier-generael, Joes de Damhoudere, Riddere, Aelbrecht van Loo ende Marten van den Berghe, ghecommitteerde van de Financien, ende andere jegenwoirdich.

Ende was ondergeteyckent Douerloepe.

Ende was noch opte zelve ploeye a sinistris gheschreven :

Up huyden den 21^{en} dach Februarij anno MDLXV, stilo curie Hollandie, naerdien dese oepene briefven van octroy ten bureel van der Camere van der Rekeningen in den Haeghe gepresenteert zijn geweest, zijn ter ordonnantie van den Luyden derzelver Camere geregistreert geweest int vierde geluwe Registre, beginnende 8° Octob. MDLXIII, f°. 74 et ultra. Mij jegenwoirdig. Ende was ondergeteyckent Wallerand. Item boven op den rugge van dezelve brieven van octroey stondt gheschreven . Die Hooffden, tesorier-generael ende gecommiteerden van den domeynen ende financiën ons sHeeren sConinxs consenteren, alzoë vele als in hen es, dat tinhouden int witte van desen zij gefurneert ende volbracht zoe zijne Mat. dat wilt ende ordineert gedaen te worden by desen. Gescreven te Bruessele ten bureele van den voorscr. Financiën, onder die handteyckenen van denzelven Hooffden, tesorier-generael ende gecommiteerde, den 19^{en} dach van Januario MDLXV. Ende was onderget. Berlaymont, Damhoudere, van Loo.

NAAMLIJST

DER

GEVISITEERDE STEDEN EN DORPEN.

(Cursief gedrukt zijn de hedendaagsche benamingen van plaatsen, die onder haar oude namen niet wel te herkennen zijn.)

A.		Bladz.	Bladz.
			<i>Barsingerhorn.</i> Zie Berningerhoorn.
Aelbertsberge	70	Beetsch	3
Aelborch	211	Benninebrouck	31
Aelsmeer	91	Benthuysen	152
Aire	124	Berchambocht	185
<i>Aarlanderveen.</i> Zie Arleveen.		Berchout	11
<i>Aartswoud.</i> Zie Eertswoude.		Berckel	244
Abbenkercke	32	Berghen	54
Ackersloot	49	Berningerhoorn	35
Alcmaer	42	Beverwijck	62
Alckmade	136	Binnewijzen	21
Alphen	123	Blaricom	106
Amstelredamme	118	Bleyswijck	245
Amsterveen	116	<i>Blocklant.</i> Zie Hoochblocklant.	
Arckeke	213	Bodegraven	171
Arleveen	126	Bommeneede	309
Assendelft	82	Bonrepas	184
Avenhoorn	4	Bouvekerspel	16
		Brielle	277
		Brouck (Schiebrouck)	235
		Brouck (in Kennemergevolg)	64
		Brouck (in Waterlant)	94
		Brouck (onder Heusden)	198
B.			
Baertwijck	208		
Backom	68		

	Bladz.		Bladz.
Bueckelsdijk	231	Haeserswoude	150
Bussem	108	Haestrecht	182
C, zie onder K.		Haghe.	256
D.		Harinckerspel	68
Delft	260	Harinchuysen	35
Diemen	101	Harnasch.	255
Dirckslan d	299	Hauwert	9
Dorp	246	<i>Hazerswoude. Zie Haeserswoude.</i>	
Douveren.	205	<i>Hedikhuizen. Zie Eedichuysen.</i>	
Drongelen	207	<i>Heeckendorp. Zie Eckendorp.</i>	
E.		<i>Heechuysen. Zie Eedichuysen.</i>	
Eckendorp	176	Heemskerck.	78, 79
Eedam	99	Heemstede	61
Eedichuysen.	204	Heeraertsberch.	185
Eertswoude	39	Heerjacobswoude	156
Eetersem.	121	<i>Heerpt. Zie Herpt.</i>	
Eethen	196	Heesbeen.	206
Eyckenduynen	256	<i>Heyde. Zie Ter Heyde.</i>	
Encuysen	23	Heyloo	51
Enghelen	199	<i>Hekendorp. Zie Eckendorp.</i>	
<i>Enkhuzen. Zie Enckuysen.</i>		Hem	18
G.		Hensbrouck	28
<i>Geer. Zie Die Vrij Ambochten.</i>		Herckinge	302
Gips	73	Herpt.	203
Gorinchem	219	Heusden	193
Goude.	177	Hilfersem	108
Gouderrack	181	Hillegersberghe	232
<i>'s Gravenhage. Zie Haghe.</i>		Hillegom.	157
's Gravesande	259	Hodempil	255
Groede	48	t Hofambocht	86
Grootebrouck	16	t Hof van Delf.	248
Grootoosthuysen	7	<i>Honderland. Zie Thonderlant.</i>	
H.		Hooch Blocklant	218
Haerlem	65	Hoogekerspel	16
Haerlemmerlede	85	Hoogeveen	153
		Hoochtwoude	39
		Hoorne	12
		Hoornaer.	217
		<i>Houtrijck. Zie Die Vrij Ambochten.</i>	
		Huysduynen.	68
		Huyssen	117

	Bladz.		Bladz.
I.			
Indijck	175	Liesvelt	190
		Lymmen	53
		Lynscoten	173
		Lisse	127
		Loenen	110
		Loesdrecht	109
		Lutkebrouck	16
J.			
<i>Jacobsvoude.</i> Zie Heer Jacobsvoude.			
<i>Jips.</i> Zie Gips.			
K. en C.			
Caedijck	99	Maeslant	252
<i>Callantsoog.</i> Zie Tooge.		Marcken	97
Calslage	158	Medemblick	35
Cappelle (in Schieland).	233	Meeuwen	196
Castricom	52	Melissant	300
Catwijck upten Rhijn	140	Middelcoop	223
Catwijck upt Zee	143	Middelye	99
Catwoude	63	Mije	147
<i>Kedichem.</i> Zie Kekem.		Mijnen	111
Kekem	215	Moerdrecht	226
Ketel	249	Monickedamme	93
Coedijck	56	Monsterambocht	166
Couderkerck	135	Muyden	113
Cralingen	228	Muyderberch	112
Crommenye	90	N.	
Cudelstaert	159	Naeltwijck	163
<i>Kwadijk.</i> Zie Caedijck.		Naerden	104
L.			
Lambertschaeg	32	<i>Nibbixwoud.</i> Zie Nubucxwoud.	
Langedijck	64	Nyenborg	56
Lantsmaer	94	<i>Niedorp.</i> Zie Nyerop.	
Larem	106	Nyeuwerkerck (in Kennemerland)	69
Leerbrouck	223	Nyeuwerkerck (in Schieland).	225
Leyden	167	Nyeuwelant van Sint Martin	59
Leyderdorp	133	Nyeuwlant (onder Arckel).	224
Leyemuyden	136	Nyeuwlant van den Briel	290
Liere	160	Nyerop, Nyeuw en Oude	33
		Nyeupoert	191, 192
		Nieuwe Tonge	297
		Nyeuweveen	125
		Nyeuweveen (onder den Haghe).	256

	Bladz.
Noorden	129
Noortscharwoude	64
<i>Noordwijck.</i> Zie Noortich.	
<i>Noordwijkerhout.</i> Zie Noortigherhout.	
Noortich	129
Noortigherhout	138
Nubucxwoude	8

O.

Oosdom	51
Oisterblocker	21
Oosterwijck	215
Oostgeest	144
Oosthuysen	121
Oostvoorne	285
Oestzanen	75

Ooterleek. Zie Otterleek.

Opdam. Zie Updam.

Opmeer. Zie Upmeer.

Otterleek	56
Oudendijck	1
Ouderkerck (aan den Amstel)	98
Ouderschie	229
Oude Tonge	294
Oudewater	148
Oude Wetering	136
Outdorp	56
Outdorp (op Voorne).	305
Outheusden	201

Overschie. Zie Ouderschie.

P.

Petten	68
Pinaker	247
<i>Polanen.</i> Zie Die Vrije Ambochten.	
Purmerlant	97
Purmereynde	97

R.

Raerdorp. Zie Die Vrije Ambochten.

Ransdorp. Zie Rarop.

Rarop	94
Ravensbergh	155
Reewijck	145
Rietwijck	69
Reyerscoop	223
Reynsaterwoude	136
Rijswijck	164
Rockaenge	287
Roeckenisse	301
Rotterdamme	235
Rugge	286
Ruyven	254

S. en Z.

Santambocht	259
Santvoert	72
Zassenen	142
<i>Sassenheim.</i> Zie Zassenen.	
Scaeghen	36
Scaerdam	4
<i>Scharwoude.</i> Zie Noortscherwoude, Zuytscherwoude.	64
Scellinchout	22
Scellinckwoude	94
<i>Schelluinen.</i> Zie Sceluynen.	
Sceluynen	216
Scerwoude (onder Hoorn)	6
Scheveninghen	256
Sciebrouck	235
Schiedamme	287
Schoenhoven	187
Scoerle	47
Zevenhoven	130
Zevenhuysen	227
Zybekerspel	31

	Bladz.		Bladz.
<i>Sint Maarten.</i> Zie Nyeuwelant van		Velzen	76, 77
<i>Sint Martin.</i>		Veen	202
Sloeten	88	Veenhuysen.	18
<i>Sluipwijk.</i> Zie Slupich.		Vlaerdinghen	241
Slupich	155	Vlaerdinge Ambocht	250
Zoeterwoude	137	Vlielandt.	71
Zonderdorp	94	Vlijmen	200
Spanbrouck.	27	Vlist	184
Sparendam	84	Voorborch	161
Spaerwoude.	87	Voorhout	122
Stolwijk.	186	Voorschoten.	142
<i>Zuidewijn-kapel.</i> Zie Capellen.		Vrije Ambochten (Die)	89
Zuyderwoude	94	Vrijenban	253
Zuytscerwoude.	64		
Zuytvoorne.	293	W.	
<i>Sunderdorp.</i> Zie Zonderdorp.		Waerder (onder Eedam)	99
Zwaech	5	Waerder (onder Woerden).	176
Zwammerdam	145	Waddinxveen	154
Swartewael.	292	Warmenhuysen	68
T.		Warmont	155
Teecoop	115	Wassenaer	139
<i>Tekkop.</i> Zie Teecoop.		Wateringhen	162
Tempel	146	Watweyde	10
<i>Ter Air.</i> Zie Aire.		Weesp	109
Ter Heyde	166	Weesperkerspel	103
Tetroede.	70	Westerblocker	21
Texel.	41	Westvoorne.	304
Thonderlant	165	Westwoude.	21
<i>Tonge.</i> Zie Oude Tonge en Nieuwe		Westzanen	90
Tonge.		Wieringhen.	45
Tooge	38	Wijck (onder Heusden).	211
Twisch	32	Wijck an Duynen.	80
U.		Wijck op Zee	80
Uytgeest.	55	Widenisse	19
Updam	28	Wymmenom	58
Upmeer	30	Winckel.	33
Urssem	56	Woerden.	170
V.		Woggenom	10
Valckenborch	140	Wormer	73
		tWout	255
		Z. zie onder S.	

VERKLARENDE WOORDENLIJST.

VERKLARENDE WOORDENLIJST.

(Aanvulling der Woordenlijst achter de Informatie van 1514).

A.

Achter, te achter. *ten achteren gaen*, 180. *Want zy die naeste jaeren meer te achter gevist hebben dan te vooren*, 17. — Zij hebben de visscherij eer met nadeel dan met voordeel gedreven.

Achterblijven. *De gheeele vlote verginck ende achterbleef*, 119. Wij zeggen nog in den zelfden zin *Is gebleven*.

Achtervolgen. Voortzetten. *Coopmansschepen achtervolgen*, 43.

Aenlevigh. *Heure anlevighe partij*, 120. De partij die hen aankleeft, aanhangt.

Aenpart, 315. Aandeel.

Afschepen. Uitreeden. *Dat zij . . niet machtich en zijn twee schepen of te schepen*, 13. — Tegenwoordig alleen in overdrachtelijken zin in gebruik.

Als. Van al. *Ende nu als niet en hebben*, 24. d. i. in het geheel niet hebben. Pas du tout. Vgl. DE VRIES, Mnl. Wdb. Kol. 202. Zie ook op **Slot**.

Anderssins. Elders. *Mits dat die cooplyden haere waere anderssins soecken*, 54.

B.

Baet. Voordeel. *Ende zij geen baet daeroff gecrygen en connen*, 155. Daarvoor elders: *Zij luttel off geen profijt en hadden*, 167.

Banck, *Deur die banck*, 149, gemiddeld.

Barninck, 258. **Barninckhout**, 147. Brandhout.

Bederffelijck. Onherstelbaar. *Groote bederffelijcke schade*, 208. Waarvoor 263, *verderffelijcke schade*.

Bedooft. Bedekt. *Overmidts . . de landen metten water bedooft ende versmacht zijn geweest*, 10. *Bedooft* schijnt een verbastering van *bedooven*. Zie OUDEMANS, i. v. *Beduiven*.

Bedraghen, zich bedraghen. Zich zelven bedruipen. *Haertsteden, die hem selven moghen bedraghen*, 188. 256. In geheel anderen zin: *Hemlyden bedraghende an deselve informacie*, 245. d. i. zich houdende aan.

Bedrijf. Ambacht, gebied. *Binnen haren bedrijve*, 84. *Binnen der stede ende heuren bedrive*, 177.

Begrip. Omvang. *Die welke groot is ende begryp heeft van drie mijlen*, 96.

Behoeffend. Wat men behoeft. *Behoeffende lijfftocht*, 121. Daarvoor elders: *Alzoo veel zij behouwen*, 113.

Belast. *Rijnscepen, die van hare plecken varen met coopmanscippen als belasten schepen*, 62. In dit verband schijnt het woord te beteekenen: varende op last en voor rekening van anderen.

Bezoeken. Onderzoeken. *Van welck achterwesen beprooft ende besocht is geweest bij commissarissen*, 180.

Bestandicheyt. Bijstand. *Haertsteden, die de steden bestandicheyt mogen doen*, 238, die de stad in het dragen van haar lasten bijstaan.

Besterven, van goederen: ten gevolge van overlijden van den eigenaar aan zijn erven overgaan: *bestorven lijfrente* 56. — Zie op **Sterfte**.

Bet. a) Beter. *Zij en weten niet bet, zij en hebben gestaen op 40 schotponden*, 96. b) Meer. *Bet min dan meer*, 74. *Bet dan 1000 gl.*, 74. c) Versterking van den comparativus. *Heur faculteyt is bet arger ende minder*. 24.

Bevoelen. Gevoelen. *Zij bevoelen dat zij meer dan die twee deelen . . verloren hebben*, 16. *Zoedat zij hem bevoelen perplex ende desolaet*, 16.

Bewarden. *De eygenaer laet den bruycker daarmede bewarden*, 311., laet er den bruiker mede begaan.

Bier. Behalve de soorten die voorkomen in de Informatie van 1514 wordt hier nog genoemd *Delfsche kuyk*, 280.

Bijster. *Arm ende bijster zijn*, 154. *Zoedat zij . . dat hun gebleven was verteert hebben ende zijn bijster geworden*, 168. Van daar **Verbijstert**, tot armoede vervallen,

bedorven. Veel van den lande zijn verdolven ende verbijstert, 117.

Bolwerck. Zeeburg, dijk. *Zeeckere heure bolwercken ende dyckaegie*, 24, 102.

Buyck. Lichaam, in overdrachtelijken zin. *De buyck van den dorpe*, 197.

C. zie onder K.

D.

Deel, te deele. Bedeeling. *Te deele gaen*, 261.

Dijk. Behalve de benamingen reeds in de Woordenlijst der Informatie opgegeven, komt hier nog voor: *Lantdijk, te weten dat voorlant heeft*, 102. en daaraan tegenovergesteld *Waterdijk*, 102, 104. *Kaledijk*, 22. *Omdat die voorlanden ende uytelanden in veel plecken vergaen ende cael zijn*, 102. — *Dijk zonder palinge*, 12: het tegenovergestelde van *paaldijk*. *Cramdijk*, gekramde dijk; zie **Crammen**.

Doorlijden. Doortrekken van krijsvolk. *Het duerlijden van ruyteren*, 196, 199, 209. Daarvan het zelfstandig naamwoord: *de deurlijt van den volcke*, 207, 210.

Drencken. In het water versmooren. Overdrachtelijk van goederen. *Sommighe van die (schepen) gedrenct zijn*, 81. In den zelfden zin **Verdrincken**. *Heur landt verdroncken ende verwatert is*, 213.

Driesch. *Landen die te driesch blijven liggen*, 395, braak, onbebouwd.

Duyckeldam. Dam tusschen twee polders van ongelijke diepte, met een duiker of duikelaar voorzien, waardoor het water uit den bovenpolder van tijd tot tijd in den lageren wordt geloosd. *Zij moeten haer dijcken met duyckeldammen onderhouden*, 289.

E.

Eyghen. Eigendom. *Dieghene die den eyghen toebehooren*, 250. *Land, daer zij gheen eyghen in hebben*, 166. *Zij hebben eyghen lant*, 155. *Zij hebben eyghen goet en lande*, 153. *Zij daerinne gheen 50 mergen eyghentlijck* (in eigendom) *en hebben*, 230. *Den eyghendommen off proprietarissen*, 253.

F.

Falicanten, 300, 305. Op beide plaatsen *falicanten ende crammen*, in den zin van een dijk schuins of glooiend afwerken en met matwerk voorzien. — *Falicant* beteekent oorspronkelijk een niet rechte hoek, een scheeve kant, zie *Kiliaen*. Van daar nog onze uitdrukking, *falicant uitkomen*, dat is te *falicant*, met een schuinschen hoek, niet recht uitkomen.

Fineren, 8, 66. 122. Geld *fineren*, betalen, opbrengen. Van het later-latijnsche *finare*, *kwijten*. Van daar het nog in gebruik gebleven *financie*.

G.

Gecrijgen, *Krijgen*. *Omme haere arme kost te gecrijgen*, 3. *Baet gecrijgen*, 155, voordeel trekken. *Zij en hebben bij faute van penningen die lantdorpen niet mogen gecrijgen*, 44. Bij gebrek aan geld hebben zij de *klandisie* der omliggende dorpen niet tot zich kunnen trekken.

Geldingh. *Betaling*, van het werkwoord *gelden*. *Contributie ende Geldinghe*, 46.

Genoot. *Vrucht*. *Boomen ende planten, daarvan zij genoot pleghen te hebben*, 176. In ouder taalgebruik hiervoor *noot* en *not*.

Geslot. *Hetgeen men gesloten heeft, de aangegane verbintenis*. *Mits den voorscr. schade zij haer gesloten nyet volbrengen en mogen*, 119.

Gewis. *Gewisse, zekerheid*. *Die ingeseten tot veel ende groot gewis hadden*, 119. In dit verband schijnt het woord ongeveer krediet te moeten beteekenen.

Gorsing, 281. *Gors*.

Grondelijck. Tot den grond toe, geheel en al. *Grondelijcken verbrant*, 231, 233. In denzelfden zin **Grondeloos**. *Grondeloos verdorven*, 262, 263.

H.

Hand. *Metter hant*. *Arbeyde met haren handen*, 18. *Lanttelinghe, die zij metter hant moeten doen*, 22. *Lanttelinghe twelcke zij mitter hant maecken*, 64. — De uitdrukking wordt verklaard in hetgeen volgt: *Landt te zaeyen metter hant, zonder paerden*, 29. *Twelck zij metter hant doen, zonder paerden ofte ploech*, 69. *Twelck zij doen met haer zelfs hant*, 109.

Hantgeld. *Rente*. 500 *R. gl. daerof zij moeten gelden 50 R. gl. tot hantgeldt*, 197. *Arme luyden, die haer hantgelt niet en mogen betaelen*, 21. Tegenovergesteld is **Hoofdgeld, Hoofdpenningen, Kapitaal**.

Herft, 6. *Herfst*.

Hoedat. *Hoewel*. *Hoe dattet volck minder is*, 77. *Elders*, 86, komt *hoewel* voor.

Hoof, Over hoof. 6 *schepen, over hoof van 60 last*, 95. d. i. van 60 last het stuk. 6 *brouwers, die welcke over hoof elck maer eens ter weecke brouwen*, 188.

K.

Coopstadt. *Bedrijfkapitaal*. *Misschien een schrijffout voor Coopschat*. *Het verlies*

van heure coopstadt, 44. Bij faute van heure coopstadt, 43. waarvoor blz. 44 reg. 5: bij fouten van penningen.

Crammen, een dijk krammen. Zij moeten heuren dijk crammen van 36 crammen op de roede, 310. Driehondert roeden zeedijk, die onderhouden moeten werden met matten ende crammen, 299. Om den dijk te bevestigen wordt hij met matten en stroo bedekt, dat op zekeren afstand van elkander met nagels of krammen gehecht wordt. Zulk een dijk heet *cramdijk*: *dwelck al cramdijk is, als geen voorlant hebbende*, 297.

L.

Lantwinning. Landbouw. Generen hem mit lantwinningen. 53, 60, 85. In den zelfden zin: *Lantelinghe*, 7. *Lantneringhe*, 33. *Lantwerck*, 55.

Lastig. Bezwarend. *De dijken zeer lastiger geworden zijn*, 24. *Lastige tijt*, 264.

Leech. Laag. *Hun lant seer plat ende leech is*, 27. *Een weynich laechlanteling*, 20. Bebouwing van een weinig laag gelegen land. Waarvoor elders: *Lantneringhe van laech lant*, 217. Tegenover staat: *Hooch geest zayland*, 164.

Loocksnoer. Snoer, waaraan look (uien) tot risten geregen wordt. *Loocksnoer te dragen*, 159.

M.

Mis, 37. Mest.

Mol. Baggermolen. *Hebben doen maken tot diepinge van heur haven eenen moll*, 295. Uit den Briel wordt mij bericht, dat daar in plaats van *mol* ook *krabbelaar* voor dezelfde soort van baggermolen gezegd wordt.

N.

Nae. *Welcke neringe alsnu tuerendeel nae soo goet niet en is als die was*, 128. Gewoonlijker met op verbonden: *up die helfte nae*, 145. **Nergens nae**, in den zin van **Ongelijck**. *Zij nergens nae zoo rijck en zijn als zij waren*, 48. *Die neringe nergens nae zoo goet en is*, 56, 64. *Haere neringhe is nergens nae als zij plach te wesen*, 157.

Neer. Tegenstroom, die in omgekeerde richting van den stroom langs den wal loopt, soms een draaikolk veroorzaakt en het land afschuurt. *'t Houtwerck van het hoofd is met storm, ijsgank ende de neer genouch vergaen*, 309. Zie WISELIUS in Taalk. Magaz. van DE JAGER, I.

Nemen. Ontvangen, inzonderheid bij erfenis. *Eenighe ghestorven zijn, daeroff die vreemden die goeden genomen hebben*, 90. *Onder vreemde luyden veel goeden bij successie ghenomen hebben*, 91.

Nol. Zandheuvel, duin, ook uitpunt van den dijk. In dien zin: *Hebbende aen de nolle van de inlage leggen twee elsen hoofden*, 290. *Een nol ende een rijshoofst*, 311. *Hoofden, dammen ende nollen*, 311.

O.

Offlijvig. Gestorven. *Bij tijden van Hertoge Karel offlijvich geworden was*, 52. *Sedert den tijt van Hertoge Karel offlijvich worde*, 82.

Onder. Gedurende, bij. *Onder tijden als men niet ten harinck en vaert*, 242.

Onderhouden. Onder zich houden, overhouden. *Coopluyden die gelt onderhouden (overgehouden) hebben*, 220.

Onghelijck. Buiten alle vergelijking.

Onghelyk erger, 155. *Onghelyk armer*, 155. *Onghelyk verarmt bij dat zij waren*, 228.

Onraet. Ongeld, onkosten. *Aldaer men den onraet slaet up die mergentalen*, 187. *Afslaende die oncosten ende andere onraet*, 197, 215. *Daarmede zij heuren onraet* (het geld dat zij behoeven) *halen*, 186.

Ontdrijven. Door het water ontvoerd, vernield worden. *Hemluyden ontdreven wel 20 mergen landts*, 76. Ook active: *Het water somtijden hem ontdrijft met 3.. mergen landts teffens*, 76. Vgl. **Verdrijven**.

Ontijch. Slecht, akelig. *Quade ende ontighe jaeren*, 35. Zamentrekking van ontijdig, welk woord VELIUS, Chron. van Hoorn, meermalen in denzelfden zin gebruikt: blz. 62, 139, 140 (der uitg. van 1740): *ontijdige jaren*. — Ontijd is kwade tijd, gelijk onweder slecht weder, onkruid nutteloos kruid.

Ontsiech. Ontzag. *Om tonsiech van Hertog Karel*, 118.

Ontallig. Ontelbaar. *Groote ende ontallige menichte*, 142.

Opcomen. Overkomen. *Lasten, die hem opcommen*, 129.

Opleggen. Uitgeven. *Upleggen ende betalen*, 87.

Oploop. Stijging. *Oploop van den paymente*, 163. *Oploop ende rijzinge van den paymente*, 253. Opstand: *Zij hebben mits heuren [der ruyteren] oploop veel geld moeten geven*, 86. Van water: *Stormwind ende oploop van water*, 91. Vgl. **Opwateren**.

Opzetting. Opdrijving, verhooging. *Opzetting* (van accijnsen), *gedaen bij die van Dordrecht*, 190.

Upstal. Opstand. *Dat laetste upstal van den Vriesen, die men noemt Kasenbroot*, 86. Daarvoor 169: *Die uprijzinge van den Vriesen ende commocie van Kasenbroot*.

Opwateren. Stijgen, van water, overstroomen. *Dijken, die dagelicx metten upwateren arger werden*, 87. — Vgl. **Uploop** van water. *Zoe is haer landt.. met 't opwateren offgespoelt*, 558.

P.

Pennelick. Van penning. *Pennelicke gaderinghe*, 120. *pennelicke schulden*, 120. — Vgl. in de Informatie van 1514 **Pennewaerden**.

Platijn. Klomp, houten schoen. *Wil-lighen hout, daer men platijnen off maect*, 145.

Propijne. Drinkgeld. *Propijnen, scencinghen enz.*, 240.

R.

Ramponneeren. *Geramponneert*, 283, 290, 297, 302. Havenen, hekelen, beschadigen. Van het oud-fr. ramponer, hekelen, en rampon, haak.

Recht. Wezenlijk. *Die rechte rijkdom*, 33. *Die rechte masse van den rijkdomme*, 264. *Een rechte derdedeel*, 242. Daarvoor ook **Gerecht**. *Die gerechte vroescap*, 23.

Requestre. 292. Drukfout; lees **Sequestre**.

Rijck. Met van verbonden. *Rijck van goede*, 242. *Rijck van 100 kerven*, 117. *Rijck van 70 schotponden*, 121.

Ruimen. Het land of de stad ruimen, heengaan. Met het hulpwerkwoord *zijn*, en niet met *hebben* vervoegd. *Veel luyden ghestorven ende gheruymt zijn*, 47. *eenighe met breucken, die zij gehadt hebben, geruymt zijn*, 79. Eenige zijn vertrokken om de beloopen straf te ontgaan. *50 schotponden, daarvan datter 10 gheruymt zijn*, 76. Waarvan tien niet meer be-

taald worden, omdat de schotplichtigen naar elders vertrokken zijn.

Ruiter. Krijgsknecht, zoowel te voet als te paard, ter zee als te land dienend. *Die ruyteren ende mannen van wapenen . . . uytghemaect ter zee*, 67. *ruyteren upter zee*, 258.

S.

Savelig. Met zavel of zand vermengd. *Een savelige dijk*, 300. *Dat oock van denselven dijk nyet dan savelige aerde en is*, 305.

Schoeijinghe. Rente, opbrengst. De zin schijnt deze beteekenis te vorderen op de eenige plaats, waar het woord voorkomt. *Die scheijinge* (van de landen) *is cleyne geweest*, 17.

Schieten. Opdelven, opwerpen. *Aerde die sy uyt die sloot schieten*, 64.

Scheren. Van zijn wol, overdrachtelijk van zijn goed berooven. *Overmidts dat zij geschat ende gheschoren zijn geweest*, 2. In den zelfden zin **Scheringh**: *Overmidts scatinghe ende scheringe van haren beesten*, 5.

Scherp. Gering, schaars. *Dat die neringe nyet zoo scherp gheweest is als die nu is*, 5. Vgl. **Slap**.

Zeede. De Noordzeede, 277, 288. Deze vorm van het woord is etymologisch verkeerd en denkelijk uit affectatie ontstaan. Hij komt ook voor in een Leidsche Keur van den zelfden tijd, bij HAMAKER bl. 535.

Zeldzaam. Schaarsch. *Lantneringhe, diewelcke zeer zeldzaam is, overmidts dattet meestal waterlant is*, 223.

Slap. *midts der slappe ende cleyne neringhe*, 169. *Dat hare neringe es omtrent die helfte slapper ende minder dan zij was*, 5. Vgl. **Scherp**.

Slot. In als slot. In slot van alles, *somma sommarum. Dat zij hebben, in als slot, hare priesterhuysen daerinne begrepen*, 37 *haerdsteden*, 122.

Smeet. Klap, slag, van smijten, dat oudtijds slaan beteekent. **Niet smeets.** *Daeroff dat zij nu niet smeets en hebben*, 114. *Dat zij niet smeets waerdich en zijn*, 246. De uitdrukking kan in dit verband moeilijk iets anders beteekenen dan: geen zier, niets.

Zoowel. Hoewel. *Zoewel zij boden te vercoopen*, 130.

Zout, Zoute zee: waarvoor elders de wilde zee, de open zee. *Alsoo sij leggen rontsomme die zoute zee*, 47. Van daar: *Zouten-zeedijk*, 38. **Bezouten**, door zee-water zout worden. *Mits dat heure waten zeer groot ende bezouten zijn geweest*, 85. *Een inlage, dewelcke besoute*, 301: die door de zee overstroomd werd. Vgl. VAN MIERIS II 270. *Wair dat sake dattet land besoute van vlooden*.

Stade, die van stade zijn, 6. Welgestelde lieden. Waarvoor 143: *Wel gestaede buyden*. In Westvlaanderen zegt men nog opgestaat voor welgesteld, DE BO, Westvl. Idiot. 365. Bij Mnl. schrijvers vindt men *Te hoger stade comen*, voor: in eer en aanzien komen; b. v. *Gesta Roman. c. 34*.

Steek. Vastgestoken of gekramde mat. *Zeedijk, die onderhouden moet worden mit elsendammen, steken ende crammen*, 300. — De gevlochten stroommatten, ter versterking van dijken, worden met de kram of dijkspade vier of vijf duimen diep ingestoken en dan verder vastgekramd. Zie BOXHORN, Kron. van Zeel. I, 108. Een dam met zulke steken voorzien heet een **Steekdam**; *elsendammen off hoofden, mit ellicke steekdammen*, 300.

Sterfte. Versterfte. Besterfte. Besterffenisse. Het sterven en nalaten van goederen. *Bij sterfte gesuccesceert*, 130. *Overmits versterfte, dat heure goederen gerd zijn aen vreemden personen*, 89. *Bij besterfte veel van den goeden uytgeërf zijn*, 54. *Die goeden midts besterffenisse ende hilicke buiten ghedevolveert zijn*, 102.

Strecken. Bestrijken. *Den incommen den uytgeven niet strecken en mag*, 120. *Zoedat elke zijne neringhe strecken (mocht)*, 264. In den zelfden zin **Verstrecken.** *Die stede goeden mogen die jaerlycxen renten niet verstrecken*, 180.

Zeurelant, 294. Schijnt een schrijffout. De gissing, die mij aan de hand werd gedaan, dat er **Curelant** gelezen moet worden, hetgeen land van den cureit beteekenen zou, komt mij niet aanmemelijk voor.

Zweep. Metter zweep. *Den grave dienen metter zweep*, 139. Daarvoor elders: *Belast zijn met wagen diensten*, 129.

T.

Tack. Takkebosch. *Tacken maken*, 134, 157.

Te. Om. *Varen te schelvisch*, 38. *Varen ten hoek, ten harink*, 46. 47. In den zelfden zin: *Varen om cabilliau*, 144. En beide voorzetsels dooreen: *Varen ten harink ende om andere zeevisch*, 166. In plaats van *varen* wordt ook *visschen* gebruikt: *Visschen te post*, 114. *Uitgaan om post te vangen*.

Teelen. Bebouwen. *Een deel landt te teelen*, 5. Daarvan afgeleid **Lanttelingh.** Zie **Landwinning**.

Toecomen. Gebeuren. *Gevraecht hoe dese verminderinghe toegekommen is*, 85.

Van daar **Toecomst'**, oorzaak. *Gevraecht na die toecomst van heure armoede*, 208.

U.

Uit. a) *Buiten.* *Wonende uytter voorsz. stede*, 93. b) *Wegens.* *Overmits den dieren tijt, uyt welcken zij haer goet hebben moeten vercoopen*, 49, 123. *Uyt welcken (oorloge) zij veel hebben moeten contribueren*, 79.

Uytbrenghen. Opleveren. *Zij zouden boven 35 schotponden niet moghen uytbrenghen*, 32, 96. — Vgl. **Uytcrijgen**.

Uyterven. Bij zijn dood aan erven buiten de stad nalaten. *Bij besterfte veel van den goeden uytgeërf zijn*, 54.

Uytcrijgen. Met moeite uitbrengen. *Niet meer dan 9 schotponden uytcrijgen*, 96. — Vgl. **Uytbrenghen**.

Uitslaan. a) *Uitschudden, uitplunderen.* *Hij heeft hemluyden geheel uytgheslaghen, pilgerende ende nemende aldat hij daer vinden mochte*, 223. *Gepilleert ende uytgheslaghen*, 128. *Uytgheslagen ende verbrandt*. 187. *Zijn uytgeslagen ende vercoft geweest boven verding*, 107. b) *Buitendijcken.* *Zij hebben veel lants uitgheslaghen ende een zeedijck binnen geleyt*, 46.

Uitstrijken. Weggaan. *Indien zij elck met drie paerden ende drie koeijen uytstrijcken mochten*, 176.

Up. De woorden samengesteld met **Up** zie op **Op**.

V.

Vaertuig. Bij de soorten van vaartuig in de woordenlijst der Informatie reeds vermeld, kunnen nog worden gevoegd: *Boet*, 278. *Damplooper*, 171. *Overlooper*,

130. *Schuitken*, 170. *Stabbeschip*, 130. *Smalschip*, 130.

Varen, in bedrijvenden zin. *Cooplieden*, die een schip an de marct souden moghen varen, 26. *Zij voeren .. an die marct 12 schepen*, 26.

Vast, Vast an. *Vlak bij. Zulcx dat zij vast ant werck hebben 2½ vadem diepte*, 291.

Verdrijven, wegdrijven, wegspoelen. *Zoo is heur landt met 't opwateren affgespoelt, verdreven ende te nyet gegaen*, 58.

Vergaen. Verloopen, te niet gaan. *Ivergaen van heur neringe*, 44. *De IJssel vergaet*, 172. Daarvoor elders: *De IJssel verlandt*, 182. *Heur landen ghescepen zijn verdolven te worden ende te vergaen*, Van daar **Verganckelijck**. *Veel personen vertogen zijn ende haer plaetse verganckelijck hebben laten leggen*, 31. Waarvoor elders: *Den dorpe geruymt zijn geweest ende 't landt woest hebben laten leggen*, 155. **Verganckelicheyt**. *Bij den armoede ende verganckelicheyt van de neringhe*, 179.

Verleggen. Uitgeven. *Verleggen ende betalen*, 66. *Finiëren ende verleggen*, 66. *Heeft verleyt voor 't gemeen landt*, 67.

Verzetten. Vervreemden. *Heure landen vercoopen ende verzetten*, 78. Zie **Verstellen**.

Verslijten. Verderven. *Uyt welke plaetsen heur bier versleten ende verboden is*, 262. d. i. hun bier is verboden en hun biernering vernietigd. *Vroeger op dezelfde blz., in gelijken zin: verstecken ende verbieden*.

Versmacht. Door vocht bedorven. *Overmidts .. de landen metten water bedooft ende versmacht zijn geweest*, 10. *Heur weylandt .. bij de natheyt versmacht is*, 30.

Verzoeck. Bezoek van de markt, ver-

tier. *Coopmanschappe, verzoecke ende welvaeren*, 43.

Verstellen. Vervreemden. *Zij moeten (losrenten) vercoopen ende verstellen up heure stede*, 15. Zie **Verzetten**.

Vervallen. Betalen. voldoen. *Omme hare lasten mede te vervallen*, 33. 37. *Dat derdendeel van de subvenciën vervallen*, 129. *Dat zij mit die voorz. pillagie .. nyet en hebben moghen vervallen*, 15.

Vervolg. Aanhouden. *Nae lanck vervolch daeromme gedaen*, 67.

Vervorderen, zich Vervorderen. *Zich vermeten, zich aanmatigen. Die van tshertogenbosch hemluyden vervordert hebben*, 194.

Verwildert. Niet onderhouden, woest. *Verwildert ende mager geworden land*, 155. Van daar **Wilderheyt**, onbebouwd onverzorgd land. *Zij behelpen hem metter wilderheyt, daer zij heur beesten up weyen*, 117. In dien zin is anders **wildert** en **wildernis** gebruikelijker.

Vierboot, Bakenvuur, 282. Eigenlijk vuur- of lichtontsteking, van **vuurboeten**, vuur aansteken; waarover, zie **VERWIJS** in Taal- en Letterbode, I, 24.

Voirbailge, Voormuur. *Daer die lande van Holland aen verliesen souden een zoo goeden voorbailge*, 191. **Bailge**, oudfr. **baille**, ons **balie**, beteekent **barrière**.

Voorburcht. Voorstad. *Rontsomme der stede in de voorburchten*, 177.

Voortcustel. Voorkasteel. *Maerschepen mit voortcustelen*, 100.

Vrij. Onbezwaard. *Vrij van eenighe rente*, 64. Daarvoor *Ombelast van eenighe rente vercoft te hebben*, 130. *Een vrie stede*, 15: die geen rente te betalen heeft. *Rijckdom vrijs goets*, 226. *Mit puylrijcken vrij broot gaen*, 237: niets bezitten boven het

dagelijksch brood. In denzelfden zin *Bevrijt*, 165, 177. *Bevrijende*, 166.

W.

Waerseeggen. Voor iets instaan, borg blijven. *Schotponden*, die waer zeggen ende daer zij goet of mogen krijgen, 94; d. i. schotponden, die stellig de verschuldigde belasting zullen opleveren. *Haertsteden*, daer sij waer mede zeggen mogen, 98. *Schotponden*, dat (lees: daer) men waer mede zeggen mach, 41. Vgl. het glossarium van VERWIJS op Hildegaertsberch, i. v.

Wachte. Behoedmiddel, zeekering. *Zij hebben een nyeuwe wachte geleyt*, 296.

Wal. Kant, boord. *Slick te werpen up die wallen van hare weyen*, 90. Waarvoor 92: *Aerde te werpen up die canten van heure weyen*.

Wil. Om wille van. *Verarmt omme des dieren tijts wille*. 125, 137. Waarvoor meestal *midts* (of *overmidts*) *den dieren tijt*. Soms beide uitdrukkingen te zamen: *overmidts heure armoede wille*, 163. *Omme der redenen wille voorschr.*, 167.

Wilderheyt. Zie **Verwildert**.

VERBETERINGEN.

- blz. 41 de aant. 2) vervalt.
 » 114 de aant. 1) vervalt.
 » 122 regel 7 van onder, lees: hebben, in als slot.
 » 157 » 11 voor 16^{en} dach lees: 13^{en} dach.
 » 123 » 16 voor 9^{en} dach lees: 11^{en} dach.
 » 213 » 13 van onder, voor 27sten dach lees: 17^{en} dach.
 » 291 » 14 voor vastant werck lees: vast ant werck.
 » 292 » 3 van onder, voor Requestre lees: Sequestre.